Por cesion de D.
Tomas Mozo, soy
de Ezequiel Martin

85-5-24

HIPPOCRATIS COI APHORISMI

GRÆCE, ET LATINE;

Breui Enarratione, fidáque Interpretatione ita illustrati, vt ab omnibus facilè intelligi possint.

Cum historiis obseruationibus, cautionibus, & remediis selectis,

A

I. HEVRNIO Vltraiectino.

Editio postrema, accuratior & emendatior.

LVGDVNI.
Sumptibus Viduæ ANTONII DE HARSY ad insigne scuti Coloniensis.

M. DCXVII.

NOBILISSIMIS AC AMPLISSIMIS ZELANDIÆ ORDINIBVS

I. HEVRNIVS
dedicat conſecratq́;

VIRI Nobiliſſimi, ORDINES Ampliſſimi, hoc indictum à natura genio noſtro videmus, vt nullus lubẽter etiã infelix artifex videat à ſe profecta opera intercidere. Quare & ego hoc communi ſtimulo concitatus, obnoxiè laboro vt vitalem auram meis operibus inferam. Hinc eſt quòd ſtudiosè hoc egi, vt à ſucci plena breuitate in longiſſimum æuum excurrere poſſint. Verùm cùm iam illa ad typũ parata inſpicerem, in iiſque viderem quàm tenui ingenij filo hæc contexta forent, & quàm implicata & manca illa claudicarent: nouo quodam ſtabilimento illa erigenda eſſe iudicaui. Nec quicquam deprehendi ad fulciendum ſtabilius, quàm ſi in publicũ prodirent veſtro, ORDINES Ampliſſimi, nomine, qui illa vitali aura perfundere, meámque obſcuritatem in ſplendidam lucem euocare poteſtis. Et cur hanc ego fiduciam de vobis

non concipiam? quínam fidi magis patroni & fautores fuerint vobis, Viri illustristrissimi? omnia enim vobis adsunt quæ ad tutelarem vim quis sibi vouere possit. Quis enim non fatetur vobis principem locum in defendenda Republica marino robore obtinere? loquor iam non de cæteris bonis quæ cum aliis communia habetis, sed de iis quę ita vestra sunt, vt non sint peculiaria aliorum: quid enim pulchrius quàm propriis bonis florere? Marina certè gloria vestra est: quis vnquam fortius prælia illa iniuit? quis ausis maioribus maria occupauit, sileo iam de singulari vestra pietate, prudentia, fortitudine, liberalitate, magnificentia, quæ immortali gloria vos ornant decorantque. Quare meritò vobis hoc opus, ORDINES potentissimi, consecrandum duxi; certò sciens Magnitudine illustris nominis vestri non parum fulgoris ipsi accessurum, vtque obseruantiæ in vos meæ monumentum aliquod extaret, quod certò scio ad honorem meum faciet, & ad hæc Commentaria tuenda atque exornanda plurimum proderit. Valete ex Academia Leyda in Batauis. Anno CIƆ IƆ. CI.

A M

AMICE Lector, ſemper in ea ſententia fui, Cõmmẽtatorẽ egregiè ſuo functum eſſe munere, dum mẽtem auctoris quem illuſtrandum ſuſcepit, aperuit: optimoſq; illos interpretes eſſe, qui paucis ſineq; diuerticulis id agant. Neſcio enim quo modo quorundam prolixitas, dum quæſtiuncularum malè feriatarum mole lectorem grauant, aciem mentis retundere ſoleat, alacrémque lectoris curſum ſpinoſis ſentibus retardare, ac mentẽ lectoris in diuerſum ab authoris, quem interpretandum ceperunt, inſtituto ac meta rapere: quorũ ſanè ſchola χολαὶ ϗ διατριβαὶ ϗ κατατριβαὶ rectè dici poſsũt. Quare ne & ego veſtrũ tempus inutiliter tererẽ, [illegible] uini Galeni ac doctiſſimi Holerij illiúq; additarum ſcholarum Duretianarum morẽ ſequi volui. Hi enim inter cunctos quos hactenus vidi, hanc laudem aſſecuti fuere. Quare in his cõmẽtariis imitari hos decreui; hiſque, aperte dico, plurimum debeo; nam in meum vſum ex illis plurima tranſtuli. Nam vt benè Flauius Albinius dicebat fructus legendi is eſt, vt æmuleris quæ in aliis probes: & quæ maximè in aliorũ dictis mireris, in aliquem vſum tuũ opportuna deriuatione cõuertas. Aphranius quoq; inſignis poëta, cùm reſponſum offerret his qui cùm inſimulabant, quòd plura ſumſiſſet à Menandro: fateor, inquit, accepi non modò ab illo, ſed vt quiſque habuit quod conueniret mihi, & à Latino quoque quodcumque me nõ poſſe facere melius credidi. Non puduit Virgilium millia verſuum ab Homero trãsferre, & affectus omnes imitari: qui etiam à Theocrito, Apollonio & ab Heſiodo plu-

rima accipit. An non ipse Cicero à Platone & Demosthene magna ex parte decurrit? quin testatur Clearchus se vidisse eum Iudæum à quo didicit ipse Aristoteles. An nō principes Medici, Aëtius, Oribasius, Paulus Ægyneta, Alexander Trallianus, Actuarius, ad verbū eadē plerumque scribunt? an illi propterea ex omnibus theatris consentientibus manibus explosi fuere? Stat itaque apud me firma sententia, omniū æmulorum συκοφαντίαν infracto animo ferre, modò aliquis ex meis scriptis usus ad homines perueniat. Ad gloriā si hæc edere voluissem, potuissem sanè omnia splendidiora & ab aliorū scribendi charactere aliena omninò reddere; ad usum verò vestrum, Lector amice, meliora facere non potui: Mihi enim discipulisque meis illa consarcinaram, non aliis. Dicta sunt quædam eodem modo, ab aliis? qui eadē de re scribunt, an omnino diuersa prodere debent? éstne scapha vocanda scapha? an veritas non una & eadem? Quomodo quæso hi Auicennam, Paulum, Aëtium, Oribasium, plurimosque veteres Medicos doctissimos, si viuerent exciperēt? qui verbotenus ferè ex Galeno & veteribus aliis Medicis cuncta sua exscribunt. Potuissent sanè Doctissimi hi viri, si voluissent, aliter: verùm utilitati, nō propriæ gloriæ cuncta dedere. An nō omnes dogmatici ex Oceano illo medendi Galeno, hauriūt? quid quæso quod ab aliis bene dicitur ferè apud illum non deprehendas? Cur quæso aliis licet ab eo fonte haurire magis quàm mihi? prodis inscitiā tuā, cùm apud alios plurima quæ legis existimas esse ab eorum ingenio, cùm à Galeno & Hippocrate fluxerint: mox si aliis scriptis ea inserta vides, inde abducta putas: sanè tuam imperitiā prodis, qui nunquam Galeni scripta perlustrasti: ut nescias, hi & nos

*inde deriuamus riuulos nostros. Methodi medē-
di libros tres (iam ter impressos) ante tredecim
annos edidi, quid deprehendas libro primo & se-
cundo commune cum aliis qui de Methodo scri-
psere ? at tertio libro dices, vbi agis de prima In-
dicatione , plurima ex aliis traducta in vsum
tuū, an quæso turpe imitari, ac optima quæq; in
vsum Reipublicæ prodere commodiore forma ac
elegantia ? Confer methodum doctissimi Ferne-
lij, Ferrerij , Pernumiæ ac aliorum cum nostra,
clarissima illorū doctrinæ cedā lubenter & me-
ritò; at vsu, ad vtilitatem tuam , ne his quidem
cedam. Ita iam in hoc opere ingressus sum gurgi-
tem vastum , sperans à bonis viris patrocinium,
ne inuidorum maledictis obruar. Nā in studioso-
rum gratiā atq; vtilitatem malui periculū de-
trectantiū subire, quàm fructu , si quis est à Deo
Optimo Maximo per meos labores paratus , eos
defraudare. Tuo itaq; tēpori, Lector amice, vt cō-
sulerē, paucis mētē Hippocrat. & lucidè aperui.
quod , absit inuidia dicto , Momus μωμήσεται θᾶσσον ἢ μιμήσεται. Velim qui hæc ringunt ac ita qui
liuēt in aliena scripta, tētare velint vt hæc me-
liora faciāt, nulli enim ad gloriā clausa ianua.
Quia enim potius optē , quàm vt breuiter aper-
tā Hippocratis sententiam videam? sed sat scio:
difficiliorem rem dicent quàm vnquam puta-
rant. Quare, an non, Lector amice tu ita mecum?*

Mome fauere decet prodesse volentibus: ergo
 Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

*Decreuerā nuper totū Hippocratem ita breuibus
cōmentariolis nostris illustrare; si sentētiā muto,
ringenti Momo, lector amice, hāc culpā, nō mihi,
dabis. Vale optime ac amice lector, & his quæ cō-
modis vestris dicātur, benignè ac fœliciter fruere.*

In CL. V.

I. HEVRNIVM

Medicinæ Doctorem
eximium.

DVm *facit Hippocratem Romana voce loquentem*
Heurnius, an factus Heurnius Hippocrates?

Ludebat amico
F. D.

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER I.

Enarratione ac Interpretatione I. HEVRNII ILLVSTRATVS.

Argumentum, ac Inscriptionis ratio.

INscribitur hic liber à Cælio Aureliano, Liber explanatorius Aphorismorum Possit non incommodè etiã inscribi liber Definitionum, siue Placitorum veterum, aut Liber Determinatorum. Nam priscorum mos erat multa notare, de quibus per otium iudicarent. Erant rerum obseruationes, & nonnullæ rationes nondum digestæ, nec dum constitutæ, nec definitæ, talia sunt quædam in libris Epidemiôn. In aliis scribebant maturè excogitatas, certas ac determinatas sententias, tales sunt hi Aphorismi. Ita Democritus, post varias determinationes, librũ scripsit Electorum, χειρoτονητῶν, ita Aristoteles scripsit exotericos & acroamaticos. Sed hi Aphorismi tanto ingenio conscripti sunt, vt antiquitas existimarit hoc scriptum omnem vim ingenij humani superare. Est autem Aphorismus sentẽtia generalis ac grauis, breuis, ac vera. His in Aphorismis præcepta traduntur cognoscendi, prædicendi, atque curandi. Primo hoc libro continentur præcepta

Laus Aphorismis propria.

Quid Aphorismus.

1. libri argumentũ.

benè ac conuenienter cuique medendi, cautione quadam remediorum, in diæta & pharmacia. Quo modo scilicet his sit vtendum in qualitate, copiâ, tempore, modo, & occasione: indicationibus ductis à morbi specie, more, ac motu: deinde à viribus, & à peculiari cuiusque natura & consuetudine. Docet enim hoc primo libro modum reficiendi eos qui adhuc morbo tenentur. Quin hæc omnia, aphoristica quadam breuitate: Cui præcipua apud veteres gloria erat. vnde Pindarus,

Breuitatis laus.

* βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς.

**hoc est, at pauca in prolixis argumentis, vario sermonis artificio edisserere, auditio est pro sapientibus.*

Eos verò, ne ab Hippocratica indole abiremus, omninò breuiter & neruosè explicauimus. In his secutus sum Galenũ solum & Holeriũ, & adiecta illi Scholia Duretiana: Hoc triũuiratu, vt breuior in his sim (prolixa enim odi) contentus. Satis superq; enim is cõmentator officium fecit; qui Authoris sui obscuram sententiam illustrem fecit. Vbi tamen res, ac tua, Lector, vtilitas suasit, selectissima quadam publica feci remedia: & non rarò ex autopsia fidem Aphorismi (quamuis nec hac ij egeant) firmaui. ne quis putet ineffœta hac mundi senecta, humanam naturam hanc ab illa veterum degenerasse. his benignè vtere.

Heurnij in his consilium.

I.

Præfatio Hippocratica.

Ὁ 1 βίος 2 βραχὺς, ἡ δὲ 3 τέχνη 4 μακρὴ, ὁ δὲ 5 καιρὸς ὀξὺς. ἡ δὲ 6 πεῖρα 7 σφαλερὴ, ἡ δὲ 8 κρίσις 9 χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον 10 ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα * ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν 11 νοσέοντα, καὶ τοὺς 12 παρεόντας, καὶ τὰ 13 ἔξωθεν.

**ποιεῦντα.*

I. 1 Vita 2 breuis, 3 ars verò 4 longa: Sed *occasio momentosa (& magni momenti:)

** opportunitas.*

5 empi

6 empirica periclitatio 7 periculosa, 8 iudicium 9 difficile. Neque verò 10 Medicus modò sic comparare se debet, vt faciat quod facto opus est: Sed & 11 æger, & qui præsto 12 sunt, & quæ foris 13 incidunt.

Hortatur nos hoc Procemio, vt tempus & diligentiam adhibeamus ad hanc artem.

1. Vita duobus modis accipitur apud Hippocratẽ. nam Aphorismo quadragesimo quinto libri secundi, significat diætam, vel vitæ & victus rationem. hoc verò loco denotat curriculum tempúsque nostræ vitæ.

Vita quid significet Hippocrati.

2. Vita qua fruimur breuis est, inquit Salustius, quia anima vegetatrix non diu remanet in calore natiuo, fato, & casu. fato, ob perennem effluxum triplicis substantiæ eius, vnde corpus nostrum consistit. Dum enim flammat ac micat calidum natiuum nostri corporis in humido primigenio, eius generis substantia absumitur. Non aliter ac in lampade oleum à flamma exhauritur; quod ni absumeretur, flamma non micaret. Ita & in nobis, nisi calidum natiuum splenderent, non viueremus. at dum id splendet, absumit oleum suum in quo viuit ac micat eius flamma: hoc est, humidum primigenium exhauritur. Adeò vt viuere nostrum, nihil aliud sit quàm mori. Nec à victus ratione eadem analogia resarcitur: quò enim quid propius abest ab ortu suo, eò vberrimo ac benignissimo rigatur calido humidóque natiuo. Casu etiam anima vegetatrix non diu remanet in calore natiuo; nam facilè is rerum aduersarum appulsu extinguitur, vt diuino afflatus elogio monuit nos Diuus Iacobus, cùm interrogat ita nos: ποία γὰρ

Vita cur breuis.

Iacob. c. 4.

ἡ ζωὴ ὑμῶν, ἀτμὶς γάρ ἐστιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα ἀφανιζομένη. hoc est, Quæ enim est vita vestra? vapor enim est, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euanescit. Hic vapor euenescit, ac opprimitur facilè hæc micās vitæ flammula, à diætæ vitio, loci infamia, cœli morbo, venenata qualitate, vel impedimento partis principis, cuius officio vita carere nequit, à phlegmone, aliáve noxa quæ metasmum infert. Rectè Sophocles,

* Ὦ θνητὸν ἀνδρῶν καὶ ταλαίπωρον γένος,
ὡς οὐδέν ἐσμεν, πλὴν σκιαῖς ἐοικότες.

* *hoc est ô mortale miserumq́; genus hominū, Quàm nihil sumus, sed vmbris similes.*

Ita quod non inconcinnè ludio ille Lucianus, in Charonte reddidit, cùm hominis vitam bullis similem dicit, quæ simul atque natæ sunt, euanescunt: aliæ paulo durant: per se vita nostra breuis est. Quin etiam breuis ea dici potest, si cum arte Medica committatur, quæ sanè longa est. Quasi dicat Hippocrates, propterea summa breuitate tradi hæc ars debet: talis autem hæc est ratio, quæ per apotelesmata, Aphorismis inclusa, traditur.

3. Vocat Hippocrates medicinam pleramque artem. Ne longior sim, quo modo rectè artem illam aut scientiā appelles, breuiter demonstraui libro primo nostrarum Institutionum Medicarū, cap. secundo. Hîc sanè ab Hippocrate artis nomen latiùs sumitur, nimirum pro historia omniū quæ ad Medicinam attinent, vt sic hanc liceat describere artem, Ars medica est naturæ affectionum salubrium, insalubrium, & neutrorum, item signorum, causarum, & diætæ, chirurgiæ, & medicamentorum historia, siue descriptio & cognitio.

Ars quid apud Hip.

4. Hæc autem ars est longa, ob difficultatem,

tem,& rerum discendarum copiam. Ardua est naturæ nostræ contemplatio:ac corporis œconomia laboriosè cognoscitur.quin causę morbificæ distinguuntur non facilè, vt tandem ad sanitatem tuendam, aut reuocandam inde remedia doctè in vsum ducas;quæ ipsa etiã tempore egent,vt ea internoscas,quaque vi excellant.Adeò vt Medicinâ nihil sit prolixius, nihil arduum magis.nam hæc iam dicta,vel vsu, vel iudicio noscuntur,hoc difficile est:& longi temporis:ille periculi plenus.Si itaque vita est breuis,& ars hæc longa;breuiter illa & per Aphorismos doceri debet.hoc est,exactè, breuiter,& apertè, vt ait hîc Galenus. nam artis prolixitas,superat hominis vitam.

Medicina cur longa.

6. Hoc est, tempus actioni opportunum; εὐκαιρία, momentum, vertit Suetonius in vita Iulij. propterea statim arripi debet: quia perit & fugit illicò, quòd materia nostri corporis sit fluxa à causis internis & ab his quæ sunt à foris.Sed nemo præsentem agnoscit occasionem, nisi ille qui iudicio & experientiâ excellit. Huis oportunitatis momenta redire nequeunt, vt præclarè dicebat Procopius. Et non frustrà Portius Latro L. Catilinam ita compellat: Num in negociis agendis ignoras sequendas temporum oportunitates, & in occasione rerum desidiam ac tarditatem omnem, quàm diligentissimè fugiendam? Mirabilissimæ quidem sunt Deorum voluntates, & fortunam cùm abire permiseris, frustra postmodùm discedentem ac fugientem sis imploraturus,& reliqua. Et vt rectè medicinam facias, rectè medendi momentanea interdum est occasio, & captu difficilis: quâ elapsâ, inclinatio

Occasio quæ, & eius necessitas.

clinatio fit ad mortem, vel ad deterius. Vt si quis laborarit ex pleuritide; primo ferè die nisi secetur vena, conclamatum erit: nam iam influxit sanguis in costarum membranam: nec ita, vt priùs, dum influebat, auerti potest phlebotomiâ. Ita occasio medendi, dici potest curationis anima. Hæc occasio præceps est & acuta adeò vt nullam amplitudinem habeat, quâ reuocari possit. nam aliam ideam, motum ac morem, illico sumunt causæ morbificæ, & corpus nostrum subitò mutatur à suo statu. Propterea sapienter Pindarus laudat ἰατρὸν ἐπικαιρότατον. Rectè etiam Salustius dixit, prolatando magnas opportunitates corrumpi: facto & non consulto opus esse in periculo. Quare in præcipiti morbo, debent Medico omnia comperta esse, quæ ad tecmarsin pertinent: quò illicò resistat morbo, nec medendi occasio elabatur. Cautiones ergo medendi in promptu sint, vt quæ celerem & instabilem habent motum, (vt ita cum Cæsare loquamur) ad nutum administrentur. Hac difficultate motus Hippocrates, scripto testatus est apud Democritum, se nondum ad finem medicinæ peruenisse. Quid igitur est occasio? Respondet Hippocrates, in qua tempus non multum. Tempus verò, in quo occasio est. Occasio est, * ὁ ἁρμόσιος χρόνος. vnde Hesiodus.

πυθ. A. ϛγ.

** opportunũ tempus.*

* καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

** occasio omnium rerum prima est.*

Puto καιρὸν ὀξὺν non malè verti posse, citam occasionem. nam ita Homerus,

Iliad. γ. versu 364.

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε Διὸς θυγάτηρ Ἀφροδίτη.

Experiẽtia quadruplex & quid.

6. Πεῖρα triplici ratione accipitur. Primò significat eam experientiam, quæ rerum sensibus perceptarum obseruationi nititur: vt, cùm

dicimus

dicimus hoc album, illud nigrum. Secundò, est experientia, quæ naturam imitatur: vt, totum maius esse sua parte. Tertiò, capitur in malam partem, & significat periclitationem: vt, si quis viderit pleuritico conuenienter exhibitum fuisse hydromel, omnibus indifferenter pleuriticis, absque peculiaris naturę distinctione exhibere velit. At Hippocrates scripsit, illud calamitosum esse biliosis & megalosplachnis. Quin ipsa ptisana, qua nihil salutariùs in pleuritide ad nutricatum dari potest, calamitosa est pleuriticis, si non loco & iure exhibeatur. Quare elegãter scripsit Galenus primo libro De alimentorum facultatibus, capite septimo, vbi ait, vt id vniuersim dicam, potis non est vt alicuius rei facultates experientiâ commodè explores, si non priùs exactè compertum habueris affectum cui adhibetur id quod exploratur, siue id sit potus, siue cibus, siue pharmacum. ὕλη γὰρ ἐστιν βοηθημάτων, ἡ τῶν τοιούτων γνῶσις, οὐκ αὐτὰ τὰ βοηθήματα: id est: quippe affectuum cognitio est materia remediorum, non ipsorũ remediorum cognitio. Quod etiam eleganter olim Herophilus dicebat, Remedia ipsa nihil esse, & remedia, esse manum Dei, vt nimirum in vsum flectuntur.

3. lib. Acu.

7. Nam remedia vim suam amittunt, ac retinent, aut nouam acquirunt, pro varia eorum quibus exhibentur natura, ac ex morbi motu, vt ptisana integra debetur pleuritidi, iam à mitigato expectorato. Oxymel pleuriticis, hystoricis nocet: reliquis prodest. In iudiciis etiã hæc experiẽtia valde fallit: vt si quis viderit haimorrhagiâ finẽ imponi causo, (quæ propria eius crisis est) idẽ si viderit substillum

sanguinis

ſanguinis cauſo ſuperuenire, non exiſtimabit illud calamitoſum eſſe. ita vrina alba diuerſas affectiones indicat: phrenitidem; & interdum frigus. Colicus à frigidis ſuccis, rebus calidis fere fugatur: colicus à bile natus, à renum calidarum acerrima vi naſcitur. qua fronte his Empiria ab his, medecinam faciet? Certò ſcio me his non me velle curandum dare, qui quoties raphanum vel piper comedi, ilicò in atrociſſimum colicum dolorem trahor. Abſint à nobis illi: nam vt monet ſapiens Pindarus,

In remediis non eſt ſanitas.

Ο᾽λ. Εἰδ[ι]. κ.

* κουφότεραι γὰρ ἀπειράτων φρένες.

* *leniores enim inexpertorum mentes.*

Eſt ſanè periculosè fallax experientia, & fallaciter periculoſa, dum ea tentat in fabrica humana, quæ longa die non ſunt probata: temerariæ enim experientiæ finis, eſt certa mors. Atrociſſimũ ſanè facinus temerare humanum corpus, domiciliũ perpetuæ animæ, ac ſpiritus ſancti habitaculũ. Alia eſt experientia quæ iudiciũ iungit, obſeruatio vt in affectionis modo quæ verſatur, & in eius conſecutione, non ſine iudicio. De hac reſpõdebat olim Laſus interrogatus quidnã eſſet ſapientiſſimũ? Experientia, reſpõdit, Sed temeraria experientia periculi eſt plena, niſi Deus ipſe interdũ ſuccurrat: ſępe enim ita periclitanti euenire videmus quod Mario apud Saluſtium, vbi ait: hic fortè correcta Marij temeritas gloriã ex culpa inuenit. Naſcitur enim hæc temeritas ex infœlici imprudentia quæ pleraque & ſe præcipitat.

Stobæus fol. 705.

8. Quod iudicium verſatur in diſtinctione ſimilium ac diſſimiliũ morborum, cauſarum, corporum, ſignorum, & remediorum: ex qua diſtinctione optimè perſpecta, cognoſcendi, prædicendi, ac medẽdi ratio comparatur. Præ-

claré

clarè Celsus: Est perpetuũ in Medicina quod fieri debeat, non tamẽ perpetuum est quod sequi conueniat. Si quidem multa latent in corpore ignota medico, multa intercidunt propter peccata ægrorum, & ministrorum.

9. Hoc sanè difficilè: nam illa similia & dissimilia non facilè dignoscuntur: adeò vt in his sæpe iudicium fallatur. Ita quædam, quæ symptomaticῶs eueniunt in signis, putamus criticôs superuenire morbis. Et quoties causæ similes illudunt, imò interdum contrariæ, taceo de corporum temperiebus. Quare Salustius scripsit, Magis naturæ industriam hominum, quàm vim, aut tẽpus deesse. Multa plerumque solitaria ratio suadet, quæ vsus coarguit. Quare accedat iudicio experientia: alioqui, vt ait Sallustius, vtrumque per se indigens; alterum alterius auxilio eget. Potius tamen iudicio, quàm solitariæ experientiæ standum, vt asseruit, præter Galenum, sapientissimus Philo, vbi ait, * Τὰ μὴ σὺν λόγῳ, πάντα αἰσχρά, ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ, κόσμια. Crisis autem apud Hippocratem sumitur duobus modis, pro morbi solutione, & cùm mutantur res ægrorum in melius, vel in deterius. hic autem accipitur pro diorismo trium illarum rerum, quibus Galeno absoluitur definitio Medicinæ: Est itaq; magni temporis hæc discere, & difficilè in vsum ducuntur, ni vsus maturè accedat. & inutilis est vsus, nisi præceptis firmetur, quare præclarè hoc Nazianzenus.

* ἀτελὲς ἄλογος πρᾶξις καὶ λόγος ἄπρακτος.

Quare vet⁹ poëta Afranius ita in Sapiẽtiã scripsit, Vsus me genuit. mater peperit memoria.

10. Captando medendi occasionem, doctus

Iudicium cur difficile.

Iulio Iuguri.

Iudicio potius standũ quàm experimẽtiæ.

Quæ ab[illegible] fiunt omnia sunt turpia quæ verò cum ratione, omnia decora.

In initio Artis Medicæ.

hoc est, æquè imperfecta sunt, tum actio sine ratione, tum ratio sine actione

vsu

vsu & ratione. In Medico requiritur scientia medendi singularis: virtus summa, authoritas, & fœlicitas propè diuina.

11. Parendo, & fideliter referendo: quæ duo ægri officia sunt.

12. Vt pharmacopœi, clinicæ mulieres, & chirurgi.

13. Aër, lintea, stragula, lectus, odores, nuncium, strepitus, & quæ sunt eiusmodi.

Digreßio & Experientia bona laus.

q.d. paciscor vobiscũ hac lege, meos Aphorismos veros fore, si nihil delinquatur ab his tribus. Experientiã tamẽ, iudicio stabilitã, vehemẽter cõmendamus. Nã vsus efficacissimus rerũ omniũ magister. quin talibus experimentis, inquit Plinius optimè creditur. Imò inquit Cicero, vsus omniũ magistrorũ præcepta superat, meritóq; hæc exclamat apud Homerũ:

De Orat.

——— νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα

Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια.

——— *Noui & scio singillatim*

Quæ bona, quæ mala sunt.

lib. 1.

Hæc sanè omnes artes ꝑtulit, vt ait Manilius.

Per varios vsus artem experientia fecit,

Exemplo monstrante viam.

Sed quis eius parens? ætas.

Ouid. 6. Metam.

——— *seris venit vsus ab annis.*

Γηράσκω, (dicebat Solon,) δ᾽ αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

Assiduè addiscens, ad senium propero.

II.

Purgationis tecmarsis.

Ἐν τῇσι 1 ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι 2 τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν 3 οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε, καὶ εὐφόρως φέρουσιν. 4 ἢν δὲ μὴ, 5 τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ 6 κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται,

γίνηται, 8 ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως * φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ †, τοὐναντίον. 9 Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ 10 χώρην, καὶ 11 ὥρην, καὶ 12 ἡλικίην, καὶ 13 νούσους, ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

II. In 1 commotione & profluuio alui non mediocri, & 2 vomitibus vltrò obortis, siquidẽ 3 qualia purgari oportet excludãtur confert, perferúntq; alacriter. Sin 4 minùs [cõuenienter ferãtur] 5 contrà, [damnis etenim augentur.] Sic etiã vasorũ 6 euacuatio, si 7 qualem moliri necesse est fiat, confert, 7 ferúntq; ex facili, [& alleuantur;] sin minùs, * contrarium illis euenit. 9 Despicere ergo oportet 10 regionem, 11 tempus, 12 ætatem, & 13 morbos in quibus opus est, aut non.

Theorema hoc ab experiẽtia est profectum. Laborauit admodũ antiqua ætas hac in re, & ipse Erasistrastus difficillimum esse dicebat, discernere inter ἔκκρισιν *&* σύντηξιν. *Sed hoc theoremate Hippocrates decisionem adferens, nos prudentissimè ablegat ad euphoriam & disphoriam.*

Gal. ad Thrasib. 28.

1. Nam latius patet verbum Græcũ, quàm vt perturbatio eius vim explicet. significat. n. exuperantiã validã. Et accõmodatur deiectioribus criticis & symptomaticis. Hoc autẽ libro agit Hippocr. maximè de euacuationibus siue vi naturæ, aut morbi, vel artificiosa molitione vsui venerint. Nam definierat Medicinam esse ablationẽ & adiectionẽ. De ablatione, Aphoristicas distinctiones inchoatur, & quo euentu hæc eueniant; & quibus cautionibus in vsum ducantur: & qua relligione pharmaciâ, phlebotomiâ, & diætâ ad hãc rem sit vtendum. Hîc maximè de Purgatione agere videtur. Sed purgatio aliquãdo accõmodatum menstruorum profluuius, & lochiorum à partu excre-

3. acut. 13.

Argumẽtum huius libri.

Dictio Purgatio quid significet.

tionibus: Propriè autē est eorū humorum qui qualitate in vitio sunt euacuatio. Humores enim quatuor modis in vitio sunt, qualitate, copia, mixtione, & viribus, & propriæ substantiæ corruptione. Duplex est purgatio, vniuersalis, & particularis. & vtraq; triplex: critica, symptomatica, & artificialis. Critica fit vomitu, sudoribus, vrinæ profluuio, haimorrhagia, deiectionibus. Vniuersalis purgatio est, cùm humor vnus aut plures, æquabiliter toto educitur corpore. Particularis est, cùm pars corporis sua deponit excrementa: vt cerebrū per nares, palatū, & aures. Artificiosa purgatio est, quæ fit artificiosa inditione. Hæc artificiosa præscribitur ad quatuor, ad euacuationē circumflui humoris, ad reuulsionē, cùm eò reuocamus humorē, vnde excurrit, vel ad deriuationē, vt cùm fertur humor per loca ex euentu incōmoda, vt si nares vlcere fuerint obsessæ, materiā eò fluentē ducemus in os: tandem ad coëffusionem, vt si ab inperfecta crisi restibilis fuerit materia morbifica, cui natura par non est, ei auxiliares porrigimus manus, hoc est, quod illa incepit peragimus aluū ducēdo: vel si vtero tentarit illa euacuationem, menses prouocando. Idem de sudoribus, narium profluuio, vrinarúmque ductu intellige.

2. Quibus excluditur humor, qui in toto corpore in vitio erat, siue criticῶs, siue symptomaticῶs ferantur. Nam quicquid fit sine artificiosa molitione, dicitur vltrò fieri.

3. Hoc est, si humor excludatur qui in vitio est, ita vt nulla ratio desideretur in humore qualitatis, quātitatis, excernendi temporis (vt si die critico) & modi. Tūc enim ea exclusio resti

ſio reſtituet œconomiam naturalem, quæ eius humoris præſentiâ impediebatur; & partes nutritioni dicatas ab omni iniuria vindicabit. Hæc accommodari debent ad omnia vacuationum genera. Vt humor fertur anarrhopos vel catarrhopos, per loca lege naturæ cõmoda vel incommoda, intrò, foras, aliò quò oportet, κατ' ἕξιν. Vt in caulo, per haimorrhagiam morbifera materia iuueni καλῶς excluditur: ſeni, per dyſenteriam. ita enim conuenienter naturæ fertur. Quæ etiam toto genere calamitoſam ideam gerunt: ſæpe vidi excrementa ſalutariter excluſa fuiſſe, ſed cum euphoria abibant. Ita in mulieribus ſæpe acerrima per febres deiici vidi & euomi cũ euphoria ſalutari. his lien antè in vitio fuerat. Hoc euenit Principi Auraicæ in potẽti febri: terrebatur ipſa admodũ: iuſſim⁹ eã bono animo eſſe. *Hiſtoria.*

4. Si talis non critica, ſed ſymptomatica fuerit purgatio: ita vt vi morbi fiat, labefactâ naturæ vi.

5. Non iuuat, ſed ægrum labefactat.

6. Quæ artificioſa fit molitione, ad imitationem naturæ. κενεαγγείη Hippocrati ferè eſt, cibi abſtinentia; hîc autem, κατ' ἐξοχὴν, ea euacuatio, quæ medicamentis purgãtibus ſuſcipitur. Natura vacuat ea quæ ex vaſis in alluum influere, propterea ἐκκρίσιν appellat, ſed Medicus euocat eos ſuccos qui adhuc ſunt in vaſis, hinc eſt quòd hanc voces κενεαγγείαν.

7. Si in hac nulla ratio deſideretur qualitatis, nec quantitatis, nec vſus, nec temporis.

8. Expulſa morbi cauſa, vel reuulſâ cauſâ antecedẽte aut deriuatâ cauſâ coniunctâ, damnis augẽtur: nam æſtu incãdeſcũt, iactatione fatigantur

gantur, quia materia cunctando putrescit: tum in Sympathiam trahit partes nutritioni dicatas, nam metastasi affligit. vnde etiã spasmus.

Cur iudicium difficile.

9. Præcedere theorema fuit experiẽtiæ: sed hoc quod iam ponit est iudicij. Sentẽtia Hippocratis hæc est: Naturæ molitio, in purgatione molienda, est imitanda: quia Natura est sui diligens conseruatrix. Sed videndũ, num illa purgatio sit critica editaque naturæ vti, vel an Symptomatica. Prior enim est imitanda, non posterior. Distinctio autẽ horum ab experientia pendet, quò Medicus hanc naturalem agnoscet; illã verò symptomaticã. Docet enim hoc Aphorismo rationẽ experientię & iudicij, vt demõstret, quod primo Aphorismo scripserat, iudiciũ difficile esse, & experientiam periculosam, proposito exemplo admodum perspicuo. Distinctio autem num purgatio sit illa critica vel symptomatica, consistit in effectionis modo.

Circũstantiarũ ratio habenda est in euacuationib. moliendis.

10. Vt intelligas quid, quantũ, quo modo, & quamobrẽ euacuandum sit, collineandũ ad ea, quæ denunciant humorũ in corpore dominatũ. Inter hæc est Regio. nam vt ea fuerit calida, frigida, humida, aut sicca vel ventosa, & vt communis in ea victus ratio initur biliosa vel pituitosa, aut alterius facultatis, ita variis succis circumfluent corpora.

1 Aphor. 1.

11. Adde graues aëris mutationes. Nã mutationes insignes, quæ in ipsa tẽpora incidũt, & tẽporũ defectiones, maximè pariunt morbos. Ventres mirũ in modũ mutat aër. Et æstate bilis, autumno melãcholia fatigat corpora. Sed tamẽ stricto in frigore, ac ardenti in cœli æstu, ægrè ferunt purgationes validas ægri.

Quare

Quare pharmaca his rationib. moderabimur.

12. Nam senes & pueri pituitæ, iuuenes bilis dominatu tenẽtur; alia ætas in sanguinem, alia est prompta in melancholiã. Senes & pueri, non grauibus pharmacis tentandi: quòd hi facilè exhauriantur: illi, quòd exhausti sint.

Morbi indicant vacuationis rationem & symptomata.

13. Num causam agnoscat venenatam vim; aut succum pepasmi capacẽ, quique remediis naturæ vim augentibus secreti καλῶς excludi possunt. Et ipsi ferè morbi loquuntur suas causas. ardentes febres à bile, vt & tertiana: quartana à melancholia nascuntur. Intemperies sine materia, purgationem non admittit. Addite partem morbo obsessam, & periodorum vicissitudines: & paroxysmorum ideas, ac modos. Tandẽ symptomata loquẽtur qui humores abundent. Ducuntur illa, ex corporis mutata qualitate, in colore, charactere, & mole. ita flauedine si fœdetur corpus, indicio erit bilem lasciuire: si plumbeo turget liuore, frigidum succum in vitio esse denunciabit. Secundò, ducuntur ab excrementis, quæ examinantur in substantiâ, qualitate. vt si lenta & viscida prodeant ex corpore: pituita ibi molesta erit. Tertiò, ex actionibus læsis. vt si pulsus celerrime ac frequentissimè mouetur, contractióque si eius raptim fiat, calida à materia id ferè euenire iudicabimus. Qui ergo succus corpus fatigat, is purgari debet: vt si serum sanguinis, inquit hîc Galenus, modum excesserit, vacuetur. si flatus, excutiantur: si pituita, hæc: & non sanguis, educatur.

Iudicium & vsus Axiomata pariunt.

Firmissima Axiomata, demõstrauit Hippocrates, in libro De Veteri Medicina. (vbi contra Gorgiam Leontinum, & discipulos Poli indicat

Iudicium & vsus Axiomata pariunt.

vindicat medicinā Æsculapidū ab iniuria nouæ illorū inuentionis, quæ soli iudicio absque vsu nitebatur) proficisci ex vsu obseruatis rebus in corpore humano, & ex iudicio vsibus illis confirmato. Quasi dicat, per varios morbos ex diuersis caussis ortos, notatum est alios aliis excretionibus finitos fuisse præclarè ad salutē: tu itaque cùm arte instituis abductionem humorū, talia educas, quæ in tali morbo nisu naturæ cum euphoria excludi solebāt. Sed agitne etiam Hippocrat. hîc de copia educēdi humoris? Respōdemus, cùm Medici dicāt copiâ peccare humores, plerumq; intelligūt succos probos, cùm solâ copiâ in vitio sunt. Qualitate verò eos in vitio esse asserūt, etsi id non fiat absque quantitate, attamen cùm potissimùm qualitate in vitio sunt. nam eorum copiâ minimè pressisset naturam, nisi qualitas praua fatigaret. Quale itaque est purgandum: quantum autem vacuandum alio modo.

Num de copia hic agat educendi tumoris.

III.

Phlebotomia tecmarsis.

1 Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον 2 εὐεξίαι 3 σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν, οὐ γὰρ δύνανται 4 μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. 5 Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέ τι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, 6 λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τουτέων οὖν εἵνεκα τὴν εὐεξίην λύειν 7 ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. 8 Μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, 9 σφαλερὸν γάρ· ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ 10 φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν ἐς 11 τοῦτο ἄγειν. 12 ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες, αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

III. Athle

III. Athletarũ 1 Euexia quæ 2 ad summũ (di-stẽtionis (euasit, 3 periculosa:) natura enim 4 suo statu manere non potest, neque ociosa quiescere. 5 Postquam ergo in ocio non sit, nec iam tum ad eius bonitatem quicquam adiũgi cùm possit, 6 restat vt labatur in deterius. Quo fit, vt talẽ euexiam sine cunctatione 7. soluere oporteat, vt corpus, [redintegrata nutritione] iterum augescat. Nec 8 tamen extrema inanitio est moliẽda, qua vasa omnino concidant, illud enim periculi 9 plenum: sed cuiusmodi, natura 10 fuerit eius qui perferet eò vsq; 11 educendum. Porrò 12 autem vt vacuationes ad summum ductæ periculi plenæ sunt: Sic rursus summæ refectiones, periculosæ.

Et alibi ait, athleta, quos ab exercitatione gymnasticos appellamus, bonã habitudinem non habent. Et Plato inutilem athleticã molẽ dicit. Huic sanè constitutioni quanto plus accedit, eò pl⁹ periculi accedit & securitatis decedit. Quicquid enim ad summum peruenit, inquit Seneca, ad exitum properat. Ignis quò clarior fulsit eò citiùs extinguitur. Hinc dicebat Corn. Cels. si plenior quis & speciosior, & coloratior seipso factus videatur, suspecta habere sua bona debet. Sed causam iã videamus cur habitissima hæc cõstitutio, tãti periculi sit. Imprimis metus est, ne tenellula illa vasa (in quibus feruet sanguis) partium spirabiliũ, ac hepatis dehiscant: vel ne extincto calido natiuo, nimiâ sanguinis ab vbertate præcipiti viriũ lapsu rapiãtur homines: vel ne interceptis carotidũ viis, spiritus vitalis aditu ad cerebrũ prohibeatur: unde parua apoplexia si conferatur cũ ea, qua fit ab interceptis spiritibus animalibus: dum hi exitu prohibentur à cerebro.

Atletica plenitudo cur periculosa.

De euexia cap. 3. De Repub. 2. lib. 2.

Epist. 6
in euniem
Seneca

1. Euexia est sani habitus perfectio. Quando absolutè euexia, & citra adiectionem ponitur, semper in bonam partem accipitur; cum addito verò, in malum; vt hîc additur athletarum. Non docet hîc Hippocrates ex proposito, rationem curandi athletas, sed rationem curandi per venæ sectionem. Mos est Hippocratis, vt proposito familiari exemplo, rem quam docere velit euidentissimè ostendat.

Hippocratis mos.

Gal. De Bona habitudine c. 3.

Athletarum corpora.

2. Quibus turgẽt vasa totáque corporis moles à circumfluo sanguine. Quod vt athletæ vasta corporis gaudent mole. proptereaque larga manu pastum cùm ineant, vẽtriculus bene concoquat (quia partes quæ circumstant validæ & solidæ sunt,) digestio fiat ex facili, per tenuia intestina ac venas mesarrhaïcas: Sanguinis autem generatio, appositio, & agglutinatio si hæc consequantur, metus erit ne habitus ille nimium impleatur, vt locum non habeat tandem, quo appositum contineat. Quod Athilæ regi Hunnorum perhibent euenisse: qui vnà animum cum sanguine euomuit inter pocula.

Athleta ridiculi.

3. Propterea magnus ille Græciæ dux Philopœmen athletas derisioni habuit cum ignominia & probris. Vtpote qui vasta corporis gauderent mole, quæ ad res gerendas & ad sanitatem tuendam est incommoda. Quamuis enim vt præclarè Liuius ait, præualida corpora ab externis caussis tuta videntur: attamen suis ipsa virtutibus onerantur. Quare rectè Quinctilianus, Prauior omni fame sagina. Gladiatoriam hanc Saginam exagitat admodum Galenus.

Plutarchus in vita Philopœm.

In τῷ προτρεπτικῷ λόγῳ. fol. 2 & precedentibus cap. 7.

4. Propter affluxus & effluxus perennitatem. Nam

Nam ea naturæ siue animæ vis est corpori concessa à summo Deo, vt id conseruet, quod habeat: nimirum corpus, ea ratione qua habet nutriendo: quod fit coquendo & assimilando succos nutricios. In hac officina occupata est perpetuo natura. vnde cuncta gyrat & voluit. Hoc dicebat etiam Euripides, τοιαῦτα τὰ βροτῶν οὐδὲν ἐν τ' αὐτῷ μένει. Eleganter etiam propugnator ille Christianæ pietatis Arnobius: Quicquid fulcitur rebus extraneis; necesse est esse mortale, & habere ad periculum viam pronam, vbi aliquid cœperit deesse quo viuitur.

Initio libri septimi aduersus Gentes.

5. Nihil enim in hoc mundo, suo statu permanet, luna, & quicquid sub ipsa, varia idea ludit. Vnde Lucanus,

In se magna ruunt. Lætis hunc numina rebus *1. lib.*
Crescendi posuere modum.

Ita fato placuit, inquit Seneca, nullius rei eodem semper loco stare fortunam. Nihil enim mutationis periculo exceptum: non terra, non cœlum, non totus hic omnium rerum contextus. Certis eunt cuncta temporibus. nasci debent, crescere, extingui.

6. Omnis enim calor perit triplici de causa, vbertate nutricatus, vel nutricatus ab inopia, vel euentatione cùm priuatur: adde contrariæ vel violentiæ rei occursu. Id conspicuum est in flāma ellychnij. Si enim oleo fraudetur, vel ab eo si obruatur, vt si cucurbita ei iniiciatur, vel aqua affundatur ei copiosa, extingitur.

Calor perit triplici de causa.

7. Laxabimus talem habitum copiosa euacuatione, maximéque Phlebotomia, hoc est, larga sanginis emissione. Videmus ex corpori-

ribus benè habitis, per vulnera, incredibilem interdum sanguinis copiam efferri sine noxa. Illustrissimus Aurantiæ Princeps Guilielmus Nassouius Antuerpię à latrone læsus sclopeto in collo, ita vt iugularis vena magna illa maximã copiam sanginis funderet per plurimos dico dies, cùm cottidie plurimas libras sanguinis emitteret, saluis virib⁹ euasit. Nõ enim potuit sisti illa fluxio. tãdẽ quidã strepto digestiuo illito ac inuoluto colcothare id perfecit.

Historia.

Sanguis quousque abduci non possit.

8. Non tamen eo vsque id agendum, dum præceps omniũ virium incidat lapsus: vel dum sanguis ex tota œconomia corporis abducatur: nõ enim is ex habitu corporis duci debet.

9. Inde enim metus erit apoplexiæ, sympcopes, ac exhaustionis calidi natiui, vnde atrophia, & decoloratio.

10. Qualis intemperies fuerit corporis: & qualibus humoribus sit circumfluum corpus. qualis habitus textura, nam densa duráq; corpora ferunt ex facili venæ sectionem.

Scopi emittendi sanguinis.

11. Hoc est, indicatio copiæ educendi sanguinis non solùm est accipienda ex affectus præter naturam magnitudine, sed ex inspecta ægri natura communi & propria: eáque insita vel aduentitia, in tẽperamento, habitu, humorum dominatu, consuetudine, atq; diæta. Hoc est, quantum vires ferant, est perpendendum. vt in Synochis, cum ad lipothymiam vsque effluere sinimus, si vires id admiserint. Ita veteres sex libras eduxere: hoc est, vncias septuaginta duas. Nos idem egimus aliquando: sed in summa symptomatum pleuriticorum vehementia, cum virium robore.

Exercitatatio.

12. Summa enim ac præceps illa immutatio

œconomiæ nutritiæ, vires pessundare solet. Hactenus de tutela sanorum in circumfluo sanguine, quanā cautione ille abduci debeat. Iam de ægris agit. q. d. Vt hi qui habitissima corporis constitutione sunt præditi, non extrema inanitione sunt exhauriendi: ita multo minùs cæteri homines vacuationis indigi.

IV.

Αἱ 1 λεπταὶ καὶ 2 ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι 3 μακροῖσιν ἀεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν 4 ὀξέσιν, οὗ 3 μὴ ἐπιδέχεται, 6 σφαλεραί. Καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ 7 ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, 8 χαλεπαί. Καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες, αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, 9 χαλεπαί.

IV. Diætæ 1 tenues & 2 accuratæ cum in morbis 3 diuturnis in totū 4 periculosæ, tum etiā in 5 acutis morbis, maximè si 6 loco & iure non præscribantur. Iterū 7 extremè tenues diætæ 8 periculi plenæ. Nam & renutritiones quæ ad summā peruenere, 9 periculo plenæ.

Hippocrates, qui Medicinam definierat, esse ablationem & adiectionem, ab ablatione, (qua occasione ea in vsum sit ducenda) auspicatus est hos Aphorismos. Nam acuti morbi pēdent à materia auferenda. Ea autem aufertur purgando, sanguinem educēdo, ac crisim promouendo coctione ac virium tutelâ: quod obtinemus à diæta rectè instituta ad ideámque morbi comparata. Ac demonstrat tenuem accuratámque diætam, decantatam ac summè etiam probandam per morbos acutos, in illis tamen periculosam esse, si loco non adhibeatur. Scopus Hippocratis est, vt Diætam præscribat in qualitate, quantitate, & occasione. Significat Diæta victus rationem qua suscipitur edēdo, bi-

bendo, & vitæ instituto. Diæta autem vel victus ratio multiplex erat antiquis: φαύλη, ἐπιφαύλη, & σκεθρὰ, quæ etiam ἀκριβὴς, dicebatur. Diæta φαύλη opponebatur τῇ ἀκριβεῖ, hoc est, accuratæ. Erat enim hæc qualibet, facilis ac vulgaris, nec magni negotij diæta, simplex, susq; deq; habita: dum modò salsis, modò assis vtimur: modò saturi, modò semisaturi. Diætam verò ὑποφαύλην, vocat Hippocrates subuulgarem, mediam inter accuratã & vulgarem, estq; μετρίη hoc est, mediocris, quæ ptisana, oleribus, piscibus mollibus, cucurbita, obsoniis liquidis constat; non valida natura, sed vulgaris, attamen cum delectu, vt si tantùm bis die cibum capiamus: & si semisaturi de mensa decedamus. ἀκριβὴς, succo ptisana vel melicrato constabat. Diæta autẽ tenuis est triplex, tenuis simpliciter, tenuissima, & exquisitè tenuissima. Exquisitè tenuissima debetur his morbis qui quarto die finiuntur, & hæc est abstinentia in totum: modò æger ferat. Tenuissima diæta præscribitur his morbis, qui septimo die suam absoluunt historiam. hæc vtitur melicrato, oxymelite, succo ptisanæ. Tenuis simpliciter diæta, debetur illis morbis qui in decimumquartum diem excurrunt: ptisana integra his dicata est. Si longius excurrat morbus, appellatur is, acutus ἐκ μεταπτώσεως, hoc est, ex degeneratione. hic ita dicitur dum quadragesimum diem attigerit. huic præbetur ptisana integra. Qui vltra hos repunt, longi vocantur.

Diæta multiplex antiquis.

Vulgaris diæta.

Subuulgaris diæta.

Diæta tenuis triplex.

1. Vt si ptisanæ colatæ porrigatur exigua copia, semel in die; vt fit dum vigor in procinctu est, & etiam mox à crisi. Nam vt fuerit motus morbi, ita tenuari diæta debet: nam semper medicus ad vigorem morbi futurum collimare

collimare debet. Si ita anxiè morbus premit naturam, vt mox vigor futurus videatur (vt tertio, vel quarto die ad summum veniat:) ilicò inedia præscribatur. Attamen ea cautione vt æger illi par sit. Quare collinea etiam ad vires. Quod si vires non ferant tantam inediam, ilicò, hoc est primo die da sorbitionem: ne cogaris cùm ad vigorem ventum est, cibum dare ob fractas vires. Hoc est igitur quod dicit periculosas esse tenues diætas in morbis acutis.

2. Scilicet morbo & eius causę dicatę vt hydromel accuratè conuenit pleuritidi, nã meabiles facit pulmones, expectorata promouet.

3. Scilicet vltra decimumquartum diem protensis. crudos morbos hîc considerat, non acutos, κτ̃ μετάπτωσιν. Ea enim lex teneri debet historiæ præscribendæ diætæ in historia morbi, dum perseuerat, vt ineunte morbo à pleniore manu veniatur ad parciorem, vsque ad statum. A statu contra, à parciore ad pleniorem. Ne posteà, appetente crisi, cogare alere, cùm iam hoc non decet.

4. Qui cum magnitudine & vehementia celeriter sua percurrunt tempora vniuersalia, siue hi morbi acuti sint febres essentiales, siue cum febre coniuncti, vt phlegmones.

5. Quia progressus fieri debet, à pleniore manu, ad tenuiorem: quò integris viribus, per inediam, morbi vigorem summum transigat. In vigore enim de cibo vereri oportet, ergo ante vigorem plenius ægri habeantur. Quare si prolixius aliquantulum excurrerit morbus, vt in septimo vel decimoquarto die ad vigorem veniat; & si primis diebus æger fraudatus

fuerit suo genio, quo quæso modo vigorem per inediam transiget?

6. Quamuis, inquit, morbo dicatæ sint illæ tenues diætæ, tamen periculum habent, nisi cõmodè & opportunè in vsum ducantur. Nam accurata, inquit, diæta si non conuenienter præscribatur, nocua erit: vt hydromel est tale, vt ad accuratã pleuritidis diætã spectet. Nam alas pulmonũ expandit, expectoratũ attenuat, vires firmat, adeóque omni hac efficacia pleuritidi cõuenit: non tamẽ conuenit omni pleuritico. Si enim is fuerit picrocholos aut megalosplachnos, noxiũ ac perniciosum erit melicratum: quamuis alioqui foco morbi & ipsi morbo sit dicatum. Nam ita non adhibebitur cõuenienter cuiusq; naturæ nec maioris affectionis habita ratione. Natura enim indicat sui conseruationẽ, vt morbus sui depulsionem. De naturæ autem conseruatione nunc agit. Is enim nobis esse debet scopus, vt æquè cũ morbo pugnemus, atque naturæ studeamus. Illud autem obseruabile est, Accuratã diætam duplicem esse; vnam quæ sanis adhibetur: vt si quis certâ mẽsura & numero cibos capiat, nec latum vnguẽ ab ea regula discedat: huius meminit proximè sequenti Aphorismo. Alter est accuratus victus, qui præscribitur accurata copia & specie, qui morbo & eius foco dicatus est, atq; naturæ cõmuni tuendæ. Sic vt iam dixi, melicratũ est pleuriticis accurata diæta, quia nutrit, & materiã parat ad exclusionem, & pulmonum lobos expandit. Tenuis itaque diæta iure non adhibetur, quando non habetur ratio peculiaris naturæ, & maioris, vt modò dixi, affectus. Tenuis victus loco non adhi

Accurata diæta.

adbibetur nec tempore, per morbos acutos. primò, si morbus acutus sit cum virium infirmitate. secundò, si quidem morbus acutus sit cum virium robore, sed cum infirmitatis metu. tertiò, si ex sicco, factus sit humidus. Nam si integræ sint vires, sine infirmitatis metu, & morbus peracutus, inediam præscribemus. sin vires prostratę, aut robustę quidē, sed cum infirmitatis metu, hoc est, si homo sit obnoxius syncopi, in initio statim genio fruatur, habita primùm prouisione totius enemate aut phlebotomia. Si iam humidus sit factus morbus (eo enim sicco existēte curationi potiùs operam dabimus) cibum offeremus ad laterum robur. si hîc tenuem præscripseris, lædes.

7. Vt omnimoda alimenti abstinentia.

8. Si præscribatur ineunte morbo, qui non citò venturus est ad vigorem. vel in picrocholis. hi enim non ferunt inediam: vel si qua ex causa adsit infirmitatis metus. Nā ita, ad crisin, post tridui inediam, cogentur ad cibum.

9. Repentina œconomiæ naturalis immutatione, in temperamento, habitu & actione: vnde cruditates ab oppressione. Et sanè natura repentinam mutationem ab ocio ad negocium ægerrimè ferre solet.

q. d. Quid igitur fiet, si primùm in morbo acuto fraudaueris ægri genium, mox, cùm ad vigorem ventum fuerit, si tunc subitò cibum dare cogaris. Si quis subsultim legat hunc Aphorismū, existimet Hippocratē reiicere aut accusare diætam tenuem & tenuissimam. Minimè: hanc enim summè laudat vbique. hac enim nihil fœlicius præscribi potest in morbis acutis & acutissimis: imò necessariò

Tertia diæta vtilissima est.

necessariò his debetur talis victus. Sed iure & loco præscribi debet: quod si id non fiat, erit periculi plenus talis victus. Quasi dicat, Discipuli, audiuistis me in schola hac Æsculapidū, semper celebrantem & decantantem summam vim, & necessitatem diætæ tenuis & tenuissimæ per morbos acutos: tamen cauete ne eam præscribatis, nisi iure & loco. Quia quāuis accurata sit, tamen periculū inueniet, nisi iure & loco in vsum ducatur. Nec alia diæta tamen præscribi debet in morbis acutis, quàm illa tenuis, sed vt dixi, tunc salutariter præscribetur, cùm iure & loco imperatur.

V.

Tenuis diæta importunè præscripta damnosa est.

ἐν τοῖσι λεπτῇσι.

Ἐν τῇσι 1 λεπτῇσι διαίτῃσιν 2 ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον 3 βλάπτονται. 4 Πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇσι λεπτῇσιν ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι. Διὰ 5 τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. 6 Διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται 7 σφαλεραὶ ἐς τὰ 8 πλεῖστα τῶν 9 σμικρὸν ἁδροτέρων.

V. Quinetiam in diæta 1 tenui in 2 vitio sui sunt ægri, propterea damnis augentur. 3 Omnino enim magis tenui diætâ [loco non adhibitâ] 4 quàm paulo pleniore peccatur. 5. Quæ causa etiam est cur tenuis admodum stata & accurata diæta, sanis etiam sit periculosa, quòd eius delicta grauiùs illi ferant. 6 Ergo tenuis accuratáque diæta 7 paulo pleniore, in 8 plura, est periculosa 9 magis.

Non excludit hoc Aphorismo diætam tenuem simpliciter: (est enim hæc summè necessaria morbis in acutis) sed tenuem non suo loco præscriptam

ſcriptam. Locum autem habet ante morbi ſtatum: dum enim ſenſim eò venitur, ſenſim à pleniore victu ad tenuiorem progreſſus fieri debet. Quare ſi morbus aliquantulum longiùs excurrerit, vel ſi æger inediæ impatiens fuerit (vt ſi picrocholos fuerit) & imbellis, ſi ineunte morbo tenuem præſcripſeris diætam, non poterit integris viribus ad vigorem venire, nec, vt decet, vigorem ſine cibo ſuſtinere. Vult paulatim diætam mutari.

1. Si inconſiderate præſcribatur, non rectè perſpecta morbi ſpecie eiuſque motu, ita vt neſciant vigoris tempus: neglectáque ægri natura ac robur ſi fuerit. Ita enim, ad vigorem dum ventum fuerit, in cibum cogimur graui cum noxa, indéque calamitoſi euadunt morbi qui ſuâ naturâ pepaſmi capaces erãt: idq; non aliunde, quàm quòd non ſuo loco æger tenuiter habitus fuit. q. d. Si morbus fuerit acutus, & imbecilles vires, cui ſuccurrendum? viribus. Nã tenuis victus vires aliquo modo minuit.

Indicatio à viribus.

2. Mutatione communis & peculiaris cuiuſque naturæ & conſuetudinis. Cùm enim à diæta tenui inconſideratè præſcripta, ad pleniorem ſe cõferunt ante pepaſmum ſeu criſin. Ac ſi diceret; diæta tenuis loco non adhibita, hoc eſt, cùm neſcias quando vigor morbi in procinctu erit, nec de robore ægri ſi tibi conſtat, periculoſa eſt: Quòd cùm progreſſus fieri debeat à pleniore victu ad parciorẽ, nimirùm cùm vigor in procinctu eſt; hîc contrà tu agas, & malè. nam poſt biduum vel quatriduũ dum ad criſin ventum fuerit, pleniùs nutrire debebis, ob titubãtes vires. Propterea ſummus medendi præceptor in libris De morbis acutis

scripsit, minus damni illos inferre, qui ineunte morbo Cyciona; hoc est pessimum cibum ex variis rebus coactum) præscribunt: quàm hi, qui ad vigorem dum ventū est, ptisanam (hoc est optimum cibum) ægris offerūt. Vehementer enim hi, (non loco præscriptâ diætâ pleniore) percellunt etiam ventriculi actionem, habitum & temperamentum. Deinde ratione etiam consuetudinis in vitio sunt, quòd nimirum venter iam biduum aut triduum feriatus, subitò ab ocio ad negocium, nempe ciborum coctionem, cogatur.

3. Ratione sui. nam, præter vim morbi plurima sibi accersunt funesta, symptomata, cùm ab inopportuna inedia, subitò in cibos coguntur. hinc etiam vigiliæ, morbi pepasmo cōtrariæ, crebri micantes ex oculis ignes: aurium flatus sonori, manuum tremor, sudatiunculæ.

4. Ineunte videlicet morbo. quia defraudatum ventrē cibo & potu, ad crisin (vbi minimè cibus deberet dari: sed iam ob præcedentem inediam necessariò datur) dum venitur, exercet: cùm id minimè deberet fieri. Exempli causa: Qui ineunte morbo vescuntur cibo súsque déque habito, peccāt; meliùs enim sibi consulerent, si optima diæta vterentur. Non tamen tam peccant, qui ea ineunte morbo, pleniore manu vtātur, quàm qui post tenuem diætam inconsideratè præscriptam, tertio vel quarto die cogitur, ob genium fraudatum, cibum sumere optimum qualis est ptisana.

5. q. d. Si sanis quoque corporibus inutile est, iuxta inediam, edisse, vbi aliqua necessitas famem fecit: quāto inutilius est in corpore quoq; ægro? Tenuis diæta sanorum hominum

Tenuis diæta quid.

num est, vt est, si quis semisatur è mensa discedat. Stata dięta est, si quis semel cibum capiat. Accurata diæta, si naturæ consentaneis vtatur. Mutatio ergo tenuis diætæ erit, si quis solitus semisatur surgere, nunc se ad satietatem expleat. Statæ mutatio erit, si semel edere cõsuetus, bis cibum capiat. Accuratæ mutatio erit, si naturæ cõsentaneis & similibus vesci solitus, vt imbecillibus, nunc fortibus vescatur. Et quia tales sani homines qui stata & accurata illa diæta vtuntur, eam iam pro lege naturæ habent: si eam violarint, læduntur. Affliguntur à tali diæta ægri: nam vires inde fatiscunt, & homines non ferunt subitariam illam ciborum mutationem.

Stata diæta quid.

Accurata diæta quid.

6. In quibus fit progressus à parciore manu, ad pleniorem: cùm contrarium fieri deberet.

7. In quibus fit progressus à pleniore manu, ad tenuiorem.

8. Scilicet incommoda impingens vel peccans. vel, in plura incommodata sunt. Quare cùm rari morbi sint, in quibus citra periculum tenuissimum victum instituas: erit sanè vt plurimùm periculosior.

9. Quia grauis semper mutatio est ab ocio ad negociũ, ratione morbi, & ægri. nam cùm ventriculus iam per biduum vel triduum non coxit, nec turguit à cibo, neq; maduit, iam subitò hæc cũcta subit. natura enim, cùm ad crisin venitur, auertitur à mitigatione ac exclusione materiæ morbificæ, ad coctionẽ ciborũ. Sed in mediocribus morbis, vbi mediocri victu vtendũ, vbi exactã illã diætæ instituendæ regulã nõ satis compertã habet, in parcitatem inclinare præstat: facilè enim quid adieceris.

VI.

Inediæ vbi locus.

Ἐς δὲ τὰ 1 ἔσχατα νοσήματα, αἱ 2 ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.

Sed tamen ad morbos 1 extremos, 2 extrema ad vnguem curatio extremè facit.

Quasi dicat, Ne quis existimet à nobis damnari tenuem victum in morbis acutis, hac enim, & nulla alia his dicata est. Correctio hic est quodammodo præcedẽtis Aphorismi. Docet enim nonnunquam cibi abstinentiam præscribendam esse in illis morbis, quorum historia breuis est futura, vt si tertio vel quarto die, robusto ægro, sit finienda. Galenus de hoc themate contra Erasistratum disputat. Ille enim hoc euertere conabatur, volens à leuioribus inchoandam curationem. Verum quidem id esse in iis morbis, qui dant inducias, fatetur Galenus, vt si sit pugnandum cum quartana, cum hydrope. Sed cùm morbus non dat inducias, & ægri si sint in mortis periculo, vsum habeat hoc theorema, Extremis morbis extrema debentur remedia. Dicuntur autem extremi morbi, qui summè naturam oppugnant, non autem expugnant, quia desperatis non sunt adhibenda remedia. Coniungatur hic Aphorismus cum sequente.

5. Meth. 16.

1. In quibus symptomatum plena sunt omnia. Vt qui oriuntur à Symptomatica translatione, dum effunditur praua materia à parte ignobili, in partem principem, cuius partis officio vita carere nequit. vel qualitate venenata calamitatem qui minantur. aut impedimento nobilis partis funesti sunt: vel causarum magnitudine, aut symptomatum vehementia terribiles.

2. Vt diæteticæ, pharmaceuticæ, & chirurgi-

rurgicæ. Contrariorum enim æquali excessu pugnandum est cum morbo. Ita aliquando vsu erit dięta quàm tenuissima, pharmacia exquisita, & crudelis chirurgia.

VII.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ 1 τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς 2 ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως 3 λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου 4 δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾷν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Tenuissimam diætam postulat acumē morbi.

VII. Ergo si morbus sit 1 peracutus, in promptu 2 laborum sunt summa omnia, ac tum quàm 3 tenuissima diæta est vtendum. 4 Quod si non est (morbus peracutus) vt pleniori diætæ locus sit; Pro eo [à tenui diæta] discedendum, vt morbus extremis fuerit leuior.

Quasi dicat, Sed ne quis putet diætam pleniorem tenui anteponēdam, proferam quod pro concesso habetur à Cnidiorum magistris medendi, qui dicebant magnam mutationem, magnæ mutationi esse opponendam. Ita ratiocinatur, vbicunque laborum summa sunt omnia, inediâ est vtendum. Sed hoc euenit in peracutis.

1. Vt si actionem tollat per quam est vita: vt Syncope, phrenitis ardentissima, parotis in iuuene, pleuritis in sene.

2. Nam celerrimè suam absoluunt historiam, celerriméque veniunt ad suum statum, in quo Symptomatum, incidentium & iudicantium sunt omnia summa.

3. Nimirum tota morbi historia, ad tempus vsq; ipsius crisis, & ad diē pepasmi. Nā est eadem causa pepasmi & pepseos, nimirū natura. Cúmque vtrumque eodem tempore efficere

non

non possit, potius ad pepasmum quàm ad pepsin cõuertenda hîc ea natura videtur: Quia potiùs pugnandum hîc est cum morbo, quàm naturæ studendum. Huc accedit, quod si exhibeatur cibus cum symptomatum æstu, id est vehemētia, mutuas illa duo, cibus & symptomata, operas præstabunt, idque in ægri perniciem. Vt ptisana in Pleuritide sicca. Nam cùm cogitur ad cibū coquēdū, cū causam morbificā domare atq; excludere deberet, dimidiatis quasi opibus ita destituitur natura. Quare etiā à cibi auersione symptomata ingrauescunt.

4. Hoc est progressus facere oportet à pleniore diæta, ad tenuiorē, pro historia morbi, & viribus ægri quo integris viribus æger ad vigorē veniat, vt tūc, cùm iure debet, loco abstineat à cibo: alioqui fractis viribus cadet, in lōgiore morbo: vel cibū cogeris dare in vigore; quod minimè decet. Virium maximè ratio habenda. ita Galenus hic, in exquisitè peracutis, concedit, aliquid succi ptisanæ, vel melicrati, & hanc tenuissimam diætam vocat.

VIII.

In statu nõ nutriendum.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε 1 καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

VIII. At verò cùm efflorescit morbi status, cúmque ille viget maximè, 1 tum pertenuissima diæta vti fuerit perutile.

1. Ne cibo ad pepsin natura conuersa, à pepasmo & crisi auocetur. Vt enim ex perspicientia historiæ morbi, modò tenuis, modò alius exhibetur victus, sic in omni morbo, siue longo, siue breui, quàm tenuissima diætâ in statu est vtendum. Ac si diceret, in peracuto morbo, vt tota morbi historia quàm tenuissima diæ

ma diæta est necessaria: ita in aliis, cùm ad vigorem ventum fuerit progressu conuenienter facto ex perspicientia historiæ morbi & virium ægri. Quia qua ratione peracutis totâ historiâ sit ea tenuis diæta necessaria, eadem ratione vtilis hæc est in statu aliorũ non acutorum. quòd natura potiùs sit conuertenda ad pepasmum, quàm ad pepsin. Vis enim morbi affligit magis naturam, quàm exhausti ratio: ideóq; ad expellendum morbum potiùs conuertenda est natura. Eo etiam tempore sunt maximæ phlegmasiæ. est enim vigor nihil quàm morbi maximum symptoma. Progrediẽdum itaque à victu pleniore ad parciorem: paulatim deducendo. Agit enim hîc de diæta tenui. Dicet quis, Hippocrates tamen in pleuritide vbi ante vigorem expectoratum procedit commodè, auget cibum; & quo pleniùs id expectoratur, eo liberaliùs vult, vt quis pastũ ineat. At ad vigorem maximè procedit expectoratum: Igitur tunc plenius nutriendum esset; quod huic Aphorismo repugnat. Respondemus: In vigore abstinendum à cibo esse, vbi vires materiæ copia & agitatione opprimuntur: non autem vbi vires ab exhaustu premuntur. Nam tunc etiam in vigore ipso præscribit cibum Galenus. Non enim infirmitas doctum Medicum terrere debet, sed causa infirmitatis. Causa autem infirmarum virium est oppressio, vel exhaustus. Cùm itaque iam in pleuritide expectoratâ apparent, metus est ne vires cadant ab exhausto: itaque quo plus expectoratur, eò plus cibo adiiciatur.

Vigor quid.
1. Aph. 7.
Dubitatio.
1. Acut. 26.
10. Methodi.

IX.

1 Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ 2

A viribus indicatio.

ἐξαρ

ἐξαρκέσῃ τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος 3 ἐπαυδήσῃ πρότερον, καὶ οὐκ 4 ἐξαρκέσῃ τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἐπαυδήσει 5 καὶ ἀμβλυνεῖται.

contundatur.

IX. Sed 1 vnà ſcienter colligere oportet, an æger 1 tali diætâ ad morbi vigorem ſuffiiciat, ac 3 num priùs ille deficiat, nec ei 4 ſatisfiat diæta: an verò morbus antè frangendus, 5 atque conſidat.

1. Vna ſcilicèt cum morbi hiſtoria: cuius diſtinctio ex ſpeciei & indiuidui ratione peti debet. Colligitur ex ſymptomatibus, vt ex corporis mutata qualitate, in colore, charactere, & mole: & ex mutatis actionibus cerebri, cordis, hepatis: tum ex iis quæ excernũtur: in quibus examinatur ſubſtantia, qualitas, quantitas, modus tempúſque excernẽdi; adhibita diligenti diſtinctione ſignorũ, cauſarum, corporum, ſimilium vel diſſimilium. τεκμαίρεσθαι eſt ex ſignis tecmeriis aliquid colligere. Tecmerium autẽ ſignum eſt ſignũ ſyllogiſticum, quo poſito, neceſſariò aliquid ſequitur; vt, Peperit, igitur concepit, & vt ait Poëta,

Et iã ſumma procul villarũ culmina fumãt.

Tecmarſis quid.

Ex his ſignis Tecmarſis abſoluitur. Eſt autem Tecmarſis, bene atque viritim medendi ratio: hoc eſt, in quibuſque & in indiuiduis regula.

2. Hoc eſt, tecmeriis ex ſignis colligere debemus, nũ æger tenui aut tenuiſſima diæta, illabefactis viribus, ad vigorem morbi perueniat. Propterea perluſtrabimus an vires ægri cum ſecuritate ac ſine metu infirmitatis ſint validæ: Vnde id noſcemus? ex communi propriáque ęgri natura. Cõmunis natura, eſt inſita & aduẽtitia: ſpectatáque in temperamẽto,

Natura ægri in quibus.

habitu

habitu, humorũ dominatu, consuetudine, atq; diæta. Propria natura, vt si homo sit picrocholos, aut phlegmatias. Hi enim inediam facilè ferũt: illi, nequaquã. Specta igitur num corpori adsit succi alibilis copia, ex victu liberalius ante instituto: ex ætate, tempore hyberno, vel alio, regione frigida. Nec non vide nũ aliquid præcesserit quod vires labefactare potuit. vt sunt mœror, immoderata venus, & similia. Vis autem communis naturæ & propriæ, est vt sit solidiore, non raro, non muccoso habitu corporis: non sit obnoxius Syncopi, non habeat stomachum exquisitiori sensu præditum.

3. Si virium infirmitas adsit ab exhausto. Nam hęc sola virium infirmitas ad cibum exhibendum cogere potest. Putet fortè aliquis satis fuisse si tãtùm dixisset, an† ἐπαυδήσει: rectè tamẽ addit, & non *ἐξαρκέσει. vt si ex cacochymia iniquis rigetur corpus succis, à prauiore victu antè instituto: vel si ætas hoc non ferat. hoc est num adsit etiam metus mox futuræ infirmitatis.

† deficiat.
* par sit.

4. q.d. Cùm multis de causis vires videri possint infirmę, oppressione, & spirituum collectione, à peculiari natura, partis alicuius affectione, ab exhausto ob morbi magnitudinẽ, cibi abstinẽtia: nõ solùm tum infirmitatẽ, sed eius causam animaduertas, nam pro varia infirmitatis causa, varia quoque prouisio est adhibenda. Ab exhausto quidẽ si labascant vires, cibo & potu hanc infirmitatẽ vincemus: Non autem pariter si ob alias causas illæ cespitarint. Nec enim spectanda est viriũ infirmitas, sed eius causa. nam plures egent euacuatione, quibus tamen vires sunt infirmæ. Ridiculus

autem

autem est, inquit Hippocrat. qui ægro ab inedia exhausto cibum non exhibet: attamē grauiùs peccat is, qui ægrum ex morbi vehementia deficientem cibat.

5. In tres Scopos intendere debet, qui victum rectè præscribet, in vires ægri, historiam morbi, & singulos morbi paroxysmos. de quibus mox Aphorismo decimo. Docet hoc Aphorismo quantum sit adiiciendum. à viribus id indicatur. Nam his labentibus, etiam in vigore, dicit hîc Galenus, alimus. Primò ergo examina vires: quæ si imbecilles videntur, causam indagabis imbecillitatis, num ea sit oppressio vel exhaustum. Dein speciem, morem, atque motum morbi. postea morbi tempora. Hæc cum viribus confer.

X.

Sensim deducendum à victu pleniore.

1 Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα 2 λεπτῶς διαιτᾷν. ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐς 3 ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν, ἀφαιρετέον. ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

X. Quibuscunque 1 igitur morbi summus vigor in procinctu est, extemplo 2 tenuem diætam victitent. Quibus verò seriùs futurus est morbi vigor, & eo 3 ipso tempore [vigoris] & paulo antè est deducendum. Antea verò liberaliùs indulgēdum, vt æger paresse possit.

1. Hoc euenit morbis peracutis.

2. Credito naturæ pepasmo, à prouisione habita totius corporis & partis morbo obsessæ, phlebotomiâ, pharmaciâ, ac redintegratione temperiei.

3. Cùm vi morbi opprimitur natura: non autem ab exhausto sui. De euictis morbis iam

iam pronunciat. Sensim fiat semper deductio. In cunctantiore crisi, tribus vel quatuor diebus antè sensim incipies deducere, ita eóque filo, vt crisis tempus inediam excipiat. Nam in crisi ita decertat natura, vt nullum aliud tempus ad curandum, pepasmúmque perficiendum habitura sit. Cumque illa, eadem vi pepasmum molitur quâ pepsin: ad hanc non abducatur. Sed dices, Hippocrates libro primo De victus ratione, huic Aphorismo contradicere videtur, vbi ait, Cibum augendum esse vsque ad morbi vigorem. Ergo, inquit Hippocrates, quo maior apparet purgatio, eo pleniùs ptisanam exhibebis, donec ad crisim ventum sit, Respondeo, Sensus ibi Hippocratis est, Nunquam exhibendam esse ptisanam, quamdiu morbus fuerit crudus: ne natura à suo opere & materiæ mitificatione auocetur: sed morbo iam humido facto, ea est exhibenda. vt ita firmior reddita natura, excludat materiam mitificatam. Crisin ibi vocat perfectam morbi solutionem. Cùm eò venitur, vult tenuissimum victum obseruari, ne natura ab instituto auocetur. Nec ea mens est Hippocratis, vt plena manu pastum quis ineat cùm procedere ante pleuritidis crisin absolutam expectoratum cæpit: sed tenui victu, vt ptisanę succo vel melicrato, vt firmemus vires partésque spirabiles robustiores reddamus, quo præclarè excludãt expectoratum. Quare tenui diæta id agendũ est, tunc, vt si talis pleuritis excurrerit aliquantulum longius. Propterea etiam Galenus ibi in commentario dicit, Hippocratem iubere ne hi ad plenam diætam se conuertant ante biduum à crisi, sed vt in tenui diæta persistant.

Sensim deducendum.

Obiectio. Aph. 25.

fiſtãt. Quare in in his morbis vbi tota materia morbifica nõ continetur in corpore vſque ad criſin, vt in pleuritide, ibi auge ptiſanæ copiã, ad analogiam expectorati quod iam commodè procedit. Ea tamen cautione; vt ante criſin abſtineas à cibo, cùm ea iam in procinctu eſt. Augemus autem cibum tenuem vbi procedit expectoratum, quò firma reddantur latera ad excluſionem materiæ morbificæ. Dicet quis, vbi ſymptomata ſunt vehementiſſima, ibíne coctio perfectiſſima? Reſpondemus, De morbis frigidis ac de ſolis intemperiebus id non rectè aſſeri: ſed bene de morbis acutis qui febrem habent acutam. Adéſtne in vigore ſumma putrefactio? non videtur, nam ibi coctrix vis triumphat, id indicant excreta cocta. Si itaque in vigore, eſt materia morbifica edomita, vnde tam grauia ibi ſymptomata? Quia ibi materia maximè coquitur, ac valdè attenuata iam eſt, ac agitatur, calórque ſe erigit altiùs, ac totam iam materiam mouet, cùm prius ſolùm ea quæ computruerat moueretur pars. Tempus autem non ſimpliciter, quatenus tempus, indicat quantum cibi dandum ſit, ſed facultas affecta. coindicat enim.

X I.

Ἐν τοῖσι a παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει. καὶ ὁκόσοι κατὰ a περιόδους παροξύνονται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

X I. In *a* paroxyſmis à cibo abſtinendum eſt. nam eius acceſſio damno eſt. Quin etiam quæ periodis *a* quibuſdam ingraueſcunt, in horum paroxyſmis abſtinere oportet.

a. Paroxyſmus eſt deterius periodi tempus.

pus. Periodus est reditus ab vno paroxysmo ad alium.

1. Nam eo tempore refluí sunt cuncti succi ad centrum corporis, vnde opprimitur anxiáq; euadit respiratio, ac aluina regio ab impuris succis incurritur. Si cibum tunc dederis, in impuritaté ille abit, ac distento hypochondrio opprimitur pectus: vnde anxia respiratio, ac calor cordis maior. his adde, quòd á pepasmo ad pepsin malè auocas naturam, in se incremēta ducit morb⁹, siue ille sit phlegmone, obstructio; vel à plenitudine, aut à putredine natus. Opprimitur enim horum mole. Hoc ita Celsus, Initia morborum famem, sitimque desiderāt. Si verò fracta fuerit natura ab exhausto; vt si acerrimi succi immodestis exercitiis torridóve à Sole & inedia exardescant, genio ilicò indulgeat. Alioqui non antè cibum dabimus, quàm ad pedes descenderit calor.

Cur non alendi in Paroxysmis ægri.

2. Vt in asthmate, arthritide, colico, dolore capitis, cardialgia. Quemadmodum superioribus Aphorismis agit de vniuersalibus morbi tēporibus, ita & hîc de particularibus: quę nihil aliud sunt quàm paroxysmorum distinctiones. Paroxysmus est autem id tempus, in quo ægrius habet æger: vel grauius periodi tempus, hoc est, tempus id, quo æger febricitat. Periodus autem est tempus intensionis & remissionis. Hoc est, interuallum inter vnum insultum & alterum. Sic cottidianę periodus est viginti quatuor horarum: in tertianis, quadraginta octo: in quartanis, septuaginta duarum. Paroxysmus est vel intermittentium vel continuarum. Continuarum paroxysmus tria tantùm habet tempora, nimirum

Quid sit Paroxysmus & Periodus.

Paroxysmus continuarum.

nimirum principium, augmentum, & ſtatum. nam declinatio nõ continetur in paroxyſmo. Ideóque in declinatione continuarum, cibum exhibemus. In intermittẽtibus verò expectanda eſt perfecta apyrexia: ſi vires ægri id patiantur, nec peculiaris naturæ conditio obſtet.

Paroxyſmorum intermittentium tempora.

Paroxyſmus intermittentium quatuor habet tẽpora, quæ in tertiana, exempli gratia, ſic deſignes, Anteſignani paroxyſmi dicuntur epiſemaſiæ, vt cùm quis oſcitationibus vel pandiculationibus prehenditur. Deinde ſi rigeat, illud tempus dicitur principium. Cùm æger modò rigore afficitur, modò incaleſcit, dicitur anomalia vel inæqualitas paroxyſmi. Ita tunc afficiuntur, quòd humor morbificus feratur ad ventriculum, vnde ſæpe vomitus. Periodicus enim rigor maximè excitari ſolet, vitio ſuperioris ventris. Cùm flamma erumpit in totum corpus æqualiter, dicitur auxeſis vel augmentum. cùm iam ſymptomatum ſumma ſunt omnia, & febris eſt in æſtu, dicitur ſtatus & ἀκμή. Vbi demum calor ad pedes deſcendit, παράβασις dicitur & declinatio. cuius quidem duæ ſunt partes, vna quæ ſtatui proxima, & dicitur παρακμὴ, altera eſt, ἄνεσις hoc eſt intermiſſio. Hanc ſequitur ἀπυρεξία, cùm calor vniuerſus euanuit. & tunc datur tutò cibus. Hanc ſequitur διάλειμμα, in quo perfecta intermiſſio. In paroxyſmo ſtimulis bílis agitatur ventriculus ac vellicatur. hinc falsò creditur infirmitas, quæ non eſt ab exhauſto: ideóque nec cibum requirit.

6. Epid. 5. 35.

XII.

Τοὺς δὲ 1 παροξυσμοὺς καὶ τὰς 2 καταστασίας δηλώσουσιν αἱ 3 νοῦσοι, 4 καὶ αἱ ὧραι 5 τοῦ ἔτεος, καὶ

αἱ τῶν

αἱ τῶν περιόδων 6 πρὸς ἀλλήλας * αὐτεπιδόσιες, ἤν τε καθ' 7 ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. Ἀτὰρ καὶ τοῖσιν 8 ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν 9 αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, 10 βραχύνει· ἢν δ' 11 ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ 12 οὖρα, καὶ 13 ὑποχωρήματα, καὶ 14 ἱδρῶτες, καὶ 15 εὔκριτα, καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

* ἀνταποδόσιες.

XII. Iam verò 1 paroxyſmos & 2 ſtatus morborum ipſi p 3 ſe 4 quique morbi aperiẽt, & anni 5 tempora, & ſtatæ 6 periodorum vices intérq; ſe reciprocationes, 7 ſi cottidianæ illæ fuerint, tum ſi alternis diebus repetãt, tum ſi maioribus interuallis. Eò quoq; pertinent 8 epiphænomena: vt ſi ineunte pleuritide expectoratum 9 ilico appareat, breuis 10 eſt morbus: ſi autem 11 ſeriùs, diuturni. Quin & 12 vrinæ & 13 deiectiones, & ſudores, vt 14 apparuerint, 15 ſecundi aut ſiniſtri morbos iudicij, breues aut diuturnos fore ſignificant.

1. Hoc eſt, deteriora periodorum tempora, tam in continuis, quàm in intermittentibus. Vt ex eorum perſpicientia, loco diæta exhibeatur, cùm iure debet exhiberi. Nam iure exhibetur, ab editis pepaſmi ſignis: cùm iam excernitur materia morbifica: Vel cùm iam vires laborant ab exhauſto. Loco exhibetur ſilente paroxyſmo. Paroxyſmi & ſtatus morborum indagandi, quo cibus rectè inſtituatur. Dixerat ante, in vigore & paroxyſmis à cibo eſſe abſtinendum; iam docet vnde noſcas futurum vigorem & paroxyſmos.

2. Hoc eſt, quatuor morborum tempora: vnde prouiſio copiæ ciborum ducitur. Statum

constitutionéque morbi is exploratum habet, qui compertum habet an morbus is sit acutus, peracutus aut longus futurus, quóque tẽpore in vigorem sese sit elaturus. Et à morbi vigore futuro, ægriq; viribus, tota generalísq; lex instituendi victus pendet. vt singillatim offerẽdi cibi occasio ex singulis captatur paroxysmis.

3. Vt peracuti ferè intra quartum diem ad summum vigorem veniunt: tertianæ, septem periodis: quartanæ, diuturnæ, biliosi, imparibus: mixti, paribus: cottidianæ, cottidie mouentur. Pleuritis & phrenitis tertio ferè die: morbi ventris, hepatis, empyema, & tabes cottidie se mouent, magísque sub noctem: melancholici quarto die.

*4. Hoc est pro morbi cuiusque specie, magnitudine, more, & motu. quæ quatuor variantur, pro morbi essentiâ, materiâ morbificâ parte obsessâ, symptomatis comitantibus morbum, & prout fuerint causæ morbificæ. A specie morbi, nam si quartana affligit, tarda veniet crisis. Deinde magnitudo & vehementia morbi: vt si sit causus vehemẽtissima, iam iam crisin dabit. præterea mos morbi, hoc est clementia & prauitas, si pestifer sit. Id notamus ex epiphænomenis, tandem motus morbi si sit celox, in propinquo crisin esse denotat: vt si anticiparint protracti paroxysmi.

5. Nimirùm præsens tempus & præteritum. Præsens, vt vere & autumno maniæ eueniunt, æstate causi. Præteritum, vt si hyemem aquiloniam, pluuiosum ver exceperit, æstate dysenteriæ mulieres fatigabunt. Plenus est his exemplis tertius liber Aphorismorum. Nam hinc eadunt morbi longi aut breues,

nes, eucriti & dyscriti, febres autumnales longæ sunt, vel calamitosæ. tardat hyems morbus: æstas, maturat. Hæc nouisse, profuerit ad diætam loco præscribendam. Ita scimus æstiuos morbos biliosos esse, triduanóque impetu ferri alio modo ferri, qui aliis temporibus nascuntur. His adde consimili ratione, res non naturales, & naturales. quæ ad calorem & squalorem, corpus nutare faciunt, tertianarios: quæ ad madorem, cottidianarios: quæ ad frigus siccum, quartanarios motus præbent.

6. Vt si paroxysmi anteuertant, si sint vehementiores & longiores. Nam breuem aut diuturnum fore morbum, intelligimus ex paroxysmorum incrementis. Incrementorum verò ratio ex periodis peti solet. Nam quò hæc tria consociata fuerint vehementiora, eò crisis citiùs edetur. Prior ergo paroxysmus cum sequenti conferatur. Etenim vbicumque incitatæ naturæ, & inchoati pepasmi significatio fit, ibi exacti principij & signa iam iam futuri vigoris eduntur. Nam paroxysmi anticipatio, signum est irritatæ naturæ, diuturnitas absolutæ putredinis, vehementia inchoati pepasmi signum est.

7. Vt cottidiana, tertiana, quartana, quintana, septana, nonana. Dicuntur autem statæ periodorum reciprocationes, cùm pro rata portione periodi sibi succedunt.

8. Hæc enim pepasmum & cruditatem denunciant, indéque tempus crisis subindicant. res diætericæ vtilissima. Hîc subauditur τεκμαίρεσθαι χρὴ, hoc est ratiocinari oportet.

9. Hoc est, si primo die vel postridie. Si nimirũ ita appareat, vt apparere debet, nulláque

ratio desideretur in eius qualitate, copia & excernendi modo. Signa epiphænomena ducuntur ex corporis essentia, actionibus, & excrementis. Ne principij homonyma vox fallat. id denotat hoc præsens temporis punctum diuisionis expers: alioqui, vt hîc, significat vniuersale morbi principium. Nam si intra quatriduum id apparet coctum, septimo die liberabitur. Hæc Galenus hîc in Anaxionis historia eleganter demonstrat.

10. Est signum breuitatis, & causa. si nimirum illud sputũ nec sit tenuius nec viscosius. Sed dices, Hippocrates sectione 1. libri secundi Epidemiôn scripsit, τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, hoc est, quæ in melius decernunt & iudicant, non statim apparere debent, quo modo ergo dicit hîc ptyelon præclarè illicò apparere? Respondemus, Quædam signa critica esse quæ apparent ad speciem crisis futuræ: alia ad tempus criseos apparent. Ad tempus, vt coctionis signa: hæc quouis tempore apparentia, bona sunt. vt si nubecula quarto die in vrina appareat, septimo die fiet crisis. Sed quę ad speciem crisis apparent, non sunt bona, nisi primùm signa quæ ad tempus apparent præcesserint. Vt si ineunte morbo facies rubore suffundatur, & marmarygæ adsint, malum. Sin post coctionis signa hæc euenerint, haimorrhagia iam iam adferet crisin.

11. Non prima vel secunda septimana. vt in Anaxione.

12. In morbis venosi generis. in quibus & signorum, & causarum criticarum rationem obtinent.

13. In morbis ventris inferioris, aut cùm per deiectiones fit è toto corpore aut è vicinis partibus humoris excretio.

14. Quantitate, qualitate, tempore, & excernendi modo.

15. Quia omne excrementum propriam conditionem & speciem refert eius partis vnde emanat. Hoc Aphorismo, illud agitur, vt cautioné cibandi obseruemus relligiosè. Hoc est, an iure quis cibum capere debeat, an non: tum eius copiam ac qualitatem. Docent hoc nos morbi historia & ægri vires. Occasionem verò ineundi pastus, hoc est, vt loco & tépore exhibeatur cibus illis qui suo iure eum capere debent, ostédunt paroxysmi particulares. Nam quinque vel sex horis ante paroxysmum exhiberi debet cibus, si quis sit exhibendus. Porrò quatuor notæ deducunt nos ad sciẽtiam historiæ morbi & paroxysmorum: primò morbi species: secũdò anni tempora: tertiò, periodorum statæ vices: quartò, signa epiphænomena. Vt generalem autem totius historiæ morbi victum constituas, noscas oportet, quando ad statum summúmque suum vigoré venturus sit morbus: Hoc indicãt paroxysmorũ anticipationes, durationes, & vehementiæ: adde & cætera quæ hîc Hippocrates. At futuri mox paroxysmi indicant, singula cibo congrua tépora. Vt breuiter dicam, Duo sunt ex quorum cognitione rectè instituitur diæta, nimirum historia morbi, & ægri vires: Historia morbi, hoc est, quãdo morbus ad vigorem summum venturus sit, agnoscimus: ex his quatuor, ex specie affligentis morbi; ex anni tempore, statis ex periodorum vicissitudinibus, & ex

Occasio nutriendi vt captanda, vbi nutriendum est.

Vnde Paroxysmi futuri noscantur.

Vnde vigor innotescit.

Anacephaleosis in praxi vtilissima.

epiphænomenis ſignis. Secundum, quod notare debebamus, erat robur virium, de quo ſequenti Aphoriſmo agit.

XIII.

** νηστείην*

Γέροντες 1 εὐφορώτατα τὴν νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ 2 καθεστηκότες, 3 ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα 4 παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων ἅπερ αὖ* τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν 5 προθυμότερα ἐόντα.

In victu instituẽdo ſpectanda eſt ætas.

XIII. Senes (1 quibus eſt cruda viridiſque senectus) inediæ patientiſſimi ſunt: mox homines 2 conſtantis ætatis: nequaquam 3 adoleſcentes: maximéque omnium 4 pueri atque omnino qui id ætatis fuerint 5 alacriores.

Secunda indicatio à viribus.

Superiùs docuit artificiosè colligẽdũ eſſe morbi vigorem & paroxyſmos, quò tutò ægrum ad ſtatum ducamus diætâ, loco & iure præſcriptâ. Hic iam alteram partem explicat inſtituendæ diætæ, quæ ducitur à viribus, cum ſecuritate, vel cum metu infirmitatis. Nam vt anteà diximus, vt rectè inſtituatur, ſcire debemus num ſit morbus perperacutus, peracutus, acutus, vel longus: deinde vires ægri quales ſint. Iam de viribus. Explicatur enim virium robur ex communi & propria cuiuſque natura, & humorum ex dominatu hoc modo: Puerorum vires valent quidem, ſed cum infirmitatis metu, ſenũ vires valent, ſecuritate quadam: ergo hi peruenire poſſunt ad ſtatũ morbi, in omnimoda cibi abſtinentia. Nam ſi etiam in his alimenti inopia genius defraudetur, habet ipſorũ calor in promptu fomentum, nempe pituitam, quæ in ſanguinem verti poteſt.

Senes cur inediam non ferãt, & qui.

1. Etenim hi non admodum laborant ab exhauſto: nam denſeſcit iam eorum corpus, humoréſque craſſeſcunt, & iam dominatu melancholici humoris tenentur, & habitus denſita

densitate. Ac flos caloris natiui his iam sopitur. Accedit & illud, quòd sint φλεβῶν ἐμπλέαι τὰ ἄνω, adeò vt suctionis sensus non æque titillet ventriculum. Porrò νηστείην vertimus inediam, quia vocabulum ieiunium & abstinentia est ambiguum. Quod autem Galenus intelligit hac voce paucum quodammodo cibum? bene id quidem, si generaliter intelligas senes, vt etiam ἐσχατογέροντας, id est, decrepitos includas, quos sæpe & pauco cibo fouere oportet. Sed si solùm intelligas virides senes, intelligi potest inedia, nã illi senes, bonis suis rebus, inediæ sunt patientissimi, nimirum à 50. ad 67. annũ, hoc est ὠμογέροντες, quos crudos appellamus. nã proximè ab his ponit τοὺς καθεστηκότας.

2. Iisdem de causis, sed non tam validis, à 35 ad 50. annum.

3. Nam dissipabile est horum corpus: & facilè suctum sentiunt: à 15. ferè, ad 25.

4. Nam exhauritur horum corpus crescendo ac augendo in omnem dimensionem: & quia semini sanguiníque parentum proximum, proptereáque tenellulum, facilè exhauritur. ad decimum annum vsque.

5. Ob vim calidi natiui, qua circumfluunt: id quo maius fuerit, eò maiori egent nutricatu. & hi in perẽni ferè motu versantur corporis & animi, vnde validè exhauriuntur. Pueri itaque atque adolescentes nequaquam ferunt inediam, tum ratione naturæ communis; laborant enim ab exhausto ob caloris robur, & materiæ subtilitatem, tum ob meatuum libertatem, seu corporis laxitatem raritatémque, quæ tres sunt in nobis effluxionum causæ. Tum etiam ratione peculiaris naturæ,

Pueri non ferunt inediam.

2 *De vi-ctu in acu-tis.*

quia sunt picrocholi τῷ αἰῶ. Sed obiicies, multi senes sunt annatâ etiam naturâ picrocholi τῷ αἰῶ. Respondet Hippocrates, quòd ea quæ in senibus rursum fertur φλεγματοῦται. hoc est, pituitescit. quod fieri etiam ibidem docet, iis qui vtuntur oxymelite diluto. Atque hinc adeò est, Quòd quibus iuuenibus, ob caliditatem & raritatem, aliò delatâ bile, aluus fuerit siccior, iis, senibus laxetur.

XIV.

Τὰ 1 αὐξανόμενα, 2 πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον 2 θερμόν. 3 πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μή, τὸ σῶμα 4 ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων 6 ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ 8 σῶμα.

XIV. Quæ 1 corpora incrementis augescunt, 2 plurimum habent calidi natiui, proptereáque 3 plurimo egent alimento, alioqui horũ corpus 4 tabescit. Senibus verò parũ caloris superest: quò fit vt paucis 5 fomitibus contẽti sint, nam copiâ extingueretur facilè. Quæ causa est cur senibus non ita sint febres acutæ, frigidum enim est eorum 8 corpus.

Ratio superioris Aphorismi.

Calidum natiuum quid.

a. Calidum natiuum est humidum primigenium, spiritu & calore perfusum, cuius hyparxis est semen. Hoc enim materiam & causam efficientem corporis continet. Id calidum innatum appellat Hippocrates, animam Aphorismo quinto, sectionis quintæ, libri sexti Epidemiôn. Alimentum autem beneficio caloris natiui eiúsque ratione, nostræ naturæ est familiare. Igitur quo propiùs absunt alimẽta

à vita

à vita, eo plus habent ſucci altilis. quia nihil nos alit, niſi & ipſum alatur & viuat. alimur enim ſimilibus. Aurum igitur potabile, ſi tale reddi poſſit, nullam habet vim nos alẽdi, quia inter aurũ ſolidum & potabile nihil intereſt præter concretionem, fuſionẽ. Homo nec purioribus elemẽtis viuere poteſt, tantum abeſt, vt deſtillatis inanimatarum rerum viuat alatúrve.

1. Quibus promotio fit ad vlteriorem terminum, ſeruata priſtina continuitate, & forma, quod nulli arti datum eſt. vbi & quibus tanta vis naturæ eſt, vt agat in partem additam, ita vt, dum additur, totum augeatur. Ab anima enim illud habent omnia quæ viuunt, quòd auctionem & diminutionem accipiunt κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπους, dicit Ariſtoteles: οὐ μὲν ἄνω μὲν αὔξεται, κάτω δὲ οὔ. ἀλλ' ὁμοίως ἐπ' ἄμφω καὶ πάντοτε τρέπεται. Hoc eſt, ecundum locos contrarios. non enim ſurſum quidem augẽtur, deorſum verò minimè, ſed æquè in ambas partes. hæc riſtoteles 2. lib. De anima a. Quaſi dicat, tale corpus duobus ſimul contrariis motibus mouetur, ſcilicet ſuperius & inferius. Verùm naturale corpus ſiue fuerit ſimplex, ſiue compoſitum, ſurſum tantùm, vel deorſum ſolùm mouetur, ex vi dominantis elementi. Igitur quod contrariis ſimul motibus fertur, id illi erit ab alio principio, ſcilicet ab anima.

2. Cuius actio eſt nutritio atque augmentum, cùm ſcilicet tale quippiam, quale eſt id quod ipſum habet, generatur.

3. Nam vbi ita vegetat atque viget calidum natiuum, exhauritur corpus incremen-

tum ducendo, vnde sequitur connaturalis materiæ succique nutritij exhaustio.

4. Effluxus copiâ, & affluxus inopiâ. Diffluit facilè eorum calidum natiuum, quia est aëreum & humidum.

6. Ducta Metaphora ab oleo & lignis aridissimis, quibus exigua flamma conseruatur.

Senes impares sunt inflammationibus partium spirabilium.

8. Nec inflammationes tam sunt calamitosæ senibus, exceptâ peripneumonia & pleuritide. Idque non ratione inflammationis, sed defectus virium, quæ ad expectoratum promouendum necessariæ. Si tamen valida corripiantur febre, periculi plenũ. nã causę immanitatem denũciant, quæ frigidum hoc corpus in flammam abripit. accedunt effœtæ vires, ac extra naturæ lineam longè abducta tẽperies.

X V.

Αἱ 1 κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος 2 θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι 3 μακρότατοι. ἐν 4 ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον † ἔχουσι τροφῆς οὖν 5 πλείονος δέονται. a σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

† ἔχουσι ὦ ἔχει.

X V. Insignes 1 capacitates internæ hyeme & vere sunt naturâ 2 calidissimæ, & somni 3 longissimi: iis 4 igitur temporibus cibi accessio est adiungenda. nam cùm calidi innati plus habeant, eò fit, vt iis 5 maiore nutricatu sit opus: cuius *a* rei documento nobis sunt ætates & athletæ.

Anni tempus copiam cibi indicat.

Sensus Aphorismi.

Copiã cibi indicat etiã anni tẽp⁹. Quo enim tẽpore vires ab exhausto & substãtiæ triplicis effluxu magis laborãt, eo magis imminet periculum infirmitatis eoq; plus refectioni studendum. Sed vere & hyeme magis laborant. Vnde cõsectariũ est,

est, vere & hyeme plus tribuendum esse refectioni quàm aliis anni temporibus.

1. *κοιλίας* vox significat insignes capacitates internas, præsertim partium nutritioni dicatarum. Interdum indifferenter significat omnem capacitatem, vt sunt etiam interstitia musculorum, in quæ si sanguis delabatur, vel gangrænat, vel suppurat, vel expirat. Insignes ergo capacitates internæ, hyeme & vere sunt calidissimæ, paruæ autem nequaquam.

κοιλία quid.

2. Calore fluente (qui consistit in sanguinis spiritu arteriarum & venarum) non fixo. hoc euenit per aliud frigus à foris, colligit in internis calorem illum. Ita regio frigida hoc etiam facit. frigus colligit ac impedit ne dissipetur substantia calidi natiui.

3. Beneficio illi⁹ caloris qui vẽtres occupat: quia quò vẽtres calidiores, eo sãguis absoluitur perfectiùs. Quoq; maior copia bene cõfecti sanguinis, eo anathymiasis suauis maior. Hac autẽ fruitur cerebrũ de nocte ad instaurationẽ spiritus animalis & sui, quo hæc maior, eo somnus longior. Noctium autẽ prolixitas suis tenebris intrò concludit calorem: lux verò foràs euocat, & nox est die frigidior.

Somni cur longi.

4. Quibus calidiores sunt ventres, & somni longissimi.

a. quasi dicat, quacũque ratione augetur calor, maiorem nutricatum requirit, pueri enim calore natiuo circumfluunt: & etiam athletæ, qui excitant exercitio calidum natiuum.

5. Nam intrò actus calor si prædio suo non fruatur, extinguitur. Docet hoc Aphorismo Hippocrates hyeme à calore natiuo interna maximè calere. Vnde fortè quis existi-

Quæstis.

met æstiuo tempore calidis cibis ac generosis vinis vtendũ esse. Respõdemus hos falli: Nam Hippocrates non asserit calere hyeme simpliciter interna: sed dicit ea circumfluere calore natiuo: hoc est blãdo illo ac naturæ consentaneo. Quare quacumq; de causa exuitur id suo blandimẽto, degener à natalitia illa vi euadit. Siue enim nimiũ frigeat, siue nimium æstuet, desinet hac parte natiuum dici. Æstate autem æstuat nimiũ, quare eius natiua vis accẽditur ab illa quam tunc concipit flãma: & exiguum tunc est calidum natiuum. Si tunc aromata vináve generosa propinaueris, validius extra naturæ lineam abripietur, & fiet hoc modo calor natiuus prostratissimus. Quod verò interdum flagrante ita æstu per æstatem, à pauco vino recreentur aromatico vires, id fit, quòd cruditates interdum ventriculum occupent, quódque spiritus exhausti sint. Hinc solemnis per Italiam inualuit mos, vt primo Augusti die maluaticum propinetur. Sed largior vsus vini tunc nocuus est semper.

XVI.

1 Ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι 2 ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ 3 παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι, τοῖσιν οὕτως 4 εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

XVI. Diætæ 1 humidæ febricitantibus omnibus 2 accommodatæ sunt, maximè verò 3 pueris, atq; aliis qui sic diætã 4 instituerunt.

Hactenus de copia: iam de qualitate ciborum. *De ciborũ qualitate.* *Quo enim genere ciborũ vtendũ sit ei cui per febres necessarius est diæta vsus, docet hoc Aphorismo; videlicet cibo humido. Scribit alibi Hippocrat.* *2. Lib. De Diæta.* *Cibus humidus imbecillis, sitis expers, coctu facilis, & liquidus. Hæc enim quatuor requirit*

quirit Hippocrates ad diætam humidam: imbecillitatem, sitis carentiam, cōcoctis facilitatem, vtq; sit liquidus. Quæ quattuor in ptisana potissimùm considerare docet. Diciturautem cibus imbecillis, qui est alienæ qualitatis expers: qui non est fortis, neque acrimoniam aliquam relinquit in stomacho, neque vapores attollit ad caput. Huiusmodi quoque cibum frigidum esse docet Hippocrates, vbi ait, αἱ ἀσθενέες δίαιται, ψυχραί. Quare frustrà quidam cauillantur, Hippocratis sententiæ adiicientes, & frigida, vt quòd humido cibo necessariò includatur. Huiusmodi ergo victus imbecillis optimè cōuenit febricitantibus. quia extinguit calorem febrilem ventriculi æstuātis, ac spirabiliū partum. Debet is quoque esse sitis expers: hoc est frigidus & humidus: quia alioqui febricitāntibus febrem augeret. Hac enim ratione interdicit Hippocrates pleuriticis melicrati vsum, si sint πικρόχολοι τὰ ἄνω: quòd ijs sit sitiferum. Huc accedit, quòd & concoctu facilis debeat esse: vt tātò faciliùs à calore languido conficiatur. Postremò liquidus: nam cùm calor natiuus effœtus quodammodo langueat, hac potissimùm ratione calori natiuo respondebit, atque simul naturæ studebit, & morbi pepasmū iuuabit. Scribit itaque hîc Hippocrates, Victum humidum febricitantibus conuenire. Intellige cùm iure & loco adhibetur: quasi tale instituat ratiocinium. Quicquid est huiusmodi vt æquè naturæ studeat atque cum morbo pugnet id conuenienter cuique febricitanti potest exhiberi. Huiusmodi autem est ptisana, vtpote, quæ inter cerealia cibaria ita reliqua superet, vt nullum sit quod omnes eius vires obtineat. Nam stomacho tumultum non infert, nec fluctuationes aut

flatus

Cibus imbecillis quis.

6. Epid. 4. 17.

Defenditur Hippocrates.

Cibus sitis expers.

Expeptes.

Liquidus.

Vt in vsū vertendus sit hic Aphorismus.

Ptisanæ laus.

ſtatus parit, ſi modò benè coquẽdo intumuerit, & ita omnes depoſuerit flatus tota eſt æqualis, & facilè eam ventriculus amplectitur: quia ventriculus calore febrili æſtuãs, modico gaudet cõtrariorũ vſu. Cùm ergo à ventriculo conficiatur, egregiè ſtudet natura. Eadem quoque pugnat cũ morbo, quia frigiditate & humiditate ſua calorẽ febrilẽ infringit: humorẽ putrẽ febrilem, ſi fuerit pepaſmi capax, leniendo præparat ad pepaſmum. Si verò fuerit is pepaſmi expers, ipſum excludit & deturbat, obſtructioneſq; viſcerum tollit. Sed obijcies, Hydropicis, quorũ affectio febrẽ habet cõiũctã, nõ cõuenit victus humidus. Reſpõdẽt, Hippocratẽ hoc intellexiſſe de his, qui laborãt ex febre eſſẽtiali: ſed hydropicorũ febris eſt ſymptomatica. Verùm hæc ſolutio eſt nulla: nã & de ſymptomaticis & de eſsẽtialib⁹ agit febrib⁹. Hic enim Aphoriſmus ex eo loco sũptus eſt, vbi agit Hippocrat. de pleuritide, ad quã præſcribit ptiſanam. Dicemus ergo, quòd ineunte febre ſi immineat periculũ hydropis, venã ſecabimus, interdicemus vsũ vini, cibabimus diæta refrigerãte & humectãte. Nã ſi maior ratio habenda ſit cauſæ quàm ſymptomatis, pugnãdũ eſt cũ febre. Perfecto autẽ hydrope, potiùs pugnandum eſt cum ſymptomate, quàm cum cauſa, quòd aqua ibi hærendo putreſcat, & in ſui contagionem viſcera cũcta trahat.

Obiectio.

1. Qualitate & conſiſtentia liquidæ, ſitis expertes.

2. Quòd acrimoniam caloris infringãt, obſtructa liberent, materiam pepaſmi capacem concoquant, expertem verò excludant. nec naturæ negocium faciunt, nec aluum ſuperant, quæ eſt aphthodes in omni febre valida.

3. Qui natura ſunt humidi, & qui ſimilium

vſu

vſu gaudent, & natura ſuo ſtatu conſeruatur ſimilitudine ſubſtantiæ.

4. Nam ſtudendum eſt naturæ inſitæ & aſcititæ, atque vnà pugnandum cum morbo.

XVII.

Καὶ οἷσιν 1 ἅπαξ, ἢ 2 δὶς, καὶ 3 πλείω καὶ 4 ἐλάσσω, καὶ κατὰ 5 μέρος. Δοτέον δέ τι καὶ τῇ 6 ὥρῃ, καὶ τῇ 7 χώρῃ, καὶ τῇ 8 ἡλικίῃ, καὶ τῷ 6 ἔθει.

XVII. Quinetiam quibus conſentaneum eſt 1 ſemel aut bis die[2 paſtum inire] quibuſque 3 pleniore aut 4 parciore manu & quo 5 progreſſu fieri oporteat. Sed concedendum eſt aliquid 6 tempori; & 7 regioni, & 8 ætati, & 9. conſuetudini.

Cùm iam perſpectum nobis fuerit iure ptiſanā exhibendā eſſe, & quo loco (quod animaduertimus ex perſpiciētia virium ægri, hiſtoria morbi, & paroxyſmi) tum verò illud conſiderandum eſt, quo modo ſit exhibenda, quod ex eiſdem elucet, vt in pleuritide cùm os humeſcit, num bis vel ſemel exhibere de die, & num larga manu vel aliter, & num ſemper vt inſtituiſti.

Quo modo.

1. Vt ſi expectorato nondum madeſcat os, viréſque id ferant, vt ſemel tantùm comedat in productiore aliquantulum morbo.

2. Si os à ptyalo madeſcere ceperit.

3. Quóque vberius procedit expectoratum, eò pleniore manu dandum: quò inde firmiora reddita latera, fœliciùs expectorent.

4. Si nondum expectoratum procedit, nec homo ſit picrocholos, ſed phlegmatias, nec vires proſtratæ langueant.

5. Scilicet qua ratione, vel viciſſim & paulatim: númque id eodem ductu agendum vt inſtituiſti: quid aliter agendum.

6. Quo

6. Quo tēpore vires ab exhausto laborant.

7. Nā in frigidis regionibus multū dādum.

8. Nam pueri alacriores, inediæ sunt impatientes.

9. Ne œconomia naturalis soluatur ac immemor officij sui reddatur, immutatione temperamenti, habitus, & actionis. Vt κτ̀ μέρος rectè intelligamus, scire debemus hoc referri ad occasionem mutandi cibi in qualitate, copia & numero. Vt num integra prisana vel eius cremor sit exhibendus, quæ ratio ducitur ex morbi & ægri natura, quibus nimirū modò inuitamur ad cibum exhibendum, modò auocamur. Examinatur enim hoc Aphorismo an, ineunte prisanæ vsu, mitificato scilicet iam morbo, integram prisanam sumere debeat, vel num potius solum cremorem prisanæ: & num eam parca manu. Et num ita præbendum, non tam ratione morbi, quàm ægri: quia reuocat ventriculum ab ocio ad negocium. Dein postridie, vbi prisanæ iam ventriculus assueuit & quo certiora pepasmi indicia morbus dederit, eo pleniore manu tum in qualitate, tum in frequentia & quantitate prisanam sumet. In quantitate, quia magna copia: in qualitate, quia prisanam integram: in frequentia, quia bis die sumet, idque ratione morbi, naturæ tum communis tum ægri. Neque ab hoc prisanæ vsu cessabit (quia sine intermissione viribus est opus) vsque ad morbi solutionem, nisi astrictior fuerit aluus, qua venter distenditur, difficultas spirandi augetur, & caput symptomatis plethoricis affligitur: hoc solùm casu semel die tantùm præbenda est prisana: & altera pars diei insumenda est

τὸ κατὰ μέρος quid sit.

Aluo constricta quomodo trā-figendum.

da est in prouocanda alui deiectione. Dicit autem Aphorismus aliquid dandum esse consuetudini: quia quorum ventriculus semel aut bis humescere, intumescere, concoquere consueuit: si defraudetur, mutata consuetudine; temperamentum, habitum, & actionem immutat. Addit concedendum aliquid esse regioni & ætati: nam iis aut ex inopia laborant vires, aut augetur calidum natiuum.

Consuetudini aliquid dandum.

XVIII.

1 Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία 2 δυσφορώτατα, φέρουσι χειμῶνος 3 ῥήϊστα, ἦρος 4 δεύτερον.

XVIII. Æstate 1 & Autumno cibos 2 ægerrimè ferunt, Hyeme 3 facillimè, mox 4 Vere.

Cibi quãdo bene & malè feruntur.

1. Hîc explicatur superius κατὰ μέρος. Cùm scilicet iure & necessariò bis de die, & pleniore manu cibos capere debent iam mitificato morbo. Iam itaque quo progressu id fieri debeat docet. Nam officij vacuitate aluus reddita est ignauior, cùm siccus esset morbus: accedit iam quòd æstate languet calor natiuus, quódque natura ægrè se conuertit ab ocio ad negocium.

κατὰ μέρος explicatur, hoc est, quo progressu cibus augeri debeat in copia & frequẽtia.

2. Quòd eo tẽpore calor natiuus quasi effœtus lãguescat, & autumno densantur corpora.

3. Quòd ventres tunc sint calidissimi, & somni longissimi.

4. Magis enim euaporat quàm hyeme calidum natiuum. Ad constituendam itaque victus τέκμαρσιν, valet plurimùm temporũ distinctio. Acsi diceret, is qui iure genio indulget iam, (editis pepasmi notis) post bidui vel quatridui inediam à dato cibo affligitur: proptereáque summa prouisione est opus in cibi qualitate, copiâ & frequentia: tum verò pluribus

ribus damnis augetur æstate quàm hyeme: autumno quàm vere, si quod peccatum fuerit in cibi qualitate, copiâ, vel frequentiâ. Si quis dixerit, Nutritio est vacuati repletio: sed æstate plus vacuatur, hyeme minus. Quare æstate plus exhibendum quàm hyeme. Respõdet Galenus: Vtroque tempore magnam fieri euacuationem: æstate quidem quia calor natiuus, (cuius hyparxis consistit in blandissimo calore) est languidior & pori patentiores, vnde sudores fiunt crassiores. In hyeme verò quia pori magis sunt astricti, & calor natiuus maior, magis per sensibilem effluxum vacuantur homines. Quia quò calor est vehementior, eò magis effluxus fugit sensum.

Hyeme cur plus dandum.

XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι 1 περιόδοισι παροξυνομένοισι 2 μηδὲν διδόναι, μηδ' 4 ἀναγκάζειν, ἀλλ' 3 ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

XIX. In morbis qui 1 per circuitus recrudescũt, nihil est 2 exhibẽdũ, neq; vlla ratione 3 adduci quis debet vt aliquid exhibendum putet: sed cõtrà demenda 4 cibi accessio ante crises.

In Paroxysmis adstinendum.

q. d. Decipimur specie infirmitatis. Si enim vires vi morbi languent, non exhibebis cibum: sed si ab exhausto laborant. Hippocrates hic loquitur de progressu ad infirmitatem: superiùs egit de progressu ad ῥώμην. Finitur hoc Aphorismo tractatus decimussextus à diæta. nam sequentibus Aphorismis redit ad euacuationes & purgationes vnde hunc librum auspicatus fuit. Definiuerat enim Hippocrates medicinam additionem & ablationem. Ab ablatione inchoans, primis Aphorismis egit de ablatione materiæ morbificæ (nam inde pendent morbi acuti)

Ordo Aphoristicus Hippocratis.

vena

vena sectione & purgatione. Sed quia cibo opus est semper: quo modo is instituí debeat, ne augeatur materia morbifica ex sinistro eius vsu, hactenus egit. Videtur autem prima fronte idem esse hic Aphorismus cum vndecimo superiore: nequaquam tamen est. Nam licet demonstratio huius ex illo sumenda est, alius tamen est vtriusque scopus. In illo enim agit de occasione cibi exhibendi: hîc agit de vtendi modo: vt hic Aphorismus vsus distinctionem contineat. Ac si diceret, Ventum est ad id tempus, vt qui ieiunauit triduum, biduum, aut quatriduum, cibos iure debeat capere, (mitificato nimirum iam morbo, ad comparandam corporis infirmitatem) larga manu vel parciore, bis, vel semel, prout morbus id exigit. Quæstio itaque nunc est, ex quo cœperit vti ptisana, an ea semper, sine intermissione vti debeat. Respondet libro secundo De victu eorum qui ex acutis morbis laborant. Quod sic modò aluus astrictior ab ea non auocet. Nam hoc casu priùs iniiciendus est clyster. Addit Hippocrates adhuc aliam exceptionem, hoc modo: Ex quo ptisana vti cœpistis pro viribus comparandis, ea sine intermissione vti debetis, modò non laborarit ex eo morbo qui per circuitus ingrauescit. Quia in eiusmodi, eo ipso die, quo circuitum faciet morbus debebis abstinere in totum, & perfectam intermissionem in iis expectabis. In continuis verò remissionem obseruabis.

Sensus Aphorismi

1. Periodus est duplex, Vniuersalis, & singularis. Vniuersalis dicitur Hippocrati ἔφοδος, hoc est appulsus morborum, vt dicimus quaternarium primum esse, primam periodum. Singularis periodus est totum illud tempus accessionis & remissionis. Hoc igitur Aphorismo

Periodus duplex.

mo videtur circuitus & pro vniuersali & pro particulari periodo accipi posse.

2. Ne auocetur natura à pepasmo ad pepsin. & eo tempore aluus impura est, affluxu materiæ morbificæ.

3. Prognost.

3. Id est nulla necessitate coactus quis exhibere tunc cibum debet. accipitur enim τὸ ἀναγκάζειν passiuè: nec satis commodè id quidam reddunt (neque cogere) nam quando coges ægrum, cui iudicas non esse exhibendum cibum? Quasi dicat, decipimur infirmitatis specie: dum non rectè nobis perspecta est causa infirmitatis, vt propter illam cibum exhibendum putemus. Non enim ad omnem infirmitatem cibus est exhibendus. nam cùm ad varias causas vires deficiant, si illæ vi morbi langueant, non exhibebis cibum: at si ab exhausto fiat virium infirmitas, iam solùm vires cibum requirent.

ἀναγκάζειν quid.

4. Antequam nimirùm adiungendam putes cibi accessionem, iam deducas.

XX.

1 Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ 2 κεκριμένα ἀρτίως, μὴ 3 κινέειν, μηδὲ 4 νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτε ἄλλοισιν 5 ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Cautio.

XX. Quæ 1 iudicantur perfectè, quæque 2 iudicata sunt exquisitè, nullo modo 3 mouenda, neque 4 nouanda, neque medicamentis purgantibus, neque aliis 5 irritamentis; sed missa facienda

1. Cautio pharceutica. Superioribus Aphorismis, egit de qualitate & quãtitate euacuationis, nunc docet tempus & modum euacuandi, & qua cautione vsus eorũ iniri debeat. Quæ itaque, dicit, iudicantur, nimirùm propriâ

priâ criſi. quia quot ſunt morborum ideæ, tot ſunt & κρισίων differentiæ. tamen quò natura viam affectat, eò maximè criſeos inclinationes fiunt. Ex quibus duobus principiis, hanc colligas definitionem: Propria Criſis eſt quæ ſecundùm morbi ideã, pro foco ipſius, & pro natura eius qui iudicatur, inclinationes facit. Dixi in hac Definitione, Pro natura eius qui iudicatur: Quia febris ardẽs in iuuene, per haimorrhagiam: in ſene, per dyſenteriã iudicatur. Talia autem perfectè iudicantur, quæ ante ſignificata fuere ſignis apparẽtibus ad ſpeciem & tempus futuræ criſis: quęque cõmodè effundũtur in qualitate, quãtitate, tẽpore, & excernendi loco & modo. Huiuſmodi autem criſin dicimus non perfectam, ſi in illa deſideretur vlla harũ rationum. Vt, non eſt perfecta criſis Phrenitici, ſi quarto die profundit ſtillatim paucũ & ſincerum ſanguinem. Etenim deſideratur ratio temporis: nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicari debent: quæ imparibus, imparibus. Deſideratur etiam ratio in modo excernendi: nam ſtillatim illi manat ſanguis. qui debebat ferri ἀθρόως, hoc eſt, cõfertim. Peccat etiam hæc excretio in quantitate: nam paucum emanat: etenim nihil paucum eſt criticum. Poſtremò in qualitate, ſyncerus ſanguis ſtillat: etenim nihil ſincerum eſt bonum. Nihil rectè fit, quod antè ſignificatum non fuit, ſignis apparentibus ad tempus criſeos: id eſt, ſigna pepaſmi præcedere debẽt criſin. Quare ſigna apparentia ad ſpeciem criſis, incerta & calamitoſa ſunt, niſi præceſſerint ſigna ad tẽpus. Nã illæ excretiones ſunt ſymptomaticæ. Quare, fœlicẽ criſin ſigna pepaſmi præce

Criſis quid.

Perfectè quæ iudicantur.

Criſis imperfecta.

præcedere debent, & symptomata perturbationis criticæ. quæ duplicia sunt: quædã enim apparent ad tempus, alia ad speciẽ futuræ crisis. Quæ signa nisi præcesserint, excretiorẽ talem nequaquam criticã, sed symptomaticam vocabis. Signa quoque ea ad speciem criseos incerta sunt & calamitosa, nisi præcesserint signa ad tempus crisis. Exempli causa, Laboret aliquis iuuenis ex febre ardẽte. Si apparuerint illi die quarto in lotio signa pepasmi, dices hunc iudicandum die septimo. Si verò ante septimum diẽ appareat facies rutila, micantes oculi, & reliqua talia signa, dices eum per haimorrhagiam iudicandum. Vt si signa pepasmi non præcessere, nam ea ad tempus crisis apparent, erit symptomatica excretio. Si verò illa haimorrhagia ita fiat, vt in illa nulla ratio desideretur, dices illam crisin perfectam fuisse. Atque vt acuti morbi excretione, ita diuturni morbi abscessu iudicãtur: Hoc est translatione materiæ ab vna parte in aliam: Nisi tamen eum ab abscessu liberarit vrina copiosa, quemadmodum euenit seruo Archigenis. Abscessus autem perfecti hæ sunt conditiones, vt fiant die critico, lõgissiméque à parte affecta, & κατ' ἴξιν, id est, è directo, & in partem totius materiæ capacem, vt liberet ægrum. Vno verbo, Neque morbo sit impar, neque naturæ sit impar. Morbo par est & naturæ, bubo pone aures, exanthemata morbo sunt imparia, & naturæ paria. hydrops in febrem, naturæ impar. sed morbo par.

Exemplũ practicum.

Abscessu qui iudicantur.

Empyreumatis, & materiæ morbificæ superstitis notæ.

2. Ita vt nulla supersit mala empyreumatis qualitas ignea: cuius signa sunt sitis, & oris siccitas: nec etiam restibilis sit materia morbi

morbifica, cuius signa sunt amaritudo oris cibi insuauitas, & deiecta appetentia. Sed vt sit integra redintegrataque œconomia naturalis in assumendis & excernendis: & vis vitalis ac animalis memores sint sui officij. Siue sit ἐν παροχῇ critica, siue in vacuatione critica.

3. Quatuor complectitur, vacuationem, coeffusionem, quod συνεκχυμοσιν dicit Hippocrates, reuulsionem, & deriuationem. Quæ quatuor ita dicuntur, quòd euacuare dicimus, quoties sine distentione partis aliquid educimus. Effundimus, cùm quod deest euacuationi excitamus: reuellimus humorem qui fertur per loca lege naturæ non consentanea: deriuamus eum, qui fertur quidem per loca lege naturæ consentanea, sed ex euentu dissentanea.

6, Epid. 2, in initio.

Coeffusio quid.

Reuulsionis & deriuationis discrimen.

4. Est verbum agricolarum: & significat hoc loco alterationem caloris vel frigoris. q.d. non est locus alterantibus: quemadmodum pragmatici id moliuntur sæpe syrupis & similibus imprudenter. Nouare cùm dicit, collineat ad empyreuma: cùm ait Mouere, ad materiam morbificam respicit.

5. Vt lenientibus, balneis, clysmis, &c. Et tamen modum reficiendi præscribemus. Scribit Hippocrates, malè Simoni ad exanthematum curationem à Medicis præscripta fuisse medicamenta vomitoria. Quia illa Simonis exanthemata, nihil aliud erant quàm crisis quædam in cute vestigia. Puto, inquit, si quis calida fouisset iuuari ægrum potuisse. q. d. cum huiusmodi perfectæ crisis vestigiis, est pugnandum Topicis. Atqui hoc est quod præci

Simonis exanthemata.

præcipit Hippocrates, vbi ait, Vbi fauces ęgrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspiciendas esse. Nam si excretiones fuerint laudabiles, corpus erit integrum. Quare in his abstinendum: Si enim recte mouet natura, excitabis tu importunâ pharmaciâ hypercatharsin: si tu κάτω, illa fortassè ἄνω. Suadeo ne quis in ipsa crisi pharmacum ad coeffusionem propinet: supersede diem vnum aut alterum. Id enim longè tutius: nescis enim quónam abeat natura: quæ enim segnescere videtur iam, ac languidè excrementa excludere, hanc mox viuida quadam vi maximam succorum copiam deposuisse vidimus. Quòd si quid irritamenti à pharmaco accessisset, in fluxum calamitosum facilè se laxasset.

Medicus sit spectator, non actor. Cautio.

XXI.

Ἃ 1 δεῖ ἄγειν, ὅκου 2 ἂν μάλιστα ῥέπῃ, 3 ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν 4 ξυμφερόντων χωρίων.

XXI. Quæ ducenda 1 sunt, eò 2 ducenda quò 3 maximè natura viam affectat, per loca 4 lege naturæ commoda.

Præcedenti aphorismo de perfecto naturæ motu egit: iam de imperfecto, cùm nimirùm natura languidè mouet adeò vt medica manu opus sit. Hæc sit naturæ adiutrix. Agit enim hoc primo libro De purgatione, cùm mutatio sit siue ad robur siue ad infirmitatem virium.

1. Est illud necessitatis verbum, recidiuæ motum subindicans. Cùm nimirùm superest materia morbifica à præcedente morbo, quæ non integrè crisi exclusa fuit. Vel si turgeat iniqua materia.

2. Intus, foras, sursum, deorsum. nam quot sunt

ſunt morborum ideæ, tot ſunt differentiæ motuum humorum.

3. Morbi grauioris metu, & ne ruat materia in partem, cuius officio vita carere non poteſt.

4. Quaſi dicat ægri vires valeant, nec ſint loca ex euentu incommoda. Quare non ſatis eſt vt moliamur purgationem eò quo natura & humor viam affectat. Vt ſi quis polypo obſeſſus etiam catarrhis obnoxius ſit narium: abducet medicus doctus eum fluxum apophlegmatiſmis ad palatum & os. Ita in dyſenteria minimè totum corpus per afflicta inteſtina euacuamus: licet ſæpiùs ſcriptulo vno aut altero rhabarbari & corticum myrobalanorum ea, quæ inteſtinorum inuolucris concepta ſunt excludamus. Ex hoc Aphoriſmo ſumitur Definitio Purgationis: Quæ eſt humoris qui in vitio eſt, quò natura vergit, per commoda loca excluſio.

Purgatio quid.

XXII.

1 Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ 2 ὠμὰ, μηδὲ ἐν 3 ἀρχῇσιν, ἢν μὴ 4 ὀργᾷ· τὰ δὲ 5 πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

XXII. Concocta 1 medicamento purgare ac mouere oportet, non 2 cruda, neque 3 ineunte morbo, niſi materia 4 turgeat: plurimum 5 verò non turget.

Aphoriſmo hoc agitur de occaſione purgationis. Vbi obſerua quòd natura expellat: medicamentum verò attrahat: Quia naturæ officium eſt cõcoquere, ſegregare, & expellere. Naturæ autem deberi expulſionem, docet Galenus vbi agit de Pyris, vbi dicit Naturã vſu pyrorum roboratam, malum excluſiſſe. Quod ſi igitur nec Naturæ ex-

Purgatoria occaſio & quibus opus ſit ad purgandum.

pellenti, neque medicamẽto attrahenti cedit humor, id fiet quod alibi dicit Hippocrat. Quòd medicamẽtũ frustrà exhibitũ liquefaciat & consumat ea quæ morbo resistunt. Hoc est partes solidas & harũ virtutẽ atteret: adeò vt morbus fiat ex euentu lethalis. Hinc sequitur, quod si eo tẽpore quo neque naturæ expellenti, neque medicamẽto attrahenti humor cedet medicamẽtũ porrexeris, illud nihil aliud præstabit quàm calorẽ febrilem augere. Quare sint concocta, hoc est, vi natura mitificata & ad temperiei mediocritatem reducta. Sed dices, si natura perferre potest vt ea quæ turgent ineunte morbo excludantur, quare non feret vt etiam cruda extrahantur? Respondemus quæ orgasmo feruntur facili remedio abduci possunt, nam sponte concitantur: quod crudis negatur, nam violentia hîc opus esset, & frustra.

Purgato- ... a reme- ... ia cur ... ant.

Quæstio.

Purgationi ... tribus ... opus est.

1. Quia ad legitimã purgationẽ, quæ artificiosè præscribitur, tria sunt necessaria, naturæ vi, meatuũ libertate, & materiæ præparatione. Quãuis igitur ineũte morbo naturæ vis sit robusta, plus tamen valet materiæ cõtumacia ad auocandum nos ab exhibitione medicamenti purgatorij, quàm naturæ robur valeat & inuitet ad huiusmodi exhibitionem. Porrò concoctionis duo sunt genera, vna est rei naturalis, id est rei coquendæ, in coquentis naturam cõmutatio: & dicitur pepsis. Altera, rei præter naturam, quę vt causa morbifica, à natura vincitur, & mitificata naturæ vi, ad excretionem præparata iam est: & coctionis particeps dici tur. Quãuis enim partibus solidis non assimilatur: attamen ideam gerit partis eius vbi suppurat. Vtriusque autem coctionis sola natura est causa, hoc est, virtus partium solidarũ. Nã

Coctio duplex.

calo

calor præter naturam nullam vim mortificãdi habet: ideóque quæ coquuntur & quæ mitificantur non causis efficientibus, vel solâ materiâ differunt. Nam res quæ suppuratur concepit quidem in se calorem præter naturam: verùm is nihil pręstat ad mitificationẽ. Ideóque refert tãtùm quoddã vestigiũ partis alteratis: sed planè ipsi assimilari nequit. Rectè dicebat ex hoc Aphorismo Seneca: In morbis nihil est magis periculosum, quàm immatura medicina: Et Liuius, Medici plus interdũ quiete, quam mouendo & agendo proficiunt.

Consi. ad Helu. Lib. 22.

2. Sunt variæ cruditates: quot enim sunt genera coctionum, tot genera sunt cruditatum. Quædã enim cruditas pepsi corrigitur, quædam pepasmo. Sic pituitam dulcem dicimus esse crudam, quæ cocta abit in sanguinẽ, & partibus nostri corporis tãdem assimilatur. Hanc quoque cruditatẽ habere dicitur bilis in suo genere, cùm redditur copiosior, & dũ cõsistentia in vitio est. Rursus cruditatis quæ sub pepasmũ cadit duo sunt genera, nã quædã cruda tantùm sunt, sed pepasmi capacia, vt est sanguis in phlegmone. Alia verò cruda pepasmi sunt expertia: qualis erat illa bilis, in pestilenti constitutione, segregata à sanguinis massa. Dicuntur igitur hoc Aphorismo cocta, quæ vi partium solidarum sunt mitificata. Hæc talia pharmaco trahenti, & naturæ expellenti cedent, ac inoffenso cursu effundentur. Cruda si valido pharmaco tentaueris, liquefacies ea quæ morbo resistũt, fiétq; inde morbus lethalis. Sit itaque pharmacum analogum materiæ coctæ, ne, si fortius id fuerit, cruda moueas vnà, tunc per ἐπίχυσιν abduces, cum partim

Cruditat: 3 quot.

3. Epid. 3.

cruda partim cocta illa fuerit. Et abstinebis tunc ab elateriis, id est, agitatoriis, vt agaricum, elleborum, peplium.

2. Quo tempore symptomatum mutatio potissimum incidit. q. d. Quamuis principium morbi videatur aptissimum tẽpus esse ad purgandum: quod videlicet Natura nondum vi morbi fracta, cùm adhuc sit robusta, tum symptomata lenissima, tamen maior est vis auocãdi à purgatione in materiæ hoc tẽpore contumaciâ, quàm inuitandi ad purgationem in naturæ robore. Vocat hoc loco principiũ id tẽpus, in quo cruda sunt omnia, hoc est quatuor primos dies. Sed obiicies, Incipientibus morbis, si quid mouendum videtur moue. Respõdemus non esse mouenda in principio ea cruda, quæ morbo sunt propria: sed ventriculi & intestinorum impuritas excludi potest.

3. Aph. 29. Principiũ morbi quid.

4. Hoc est, nisi materia pepasmi expers quasi furore percita, modò huc, modò illuc feratur, ob copiam & malignam qualitatem, crebráque symptomatum mutationem adferat, quod ineunte morbo, si vsui venerit, fieri solet, non autem prouecto. Varia autẽ symptomata profert turgens materia, vt varia fuerit pars, quam incurrit, temperamento, actione, vsu, & essentia. Quemadmodum in phreneticis mirabilem symptomatum mutationem experimur, vt modò visu solo, modò auditu solo, modò linguâ solâ, modò aliis delirent partibus. At cùm fixus est humor, ferè fit vt symptomata humoris morbifici vim & partis obsessæ naturam sequantur. Alioqui, cùm is fixus non est, idem, dico, humor in diuersis partibus, diuersa mouet symptomata. Ratio autẽ, Quare hæc

Symptomata varia vnde.

Phrenitici cur varia.

mate

materia ita variè in partes ruat locúmq; commutet est, quòd nostræ naturæ sit dissentanea vsque adeò, vt nulla pars ne ad punctũ quidem temporis eam perferre queat. Et omnis pepasmus tempore oboritur à vi partium solidarum: quare cùm eam nulla pars ferat, coqui hæc iniqua etiam materia nequit. Primo ergo tempore molienda est eius euacuatio. In eo autem humore qui pepasmum recipit, vt sunt ipsius pepasmi gradus, sic quoque purgationis esse debent. Nam vt primùm concoctum aliquid fuerit, ita id rhabarbaro purgabis vt natura ea parte humoris cocti exonerata, reliquum concoquat faciliùs, si copia naturam videas opprimi. Vox orgasmi translata est ad ægritudines quæ properant & celeriter mouentur, & præcipuè cùm laborantis sensus ab inconcinno motu spirituum & humorum irritatur. Persius Satyra 3. *1. Crit. 9.*

Turgescit vitrea bilis.

Virgil.

Turgent in palmite vites.

5. q.d. Plures morbi acuti sequuntur materiam stabilitam.

XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ 3 τῷ πλήθει 1 τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα 2 δεῖ καὶ φέρῃ εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι 4 λειποθυμίης ἄγειν· καὶ 5 τοῦτο ποιέειν, ἢν 6 ἐπαρκέῃ ὁ νοσέων. *Non satis est plurima euacuari.*

XXIII. Quare excretiones non à copiâ aut numero 1 metiri oportet, sed prout qualia 2 decet feruntur, & ægri ferunt ex facili. Nam si vel ad 4 lipothymiam vsque mouendum sit, faciendũ 5 id sanè, modò æger 6 par esse possit.

a Non enim satis est plurima euacuasse,

ſed quæ in vitio ſunt. quantitate itaque opus eſt, ſed non quauis verùm tali quà excluditur morbifica materia, ita vt euphoria ſequatur. Intelligit per excretiones: quaſlibet effuſiones, vt in pleuritide trahet ſanguinem, dum color mutatur.

1. Hoc eſt, ſcienter colligendæ ſunt ex euphoria & excrementi prauitate, ſiue illæ arte vel ſponte fiant.

Duo vacuationis iuſta ſigna. Hiſtorica obſeruatio.

2. q. d Duò ſunt iuſtæ vacuationis tecmeria in omni vacuatione, ægri alacritas, & humoris qui in vitio eſt excretio. Obſeruandi interdum quædam excreta mole parua, attamen vi magna, fuiſſe, ac ægros liberaſſe. Id euenit quã plurimis dum peſtilens illa febris, quam Hungaricam appellabant graſſabatur Anno ſeptuageſimo ſecundo ſupra milleſimum quingenteſimum. Manabat tunc quibuſdam hac in febre ſanguinis ſubſtillum è naribus exiguũ, verùm illud erat purpureum roſeóque fulgore micans: merus namque is ſanguis erat arterialis nimiâ flammâ incandeſcẽs. Ita illi euadebant. Vnde ſæpe mecum cogitaui, Nũ ſalutariter in his arteria aperiri potuiſſet. Sed quis audet? Doctiores quæſo hac de re cogitent.

Problema practicũ.

4. Vt in ſymptomatibus quæ aut magnitudine aut malignitate ſuas cauſas vincunt, in triſti dolore cynanche, vt nimirũ inflammatio extinguatur, & vt orgaſmus reuocetur.

Symptomata quæ indicent curationem.

5. Vt fuerit ſpecies & eſſentia morborum, periodorum, cauſarum, ſymptomatum, loci, & criſeos, ita debet eſſe qualitatis cuiuſque rei vacuandæ ratio. Nam ex iis quanta eſſe debeat vacuatio diſcendum eſt: adhibita tamen ratione naturæ tum communis, tum

pro

propriæ ægri, quæ ſæpe auocat. Nam Melancholici larga manu, idque medicamentis valentioribus, purgari poſſunt: bilioſi parcè, & clementioribus, illi per inferiora, hi per ſuperiora, modò non ſint tabidi. Habenda quoque eſt ratio temporis, præſentis & anteactæ vitæ. Signum autem iuſtæ purgationis eſt ſitis, excitata non quidẽ à qualitate medicamenti, ſed ab euacuatione. Sed pugnare videtur hic Aphoriſmus cũ tertio ſuperiore, vbi vetat Hippocrates. Ne quis ad extremum euacuet etiam habitum athleticum. Nam ſi hic qui maximè euacuationis eſt indigẽs minimè eam perfert, multo minus eam perferet, qui ea minus eget. Certè vbi ſymptomata cauſas ſui effectrices vincunt, tum maioris emolumenti gratia ad lipothymiam eſt euacuandum. Hæc lipothymia fit exhauſto vel irritato ſtomacho, non autem corde. Non enim hic loquimur de ſyncope cardiaca, ſed de ea quæ fit male affecto ventriculo. Eſt enim cardiaca Syncope, præceps omniũ viriũ lapſus, corruptis ſpiritibus & partibus ſolidis à mixtione alienæ qualitatis, vel vi caloris, maraſmo, repletione: aut inopia alimenti. Ita Diagoras lætitia periit. Fit itaque ex ſubito ſpiritus motu aut vacuatione, alteratione vel interceptione Lipothymia itaq; eſt cum virium integritate: ſyncope non. Quare hic non eò ducitur euacuatio, vt vaſa cõcidãt. Neque rurſum hic loquimur de ea ſyncope, quæ quibuſdam in initio venæ ſectionis euenit ex metu, à collectione ſpirituum: neque de ea, quæ fit ab acri humore vellicãte ſuperius os vẽtriculi: (in talibus, qui huic lipothymiæ obnoxij ſunt, inquit Galenus, re-

Signum purgatio[nis] (manuscript)

Quæſtio.

Syncope quid.

ſupinis venam aperire ſolemus.)Sed de ea ſola quæ fit ratione euacuationis. Sed dices, Quando poterit æger par eſſe ſi animo deficiat? Certe lypothymia quidem eſt infirmitas: ſed huius infirmitatis reſtituendæ ratio eſt cōſideranda. Quædam enim facilè reſtituitur: ideóque in virtute naturæ multum ſpei eſt collocandũ, ſi partes ſolidæ fuerint integræ.

6. Parum hîc vocat Hyppocrates eum qui ſine infirmitatis metu, ad tempus poteſt illam lipothymiam ferre: vt cui corpus non ſit rarum, ſed ſolidum, ſucci plenum, ab anno viceſimo quinto ad quadrageſimum vſque, cum partium ſolidarum integritate, aëre temperato. Sed cùm rarò illa adſint, rarò ita euacuandum. Animaduerſione dignum quod ſcribit hîc Galenus: Vſu, inquit, nobis compertum eſt, euacuationes ad lipothymiam ductas ſæpe profuiſſe ineuntibus cauſis phlebotomia ad lipothymiam ducta refrigerat totum corpus illico, febrémque extinguit aluúſque ſolui ab hac & ſudores manare ſolent, non ſine maximo commodo. In maximis verò doloribus, inquit, non maius noui remedium, quàm phlebotomiam vel pharmaciam, vbi opus eſt, ad lipothymiam ductam.

Euacuatio ad lipothymiam vbi neceſſaria.

XXIV.

In acutis morbis quãdo purgandum.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν 1 ὀλιγάκις, καὶ ἐν 2 ἀρχῇσι τῇσι 3 φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο 4 προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

XXIV. In morbis acutis 1 raro, ac ineunte 2 morbo (ſi id faciendum) 3 pharmaciæ eſt locus. Atque id, adhibito antè 4 ſingulari iudicio faciendum.

1. Quòd morbi acuti pharmacorum calidorum

dorum vi ingrauescant: & quòd illi ferè excretione critica finiantur, quos autem in morbos perfecta incidit crisis, raro locus est purgationi. Et sæpe orgasmo non concitantur succi: vel si id euenerit, corpus non est εὔφορον.

2. Si nimirùm materia turgeat, vt solet turgere morborũ principiis: tunc enim mutatio symptomatum fieri solet, non autem cùm iam prouecti sunt. Non vltra secundum diem dicit Galenus hîc, illud agendum, nam his diebus turgét humores, vires firmæ sunt, necdum febris incanduit ab æstu.

3. Ne vires frangãtur, febrilis calor augeatur, efferáque materia in nobilẽ partem ruat.

4. ἐξ auget. i. Adhibita cautione & prouisione virium ægri & peculiaris naturæ, symptomatum concomitantium, & anteactæ vitæ vel diætæ. Quia qui prauo victu vsi sunt, non ferunt pharmaca. Sit corpus εὔφορον, nec vlla phlegmone sit in hypochondriis. Morbos acutos, ferè omnes Naturæ beneficio iudicari docet Hippocrates. Raro itaque eos purgatione curamus. Si tamen aliqua purgatio necessaria fuerit, ea ineunte morbo est ineunda. Quia omnis mutatio symptomatum fit ineunte morbo. Atque hac purgatione excludimus, aut cacochymiam, aut materiam morbi effectricem. Si itaque plus commodi quàm incommodi attulerit pharmacia, illius ineatur vsus. Dicit Hippocrates singulari quodam iudicio hæc agenda esse. q. d. sit paratum corpus ad pharmaciam, & obserua quonam tempore crisis sit futura. Paratum minimè erit corpus ad pharmaciam si circumfluat crudis, lentis, crassis succis; siue

6. Epid. 2. 9.

flatibus distenta fuerint hypochondria. Et si vrina (iudex acutissimæ febris) flãmea fuerit, aut si phlegmones internæ adsit suspicio, ac meatuũ obstructio. Age itaque medendi Methodo, ac primùm vide num sit purgandum. Deinde num quid obstet: de quibus antè iã diximus. Veruntamen clysmis, ac aluiducis medicamentis, vbi opus est, laxabimus aluũ. Hæc enim non venosum genus tentant: sed solùm eam prauitatem succorum prolectãtia, qui in intestinis ac precordiis è sanguinis massa separatæ hærent, effunduntur. Ego tali vtor. Accipe Cassiæ recenter extractæ, vnciam cum semisse, mãnæ electæ vnciã: syrupi rosati laxatiui vncias tres: pulpę tamarindorũ, si velis, semunciã: misce; fiat electarium liquidũ: Vtatur vno cochleario alternis diebus. Magno excipiatur vase hoc pharmacum, nã turget fermẽtaturque.

Laxant medecina vtißima tutius.

XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

XXV. Si qualia purgari oportet excludantur, conferuntque alacriter. Sin contrà, difficulter ferunt.

Hic Aphorismus apotelesma est præcedẽtium quatuor Aphorismorũ. Nomen enim οἷα complectitur quinque conditiones cuiusque laudibilis purgationis. Vt fiat in morbis in quibus conuenit: vt humor morbificus educatur: eâ copiâ qua decet: cocta materia: per loca commoda. Differt hic Aphorismus à secundo huius libri Aphorismo; quod ibi de vltrò obortis fluxibus agat: hic de iis qui fiunt artificiosa molitione, ad naturæ imitationem comparata.

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

LIBER II.

I. HEVRNII.

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

Ἐν ᾧ 1 νοσήματι 2 ὕπνος πόνον 3 ποιέει, 4 θανάσιμον· ἢν δὲ 5 ὠφελέῃ, οὐ 6 θανάσιμον.

1. Quo in 1 morbo 2 somnus 3 laborem parit, 4 funestum: Sin autem 5 iuuat, nihil 6 funestum.

De corpore & eius variis affectionibus hoc secundo libro agit Hippocrates: & de purgatione cacochymiæ siue succrescentis, siue superstitis in morbis acutis. In initio huius tradit refectionis præcepta victo iam morbo, absolutáque crisi. Hoc est, vt habendi sint illi, qui iam à morbo conualuere. Nam hi aliter nutriri debent, quàm eo tempore cùm ad vigorem ibant. Et quia in his imbecillitas quędã remanet, proptereáque quia cacochymia quędã succrescit, ea purganda est; propterea etiam agit de purgantibus. Nam primo libro tradit modum reficiendi eos, qui adhuc morbo detinentur. Antequam autem eò veniat, (videlicet ad Aphorismum octauum,) initio proponit quædam generalia præcepta Rerum nõ naturalium. Quæ præcepta sunt veluti quidã loci cõmunes, ad rerũ futurarũ de-

monstrationem. Ac primùm quidem agit de somno, quem docet non minus perniciosum esse, si in aliquo delinquat, quàm victũ. Sensus itaque huius Primi Aphorismi est, Si vnde plurimum opis & auxilij expectatur, inde periculi accessio adiungatur, planè id fuerit funestum. Atqui à somno in morbis acutis, multum expectatur præsidij. Cuius quidem Propositionis Minoris veritas hac ratione perspicietur. Nam vt calor natiuus intus vel foras viam affectat, ita somni & vigiliarum inclinationes fiunt. Quodsi itaque caloris natiui ita sit constituta hyparxis, vt sanguinis, spirituum & arteriarũ humiditatis (in quibus tribus calor ille natiuus residet) sit optima cõstitutio in qualitate, quãtitate & cõsistentia; nulla quoq; sõni vel vigiliarũ desiderabitur ratio. Nã cùm illorũ trium effluxus ac vapor similis sit ipsis subiectis bene cõstitutis, sõnus concitabitur dulcis & suauis. Est enim sõni materia vapor quidã benignus sãguinis, spiritus, & humidioris arteriæ, qui per venas iugulares & catoditas per arteriæ fertur ad cerebrũ, & sensũ communem vincit. Dixi somni materiã esse vaporem benignum. Nam Aristoteles quidem bene definiuit somnum, sed rationem malè reddidit, vt qui in duobus peccauerit: primò, quòd primũ sensorium nominauit cor: Secundò, quòd putauerit primum sensorium vinciri à multo vapore frigido. Huiusmodi enim vapor non somni, sed soporis potiùs causa est. Est enim triplex causa comatis, vt refrigeratio, qualis in Harmecrate: oppressio à materia frigida; & resolutio. Sõnus ergo naturalis cibos feliciùs concoquit, materiam morbificam mitificat, & symptomata omnia minuit. Nam somno vindicãtur pueri à calamitosissimis morbis.

Somni causa. *6. Epid. 4. 14. & Com. ad hunc Aphorismum.*

Somnus quid.

Somni effectus.

bis. Vigiliæ contrà, nã relinquunt materiã crudã, ac indomitam. Quales autem fuerint vapores ad cerebrum eleuati, talis erit & somni conditio. Si enim vapor fuerit acrior, somnus erit vel paucus, vel tumultuosior. Si materia sõnifera copiosior vel crassior, pro vero somno tumultuosus erit, qui laborem adiunget. Porrò hîc nõ agit de somno qui euenit ineunte paroxysmo, sed qui fit in eius fine: nec de eo qui imperatur interdiu ijs qui laborãt ex phlegmone visceris alicuius. Sed aget de eo somno hic qui loco præscribitur, & qui loco conciliatur, hoc est, in declinatione paroxysmi. Tribus opus est vt quis placidè dormiat, cerebro tẽperato, vapore benigno, & animo quieto. Vnde Virgili⁹: At nõ infœlix animi Phœnissa, nec vnquã Soluitur in somnos oculis, nec pectore noctem Accipit. Nam amore Æneæ inquieta mens erat.

Tribus ad somnum opus.

1. Hoc est, in cuius morbi paroxysmi declinatione, extra tempus criseos.

1. Somnus fit cum (quamuis non quiescat) se se relaxat primũ sensificum, quò spiritus animales redintegrentur. Hoc autem euenit à blandioribus vaporibus sublatis sanguine ac suaui pituita in cerebrum: quibus refrigeratis ac in roscidum mandorum coactis, neruorum meatus oblinuntur, & quasi obligantur. Propterea Galenus Aphorismo huius tertio dicit somnum fieri, primo sensifico, hoc est cerebro refrigerato: vt vigiliæ ob primi sẽsifici calorẽ.

Somnus vt fiat.

3. A vapore, qui qualitate, copiâ, & cõsistentiâ in vitio est, & à cerebro malè affecto.

4. Nam inde ingrauescunt symptomata: somni vitio autem, manet inuicta causa morbifica, cuius coactio expectatur à somno.

5. Si in somno æger alleuetur, mitificato etiam morbo.

6. Nam

6. Nam superstitem vim naturæ denunciat: cuius vi superatur morbus: eamque esse potentem materia morbificæ.

I I.

Οὔκ ἢν παραφροσιώῶν ὕπνος παύσῃ, ἀγαθόν.

I I. Vbi (enim) somnus delirij vacuitatem adfert, bonum.

Confirmatio præcedentis Aphorismi. Hoc enim argumento est, naturã de morbo, id est, de materia morbi triumphare: eoque magis, quòd eam depellat affectionem (nimirùm delirium) qua magis ingrauescit cùm aut somni materia aut cerebrũ in vitio est. Intelligendus est hic Aphorismus de eo delirio, non quod sit propria affectione cerebri, qualis est primigenia, vt phrenitis, cui⁹ symptoma est febris, sed de eo quod sit per metastasin materiæ, à febre scuius symptoma est deliriũ. Nã illud primigeniũ delirium à somno magis accenditur. Vbi verò in hoc delirio symptomatis humor trãslatus mitificatur somno, significatio fit bonitatis materiæ, & vigoris caloris innati: & quòd vapores benigni rigant cerebrum (vnde squalor cõtractus cerebri mitescit) profecti à sanguine benigno visceribusque integris. Quasi dicat, Vt calamitosum, si vnde plurimum opis expectabatur (vt à somno) inde plurimum mali proueniat: sic contrà, Si à somno, vnde, in morbis viscerum plurimum metuitur: viscera ea somno recreentur, & à morbi viscerum mitificentur, somnus ille erit maximè salutaris & necessarius. Delirij, grauissimi mali, meminit: sub eo reliqua complectens.

Delirium quale à sõno mittecat.

2. Est enim signum iam iam adfuturæ salutis. Nam nulla res magis delirium auget quàm somnus, si causa in cerebro sit concepta.

III.

III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

III. Somnus 1 & 2 vigilia, vtraque si 3 immoderata sint, malum.

Somnus.

Est enim somnus, authore Aristotele, δεσμὸς τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, id est, vinculũ primi sensifici. Est ergo somnus non tã quies quàm relaxa- quædam primi sensifici ab assiduo opere: dũ nimirum occupatur cerebrum in spirituum animalium instaurationem, quibus fuerat penè exhaustum sentiendi, cogitandi, & mouẽdi assiduitate. Mulcebra autem cerebri est suauis anathymiasis: quæ si vitium traxerit profundicrem illum facit, vel eum serpere grata quiete non patitur. Vt enim quis placidè dormiat tribus opus est, cerebro temperato, anathymiasi benigna, ac animo quieto.

1. Quare immoderatus somnus metastasin morbificę materię ad caput significat, vnde excoctum redditur corpus ac languidum.

2. Nam cerebrum exhauriunt spiritibus, parẽtes cruditatum omniũ vigiliæ. Et inde significatio adfertur squalidioris cerebri, ac iniquę anathymiaseos, aut metastaseos in cerebrũ.

3. Hæc mediocritas reuocanda est ad naturam propriam & communem eius cui somnum adhibemus. Nam alia est mediocritas somni in puero, alia in sene. Rursus alia est mediocritas somni in eo qui septem diebus vigilauit continuis. Nam si is postea somno correptus, duos integros dormiat dies, hic somnus non erit immoderatus. Expendendæ enim sunt causæ naturales somni & vigiliarum: & in vtraque necessitas naturæ. Causa enim som

Somnus mediocris quis dicatur.

somni naturalis est vapor benignus in cerebrum illatus. Non neglecta interim & ipsius cerebri consistentia: ita pueri sunt humido cerebro: ac proinde longiorem somnum requirunt: Contrà senes, quia ficciori & minùs calido, breuiorē. Causæ verò naturales vigiliarū sunt, caloris natiui explicatio. Necessitas naturæ in somno, est attendēda ex ratione copiæ carolis natiui eius cui somnum adhibemus, & ratione vigiliarū quæ somnū præcesserūt. Necessitas verò naturæ in vigiliis est expēdenda, ad actiones animæ & corporis præclarè obeūdas. Erit ergo sōnus immoderatior: si has caussas & necessitatē excesserit: Vigiliæ immoderatæ erunt, si supra quā actiones requirūt, fuerint longiores. Vt autem sanitas in symmetria conseruetur, oportet omnia esse moderata.

Somni ac Vigiliarū necessitas vnde.

I V.

Mediocritas optima.

Οὐ 1 πλησμονὴ, οὐ 2 λιμὸς, οὐδ' 3 ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν ὅ, τι ἂν μᾶλλον τῆς 4 φύσιος ᾖ.

I V. Neque 1 satietas, neque nimia cibi 2 abstinentia, 3 neque aliud quippiam salutare quod supra 4. naturam fuerit.

Nam naturæ integritas in moderatione consistit.

1. Id est, succi altilis & alimenti copia.

2. Id est, genij defraudatio.

4. Eleganter hoc idem dixit Phocylides, vbi ait:

* Μέτρῳ μὲν φαγέειν καὶ πιέειν, καὶ μυθολογεύειν
Πάντων μέτρον ἄριστον· ὑπερβασίη δ' ἀλεγεινή.

* Moderate cibum potumque sumas, & loquaris. Modus omnium optimus: excessus autem vitandus est.

4. Supra naturam nimirùm insitam, ascititiam, communem & particularem eius cui

abhiben

adhibentur. Accedente etiam particulari corporis conformatione. Ratio huius Aphorismi est: Quia noxia sunt illa quæ immutant ægri temperamentum, habitum, actionem ventriculi & partium nutritioni dicatarum. Fame enim tollitur ventriculi habitus, hypochondria suspenduntur, nidorulenta eructantur, biliosa ad caput attrahuntur. Quasi dicat, ante vigoré & post eum caue; ne cogaris subitò tale quid in vsum vocare. Prudéter igitur institue, ne vnquã immodicè inanias aut repleas.

V.

1 Κόποι 2 αὐτόματοι φράζουσι 3 νούσους.

V. Lassitudines 1 vltrò 2 obortæ arguunt [futuros] 3 morbos.

1. Lassitudo est duplex, laboriosa, & vltrò oborta. Laboriosa dicitur illa quæ fit à labore: vt cùm quis immoderato exercitio etiã consueto se fatigat, vel cùm se ab ocio ad exercitationem transfert. Ab immoderato exercitio fieri morbos docet Hippocrates vbi ait, Hac ratione fiunt causi cùm venulæ arefactæ ad se attrahunt biliosos & acres humores, ex quorum putredine, coaceruatione, & motu in maioribus venis & arteriis excitatur ardens febris, aut cùm in simis partibus hepatis ij coaceruantur. Atq; huiusmodi fuit lassitudo. Adolescentis qui in Mendacij inuentus foro latebat. Lassitudo vero vltrò oborta est triplex, inter quas vna vlcerosa dicitur in qua vlceris sensio quædam excitatur. Cuius causa est cacochymia, & cruditas pepasmi expers. Altera est lassitudo tensiua, qua corpus distenditur: huius causa est plethora. Tertia lassitudo dicitur phlegmonosa: cuius causa est cacochymia,

Laßitudines variæ.

4. De victus rat. acut.

4. Aph. 31.

3. Epid. 2. hist. 8.

chimia, vnà cum plethora: atque in hac videntur partes tensæ quasi æstu quodam cōflagrare. Ratiocinatio huius Aphorismi talis est: Quicquid est huiusmodi vt cacochymiā, plethoram vel vtrāq; hanc affectionē significet, id morbum arguit. At huiusmodi est lassitudo vltrò oborta. Nam si humor alieno in loco continetur, is ei parti cui non assimilatur, est molestus. Ibi ergo cunctādo putrescit, carnem erodit, atque hinc sensio vlceris. Si verò sanguine, supra vires vel vasa, corpus distendatur. in huiusmodi lassitudine tremor sequetur ab oppressione viriū: vt in Pythione accidit. Lassitudo est affectio corporis, in qua si vel minimum quis moueatur; sensio quędam excitatur phlegmonosa, aut vlcerosa, aut tensiua.

Causa omnium ferè morborum.

Epid. 1.

Lassitudo quid.

2. Id est sine exercitio corporis, nulláque à causa manifesta.

3. Quoniam vlcerosa cacochymiam, tensiua plenitudinem, phlegmonosa vtramque affectionem significat. Nam ex his plerique nascuntur morbi.

VI.

Ὁκόσοι 1 πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ 2 πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ 3 γνώμη 6 νοσέει.

VI. Quicumque 1 ex parte aliqua corporis laborant, & nullo 2 modo eam læsionem percipiunt, iis 3 mens 6 laborat.

1. Quibus nimirùm adest impactio rei naturam lædentis, siue impressio rei in sensum delatæ. Nam, vt ait Galenus πόνος non leuem causam significat, sed magnam: non enim omnis alteratio doloris sensum excitat. Nam proxima doloris causa est solutio continui.

1. De placitis Hip. & Plat. 14. πόνος quid.

Porrò

Porrò reddidi [laborat] & non [dolet] quia latius patet laborare quàm dolere: nam pulmones laborant, sed non dolent, cùm sint sensus expertes.

V. Id est ἐπίπαν, vt nos cum Philotheo reddidimus: vel si placet, verte Magna ex parte, siue longis ex interuallis, aut plerumque nihil enim interest: nam ad vicissitudinem symptomatum referri debet. Si, dicit, causas dolorificas non apprehendunt. Nam dolor non percipitur sensu, sed causa dolorifica.

3. Non per se, sed ex euentu. Quoniam ad locum dolentem, subsidij ergo distracti spiritus, qualitaté rei dolorificæ impressam sensoriis instrumentis non cõmunicant aut repræsentant sensui communi, qui alioqui indicat passiones factas in sensoriis. Dicuntur autem partes corporis laborare, quañdo iustã doloris causam in se concipiunt. Ita phrenetici nesciũt se sitire, ac raro & magnum spirant. Hoc est, vt pariter laborent ex rebus naturæ necessariis. Cùm scilicet absentia doloris adest, præsente doloris causa, eáque vrgente.

Dolor vt fiat.

6. Significat hîc sensum communẽ & imaginationẽ: est enim politicus quidam loquendi modus. Qui philosophicæ hunc Aporismum explicare volet, consulat Doctissimi philosophi Zabarellæ caput penultimum libri de sensu agente. Vbi propriam sententiam suam proponit, Quando, dicit, mens laborat vel ægrotat; hoc est, corrupta est, alio impedita est, aut debilitata est. vide Galenum 7. Methodi 6. fol. 179. & seqq. Dicere vult Hippocrates. Cùm tales homines rerum necessariarum ad suam vitam obliti, has non admittunt,

Historia.

tunt, cogendi ſunt. Vt phreneticis etiam nolentibus venam pertundimus frontis tandem. Cùm talis quidã potare nullo modo volebat, quidam ex aſtantibus corpori illius inſiliit, ac vi os ei⁹ aperuit, ac aquæ plenas amphoras infundebat. Hic quamuis eam aquam ad trabes vſque ferè expueret maximo impetu, plurimam tamen aquam nolens bibebat. Victus frigore aquæ algidiſſimæ, dormire incepit. Mox ſudor erupit: ita vi vitam retinuit.

VII.

Τὰ ἐν 1 πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα 2 νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ. Τὰ δὲ ἐν 3 ὀλίγῳ, 4 ὀλίγως.

Renutritionis cautio.

VII. Quæ 1 longo tempore extenuata ſunt corpora, 2 lentè reficere oportet: quæ verò 3 breui, 4 celeriter.

Cautio in renutritione eorum qui conualeſcunt, nondumq́; eualuere. Complectitur hoc vno Aphoriſmo, exacto iam morbo, refectionis tecmarſin. Vt enim eſt extenuationis vel perfectæ, vel inchoatæ, vel momentaneæ, vel diuturnæ ratio, ita quoque refectionis ratio eſſe debet. Nam quidam primo quaternario extenuantur, exhauſtis ſolis ſpiritibus & ſuccis.

Extenuatio varia.

1. Quæ iam ad maraſmum deuenere, cuius indicium eſt cutis diſtentio cum pallore. Omnis autem extenuatio euenit cùm imminuitur diſtributio, & augetur fluor. In extenuatione inchoata cutem laxari: & eandem in perfecta extenuatione diſtendi docet Hippocrates exemplo ocrearum, quæ admotæ igni primùm quidem fiunt laxiores, deinde verò contrahuntur. Hanc extenuationem ſolet Hippocrates in Coacis vocare duritiem. In

acutis

acutis morbis fit perfecta extenuatio breui tẽpore. vt primo interdum quaternario: & hæc est lethalis. Non dicit quæ perfectè sunt extenuata, sed quæ lõgo tẽpore, quia considerauit & rationẽ partium solidarũ, & rationem alimenti ad naturã aliti. Considerauit etiã rationem œconomiæ naturalis in coquendo, digerẽdo, & excernẽdo multũ immutatã. Quo .n. diutiùs vacauit pars nutritioni dicata à suo officio, eo difficiliùs ad suum institutũ redit.

2. Vt ptisanâ, & colatitiis iusculis. Hoc est eupeptis, ac meabilibus, sitísq; expertibus. Sunt enim iam solidæ partes immemores officij sui, aluúsq; officij vacuitate reddita est ignaua. νωθρῶς, id est, paulo negligentiùs, id est, minùs in nutritionem corporis oportet incumbere. Conniuent enim siccitate partes solidæ: quare tenuia quæ permeare possunt dari debent, vt lac muliebre, asininum quoque.

3. Cùm non adeò mutata est naturæ œconomia: hoc est ventriculi; hepatis, venarum mesarrhaïcarum. Cuius extenuationis signum est, cutis laxitas cum pallore. Nec enim iamdum solidæ partes excidêre officio.

4. Cibis naturæ cõmuni & peculiari consentaneis: vt resarciatur id quod exhaustum est. Benè igitur illi administrentur in qualitate, copia, & in frequentia. Celeriter, dicit quia aut est inchoata extenuatio, vel quia hîc vis partium solidarum plurimùm valet: & ideò debet exhiberi alimentum succi alibilis plenum. Aut enim est perfecta extenuatio, non quidem ab exhausto, sed à causa morbifica quæ adhuc manet, vt ab ingenti calore attenuatio, quia tam pauco tempore non est adeò

immutata naturæ œconomia, quin simile alimentum sit exhibendum. Vide sexti Epidemiôn 3.29. Vnde hic Aphorismus est sumptus.

VIII.

Refectionis modus. Vide Hippocr. 6. Epid. 2.20. 21.

Ἢν ἐκ 1 νόσου τροφὴν 2 λαμβάνων τις, μὴ 3 ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι 4 πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρῆται. Ἢν 5 δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι 6 κενώσιος δεῖται.

VIII. Si quis à 1 morbo cibum 2 capiens 3 non confirmatur, 4 pleniore id arguit corpus nutricatu vti. Quodsi nec 5 capienti idem contingat, 6 vacuatione tum opus esse pro certo habendum.

Sēsus Aphorismi huius est, Qui perfectè morbũ depulit, in eam curam debet incumbere ne copiosiore diæta grauatus in morbum incidat. Qui verò imperfectè conualuit, non poterit diæta recidiuam euadere, nisi plenè euacuatus fuerit. Imperfectè autem conualuerit, cui post vigesimum diem crisis euenerit.

1. Absoluta morbi historia, & eo naturæ statu qui describitur à declinatione ad pristinam valetudinem.

2. Cibum appetens & se naturaliter inuitans, cùm naturali ab exhaustu laboret. Cúmque ab his aluina absit impuritas, appetunt.

3. Si non recuperat vires, à desiderata nutritione ob cibi vitium, aut naturæ infirmitatem, quæ non admittit assimulationem.

4. Nam longo tempore extenuata corpora lentè reficere oportet. fatiscunt enim partes nutritioni dicatæ, nimia cibi satietate ita, vt nec rectè coquere, distribuere, assimilare, nec excernere queant. Quare hi fraudare aliquantulum genium suum deberent.

5. Id

5. Id eſt,non appetenti,reſolutâ facultate appetitrice ab intẽperie ac materia ſuperſtite à febre per ventriculũ diffuſa:non autẽ à reſolutione aluina quæ fit à nimia ſatietate. Appetentiã horũ deiicit aluina fœditas. Et venoſa impuritas facit quòd edendo nihil proficiunt in mole & colore. Hoc eſt quod dicebat Hipp. pocr. in Epidemiorũ libro:Qui vẽtres habent calidos, carnes habẽt frigidas:Hoc eſt, quibus fæda quadã putredine vel inquinato ſanguine viſcera ac venæ ſcatent, his nõ prolectatur ab habitu corporis talis ſanguis. tantum autẽ caloris habent partes, quantũ habent ſanguinis, Vnde friget his caro,quòd illũ calidũ & quaſi putreſcentem ſanguinem non admittant.

6. Ad excluſionem reſtiblis materiæ morbificæ quæ impuram reddit œconomiam naturalem. Hæc materia vacuabitur per ea loca quò natura viam affectat : Vtq; fuerint ipſius morbi ideæ, cauſæ,foci, criſeos, periodorum, vel paroxyſmorum ratio, ita præſcribendum erit pharmacum Appetẽtia illa cibi ſignum eſt morbi perfectè iudicati ſuperſtite ſolà naturæ infirmitate, ſed nullâ ſuperſtite morbi materiâ,ita vt vacuatione opus non ſit. Vt eſt quædam analogia ſenſus ſuctionis ad ſuctionem;ita & ſuctioni s ad exhauſtum. Quia autem à valido exhauſto excitatur vehemens appetentia,periculum eſt, vt proportione non poſſit reſpondêre affluxus effluxui:fractis iam partibus ſolidis, quarum munus eſt concoctio. Nam licet apperendi officium non deſideretur : tamen coquendi,ob collapſum ventriculi habitum & tempearmentum, & ſimiliter partium nutritioni dicatarum vis languet.

guet. Hincq; adeò accidit, vt hoc cibo nō corroboretur corpus, sed ipsum etiā debilius fiat: eò quòd vires à cibi copia opprimantur. Sed quare non dixit, Huiusmodi corpus quod appetendo & cibū sumendo nihil proficit, purgatione indigere? Respondemus, Quia hîc loquitur de statu naturæ à morbo, non de statu naturæ qui est tempore morbi. Nam qui ex boulimiâ laborant, purgatione indigent. Sed hîc non loquitur de ea vehementi appetentia quæ solum sensum suctionis sequitur (vt euenit in boulimia à materia frigida) sed de ea vbi sensum suctionis præcesserit suctio: & suctionē exhaustum, quod haud euenit in boulimia. Subitaria cibi satietas est admodū periculosa ab inedia. Meminit Hippocrat. mulieris quæ septimo die perfectissimè iudicata fuerat excretione critica, in qua nulla desideratur circūstantia, nullo superstite empyreumate, nulláq; materiâ morbifica. Hæc cùm se liberaliùs cibo inuitasset, postridie obiit.

Obiectio.

1. Epid.

IX.

Τὰ 1 μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον 2 βλάψεις.

IX. Corpora 1 impura quò plus alimenti assumunt, eo 2 pluribus damnis augentur.

1. A crisi non perfecta, absoluta iam morbi historia, eáque cacochymia inde, vel ex congestione (à fracta œconomia corporis) corpus fœdat: quæ in triplici corporis regione consistit. Omnis enim cacochymia à morbo superstes pepasmi est expers. Igitur ante reiectionē prius hæc auferenda. Cacochymiæ autem superstitis ab imperfecta crisi signū est, appetitus prostratio, (vt docuit præcedenti Apho

Aphorismo) vbi tamen iustæ appetentiæ causa adfuerit, nimirùm exhaustum, & suctio venarum, cùm tamen desit eius suctionis sensus: resolutâ à cacochymiâ, ventriculi virtute appetitrice. Sed dices, Quid si post crisin solum empyreuma relinquatur? Respondemus, id vix fieri posse, vt hoc solitarium relinquatur: quandoquidem illius empyreumatis focus est cacochymia.

Dubium.

2. Catachymiæ accessionem adiungens in omni regione corporis: ex alimẽti corruptione. dicat quis, Celsus ait, Vbi multũ est materiæ vitiosæ, optimum est multum materiæ optimæ miscere. Respondemus: Illum hoc dicere ex Hippocrate, qui in Epidemii, ait, Illos à peste euasisse, qui se liberaliter inuitabant. Id etiam Arabes detorsere ad cibi copiã: Sed Hippocrates loquitur de illis, qui aliquo modo aliquid assumebant: nam plerique moriebantur quòd cibum capere non poterant. Quare pharmaco excludi is succus debet: vel sensim is exigatur, ac nouo nutricatu redintegrentur labefactati atque superstites adhuc succi: Ita copiam succorum prauorum accĩdes, ac temperabitur prauitas humoris. Appellant hoc per epicrasin curare. Quasi dicat Hippocrates, purga corpus impurum. Sed hæc impuritas occupat aluinam regionem, venosam, & habitus corporis, Si aluinam, id indicat deiecta appetentia, fastidium & oris amator: si venosam; id significatur quòd edendo nihil proficiunt: si habitus corporis sit, phymata & pruritus hoc denunciant. Præscribe ergo leuia, mediocria, vel valida, prout remotior, vel propior ab aluo, regio corporis occupata fuerit

Dubium ex nutritione.

Epicrasis quid.

Ex situ humoris purgandus & nota contaminata regionis corporis.

Remedium purgans valdè secu- rum.

à cacochymia. Pharmaco ego hoc vtor ferè in omni tali cacochymia: nam variè flecti potest ad naturam ægrorum & ad variam materiam morbificam. Accipe rhabarbari optimi drachmã vel drachmas duas, aut sesquidrachmam, agarici recenter troschiscati semidrachmam vel drachmam: aut eius loco foliorum senæ drachmas duas vel tres: Cinnamomi scriptulum: Zingiberis semiscrupulum: vel anisi semidrachmam: macera hæc tota nocte in vini albi & aquæ endiuiæ cuiusque sescuncia; colaturæ adde mannę drachmas sex: vel vnciam: & syrupi rosati laxatiui vnciam.

X.

Purgationis tecmarsis.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

X. Atqui si quispiam corpora purgare voluerit, meabilia vt reddat est necesse.

Vt fiat corpus. εὔρουν.

Lib. quos & quando Purgare oportet.

Perseuerat in cautionibus refectionis à morborum imperfecta crisi. Quasi dicat in impuro corpore quid agendum? purgãdum. Quo modo? redendo corpus εὔρουν. Redditur corpus meabile, si præstemus vt medicamento attrahenti & natura expellenti materia cedat. Id quod fiet excitata natura vi, liberati obstructu, præparata materia, postremò comparata corporis humoris educendi, & medicamenti analogia. Vbicumque enim hæc fuerint, ibi feliciter suscipitur purgatio, authore Galeno: eo libro quo eleganter hic Aphorismus à Galeno enarratur. Porrò naturæ vis excitanda est cibo & quiete, vt docuit Hippocrates quarti huius decimotertio: denique fotu: Secundum erat, vt materia præparetur, vt si tenciùs adhærescat materia in partibus nutritioni dicatis, præparetur medicamentis attenuan

nuantibus & incidentibus: ut oxymelite, mulsa origano, tragorigano, sirupo capillorum veneris. Liberantur obstructa leuioribus frictionibus, potu incidendi vi prædito; & si materia sursum viā affectat, irritamētis vacuatoriis & clysmis. Analogia verò corporis humoris purgandi & medicamenti, in eo consistat, ut medicamentū & qualitate & quantitate sit consentaneum naturæ cōmuni & propriæ eius, cui adhibetur, ratione speciei & generis causarum, paroxysmorū, periodorum, & loci affecti. Vt enim hæc variant, ita & medicamentū debet esse aliud & aliud, etiam in eodē genere morbi. Nā non omnibus naturis est exhibendus elleborus: nec semper decoctum guaiaci cōuenit laborātib⁹ ex venerea lue. Aliquādo enim hoc malū in solis spiritibus aliquando in tenuissima parte sanguinis, aliquando in humoribus, aliquando in partibus solidis se immergit. Debēt præterea pharmaca esse ὁμότροπα, ut docet Hippocr. in libris de victu acutorum. Verùm difficilis hîc mouetur Quæstio. An quotiescūque purgandū est, ibi tum præparatione sit opus. Respondemus, quòd non, ut cùm materia turget: nā eodem die ea est educenda, ne vis naturæ labefactetur. In talibus enim cunctari est periculosum ubi materia nō dat inducias. Hippocr. quoque in fractura calcis, eodē quoque die, si absit febris, ad elleborū venit, non præparato etiā corpore. Verùm id facit maiorum symptomatū metu. Necessariò enim fracturam calcis sequitur putredo tendinis illius maximi trium musculorum suræ, qui calci inseritur, unde validè in tali fractura contunditur, unde cōuulsio: insignetq; nerui afficiūtur & arteriæ unde deliriū & febris. Et si materia à sāguine sit segregata, ut in colico & hydrope, nō ea

Lib. 2. de fracturis.

est præparanda: sed corpus sit meabile: id fit aperientibus. Cacochymiæ debetur purgatio. Hæc autem concipit corpus aut ab imperfecta crisi; vel succrescit à pleniore victu post crisin. Hæc autem succrescens triplex est, aut alui, aut generis venosi aut habitus corporis. Prima cognoscitur ἀποσιτίᾳ: secunda, quòd edendo nihil proficiant, quia caro non attrahit, & propterea non fit suctio; nam qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas, inquit Hippocrates. Cùm enim cacochymia sanguis feruet, hunc abnuit caro, nec eum prolectat: Cùm verò caro suo genio nō fruatur, friget: tantum enim caloris habent partes, quantū sāguinis. Cùm pharmacia graui vtendum est, qua triplex regio corporis purgetur, libera reddatur aluus clysmis aut leniētibus electuarijs aperiātur via venarū, atteratur lentescēs materia. In ellebori vsu, balneo & fotu fundat se humor: cibis liquidis madefacientibus fruātur; & hausto pharmaco corpus moue. His modis emollescent quasi meatus, & laxiores euadent. Quo modo parari elleborum debeat, quo tutò propinetur; scripsimus prolixè libro secūdo Methodi nostræ ad Praxin.

XI.

Ῥᾷον a πληρῦσθαι 1 ποτῦ, ἢ 2 σιτίυ.

Refectio.

XI. Facilius est refici 1 potu, quàm 2 cibo.

Pertinet hic Aphorismus ad cautionem eius, qui à morbo perfectè conualuit.

a. πληρῦσθαι figuratè accipitur, nempe non pro repleri, sed pro recreari ac refici. namque ijs facilius est refici potu.

1. Id est, alimento liquido, sitis & alienæ qualitatis experte, & concoctu facili. Iis præsertim qui à diuturno morbo conualuerunt, aut alioqui ab exhausto qui multùm laborant.

rant. Ita tabidis lac asininum præscribimus, quod vt tenue, ita facilè venas attenuatas & nimia macilentia conniuentes subit, abstergétque vnà, & nutrit.

2. Cùm enim aluus effœta iam, illis sit impar, quòd ægrè talia coquanturè, tard distribuantur, infœliciterque apponantur corpori fractis partibus solidis diuturnitate morbi, metus erit ne fiat congestio nouæ cacochymiæ, vnde reuiuiscit morbus. Nos tale præbemus, Accipimus pullum, coquimus in magna aquæ copia dum exossetur: totum contundimus, ac reddimus decocto, adiecta pauca mace: tandem totum succum fortiter exprimimus cum pullo. Eo succo vtimur.

Restaurans.

XII.

Τὰ 1 ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι 2 μετὰ κρίσιν, 3 ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Cautio in renutritione.

XII. Morborum 1 reliquiæ quæ à 2 crisi supersunt, recidiuos 3 morbos párere consueuerunt.

Quasi dicat, His opus est purgatione. Alioqui quicquid puri in impurum infuderis corpus, contaminabitur, ac nouus recrudescet morbus.

1. Id est, materia morbifica, aut empyreuma. Horum notæ sunt siccitas oris, inappetentia, agrypnia, languor.

2. Quòd tota materia morbifica non fuerit exclusa, vel ob fractam naturæ vim, aut meatuum angustiam, vel materiæ contumaciam.

3. Die critico, vel periodo critica sequenti proxima, Nisi purgando, vacuando occurras, vel alterando Quare plerumque iubemus vt quinto vel sexto die, cùm iam conualescunt, assumant tres vel quatuor pilulas de

hiera cum agarico, vel masticinas, vel syrupum laxatiuum, aut pilulas Ruffi. vel aliquid Rhabarbari vel passularum purgantium.

XIII.

Signa crisis antecedentia, & consequentia.

Ὁκόσοισι 1 κρίσις γίνεται, τούτοισιν ἡ νὺξ 2 δύσφορος, ἡ 3 πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἡ δὲ 4 ἐπιοῦσα 5 εὐφορωτέρη ὡς 6 ἐπιτοπολύ.

XIII. Quibuscunque 1 propinqua est crisis, nox eo 2 paroxysmo superior 3 grauis est: quę verò nox 4 succedit [crisi,] 5 maximam partem 6 facilis est.

Tradit hoc Aphorismo signa Antecedentia & consequentia speciem crisis: quæ nos deducunt in cognitionem criseos perfectæ & imperfectæ. Nam à crisi est nutriendum verùm vt tuto id agas, noscas oportet, num sit purgandum; vel si hoc non est, num materia sit superstes morbifica: Verùm id nosces ex specie crisis. Duplicia enim sunt signa critica. quædam apparent ad tempus, quædam ad speciem Crisis, suntq́ symptomata perturbationis criticæ, de illis egit Aphorismo vigesimo quarto: de his hic iam. Symptomata autem perturbationis criticæ vel sunt argumenta causæ antecedentis, vt distentio mollis hypochondrij, argumentum est materiæ ad caput viā affectantis. Vel sunt argumēta causæ coniunctæ, vt marmaryga. Hæc autē symptomata quæ præcedentem noctem reddunt grauē, nō sunt symptomata morpropria, sed superuenientia. Hæc autē signa diligenter sunt Medico obseruanda, vt sciat nū perfecta sit crisis. vt vel in refectionem vel in purgationem incumbat. Si enim imperfecta fuit, iussit præcedens Aphorismus tunc purgandum esse. Sed quo modo id deprehendam? hoc iam hic docet.

Signa critica duplicia.

1. Quibus

1. Quibus certamen naturæ & morbi est in procinctu.

2. In quam nimirùm incidit crisis. Nam omnis crisis fit in paroxysmo. Quare quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ imparibus imparibus.

3. Nam grauia symptomata præludunt: vt iactationes, distentum hypochōdrium torquet grauitas colli & capitis, deliria, micant venæ & arteriæ in collo & temporibus: hæc cùm eueniunt, iam iam superueniet haimorrhagia. Dysophoria illa ex velitatione illa est quā init morbifica materia cū natura dum illa bonos succos à malis secernit, vt mox eos excernat: tunc vapores huc illuc mouentur.

4. Quæ paroxysmo critico succedit.

5. Quòd triumphata sit materia morbifica, ac à naturâ elisa.

6. Quòd ferè morborum acutorum perfecta sit crisis. Quæ sit solùm inchoata fuit, non ita facilis est nox, quæ critico paroxysmo succedit. In omni crisi parium & imparium ratio consideretur.

XIV.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ 1 μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ 2 πονηρὰ μεταβάλλῃ.

XIV. In alui profluuiis [criticis vltrò obortis] 1 excrementorum varietates iuuant, nisi excrementa in 2 praua mutentur.

Dat signa adiuncta crisis, posita in excretione critica propria cuiusque morbi: vt cognoscimus dū crisis adhuc fit, an sit futura perfecta an imperfecta, vt, absoluta crisi, intelligamus quid fecta.

Vt notatur num sit crisis perfecta vel imperfecta.

sit opus facto. Et quia duobus modis fit crisis, vel per excretionem, vel abscessum; in hoc Aphorismo meminit excretionis: in sequenti verò abscessus. Meminit tamen more suo, vnius tantùm excretionis, vt quod de vna dixit de omnib⁹ dixisse cẽseamus. Vt enim est naturæ inclinatio & morbi idea, ita quoque crisium fiunt inclinationes. Quodsi igitur in ipsa excretione critica aliqua desideretur ratio, (etiam dum ipsa crisis sit) vel reuulsione, vel deriuatione, vel aliquo simili naturæ est occurrẽdũ. Tenẽda enim est optima ratio cuiusq; excretionis criticæ, quò facilè defect⁹ obserues. Elegãter Hipp. in Philisco omnia sinistra crisis vitia simul pertrinxit, in ipsi⁹ hæmorrhagia.

Merata excrementa mala.

1. Quasi dicat, Ea demũm excretio critica expetenda venit, quæ qualitate non est sincera, hoc est, non sui seri naturalis expers. Porrò damnantur excrementa meraca, quia huiusmodi arguunt aut colliquationem à putredine, vel à resolutione partium solidarum, vel exhaustum ab extremo calore, serum naturale exugentis. Varietate verò excrementorum variæ partes se exonerant, vnde robur partium, ac excrementorum domabilis qualitas significatur.

Ab excrementis iudicium vt ineundum.

2. Hoc est, nisi in peius mutatio fiat, & illa excretio validæ putredinis aut colliquamenti soboles sit. Exemplum, vt, si quis hodie pituitam salsam in tenesmo excernat: Cras verò si leuia & alba, quia colliquatur adipis tenuioris intestini aliquid, argumentum caloris præter naturam: Si denique tertio die excernat colliquamentum flauum, læue, & paucum, fit transitus à tenuiore adipe ad crassiorem: & quarto die excludat ramentosa: quinto,

to, caruncula, iam actum est. Contra, Si primo die putria excernat, deinde meliora, post optima: bona illa erit mutatio. Hippocrates de his agit libro secundo Prognosticon.

XV.

Ὅκου 1 φάρυγξ νοσέει, ἢ 2 φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς 3 ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. Ἢν γὰρ 4 χολώδεες ἔωσι, τὸ 5 σῶμα ξυννοσέει· ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσι ὑγιαίνουσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα 6 τρέφειν.

XV. At verò 1 vbi fauces ægrotant aut 2 tubercula è corpore pullulant, 3 excretiones cõsiderare oportet. Nã si biliosæ 4 fuerint, interna viscera 5 vnâ ægrotãt: Quodsi sanorum excretionem præ se ferunt corpus alere tutũ est.

Hic Apphorismus alteram speciem perfectæ crisis, quæ fit per abscessum, continet: ut intelligamus, oborto abscessu num reficiendum sit, an purgandum. Morbus omnis acutus excretione iudicatur: nisi aut materiæ contumacia, aut naturæ infirmitate, aut meatuum angustia, natura ab excretione ad abscessus sese conuertat. Nam si in haimorrhagia non satis effluat, parotides fiunt. Abscessus est Hippocrati decubitus humoris in aliam partem. Sunt autem abscessuum duo genera apud Hippocratem, unum fit per excretionem, quo in genere cõtinentur omnes excretiones criticæ: aliud fit per repositionẽ, ut cùm materia decumbit ab una parte in aliam. Atque hoc posterius genus, propriè & κατ' ἐξοχὴν dicitur Abscessus. de hoc ita Hippocrates, Abscessus rarò fit his, qui rigent, ut febri ardenti. Omnis abscessus sanitatis consequutionem adfert, si materia procul à morbo abscedat. ut in peripneumonia si in crura depellatur materia. Sin peripneumonia

De crisis abscessu.

6. Epid. st. 12.

abeat in parotidas, abscessus ille specie est lethalis. Bene etiam abscessus eueniũt postquã materia morbifica fuerit mitigata: si die critico eĩ datur. Nam si materia cruda deferatur in partem, ea ibi pepasmum nõ recipiet, sed illius partis substantiã labefactabit: cuiusmodi illi Herpetes erãt qui crura occupabant. Item expectati veniũt abscessus à partibus superioribus ad inferiores: & ab interioribus ad exteriores: & à partibus nobilioribus ad ignobiles. Nã pleuritides malè degenerant in peripneumoniã: bene ex aduerso eueniũt. Item si effluat in partem totius materia capacem. vide historiam Critonis & neptis Temeni. Praeterea fiat κατ' ἴξιν. Porrò tot sunt abscessuum, quot & tumorũ genera. Quedã enim sunt apostemata, quaedam pustulae, quaedam vomicae. Apostematum materia non est segregata à concretione sanguinis, neque propria substantia vitio laborat, sed tantùm qualitate, vel mixtione. Pustulae fiunt ex omni genere materiae, quae à concretione sanguinis est segregata, & substantia corruptione in vitio est: vt herpes à bile, carbunculus à sanguine, cancer ab atra bile, struma à pituita. Vomicae sunt in quibus pus conceptum est. Sic furunculus degenerans in suppuratũ, est vomica. Vomicae aliae sunt naturales, in quibus cõtinetur pus album, leue, & aequale. Aliae sunt cõtra naturam, vt meliceridès, atheromata. Icterus est veluti quaedam postula totius, quae fit à bile segregata à sanguinis concretione. In Aphorismo per morbum fauciũ intelligit parotidas non quidẽ omnes, sed tãtũ pituitosas. Per phymata intelligit omnem tumorẽ corporis exterioris, vel omnẽ affectionem partium externarũ, quae intrinsecus venit, vt sunt tumores, pustulae, vlcera, vomicae, exanthe

3. li. Epid.

6. Aph. 25

2. Epid.

Abscessuũ genera.

Apostema quid.

Postula quid.

Vomica quid.

Phymata.

6. Epid. 1. 13.

exanthemata. Hic mos est Hippocratis. Sic per τρώματα τρώματα intelligit omnes eas affectiones quæ extrinsecus accidunt, vt contusiones, fracturas, luxationes & similia. Bonus abscessus dicitur is, qui cùm ortus sit die critico, neq; naturæ est impar, neque morbo. Nam parua exanthemata sunt morbo imparia. Parotides & morbo & naturæ sunt impares: morbo quidem, quia fiunt in parte quæ non est totius materiæ capax: naturæ, quia in parte in qua decumbit materia, grauiora excitat symptomata. Buboones verò naturæ quidem sunt impares, sed morbo pares.

1. Vt in Parotidib⁹ etiã pituitosis, & cũ phlegmone fauces obsidentur, vel aphthis. Dixi, in parotid. pituitos. omnis enim parotis rubra, cũ inflammatione, suppurationis expers, recidiuæ metum adfert: & aliquando, quamuis particeps sit coctionis, nisi vrinæ conuenienter ferantur, est lethalis, vt famulæ Archigenis.

2. Vt 6. Epid. 2. 33. in historia Simonis. Etenim Natura nonnunquam in peripheriam corporis succos deponit crassiores, quã vt per ἄδηλον διαπνοὴν excludi possint.

3. Vt deiectiones alui, & vrinas.

4. Quia agitur hîc de morbis acutis. Si nimirùm adsint empyreumatis & materię morbificæ & superstitis argumenta, vt amaritudo in ore & siccitas, sitis, nausea. Nam interdum dum crisin molitur natura, & flauæ & nigræ redduntur vrinæ: hîc nihil agas.

5. Ideoque Purgatione est opus: nam corpus prauis occupatur succis in internis partibus. Si natura ipsa id commodè agit, spectatores erimus, non actores. Quin si dyspnœa adfuerit cum exanthematibus, interdum ad

Historia. phlebotomiam venimus. Ita nobilissimæ comitissæ Egmondanæ Franciscæ, Admiralij filiæ, venam pertundi iussi, cùm exanthemata non satis prodirent, idque fœlici successu.

6. Quia corpus est purum, quod non facilè fert purgationes. Sic in icterico febre defuncto, & exanthematibus puerorum, lædit pharmacia, balnea conferunt.

X V I.

Οὐκ 1 λιμὸς, οὐ δεῖ 2 πονέειν.

XVI. Corpore 1 inedia confecto, nō 2 laborandum.

Cautio restaurandi.

1. Id est, vbi fraudauit quis genium suum: vt à crisi, cùm morbo defunctus iam conualescere incipit, nondum autem eualuit. Ita exhaustis non est præscribenda purgatio, nec venæsectio, nec sudoris euocatio, nec quicquam tale. Ineunte verò morbo aliter agendum, integris viribus: tunc enim non adest fames: at in statu morbi adest fames.

6. Epid. 4. 1. 2. Ne calor accensus in æstum degeneret, néve etiam ad infirmitatem à fame & inedia contractam, maioris infirmitatis accensio adiungatur. λιμὸς id est, fames, apud Hippocratem duobus modis accipitur: vno modo pro annonæ caritate, altero modo pro inedia, & fame non solùm animali, sed etiam naturali: vt hîc sumitur. Ac si diceret, Quicumque perseuerante morbi historiâ suo genio defraudatur, maioris emolumenti causa (ne videlicet auocetur natura à pepasmo ad pepsin) cui ea statione imperatur fames, quòd nimirùmficco adhuc morbo, prius in eius curam sit incumbendum, quàm naturæ studendum: huiusmodi

iusmodi, inquam, laborare non debet. Secundò, quicumque absoluta morbi historia longo tempore exhaustus fuerit, ob infirmitatem partium solidarum, hic quoque laborare non debet. Et grauis est mutatio ab ocio ad negocium. In inedia fuit æger, non illicò ad coquendi laborem veniat ventriculus Ita etiam si peripneumonia anginæ tandem superueniat, vena non est secanda, nam vires languēt. Tertiò quoque, cænare consuetus suum defraudans genium vnius diei spacio, ob negocia domestica, neque hic quoque tum laborare debet. Nam cùm huiusmodi corpus laboret in fame affluxus inopiâ, si addatur effluxus copia, malum malo cumulabitur, & fiet malum incurabile, quòd ad magnitudinem causæ accedat virium defectus.

X V I I.

Ὅκου ἂν τροφὴ 1 παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τοῦτο 2 νοῦσον ποιέει· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

XVII. Vbi nutrimentum vltra 1 naturam capitur, 2 morbum facit: argumento est ipsa sanatio.

Conualescentes nec labore nec nimia ciborū copia sunt fatigandi. Superiori Aphorismo quasi uniuersali theoremate summam præsentis Aphorismi complexus est: hoc ergo utemur ad præsentem Aphorismi demonstrationem. Vult autem Hippocrates præsentem Aphorismum illis accommodare, qui cùm à morbo conualuerint, liberalius se cibo & potu inuitant. Huiusmodi enim iteratò laborant, & periculosissimè. Hoc docuit Hippocrates exemplo mulieris, quæ septimo die plenè iudicata cùm se eodem die liberalius inuitasset, postridie obiit: non sine ratione. Nam calo-

ratura sic

naturalis partium solidarũ infirmitate laborans strangulatur, si multo cibo prematur. Etenim conualescentes vt labor frangit ita etiã repletio.

1. Cùm naturæ vires opprimit copia & frequentia vel qualitate, aut cùm non certa occasione, sed inopportunè præbetur. Referenda est autem semper cibi sumpti mediocritas, ad naturam eius cui exhibetur. Nam panis siligineus huiusmodi cibus studioso erit, fossori verò non erit, habita etiam ratione consuetudinis, quæ est altera natura. Ita qui consuetus est non cœnare, si etiam parum in cœna sumat, supra naturam cibum capit. nam licet ex Hippocratis mente dixerimus hunc Aphorismum applicandum esse conualescentibus, generaliter tamen etiam ad sanos referri potest.

2. A cacochymia. nam in putredinem trahentur succi. Attamen diuersum pro natura hominis & humoris conditione procreabit morbum. Cuius quidem morbi diagnosis, vt dicebat Herophilus, tritemporea est, hoc est, ex tribus signis, tempore distinctis, deprehenditur antecedentibus, vt ex mali cibi vsu vltra naturam: & ex lassitudine vltrò oborta : ex coniunctis, vt ex symptomatibus propriis humori morbifico, & parti afflictæ, & ex consequentibus, hoc est, ex curatione; ita Hippocrates vasculo ad pectus admoto explorat an sit pleuritis vera, an solius costæ dolor. Sic in proposito huius Aphorismi exemplo, si purgationem vel venæ sectionem adhibeas ei, qui se multò cibo ingurgitauit, euentus docebit mali causam. à iuuantibus & lædentibus ducta indicatione. Cùm itaque vltra naturam quis pastum init, grauis calamitas toti corpori

Σημειωσις τρίχρονος quid.

ri imminet. Totum corpus diuidimus in triplicem regionẽ, nimirùm aluinam, venosam, & in habitum corporis. Quid negotij adferat his vltra naturam cibus? Sanè cùm eius euictioni par nõ sit aluus, crudos succos profert, vnde venti qui opprimunt diaphragma ac respirationem anxiam faciunt: vel in putredinem degenerant, vnde ab acri ichore exedũtur intestina, hinc tenesmi ac diarrhœæ. Venosum etiam genus fatigat infractu, vnde putrescunt succi nutricij; hinc causi. Habitum etiam corporis fœdat macie ac vlceribus.

XVIII.

Τῶν τρεφόντων 1 ἀθρόως καὶ 2 ταχέως, ταχεῖαι 3 καὶ αἱ διαχωρήσιες γίγνονται.

XVIII. Eorum quæ 1 affatim & 2 celeriter nutriunt, celeres etiam 3 existunt excretiones.

Continet hic Aphorismus signum consequens iustæ & legitimæ refectionis. Ratio itaque Aphorismi eo. Æqualis est in corporibus bene constitutis ratio cõcoctionis, distributionis, & excretionis. Vt si celeriter fit coctio, celeris tum quoque fiat distributio, tum superfluitatum excretio. Nam vulgò dicitur, qui bene digerit, bene egerit. Impropriè hic vtitur voce τῶν τρεφόντων, pro cibis, qui propriè non nutriunt, sed quibus fit nutritio. Conualescentes durioribus cibis non sunt fatigandi: ne nimia mora opprimant naturam, ac cacochymiam accersant: quasi dicat, quos plenior victus grauat, refici debent potu, nam vt antea dixit, facilius est refici potu quàm cibo.

1. Affatim refertur ad substantiam alimenti. quia affatim id nutrit, quod alioqui

conuenien

conuenienter exhibitum, ventriculus æqualiter conficit, totusque in eius mitificationem incumbit. Talis est succus carnis, ptisana, pulticulæ quæ habent substantiam aëream, humidam, spirituosam.

2. Vt sunt alimenta εὔπεπτα, quæque nullam alienam qualitatem in ventriculo relinquunt, nec vllam stomacho quæ perturbationem adferunt, sed sunt vnicuique naturæ consentanea: quoniam nullum alimentum, vt etiam nullum medicamentum, omnibus est idem. Cuncta enim hæc dicuntur. πρὸς τ. ταχέως refertur ad tempus. vt ilicò alant, cùm quis eorum vsum init.

2. Cùm enim hi cibi sunt eupepti & meabiles; facilè coquuntur, distribuuntur, & excernuntur ex facili. Et reciprocè, quia facilè excernuntur mitigata, indicio est ex facili cocta ac distributa fuisse. Excernuntur aluo, vrina, sudore, vapore. Qui verò per sanitatem vsum ineunt eorum quæ facilè mitigantur, inde ducunt succum qui facillimè exhauritur, nec ita longæui sunt. At qui dẽsioribus fruuntur, prolectant inde succum nutriciũ minimè dissipabilem: suntque longæui. vt qui porcina & bubula carne se saturant, vires bouinas inde hauriunt. Sed si quis mitigare nequit illa duriora, illa fœta illi erunt in omnem calamitatem: respondeat cibus calori natiuo.

Prognosis difficilis. Τῶν 1 ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν 2 ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες, οὔτε τοῦ θανάτου, 3 οὔτε τῆς ὑγιείης.

XIX.

XIX. Acutorum 1 morborum non omnino

&

& sine 2 dubio interitus aut 3 salutis sunt prædictiones.

Prædictio nõ sit temeraria, ne quidem in acutis morbis, quamuis eorum sit propria crisis ita vt hac ratione certissimi euentus esse deberent. nam acuti etiam morbi aliquando, quamuis rarò, fallunt: Attamen intra quartum decimum diem cuncti iudicantur.

1. Hoc est, febrium essentialium & symptomaticarum, quæ cùm vehementia sua percurrunt tempora vniuersalia, non sine summa celeritate.

2. Quòd signorum, causarum, & corporum distinctiones difficillimæ sint, ac sæpe euenit, vt similitudine decipiatur optimus quisque medicus.

3. Multo minùs temporis & speciei crisis eiúsque perfectæ aut imperfectæ. Sed quid hoc est, quòd non omnino certæ & sine dubio in acutis sunt prædictiones? an in alios etiam morbos cadit crisis quàm in acutos? Certè crisis propriè dicta cadit in hos solos. Hoc vult, Quamuis eorum propria sit ferè crisis, à pepasmo materiæ morbificæ, & ab erethismo naturæ, (vnde certa deberent duci præsagia) in admodũ paucis tamen morbis acutis sunt certæ prædictiones: nam non cuncti illi sunt bene morati & eucriti. Sequuntur enim hi efficientis causæ naturam cuius maxima est inconstantia. Vt cùm tempestates non tempestiuè fiunt. quemadmodũ apud Hippocr. in illis morbis, in quibus ad generationem acerrimæ bilis per tempus caniculæ, accesserat eiusdem corruptio & suppressio, vi tempestatis austrinæ & pluuiosæ. vnde metastasi redduntur interdum

Acuti morbi etiam fallunt.

2. Epidem.

terdum lethales subitò, qui primò leuiusculi apparebant: vt nonnunquam, ex aduerso, calamitosissimi qui videbantur; deferbescunt diadosi. Vt rectè dixerit Celsus, mõstra in Medicina euenire. Quare vt rectè præsagias, nota naturæ triumphantis vel triumphatæ argumenta constantia & firma: constétque tibi de morbi specie, parte affecta, humorum motu ac quiete, trium facultatum robore, & de diebus criticis.

Prædictio vt prudenter instituatur regula.

Conditiones variæ corporum.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσι, αἱ κοιλίαι ὑγραί 1 εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι 2 ξηραίνονται. Ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι 3 ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι 4 ὑγραίνονται.

XX. Quibus iuuenibus profusior 1 est aluus. iis senescentibus 2 contrahitur. Et quibus in adolescentia fuit 3 astricta, affecta ætate 4 soluitur.

Causa vna cur morborũ acutorum non indubiæ sint prædictiones. nimirum ob varias corporum conditiones: quas distinguere difficile est. Hunc locum interpretatur Celsus libri primi capite tertio. Quasi dicas Hippocrates: Natura hominis eiusdem non est semper vna & eadem. Atqui varia corporis conditio, diuersas etiam excitat crises, & in eadem specie morbi: quia quo natura vergit, eo maximè crisium inclinationes fiunt. Imò varia corporis conditio facit eundem morbum nunc salubrem, nunc lethalem. Nam senex facillimè euasit. Item varia conditio, morbos ex euentu, facit incurabiles.

1. Ob bilis acerrimæ prouentum, expultricem extimulantis: & ob alui infirmitatem à nimio æstu.

2. Quòd tunc bilis mitior reddita pituitescat,

rescat, sitq; dilutior, crassior, minúsque acris. Intellige, modò cetera sint paria, hoc est, modò eadẽ sit diætæ conditio. Accedit, quòd etiã temperamẽti immutatione, sanetur vetus ille alui æstus, qui imbecillitatem aluo adferebat.

3. Corporis raritate, hepatis calore, & bilis ad superiora translatione.

4. Corporis densitate, & ob hepatis remissum calorẽ, & ob contrarium motũ bilis. & hinc est quòd causi plerumq; in senibus iudicentur cruentâ disenteriâ, quod Bioni euenit. Galenus sequenti Aphorismo 43. vltimis verbis commentarij sui, addit huic sentẽtiæ, plerunque. Intelligenda hæc, vt semper seruetur in vtraq; ætate eadẽ victus ratio. Sunt hic enumeratæ quinque causæ à Galeno quæ stringũt aut laxant aluum. bilis excluso ex folliculo follis in intestina, & facultatis appetentis, retentricis, coctricis, expultricis robur aut languor: vt hæ facultates in ventriculo, intestinis, & hepate fuerint validæ aut infirmæ.

Alui laxa vel stricta causa.

XXI.

1 Λιμὸν 2 θώρηξις λύσ.

XXI. Famem 1 caninam 2 thorexis eximit.

Vinis generosi vis.

Cautio restaurandi. Si quis à morbo conualescens, præter institutum ab exhaustu laborârit, ob inediam vnius diei quam imprudenter subiit, contineat se frigoris, caloris, ac laboris vt sit expers: cibum capiat parciore manu quàm consueuit; nec eum quidem siccum, sed humidum & pinguem, bibátque vinum non aqueum sed generosum, κίῤῥον vocant Græci, hoc est, giluum.

1. Fames est genij defraudatio. Ea autem duplex est, naturalis, & non naturalis naturalis fit ab exhaustu & suctione. non naturalis

nascitur

nascitur à suctionis solo excitato sensu, nullo præcedente exhaustu: Hanc exuit thorexis. Nam eius causa est stomachi intemperies frigida & sicca, vel acidus succus qui stricto quodam frigore cogit sanguinem venarum ventriculi. Verùm laxat ventriculum eúmque calefacit thorexis.

2. Id est, vini generosi porio dulcis & pinguis: Thorexis vocabulum est politicum. idem enim est ac si dicas armaturam quandam thoracis. nam vini generosi porio thoracem armare ac calfacere videtur. Ita à vini largiore vsu quidam iactant; se contra frigora sumsisse armaturam.

Thorexis quid.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, ¹ κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ² ὑπεναντίωσις.

XXII. Quemadmodum enim qui à satietate eueniunt morbi, ¹ vacuatione curantur, ita qui à vacuatione proficiscuntur, satietate: Ac pari ratione aliorum adhibita mediocri ² contrarietate.

Hic Aphorismus causam continet cur famem caninam thorexis soluat. Non agit hic Aphorismus de omnibus in vniuersum morbis: sed de iis tantum symptomatibus & malis, quibus vrgentur ij, qui à morbo vltra naturam cibum capiunt, vel genium suum qui defraudant. Huiusmodi autem symptomata describuntur libro secundo. De victus ratione in morbis acutis, vt distentio ventriculi, corporis infirmitas, ructus acidus, oris amaritudo, cardiogmos. Ideò dum dicit Morbos *incidere à satietate*, κατὰ χρηστικῶς *huiusmodi symptomata intelligit. Illa enim sola*

affectio

affectiones curantur refectione vel vacuatione, quæ sunt ἐν γίνεσθαι non causam adimunt pepasmo materiæ morbificæ, & partis restitutione.

1. Quasi dicat, quicquid rectum est, id moderatum est, omnisque excessus expers: ergo si quid deest, adiice: & ex aduerso.

2. Id est, paulatim & non repentè si in vsum veniant, cùm æquali contrariorum vsu fruendum est, ἐπιεναντίωσις est moderatus contrariorum vsus. Et naturæ intemperatæ, modico contrariorum vsu gaudent.

XXIII.

Τὰ ὀξέα 1 τῶν νοσημάτων 2 κρίνεται ἐν τῇσι 3 τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

XXIII. Acuti 1 morbi intra dies 2 quatuordecim 3 iudicantur.

1. Enati ab humore calido & tenui cum febre contiaua essentiali. Nam qui acumen habent ob partem principem quam occupant, in crisin non veniunt, vt apoplexia. Loquitur ergo de acutis qui febrem essentialem habent, quique simpliciter Acuti dicuntur.

2. Tunc enim incidit subita mutatio ad salutem vel mortem, ad melius vel deterius. *Crisis.* Hæc mutatio celeritate & vehementiâ motus perficitur, qui certamine naturæ & morbi suscipitur: motu, putredine & synathrismo perficitur. Hinc longa est quartana ab indomita materia. Et quantum vlteriùs morbi processerint, tantum ex perturbatio, quæ præcipitem immutationem fecerat, languescit.

3. Quod longissimum est. Nam quos in morbos frequentes & magnæ cadunt mutationes, breui iudicentur necesse est, si non impediatur eius cursus diætâ aut pharmaciâ.

Numerus

Qua ratione acuti morbi omnes 14. diebus iudicentur.

Numerus hic quatuordecim dierum vel ad historiam morbi, vel ad prosthesin est referendus. Ad prosthesin, cùm primùm qui languebat morbus post paucos dies in acumen & vehementiam explendescit, hoc enim non feret natura vltra quatuordecim dies. Hæc vehementia interdum primo die exiliit, nonnunquam quarto die, aliquando septimo. Hinc est, quod quidam decimoseptimo die ad crisin veniant, alij vigesimo. Quare si morbus peracutus fuerit, tertio vel quarto die iudicatur. Si fuerit peracutus, quinto vel septimo crisin subibit. Quodsi acutus simpliciter sit, & si ineunte morbo vehementia quædam adsit, is decimoquarto iudicabitur. sed si is vsque ad quartum diem modestè afflixerit, ac dein acerbiùs, is decimoseptimo finem inueniet. sin repserit sine acumine ad septimum vsque diem, ac tunc si emicare vis eius inceperit, is ad vigesimum prouehetur. Si verò acerbior aliquantulũ præcesserit acutus ab initio morbus, vndecimo die iudicari poterit, vel etiam nono. Quare comperta tibi sit semper magnitudo morbi, & motus eius. Concludit hîc eleganter Galenus, vbi ait, Nullus morbus, qui cùm primùm inuasit celeriter mouetur, decimum quartum diem superauit. Quare cùm ad eam vehementiam erigit se, ab eo tempore iam decimum quartum non prætergredietur nam vltra illum diem natura illam vexationem acerbam pati nequit. Si se remiserit, tunc excurrit longiùs; nam, inquit Galenus, sunt quidam morbi qui inæquali mouentur filo qui diebus quibusdam vehementer premunt sed mox eam vehementiam exuunt.

Tardioris causæ crisis.

Τῶν ἑπτὰ ἡ 1 τετάρτη ἐπίδηλος. ἑτέρης 2 ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. Θεωρητὴ δὲ ἡ 3 ἐνδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης 4 ἑβδομάδος. Θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς 5 τεσσαρεσκαιδεκάτης· ἑβδόμη δὲ, ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

De septimanis per quaternarios digestis.

XXIV. Septenorum 1 quarta est index: octaua 2 secundæ septimanæ initium. Obseruabilis & ipsa 3 vndecima: 4 alterius enim (secundæ septimanæ) quarta existit. Iterúmq; dies decimusseptimus obseruabilis: is enim à quartodecimo 5 quartus est: & ab vndecimo septimus.

Docuit nos ad crisin excurrere morbos acutos intra dies quatuordecim. Cùm verò signa quæ ad speciem crisis apparent, (vt anteâ docuimus) calamitosa sint, nisi præcesserint signa apparentia ad tempus crisis, iam docet quibus diebus illa (quæ ad tempus apparent) elucere soleant. quasi dicat: Si decimusquartus dies est criticus, qui ergo dies sunt indices dierum criticorum?

1. In acutis; vel periodi in intermittentibus. In acutis autem vehementibus, ille septenarius numerus referri debet ad historiam morbi: in acutis verò qui primùm mitiores, ad prosthesin, id est, symptomatum accessionem. Est autem quaternarius index septenarij, quòd eâ periodo ephodos fiat naturæ & morbi. Est quartus dies index septimi quia nihil fit septimo critico, nisi illius signum edatur die quarto.

2. Altera hæc secunda septimana finitur decimoquarto die, eodémq; die illo decimoquarto incipit tertia septimana, Ita tres septi-

manæ

manæ terminantur vigesimo die. Ita etiam tres sequentes quadragesimo. Primi illi duo septenarij sunt disiuncti. Primus autem septenarius ex duobus quaternariis est constitutus. Quod autem in acutis morbis dies est, hoc in intermittentibus est periodus. Quare inepte rogant Medici in intermittentibus, quot dies æger laborauerit. Synapheia est iunctura & coitio dierum; vt cùm idem dies finis est secundæ hebdomadis, & initium tertiæ; Diezeuxis verò est separatio.

3. Si ad historiam morbi referatur. Nam critici septenarij rationem obtinere potest, si referatur ad prosthesin (hoc est, symptomatum efflorescentiam) quæ incidit die quarto.

4. Cuius initium est octauus dies. Sunt itaque duæ primæ hebdomadæ secretæ à se inuicem: vndecima hæc dies, secundæ hebdomadæ quarta est.

5. Vnde fit, vt iudicis quoque rationem obtineat, si referatur ad prosthesin quæ in vndecimum diem cadit: iudicandi verò rationem obtinet, si referatur ad vicesimum diem. Criticorum dierum tria sunt genera: quidam sunt indicantes ἐπίδηλοι, & quidam iudices: alij verò intercalares. Indicantes sunt in quibus apparent signa ad tempus vel ad speciem crisis. Iudices sunt, in quibus fit critica excretio vel abscessus. Intercalares, quibus absoluitur id quod in die iudice desiderabatur. Ad vigesimum vsque diem per quaternarios ascendimus, quorum vis post vigesimum diem perit. Et tunc demum ad quadragesimum vsque diem ascendimus per tres septimanas. Iterúmque prima septimana harum est

esse integra, secundæ autem finis erit initium tertiæ 27.34.40. Horum quoque vis post quadragesimum perit. nam à quadragesimo (ibi enim omne acumen desinit) ascendimus per vicenarios, vsque ad centesimum. Sed obiicies, Hermocrati recruduit febris vicesimo quarto die. Ergo vis quaterniorum durat vltra vigesimum diem. Respondemus, eam recruduisse eo die: non ex conflictu naturæ & morbi, sed, quemadmodum ibi commentatur Galenus, ex putredinis vi sparsa per totum corporis habitum, extincto pænè calore natiuo: nam vndecimo die factus fuit comatosus.

3. Epid. 1. Historia.

XXV.

Οἱ 1 θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ 2 πολλὰ γίνονται 3 βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ 4 μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ 5 πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Crisi etiam opus est quartana.

XXV. Æstiuæ 1 quartanæ 2 maximam partem sunt 3 breues; autumnales verò sunt 4 longæ; maximeque quæ 5 proximè absunt ab hyeme.

Est ætiologia superioris: vt acuti diebus, ita longi mensibus iudicantur. quasi dicat, In essentia dierum criticorum continentur quartanæ, quamuis sint difficilis iudicij: quasi dicat, Nemo defungitur quartana, siue crisi.

1. Quæ diætæ vitio in æstatem incidunt, indéq; primigeniæ nascantur quartanæ, nõ erraticæ, nõ symptomaticæ. Æstiuas vocat quartanas, quemadmodum alibi carbunculos æstiuos: non temporis sed diætæ vitio enatos. Loquitur enim hîc de æstate quæ naturalẽ suam seruat conditionem. Limitatus est hic Aphorismus ad solas quartanas essentiales & primigenias: quia hæ solæ periculi sunt expertes.

2. Epid. 1. Epid. 3.4.

2. Si enim non à diæta, sed ab inclementia aëris nascantur, vbi særosus humor æstu absumptus est, longæ euadunt.

3. Quòd cœli beneficio faciliora appareat pepasmi & excretionis ratio. Aëris enim calidi conditio pepasmum iuuat: & meatuum eo tempore libertas excretionem promouet. Intelligo tamen hîc, modò vires sint validæ, vt ad naturæ vim accedat peculiaris cœli conditio.

4. Magnitudine causæ, difficultate curandi, & symptomatum accessione. Magnitudinem causæ facit aëris quod præcessit vitium, ac improba victus quæ præcessit ratio: exhausto enim corpore per æstatem, si accesserit diætæ vitiũ, superstite empyreumate ab æstate, vnde contracta fuit hectica quædam intemperies, difficiles accedunt quartanæ. Difficultatem curandi facit materiæ contumacia, & meatuum eo tempore angustia.

5. Quia nihil exudat, & materia est contumax. quasi dicat, vt concedam hyeme ventres esse calidos, tamen proter materiæ contumaciam & libertatem meatibus negatam, qua fundi nequit, longa fit. Quoniam dixerat superius acutos morbos quatuordecim diebus iudicari, rectè docuit quidem, quindoquidem id obtinent morbi ratione sui, & substantiæ suæ vel speciei. fiunt tamen crises celeriùs vel tardiùs, vt temporum anni accesserit ratio varia. Hoc est quartanarum historia hoc Aphorismo docet. Quia temporibus bene moratis morbi qui incidunt bene quoque sunt morati: qui verò incidunt temporibus malè constitutis, inconstantis sunt & incerti iudi-

cij. meminit autem Hippocrates quartanarum quasi dicat: Ea quæ tradita sunt de crisibus & de diebus criticis, non solùm accommodari debent ad morbos acutos, sed etiam ad diuturnos. Vt ostendat Medicum nunquam falli posse, si modo probè tenuerit regulam dierum criticorum. Nascuntur etiam quartanæ symptomaticæ ab infarctu iecoris vel splenis: hæ tertio mense excretione morbificæ materiæ excluduntur per vrinas nigras aut per hæmorrhoïdas. Alij semestri tempore ad nouam æstatem, quibusdam nono mense, vt Iunio: quo, inquit doctissimus Holerius, cerasia sunt matura. vnde, inquit, vulgo persuasum est, ea sanare quartanas; quod tamen Anni calor facit. Quod hîc scribit de longissimo morbo, id est, quartana, idem de omnibus intelligendum esse asserit hîc Galenus. Vbi emicuit natura, & cùm vrina non sit inflammata, purgetur electatio Indo, & confectione hamech. Et altero die sumat ex aceto vel vino drachmam huius pulueris, Accipe zedoariæ, galangæ, zinziberis, cuiusque drachmam: sumat ante paroxysmum. Quidam ipsa hora nouilunij scindunt venam sinistram saluatellam. Sed id non agatur die paroxysmi. Thaddæus ter ante ternos paroxismos drachmam dabat radicis gentianæ recentis ex maluatico vino, frigide.

Sensus Aphorismi.

Remediũ.

XXVI.

1 Πυρετὸν ἐπὶ 2 σπασμῷ βέλτιον 3 γενέσθαι, ἢ 4 σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

XXVI. Etenim 1 febrem 2 conuulsioni superuenire satius 3 est, quàm 4 conuulsionem 5 febri.

Quaſi dicat; non ſolum ordinaria natura & morbi ephodo & criſi curationem recipiunt morbi, ſed etiam accedente à foris beneficio eóve deſtituti diutius protrahuntur, vel celerius curantur. Nã hac ratione in puerorum epilepſia nõ expectatur ætatis mutatio, ſi ſuperuenerit quartana. Sic hoc loco ante cõuulſionis ordinariã pepaſmi diem, ſoluit conuulſionem ſuperueniẽs febris. Demonſtratio autem Aphoriſmi hæc eſt, Omnis affectio hectica partium ſolidarum eſt inſanabilis. Conuulſio autem ab inanitione ſymptoma eſt partium ſolidarũ exhauſtarum. Febris autẽ exhaurit partium ſolidarũ humidũ primigenium: Ergo conuulſio febri ſuperueniens, eſt ab inanitione. Contrà febris materiam conuulſione mitificat diſſoluit & excernit, neruos ſiccitate ſolidat. Ergo bonum eſt conuulſioni ſuperuenire febrem. Sic ſingultus dyſenteriæ ſuperueniens, ſic tremor pleuritidi & conuulſio ijs quibus caput eſt ſauciatũ ſuperueniens eſt funeſta. Sed dices ex Hippocr. ſententia. Conuulſio febris ſuperueniens in pueris nõ eſt lethalis. Reſpondemus cõſiderãdũ eſſe, an ea cõuulſio quæ febri ſuperuenit inſtrumẽti ſolius vitio accidat an principis facultatis vitio, vt dentiũ ſtridore per ſõniũ. hoc enim eſt calamitosũ, niſi ita dormire conſueuerit, inquit Galenus, vt accidit in his, quibus muſculi maſſeteres ſunt breuiores. Niſi ergo id vitium inſtrumẽtorum vitio eueniat, quemadmodũ in pueris febricitantibus incidit conuulſio ob genus neruorũ imbecille: nam muſculi his facilè velluntur. Secũdò dicet quis, Scribit Hippocr. in Coacis, ſi vnà cum febre conuulſio incidit, eodemque die remittit, bonum & febri finem imponit. Reſpondemus, quòd conuulſio quæ ineunte febre incidit, ſi nihil

Beneficio quodam non ordinario ſolui morbos.

Quæſtio. 3. Progn.

hil præcessit quod vires labefactârit, modum infirmitatis adfuerit metu: periculi est expers. nam ea conuulsio fit à repletione à materiæ motu, à venis ad musculos Ideóque euacuatur venæsectione vel purgatione: Sedatur, quod lõgissimũ est, tertio die. Ab inanitione cùm nobilis vir acerbissimis doloribus, à conuulsione vi natis, ferè necaretur, D. Guillandinus eum iussit totum cado olei immergi: vnde præclarè recreatus fuit.

Remedium cum historia.

1. Si analogia fuerit materiæ morbificæ, non minor nec maior. Quare si vltrò obnascatur ea, erit fœlicior euentus. quidam quò febrem accersant propinant castoreum, vel assam fœtidam ex vino cum melle.

2. A repletione, quæ fit à materia frigida, & subitò inuadere solet.

3. Nam discutit materiam crassam. dicit id satius esse: nam non semper iuuat.

4. Ob inanitionem. Corallum proprietate iuuat.

Coralli proprietas.

5. Ardenti ac exhaurienti, ob curandi difficultatem: longâ enim die opus est vt resarciatur exhaustum: interim febris, incendium, & conuulsio vrgent ac prosternunt.

XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ 1 λόγον 2 κουφίζουσιν, οὐ 3 δεῖ πιστεύειν. οὐδὲ φοβέεσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα 4 παραλόγως. Τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Contra præstigia Magorum.

XXVII. His quæ sine 1 certa ratione deprehensáque causa 2 leuant, acquiescendum 3 non est: neque vereri admodum de iis, quæ abs re 4 & sine causa praua appârent. Horum enim plura sunt instabilia, nec admodũ in suo

ſtatu manere, nec diutiùs cunctari poſſunt.

Hoc Aphoriſmo excluduntur omnes vetularũ & veneficarũ præſtigia & impoſtura, quæ carminibus colloq; appenſis ſubitò morbo leuant, ſed qui poſtea recrudeſcant. Pericles dux prudentiſſimus Athenienſis, paſſus eſt in magna illa peſte quadam carmina ſibi è collo ſuſpendi. Quod factum ita prudentibus diſplicuit, vt poſtea ſine honore vixerit authore Plutarcho.

1. Sine cauſis & ſignis criticis, morbo & naturæ conſentaneis, iiſdémque iuſtis. Vt ſi in cauſo, ſine vllis præambulationibus notis ad tempus futuræ criſis, ſubſtillum oboriatur ſanguinis puri, guttis paucis manans; infida alleuatio erit, ſi quæ ſequatur. nihil enim paucum eſt criticum vel ſi morbos acutos, qui ſumma ſymptomatum feruntur vi; ſine vlla excreta materia alleuari videantur ægri; infida illa ſpes eſt. Nam morbi acuti habent ſuam hyparxin materiâ, qualitate & copiâ vitiosâ, quàm ſecerni & excerni oportet.

2. Hoc interdum euenit à titubante naturæ vi, qua de cauſa nulla ſuſcipitur naturæ cum morbo ephodos: Vt etiam cum maximus ardor in hexin migrat: ſua mala non æque ſentiunt ægri. Ita pleuritis in phthiſin, colicus dolor in paralyſin: pertinaces vigiliæ per febres acutas, in ſoporem calamitosè commigrant.

3. Vt appâret in Hermocrate, qui vndecimo die apprimè leuatus fuit; ſed fruſtrà: nulla enim excluſio critica præceſſerat. Veritas huius Aphoriſmi oſtendi poteſt exemplo eorum qui à rapido cane demorſi fuere: nam quo diutiùs hi mali expertes eſſe videntur, eo grauiùs

Canis rabidi morſus.

ægrota

ægrotabunt. Nam virus illud intus vires colligens, tandem substantiam partium solidam labefactabit. Quo verò celeriùs se produnt eius symptomata eo facilior erit morbus.

4. Cuiusmodi sunt perturbationum criticarum symptomata, & notæ iam iam futuræ excretionis per deiectiones, haimorrhagias, sudores, & quæ sunt eiusmodi; vt validus rigor, vel febris excandescens subitaria spirandi difficultas. Cùm enim signa pepasmi illuxerint perfecti, si quid grauius incubuerit ab re, non malè vereri oportet: triumphalem enim manum mox natura efferet. Cùm enim iam signa appareant, quæ notant speciem mox futuræ crisis, nos consolantur signa quæ præcessere ad tempus crisis. Hæc ergo vulgo metum, Medicis spem adferunt.

XXVIII.

Viriũ dignotio, & nunc excursurus sit morbus in longum tempus.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν 2 καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι 3 τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι 4 μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ 5 μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ 6 ἀσθένειαν.

XXVIII. Febricitanti nec omnino leniter, suo statu maneat corpus, 2 nihilque concedat 3 morbo, aut hoc etiam plus 4 æquo gracilescat, calamitosum: hoc enim diuturnitatem 5 morbi, hoc verò 6 infirmitatem significat.

In morbis acutis diagnosis prolixi morbi ac effœtarũ viriũ vnde sit petenda. Hoc enim Aphorismo considerat peculiarem ægri naturã, vt inde cognoscatur quàm breuis sit futura morbi historia. Magna eius vi posita est in habitu corporis: hoc est, in diuersitate vel raritate, & humorum congenitorum conditione, ad ce-

lerem vel tardam morbi solutionem. Superiore enim Aphorismo ostendit externo beneficio morbum longiorem vel breuiorem fieri: hic autem, vt dixi, peculiarem ægri naturam considerat.

1. Non dicit simpliciter febricitantium, sed non leuiter febricitantium: nam qui non leuiter febricitant, iustam habet extenuationis causam, vim caloris, genij defraudationem; ac per patulos poros exhaustum. Sed si mediocris, dicit, febris fuerit, non grauissima, non leuissima.

2. Id est, si nihil à statu suo immutetur pristino, in corporis mole, modò vberioris alimenti oblati iam excusatio adferri non possit.

3. Acuto.

4. Dicit μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον. Id est, plus æquo relatione facta ad vim febris, ita vt nulla excusatio adferri possit, ætatis puerilis vel senectutis, neque regionis, neque temporis anni, neque peculiaris ægri corporis, nam corporum raritas & humorum tenuitas ad macredinem via est, per ἄδηλον διαπνοήν, vigiliarum, curarum, inediæ, maximæ febris, diuturni mobi, motus. Et si appareat facies illa cadauerosa.

5. Ob corporis densitatem & plurimam crudam materiam morbificam: quæ duo sequuntur pepásmi & excretionis difficultatem.

6. Quæ mala vt signum, & vt causa: vt signum, quia arguit vim caloris præter naturam cuncta dissipantis: vt causa verò, quia non solùm in hoc casu sunt dissipati spiritus & humores, sed etiam sunt exhaustę partes solidæ. Exhaustis autem partibus solidis, omnis ratio pepasmi desideratur. Hinc est

quòd

quòd in effœto senio, per morbos non bene sit sperandum.

XXIX.

Ἀρχομένων 1 τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ 2 κινέειν, 3 κινέει· 4 ἀκμαζουσῶν δὲ ἡσυχίην 5 ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

Euacuationi quãdo locus.

XXIX. Ineuntibus 1 morbis si quid 2 mouendum videatur, 3 moue: nam iis 4 vigentibus 5 quiescere satius est.

Absolutis his quæ ad diætam acutorũ morborum pertinẽt: redit ad purgationes. Spectat enim hic Aphorismus ad explicationẽ aphorismi vigesimi secundi & vigesimi quarti libri primi.

1. Quo tempore mutatio symptomatum fit potissimum. Iueuntibus itaque morbis: id est in initio vniuersalis temporis morbi, vel periodi aut paroxysmi singularis. Hoc est, in prima incursione, vel intra primum quaternarium, cùm adhuc cruda sunt omnia, videtur incrementum etiam complecti. nam illicò περὶ ἀκμῆς loquitur. Vbi materia segregata est à materia morbifica, vt quæ in ventriculo & mesarrhaïcis consistit. Hæc sine dubio in initio est educenda, quæ sæpe obtinet propria symptomata. Sed febrilis materia non est tẽtanda pharmaco, nisi cocta sit tota in morbis acutis, imitatione naturæ: vel in longioribus morbis aliquo modo sit cocta.

Vbi initio purgandũ.

2. Vt si humor vitium faciat in prima corporis regione, aut si materia morbifica turgeat, quod fere fit ineunte morbo, non autem cùm iam prouectus fuerit: quia omnis orgasmus cadit in principium morbi.

3. Vt si quis initio paroxysmi vomituriat, exhibebis oxymel, vt euomat, ineunte paro-

Gal. lib.

Quos & quando purgare oportet.

xyſmo,per ſuperiora: in declinatione aut intermiſſione,per inferiora abduc. Liberior ab hac ſarcina reddita natura, quod reliquũ eſt mitigabit faciliùs. In initiis enim morborum vices ab exhauſtu plerumque non laborant. Nam hic Aphoriſmus non collineat ad tempora morborum,ſed ad vires,auctore Galeno, libri ad Thraſybulum capite trigeſimo octauo. Phlebotomiâ vel pharmaciâ materia educatur:& orgaſmus reuellatur,quo morbi acerbitas minuatur.

4. Cùm nimirum incendij & ſymptomatum plena ſunt omnia. Eo enim tẽpore, dicit hic Galenus,animalis fatiſcit facultas:quamuis alioqui vitalis & naturalis eo tempore maximè vrgeant.

5. Ne à pepaſmo, cui incumbit, natura auocetur, nec ab inclinatione ſua auertatur, materiáque nec cedat medicamento attrahenti,nec naturæ excludenti:tum, antequam corpus incendio maximè conflagret.

XXX.

Περὶ τὰς 1 ἀρχὰς καὶ τὰ 2 τέλη, πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, 3 ἰσχυρότερα.

Cur initio purgandũ.

XXX. Nam 1 principio & fine 2 morborum imbecillia ſunt omnia: in vigore verò 3 vehementiſſima.

Ætiologia præcedentis Aphoriſmi.

1. Quaſi dicat,ad vires validas, ineunte morbo (quamuis premantur à cauſis morbificis) accedit infirma ſymptomatum vis ſine vllo incendij maioris metu: quo fit, vt ſi quid eo tempore mouendum ſit, conuenienter moueri poſſit. Nam licet materia quidem in initio contumacior ſit, tamen eam contumaciã

in

in initio corrigere potest naturæ vis integra adhuc, necdum symptomatum vi languida. In initio ergo inuitat materia, suadet naturę vis, non auocat symptomatum grauitas. Nam ineuntibus morbis, nondum irritata est natura à perfecta putredine.

2. *In* declinatione, materiæ præparatio, & effœta symptomatũ vis occasionem purgandi suppeditabit, si quid à morbo relictum sit. Tametsi enim eo tempore natura languida sit, & morbi vehementia fracta, ob materiæ tamen præparationem purgare licebit. Nã edita iam sunt pepasmi signa, & phlegmasia est sublata.

In declinatione cur purgandũ.

3. *In* perfecta putredine & irritatâ naturâ.

XXXI.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης 1 εὐσιτέοντι, μηδὲν 2 ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, 3 μοχθηρόν.

Vbi purgandũ & à cibo demendum.

XXXI. Cui à morbo cibum optimè 1 capienti non 2 confirmatur corpus, 3 malum.

Conuenit hic Aphorismus cum octauo.

1. Si plena manu pastum ineat, cibique appetentia adsit.

2. Si corpus non proficiat mole & colore.

3. Vt signum labefactatæ naturalis œconomiæ, & exhaustarum partium solidarum: vt causa recidiui morbi, præsertim si quis liberalius se inuitet. Deme itaque ex copia alimenti, & pharmaciâ exige cacochymiam: abnuit enim corpus tale alimentum. Dicebat enim Hippocrates, Qui aluos habent calidas, hoc est, cacochymiâ fœdatas, carnes habent frigidas, hoc est, non attrahentes suum nutricatum ex illo sanguine cacochymiâ fœdato. Purga rhabarbaro, vel agarico & foliis senæ:

Vsus huius Aphorismi.

deinde vsum pilularum de hiera cum agarico, adiecto pauco rhabarbaro, ineat.

XXXII.

Nota perfecta vel inchoata crisis.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ 1 φαύλως ἔχοντες, κατ' 2 ἀρχὰς μὲν 3 εὐσιτέοντες, καὶ μηδὲν 4 ἐπιδιδόντες πρὸς τὸ τέλος πάλιν 5 ἀσιτέουσιν. Οἱ δὲ 6 κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, 7 ὕστερον εὐσιτέοντες, βέλτιον 8 ἀπαλλάσσουσιν.

XXXII. Ferè fit vt qui malè 1 affecti sĩ 2 ineunte cibi vsu auidè cibos 3 capiũt, ac nihil 4 edendo proficiunt, ad extremum 5 inappetentes fiunt. Contrà, 6 qui ineunte cibi vsu, nihil omnino appetunt, paulo pòst 7 edendi appetentes, 8 meliore sunt loco.

Id est, qui nondum eualuere, sed conualescunt iam à morbo, ita adhuc ambigua fruantur valetudine.

Quid sit cibum necessariò, iure & loco capere.

2. Illud principium non refertur ad tempus vel principium morbi, sed ad principium vsus ciborum. Hoc est, cùm iam primùm necessariò, vel iure aut loco cibum capere debent. Necessariò capit cibum cui vires sunt infirmæ, vel robustæ quidem, sed cum infirmitatis metu. Iure capit, cùm signa coctionis elucent: vt in pleuritide cùm os ægri humescit ab expectorato. Loco verò, cui clysmate subducta fuerit aluus.

Falsa famis causa.

3. Excitata non quidem ventriculi appetentia à suctione: sed sensus suctionis excitatur à prauo & acido quodam humore, qui fortè excidit à liene, vel vicinis partibus: hinc falsa excitatur appetentia, sine vlla suctione, propter corporis impuritatem.

4. Nam venter conficere non potest quantum appetit. Ita etiam in præsente morbo, si quis

quis appetat & comedat liberaliùs, auocatur natura à pepaſmo.

5. Quòd tandem facultas reſoluatur quæ eſt cibi appetens, adiunctæ cacochymiæ vitio: quia ventris impuritas, omniū confuſio. Quaſi dicat. Itaque purga aluinam regionem à tali prauo ſucco qui falſam appetentiam excitat. Da caſſiæ vnciam, cum ſpecierum hieræ ſumplicis ſcriptulo, vel duobus cum ſcriptulis.

Vſus Aphoriſmi.

6. Ab immutato ventriculi temperamento, habitu, & actione, ſcilicet ſine vlla humoris deprauatione.

7. Reſtituto ventriculo.

8. Et reſtituantur: nam recreatur aluus quę aſitiã pepererat. Ergo præſtat abeſſe appetitũ, quàm adeſſe appetitum cũ abſentia ſuctionis. Nam fit interdum, vt humor putris circa os ventriculi oberrans, aut calor febrilis ciborum faſtidium adferat, citra vllum vitæ diſcrimen. Et quia illa impuritas adeſt, in ventriculo, propterea ſuctionis ſenſus non adeſt, quamuis alioqui naturalis adſit cauſa ſuctionis, nimirùm exhauſtum.

XXXIII.

Ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι 1 τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς 2 τὰς προσφορὰς, 3 ἀγαθόν. τὸ δὲ ἐναντίον, 4 κακόν.

Ab animalis facultatis robore, nota prædictionum.

XXXIII. In quouis morbo * animo bene 1 valere, ac rebus conuenienter 2 datis gaudere, 3 bonum. Contrarium verò, 4 malum.

** menſe.*

Quaſi dicat, quamuis acutorum omnium morborum nõ indubitatæ ſint prænotiones, tamẽ qui iuncti ſunt cum actionum integritate, tandem vi naturæ domantur.

1. Hoc eſt, ſine vlla verborum abſurdita-

re, sinéque indecora corporis compositione, & morum dissimilitudine, sinéque præsentia laboris indolentia: siqúe potest imaginando, ratiocinando, in memoriam reuocando suum officium facere. Hinc significatio fit cerebrum, meningas, diaphragma integra esse. διάγνοια, γνώμη, νοῦς idem Hippocrati.

2. Hoc est: bene coquere, distribuere, & excernere. Gaudere, id est, proficere vsu. Aluinæ œconomiæ integritatem hæc denunciant, ventriculum, iecur, correctè agere.

3. Saluare. nam bonis fit & appâret ægri rebus, eò quòd contra materiam morbificam pugnet integræ naturæ virtus. Bonitate naturæ si morbi superantur tandem: quod Cleonactidæ euenit.

3. Epid.

a. Delirium semper malum: vt in Cydis filio, & in vxore Hermoptolemi.

4. Nam ex iis, facultatum, quarum potentiâ corpus administratur, virtus aut infirmitas significatur. Malè autem ad morbi vim accedit naturalium virium imbecillitas.

XXXIV.

Differentaneus morbus periculosior contaneo.

Ἐν τῇσι 1 νούσοισιν ἧσσον 2 κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς 3 φύσιος καὶ τῆς 4 ἡλικίης, καὶ τῆς 5 ἕξιος, καὶ τῆς 6 ὥρης, ἡ 7 νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν 8 μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

XXXIV. In 1 morbis minus 2 periclitantur quorũ 3 naturæ & 4 ætati, & 5 habitui & 6 tempori 7 cõgener est magis morbus, quàm quibus 8 nulla ex parte est consentaneus.

Disputatio exigit vt agat de difficultate curatio, eò quòd quidã morbi ratione naturæ & similiũ sũt calamitosi vel salutares. Adeoq; horũ

ratione

natione euenit, vt qui specie sint morbi salutares, quibusdã tamen sint funesti. Videtur autem prima fronte absurdissimus hic Aphorismus, & qui minimè omnium demonstrari possit, nã quoties ad exitiosam vim morbi, accesserit naturæ consensio, periculosissimè se habere debet æger. Vt si tabidus naturâ (quales hi quibus alarum more scapulæ in dorsum prominẽt: nam pectus his angustum est) in talem inciderit, maxima ex parte moriuntur, ex Hippocratis sententia. vbi ait; Moriebantur quorũ natura vergebat ad phthisin. Itẽ adolescens calidissimus. si in calidissimã febrẽ inciderit, quomodo nõ potest periculosissimè laborare? cũ malũ cumulatur, & quòd ad intẽperiem ipsam calidam accesserit morbosa intemperies calida. Hæc omnia soluo vnica ratione. Eò quòd morbi pares magnitudine, causâ, symptomatis & curãdi opportunitate faciliùs curãtur in iis quib⁹ sunt cõgeneres quã in aliis: Abitum enim extra naturæ lineã non grandẽ significant.

Absurditas Aphorismi refellitur.

L. Epid.

Solutio.

1. Magnitudine causæ, symptomatũ vehemẽtia, & curandi opportunitate paribus. Cõmittite talem morbum cũ duobus corporibus, quibus est diuersa contrariaque conditio.

2. De vita, aut de actione corporis. nam immanis causa morbifica nõ facit illam morbum, proptereáque non tanta symptomata vrgent: & hæc causa est, quòd facilè curentur.

3. Id est, temperamento vniuersi corporis. Sed obiicies ex Aphrodisæo: Æthiopes moriuntur ex febribus ardentibus; quæ illis sunt congeneres. Respõdeo: Hoc illis euenit quòd pauca quæ illis est natura aërea, hîc extinguatur facilè magnitudine symptomatum, non magnitudine causæ. Scoti verò sua in pa-

Quæstio 1. Probl. 72.

tria

tria magnitudine causæ magis opprimuntur nam bilem hyeme procreant.

4. Ætas enim vertit corporis temperiem & in ea sunt humorum variæ conditiones, qui modò sursum, modò deorsum viam affectant. Infanti lumbrici, iuueni tertiana, euenit.

5. Confirmationi corporis vniuersi, & singularum partium.

6. Nam eucriti fiunt morbi, qui commodis sibi temporibus eueniunt.

7. Essentiâ, materiâ, periodo, paroxysmis, & symptomatis.

Quæstio 1. Prog. 41.

8. Causæ enim immensam denotat potentiam; vt si senex ex causo laborârit media hyeme. Difficultatem adfert Galenus, & ex eo Auicenna. nam Galenus author est Peripneumoniam pituitosam minus periculi habere quàm biliosam. Pulmonum autem temperies est calida, minimeq. frigida, Quare pituitosa pulmonis phlegmone parti non erit analoga: ergo & periculosior. Quidam respõdent temperiem esse distinguendam, in naturalem & ascititiam: nugæ. Intellectus Aphorismus accuratè pro se respõdebit. Dicit Hippocrates eos morbos minùs calamitosos esse, qui analogiâ respondent temperiei, & talibus. Ex qua sententia malè inferas, Hic morbus est analogus tẽperiei ægri: ergo minùs periclitatur. Nã vix fieri potest, vt aliquis morbus reperiatur, quin ratione alicuius rei nõ sit analogus: & ratione alicuius rei sit analogus. Vt causus iuuenem implicans humidum, frigidũ & pituitosum, illi est analogus ratione ætatis: non analogus à temperie. Est tamen minùs huic periculosa, quàm seni calido & sicco, cui

analo

analogos erit ratione tẽperiei, at non illi erit analogos ratione ætatis. Attamen huic periculosior euenit. Itaq; nõ ad vnam solam temperiem debemus collimare, sed cuncta intueri debent. Ita inflammatio biliosa pulmonis, analoga eius compagini & structuræ & habitui. Nam habitus esse potest mollis vel durus, rarus vel densus. Pulmones sunt molles, non duri; sunt rari, non densi: sunt laxi. si habitum inspexerimus, facilè animaduertemus biliosam inflammationem minimè esse analogam substantiæ pulmonum : attamen temperiei pulmonum analoga est hæc inflammatio biliosa. Quare Auicenna ex Galeno bene dixit erysipelatodem phlegmonem pulmonis periculosiorem esse, pituitosa. Nam licet biliosa sit analogia ratione temperiei : attamen est maximè dissentanea ratione habitus & compaginis. Idem dicendum de raucedine senum: nam vires illorum stupent.

XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὰ περὶ τὸν 1 ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον 2 πάχος ἔχειν, 3 βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν 4 καὶ ἐκτετηκὸς, 5 μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς 6 τὰς κάτω καθάρσιας.

XXXV. In omnibus morbis si 1 crassum 2 abdomen fuerit, meliùs 3 est. Contrà, quando valdè est tenue 4 valdéque consumptum, 4 calamitosum. Est enim ita affectum esse, periculosum 6 ad infernas purgationes.

Hoc Aphorismo specialiter docet, quam vim habeat in omnibus morbis naturæ œconomia. Vt enim sunt affecta hypochondria, ita salutis spes affulget, aut à morbis periculum imminet. Vnde

summam

summam Aphorismi hac renuntiatione complectamur, Quicquid est eiusmodi, ut ex eo significatio fiat benè affectorum viscerum, & eius beneficio melior sit naturalis œconomia, id praclarè tum facit tum appáret ad salutem. Sed hypochondria bene affecta, bene affecta esse significant viscera: & eorum beneficio naturalis œconomia est melior in coquendo, distribuendo, & excernendo. ergo.

Abdominis partes, & nomina earum.

1. Per ἦτρον intelligit eam partem abdominis quæ pube & vmbilico definitur, latinis hæc pars dicitur sumen & aqualiculus, & alio etiam nomine Græcis dicitur hypogastrium. Hoc loco Hippocrates per τὰ περὶ τ̃ ὀμφάλον, καὶ τὸ ἦτρον, duobus extremis notariis, omnes partes abdominis complexus est. Porrò abdomen, epigastrium Græcis, definitur cartilagine xiphoïde, costis nothis & pube. Abdomen anteriore parte distribuitur nominibus duobus, nimirum stomachi, & hypogastrij. Stomachus definitur cartilagine xiphoide, & vmbilico. hypogastrium vel ἦτρον ab vmbilico ad pubem. Abdomen verò è lateribus distinguitur: equidem partes à nothis costis ad vmbilicum hypochondria appellantur: quæ deinde sunt partes, vsque ad os ischij, dicuntur lagontes vel ilia. Has itaque cunctas partes hîc intelligit.

2. τὸ τεῖχος ἐχεῖν, est abdomen bene habitum esse, hoc est, æquale, vt nulla tumoris interni suspicio adsit. Sed vt in omnibus partibus æqualiter sit affectum calore vtque nulla parte quàm alterâ sit duriùs. Nam si durius fuerit, hæc durities erit recens vel vetus. & vtráque cum borborigmo, vel sine. Durities

recens

recẽs(vel propriùs distẽtio)cum borborigmo, flatum significat. Vetus cum borborigno hecticam intemperiem intestinorum notat, & hydropem minatur. Recens sine borborigmo cum torminibus, phlegmonem viscerum, ex quo materia quædam exudat, quæ tormina mouet. Vetus sine borborigmo, scirrhum significat. Sit æqualiter affectum: Nam si superiore parte sit calidus, dices ibi focum febris esse. Sit εὔσαρκον & λαπαρὸν, æquatum, in mediocritate contractionis & distensionis positum. Abdomen itaque sit crassum, nam constituitur id ex cute, adipe, panniculo carnoso, octo musculis: accedit peritonæum, omentum: Hic fouetur calidum natiuum, maximè in frigidis illis partibus vmbilici ac aqualiculi. Vide historiam eius qui in Dealcis horto iacebat, & Hermocratis. Ex abdomine itaque bene vel malè habito facilè iudicari potest hepatis conditio, ob vicinam operis societatem & ob vasorum commotionem.

3. Nam inde significatio fit, focum febrilem abesse à partibus nutritioni dicatis. & causa est quòd œconomia naturalis, abdomine bene habito, meliore sit loco.

4. Si sit inæquale calore, tumore, mollitie, vel tenue, id indicat spoliari subditas partes, naturâ frigidas, suo tegumento ac stragulo: vnde coctio in his deterior redditur, maximè ad vmbilicum, & aqualiculum.

5. Quod ex eo partes nobiles incendio conflagrare significetur: quasi dicat, alias partes exui per febres sua mole, non ita malum: ac semper hoc malum in abdomine: nam in promptu

Abdominis præstantia in significando.

promptu nutricatus prædia ſunt aluo, vnde pinguefcat: aliis non æque, niſi hinc petant. Indicium eſt hæmatoſeôs ac aluinæ coctionis fractæ.

6. Quia beneficio abdominis huiuſmodi fiunt excretiones, ac inteſtinorum vi: quæ fomite ſuo ſpoliata, languent. Multi ob muſculorum abdominis tenuitatem nulla ope excernere poſſunt. Totum itaque abdomen medicis tentandum eſt, vt noſcant quænam eius partes vehementiùs caleant, aut tenſæ ſint, an inæqualitate prædita. Adeò interdum extenuatam aqualiculi partem deprehendi, vt arteriarum quæ in lumbis ſunt, manifeſtiſſimè pulſum tetigerim.

Medicis tãgendum abdomen.

XXXVI.

Οἱ 1 ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, 2 ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ 3 τροφῇ χρεόμενοι.

Sanitate reſtitutâ abſtinendum à pharmacia.

XXXVI. Qui 1 ſunt ſano corpore †dum pharmaciâ purgantur, celeriter 2 exoluuntur, atque hi qui 3 prauo vtuntur nutricatu.

1. A perfecta abſolutáq; criſi cùm his reſtituta eſt ſanitas, quamuis illi tuberculis ſcateant. Vel etiam hi, qui integra valetudine fruuntur in temperamento, conformatione, & quatuor humorum congenitorum æquabilitate. Nam ſanitas eſt vel primigenia, vel reſtituta. Reſtituta, abacto iam morbo per excretionem vel per abſceſſum. Per excretionem, vt ſudorem, hæmorrhagiam, deiectionem alui, vrinæ profluuia. Per abſceſſum, vt icterum, tubercula toto fuſa corpore, tumores tibiarum non impares morbo & naturæ. Qui ſunt in reſtituta ſanitate, ſunt in neutra

conſti

constitutione,& ad morbum inclinant.

2. Quod à morbo superſit naturæ infirmitas,& etiam quia pharmaci vis labefactat partes ſolidas, & ſanguinem bene conſtitutum reſoluit. ἐκλύονται, hoc eſt,in ſyncopen incidunt: pharmaci acrimoniâ, ſucci alibilis hypercatharſi,reſolutione partium ſolidarum.

3. Quia cum viribus imbecillis humorum incidit corruptela. Vbi cacochymia, ibi diſtentæ manent à ſanguine venæ: quia ſanguinem illum malunt reſpuunt carnes nec ad ſe trahunt. A venis itaque à copia obſtructis, exudat putris vapor in ſtomachum, dum huiuſmodi materia vacuatione tentatur: vnde in Syncopen ſtomachicam cacochymici incidunt. In huiuſmodi itaque corporibus vtendum eſt epicraſi: hoc eſt, tali curatione quæ paulatim ſuſcipitur: id quod malum eſt euacuando, & paulatim id quod ſalutare eſt reponendo. Hoc bene fit, exhibendo ſyrupum de cichoreo cũ rhabarbaro, quarto vel quinto quoque die, prout requirit ratio morbi ægri temperies, & vires: electario ſantalorum cum rheo in tabellis, lacte aſinino. Et ſi phlebotomia opus fuerit, parcè id fiat: vt natura parum ab onere leuetur. Soluuntur ergo horum vires facilè à pharmacia ob caloris natiui infirmitatem, aut ob vapores tetros, qui humoris agitatione nobiliſſimas partes infeſtant: Accedit humoris corrupti acrimonia,quia partes ipſæ vellicantur.Senſus Aphoriſmi eſt, Æquè peccant qui medicamentum purgãs exhibent ſano corpori, & perfectè vbi excluſa eſt morbifica materia, atque is qui cibum exhibet ſuperſtite materia morbifica,

Cacochyma corpora vt ſine curanda.

Senſus Aphoriſmi.

& impuro adhuc corpore. in his autem qui non reduce, ſed ſanitate primigenia fruuntur, pharmaca vim inferunt partibus ſanis, ac colliquant eas, & nutricios ſuccos fatigant, quia cum delectu quodam attrahunt, vnde animi vires atteruntur diſiectis ſpiritibus. Vltima pars huius Aphoriſmi etiam ad Hydropicos ſpectare videtur: victu tenuante & remediis ἔυϱῳν debet corpus reddi, & magnis interuallis purgare conuenit. κακὸν ἐυκείμδρον μὴ κινητέον. Ergo non ſecundum cacochymiam eſt exhibendum remedium, vt in puellabus fœdis coloribus præditis, & ictero nigro, cibariis melius vinces mala, quæ affectioni remedio ſunt.

Hydropici vt purgandi.

XXXVII.

Οἱ ἐῦ 1 τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι 2 ἐϱγώδεες.

Sanis pharmacia inutilis.

XXXVII. Qui 1 ſecura ſanitate fruuntur, hos purgare 2 graue eſt.

Quaſi dicat, non ſolùm his incumbit præceps omnium virium lapſus, verùm atrocibus aliis inuoluuntur calamitatibus, qualis eſt ſyntaxeos perenne profluuium cum perenni febre, nam liquat carnem, indeq; tunc delectu quodam trahit ſibi ſimile.

1. Qui benè morato ſunt corpore, à moderato omnium ſuccorum habitu, vnde nutritio fœlix. Vnde habitus bonus, ſolidus & ſucci plenus.

Vſus.

2. Quia pharmacum quidem trahit, at natura retinet, quaſi dicat, ſi in primigenia hoc fit ſanitate, quid ergo eueniet in reſtituta? vbi, quamuis integri fuerint ſucci, languent tamen vi morbi fractæ vires.

XXXIII.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον ι πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Ebris aliquid dandum.

XXXVIII. Cibus & potus paulò 1 deterior, suauior 2 tamen, melioribus quidem, sed in suauioribus est 3 anteponendus.

1. Quamuis naturæ non sit ita consentaneus, nec tam benè exhausto respondens, nec æquè cum morbo pugnans. Paulò deterior, dicit; nam si damnum maximum adferunt; non exhibebimus.

2. Vt in causo aquæ frigidæ potus, substantiæ proprietate, non tam in specie, quàm in indiuiduo, insitáque similitudine à temperamento. Atque hæc considerantur in specie: quia auium montanarum caro, item omnium animalium bifidorum & ruminantium, homini in specie est consentanea. In indiuiduo, quia quibusdam caro etiam veruecina non est grata, licet in specie sit consentanea. Pertinet etiam hoc ad delectum earum rerum quas expetunt ægri: nam gratificandum esse ægris docet Hippocrates 6. Epidemiôn 4. 8. Suauius dicitur primis qualitatibus, vt calidus vel frigidus potus: secundis, vt sapore.

3. Quod ventriculi complexu ex ea suauitate, maiorem reficiendi vim acquirat. Spes omnis bonæ coctionis consistit in arcto complexu ipsius ventriculi. Pertinet hic Aphorismus ad rationem diætæ quæ conualescentibus præscribi solet. Scopus est, vt doceat omnem cibi mutationem, tum in ægris tum in conualescentibus metiendam esse non solùm in quantitate & vtendi modò, sed etiam in qualitate. Optimus itaque cibus est qui æquè

cum

Cibus optimus quis & quis deterrimus.

cum morbo pugnat, atque naturæ studet qualis est ptisana. Atque quo propius vel longiùs ab hoc opere abest cibus, eo est ab optimo propior vel remotior. Deterrimus enim est, qui nec naturæ studet, nec cum morbo pugnat. Deterior itaque hoc loco dicitur is cibus, qui minùs cum morbo pugnat, quique minùs naturæ studet.

XXXIX.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν 1 πολλὰ 2 νοσέουσιν 3 ἧσσον. ὁκόσα δ' αὖ 4 αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ 5 ξυναποθνήσκει.

XXXIX. Seniores, affecta ætate, 1 minùs iuuenibus 2 maximam partem 3 ægrotant. Sed quicumq; diuturni 4 ipsis eueniunt morbi, ferè 5 commoriuntur.

1. Nam si non conuenienter naturæ vixerint, magnis se malis inuoluunt, ita si vita iuuenilis intemperans, tradiderit senectuti corpus effœtum.

2. Rariùs, & non tam acutis morbis tentantur, nam frigidum est senum corpus: propterea tam calamitosa vehementia symptomatum iis non superuenit. Ita parotides quæ in senes incidunt, non tam sæua habent symptomata pathognomica vt in iuuenibus, neque tam graue senibus superuenit delirium.

3. A morbis causa, loco, essentiâ, & motu paribus. Quia iuuenes integris viribus contra causas morbificas pugnant, nec nisi à validis deiiciuntur: senes optima diæta fugant magna mala.

Morborum diuturnorũ causa.

4. Triplex est causa diuturnioris morbi, pepasmi difficultas, ægri & medici culpa, & partis principis inflammatio, quam sequitur

atro

atrophia. Hoc autem Aphorismo vnicam pepasmi difficultatem consideramus. Nam qui morbi diuturni sunt ægri vel medici culpâ, tum partis principis inflammatione, tam commoriũtur iuuenibus quàm senibus. Hi morbi sunt vel σιώτροφοι, vel increscentes: dicuntur σιώτροφοι, hoc est cognati & connutriti, quorum hyparxis consistit in naturali vitio, vel temperamenti, vel confirmationis eius qui ægrotat: Sic epilepsia puerorum est morbus σιώτροφος. Ita dysenteria senum, increscens morbus dicitur, qui vires acquirit eundo, increscente auctáque mali causa, vt etiam podagra, artritis omnis, calculus.

6. Epid. 5. 6.

Qui morbi syntrophi & increscentes.

5. Vitia renum post quinquagesimum annum sanata esse non vidi, inquit Hippocrates. Dices: morbi syntrophi desinunt coctione, solutione & rarefactione. Respondeo, si sint increscentes illi, ob pepasmi difficultatem, non soluuntur: sed ad exitium protrahuntur. Tales morbi sunt plerumque qui à frigore. nam curari debent hi πεπασμῷ λύσῃ, vel ἀραιώσῃ. Sed effœtæ vires, corporisque senilis densitas, materiæque contumacia obstant his. Hos ergo erige vino, ac cibo eupepto, & frictionib⁹. Sũt autem tria genera diuturnorum morborum: in primis sunt morbi cognati, vt seni tussis: alij sunt syntrophi, quasi dicas, connutriti, qui diu multúmque nos exercent, vt epilepsia pueros, quæ vitio diætæ alitur: increscentes, vt vt podagra, calculi.

Qui incurabiles.

6. Epid. 3. 6.

Morborum diuturnorum differentia.

X L.

1 Βράγχοι καὶ 2 κόρυζαι τοῖσι σφόδρα 3 πρεσβύτῃσιν 4 οὐ πεπαίνονται.

Senum mala.

X L. 1 Raucitates 2 & grauedines senio 3

confectis 4 non mitificantur.

Prædicit iam qui morbi sint insanabiles, & sanabiles quinam sint: & primum adfert exemplum diuturni morbi, quo firmat præcedentem Aphorismum.

1. Raucitas hoc loco non est vox illa clangosa à febre ardente, sed vitium laryngis & faucium à distillatione: & significat omne genus catarrhi.

6. Epid. 1. 45.

2. κόρυζα generaliter omnem catarrhum significat. Propriè autem hæc affectio narium primigenia, vel superueniens.

3. Ob frigus corporis.

4. Quasi dicat, multo minùs alij morbi qui raucitates superant, vt asthma, & phthoē raucitatis soboles, & peripneumonia ab acerrima distillatione nephritis arthritis, dolor colicus, & splenicus, tussis. Raró hæc illis sanantur; nam vel rarefactione aut dissolutione superari in frigido corpore nequeunt hæc mala: restat vna coctio, quæ ægrè hîc etiam suum officium facit.

XLI.

Οἱ 1 ἐκλυόμενοι 2 πολλάκις καὶ 3 ἰσχυρῶς 4 ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης 5 τελευτῶσι.

XLI. 1 Qui 2 frequenter & 3 vehementer & 4 abs re deficiunt, 5 repentè moriuntur.

Tribus sequētibus Aphorismis agit de illis morbis qui toto genere sunt lethales, hoc est, in quamcumque ætatem, in quamcumque regionē, quemcumque anni statum, quamcumque in naturam ac tēperiem inciderint. Talis vt sit ratiocinatio, Quicquid est eiusmodi vt actionē per quā est vita omninò tollat, (sic accedat difficultas curandi ex affectione causaq; morbifica magnitudine, & sym

symptomatum vi repetè oborta) id est incurabile in quamcumque ætatem, sexum, fortunam, tempus anni vel regionem inciderit.

1. Nam syncopa cardiaca respirationem adimit sæpè. Quæ hîc annotat Hippocrates, significationem adferunt cordis malè affecti, idque per idiopathiam. Nec leui, sed ex graui admodum affectione cor laboraret; adeò vt illa noxa calorem spiritúsque vitales dissipet, vt si Erysipelas cor occuparit: vnde dissipatur spiritus vitalis, extinguitúrque calidum natiuum, vsúsque respirationis tollitur. Dicet quis. Hystericæ tamen viuunt sine respiratione: Resp. transpiratione recreatur exilis harum calor. Et hæc affectio manifestam habet causam. Lypothymia differt à Syncope: nam in lipothymia adest subitus spiritus animalis motus, & vehemens: fit subito motu spirituum ad partem affectam, attamen fons integer manet.

2. Ex magnis causis quæ cor affligunt, vnde dissipatio spirituum, vt in peste ab aura pestifera, vel oppressio. Et quidam imbellem habent vim vitalem.

3. Corruptela spirituum & solidarum partium. i. qui non facilè reuocantur à Syncope.

4. Sine causa manifesta: nulla exhausti ratione: nec vlla incidente affectione quæ cor in sympathiam ducat. Quamuis causæ manifestæ graues idem agant: sed non ita subitò moriuntur.

5. Sublato omni respirationis vsu, per spiritus vitalis & caloris dissipationem: immutato cordis temperamento & habitu, morbi alicuius contagiosi, venenati, aut pestilentis *Remediũ.*

vi. Labefactata vis talis, cæteras in consensum rapit. Da aquam theriacalem, cum aqua cinnamomi & cum aqua boraginis.

XLII.

Λύειν ἀποπληξίην 1 ἰσχυρὴν 2 μὲν ἀδυνάτον, ἀσθενέα 3 δὲ οὐ ῥηΐδιον.

XLII. Apoplexiam 1 fortem discutere non 2 potis est: debilem 3 verò non facilè.

1. Cùm resolutum est cerebrum, indéque meatus conniuent, vt exitus non pateat animali spiritui ad neruos; vnde thorax cùm dilatari non possit, interceptis spiritibus motoribus respiratio in stertorem abit: nec motus aut sensus afflatur cæteris partibus. Cumque inducias non det symptomatis huius vis, remedia adhiberi non possunt.

Stertor, vnde.

2. Ob curandi difficultatem, quia causa coniuncta non facilè tolli potest. Non priusquam remedia adhibueris, æger moritur, sublata omni respiratione. Nam aucto respirationis vsu, impuro calore natiuo à collectæ fuliginis copiâ, sequitur stertor: à stertore, respirationis sublatio, dein mors.

Apoplexia cur lethalis.

3. Hæc potissimum vena sectione curationem suscipit. Attamen ægrè sanatur ob symptomatum incidentiũ vim repentè funestam, quæ adimit omnem spirandi facultatem. In hac aditu ad cerebrum prohibetur spiritus vitalis interceptis carotidibus, arteriis & venis iugularibus. Ita distinguit Auicenna magnam à parua apoplexia: nam in forti consistit vitium in illis meatibus qui sunt ex cerebro: cuiusmodi sunt nerui; ventriculi cerebri, & radix dorsalis medullæ. In debili verò vitium consistit in meatibus qui eunt ad cerebrum, vt

Quid sit magna vel parua Apoplexia.

venæ

venæ iugulares, carotides arteriæ, rete mirabile: quod fit à sanguine crasso, vel tali vapore. Curatur illa, si intra dies septem febricula illi analoga superuenerit, quæ discutit flatus, nec illi ita superuenit paralysis. nã frictionibus & quassationibus interdum euanescit ille flatus etiam, vel si hæmorrhoïdes profluxerint, quæ reuellunt crassum sanguinem. Apoplexia autem tollit respirationem sublato motu thoracis, ita vt vitium hoc consistat in instrumento mouente. Debilem verò apoplexiam non comitantur tam vehementia symptomata: & solebat in paralysim abire plerumque. Quo modo Apoplexia verè nulla parua aut debilis sit, abundè demonstramus Libro de Morbis Capitis, vbi de Apoplexia. Quare vbi abest magnitudo causæ cum pari Symptomatum vehementia coniuncta, nec cadit remediis, nec dat inducias vt ea adhiberi possint: propterea lethale. A prouisione totius corporis, rade caput ea parte vbi sunt suturæ, & impone illi emplastrum ex synapi, castoreo & aceto forti. Brachiáque & crura illico stringe vinculis: Iubéque fricari manus & pedes nitro, cum sale. Sub lingua ponatur castoreum. Deinde saphaia vena vtriusque pedis aperiatur. hinc manus vena tundatur. tandem nasi, vel iugulares. Postridie Clyster repetatur. Accipe castorei & euphorbij cuiusque scripuplum: id totum inferatur radici linguæ. id extrahet pituitæ maximam copiam per palatum horæ spacio.

Curatio.

XLIII.

Τῶν 1 ἀπαγχομένων καὶ 2 καταλυομένων, μηδέπω δὲ 3 τεθνηκότων οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν 4

ἀφρὸς ἢ περὶ τὸ στόμα.

XLIII. Qui strangulantur aut 2 resoluuntur, necdum tamen 3 animam efflarunt, non restituũtur, quibus os 4 obsitũ spumâ est.

Multiplices sunt morbi toto genere lethales. Primò, per quos tollitur actio, per quam est vita: ut respiratio, nutritio. Secundò quorum hyparxis in intemperie aequali partis alicuius, vel totius cõsistit ut est marasmus, & sphacelus. Quia nulla intemperies aequalis curationẽ recipit eo quòd tunc labefactetur omnis naturae vis, quódque temperamentum ipsum perierit. Tertiò quorum materia est pepasmi expers, ut elephantiasis, cancer. Palliatam quandam curationem haec recipiunt, curationem nequaquam. Quartò quorum fotus tum longè abest, ut eò peruenire nequeat integris viribus medicamentum, ut euenit in calculo qui est in vesica.

Morbi lethales quadruplices sunt.

1. Hoc est, quibus larynx opprimitur: id fit tumore, laqueo, à vertebra colli retorta, & in angina, quae fit ex inflammatis propriis musculis laryngis.

2. Interceptis cerebri neruis, & carotidibus arteriis. tunc enim sensu & motu destituuntur.

3. Nondum mortui sunt: nondum extincto vel suffocato calore vitali.

4. Vel quibus circum os spuma apparet. Nam in corde (ob motum accisum thoracis) intercepta fuliginis copia tantum feruoris pulmoni infert, ut propriam illi humiditatem exprimat: unde gignitur spuma illa. Quare longè aliam causam agnoscit haec spuma, quàm illa quae eliditur in epilepsia. Ab hac ergo promptè extinguitur & strangulatur calor natiuus

Septima generatio.

natiuus, nam intercipiuntur omninò fuligines. Quomodo ſpuma gignatur eleganter explicat Galenus in commentario huius Aphoriſmi, & etiam libro ſecundo Prognoſticôn 47. & 7. Aphoriſmorũ 30. A prouiſione habita totius corporis, ſeca venas ſub lingua: & ſi non iuuat, iugulares in collo externas. Et gulæ inſuffletur puluis hirundinum: & foris admoue emplaſtrũ ex nido hirundinis cum aceto. Si ad pus abeat, vt rumpatur, Accipe myrrhæ drachmas duas: ſinapi drachmam. morſus diaboli, ſcabioſæ cuiuſq; manipulum; coque ex aqua ad libram: colaturæ adde mellis optimi & dianuci ſingulorum vncias duas: fiat gargariſmus. Et ad ruptionem facit hoc emplaſtrum, Accipe farinæ tritici, hordei, ſeminis fœnugræci cuiuſque vncias duas: radicum liliorum vncias tres, ficus ſex: liuiſtici, chamæmeli, meliloti, maluæ, cuiuſque ſemimanipulum: fermenti acris drachmas duas: decoctis vt decet ex aqua, fiat cataplaſma. dolorem ſedans, Accipe medullæ pomorum ſub prunis coctorum vncias octo: butyri recentis vncias duas: pinguedinis gallinæ ſeſcunciam: lactis muliebris vncias tres: farinæ hordei vnciam: bulliant ad ſpiſſitudinem: in fine adde vitellos ouorum duos: & parum croci.

XLIIII.

Οἱ 1 *παχέες σφόδρα κατὰ* 2 *φύσιν, ταχύτεροι γίγνονται μᾶλλον τῶν* 4 *ἰσχνῶν.* *Graciles & obeſi.*

XLIIII. 1 Qui naturâ valdè ſunt 2 craſſi, celerius 3 moriuntur quàm 4 graciles.

Oſtendit Hippocrates quòd habitus & natura corporis magnas habeant opportunitates vel difficultates curandi. Nam naturâ craſſi citius

afficiuntur, tristiùs ægrotant, & difficilius curantur gracilibus.

1. Hoc est, primigenia conformatione, non autem à diæta, sed à frigore natiuo.

2. Crassorum duo sunt genera; quidam enim crassi sunt ocio, ab affluxus copia, & effluxus inopiâ, de quibus hîc non loquimur, vt neque de athletis. Propterea addit Valdè, hoc est, qui sunt obesi, venis angustis, corpore crasso, sed paruo, ossibus quoque paruis: Ceruices quidem videntur habere crassas, sed tenues sunt, nam ossa obducta sunt magna mole. Atque corpus hi habent inperspirabile.

3. Quia spiritus calidúmque natiuum non potest in tot annos vitam producere; & œconomiæ naturali non tam benè consulitur, ob frigus, in crassis, atque in gracilibus. Cùm autem in morbos inciderunt, ægrè illis defunguntur, ob caloris natiui infirmitatem: corporis densitatem, venarúmque angustiam. Hinc etiam obnoxij sunt corruptioni succorum.

4. Non quidem qui sunt extenuato corpore ab exhaustu & euacuatione; Sed qui naturâ sunt lacerosi & neruosi homines. Qui pectore sunt amplo, scapulis amplis, quibus ampla sunt ossa & venæ. Qui capite sunt magno, & cùm inclinantur, ceruicem magnam ostendunt. Etenim prodidit Hippocrates, Vt caput est & ceruix, sic reliqua sunt quæ ab his oriuntur tanquam à principio. ossa enim à capite æstimanda sunt; ab ossibus nerui & musculi. Itaque graciles habent maiores opportunitates ad benè viuendum, & redeundũ ad sanitatem, ex corporis conformatione, ca-

2. Epid. 1. 3. & 6. Epid. 4. 25.

loris

loris natiui copia,& meatuum libertate, denique quòd corpus habeant εὔπνουν ac perspirabile. Eusarcum corpus optimum est: atque si inde abeas, tenue opimo fælicius est. Quasi dicat Hippocrates, per morbos itaque non tam bene sperandum de tali corpore, ac de tenuiore. Nec æquè tutò validè purgari poterit, nec inedia macerari, nec sãguinis abductione inaniri. Omnia itaque hîc fiant cum cautione & non violenter: cunctatio vincat præcipitium. Hîc rectè in vsum flectas illud Thucydidis, Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον. φέρει: Inscitia fiduciam, prudentia cunctationem gignit.

Vsus Aphorismi huius.

XLV.

Τῶν 1 ἐπιληπτικῶν τοῖσι 2 νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς a ἡλικίης, καὶ τῶν 3 τόπων, καὶ τῶν 4 βίων ποιέουσι.

XLV. Finem 1 epilepsiæ 2 iuuenibus adferunt a ætatis, 3 loci & 4 victus mutatio.

Exempli causa proponit morbum syntrophon. Vt enim acutorum morborum non omninò certæ sunt prædictiones, ob varietatem corporum, causarum atque signorum, nec pariter æqualis est depellendi ratio: sic quoque morbi syntrophi non æqualiter in omnibus hominibus curationem accipiunt.

1. Hoc est, conuulsioni totius corporis typicæ & periodicæ, cum mentis & sensuum oblæsione. Typicæ, quæ statis euenit temporibus: periodicæ, hoc est, quæ statis horis finitur.

a. Ætas curat epilepsiam eam solam quæ euenit per idiopathiam. nam quæ per sympathiam accidit ab ore ventriculi, vel ab aura venenata quæ effertur à partibus in cere-

brum, ætate non curatur.

2. Id est, pueri & puberes cùm adolescunt, sanãtur. Cùm scilicet in puerili Epilepsia vocem edere asperiorem incipiunt, atque ad Venerem excitari, nõ autem Veneri operam dare cœperint (quia venus hoc malum accersit) exhausta pituitâ, confirmatisque neruis. Puberes verò cum vigesimum quintum annum accesserunt, hac molestia defunguntur, robustioribus redditis neruis: & hi tunc grauem edunt vocem.

3. Qui ad ficciorem temperiem facit.

4. Quia vinum plethoricis causis replet neruorum principium, ab eo abstineant & etiam à venere, quòd neruos imbelles reddat: sique diætâ sicca neruis & cerebro studeat. Curat epilepsiam acori radix contusa, & potui indita. Fimus ciconiæ bibitus. Et puluis cranij humani si detur cum succo rutæ: vel cũ decocto pæoniæ, viscis querni, torm̃etillæ, & cubebarum. Sumitur etiam quotidie scriptulus castorei cum decocto prassij. per quatuordecim id agitur dies. Puluis lumbricorũ terræ cum vino potus. Contunde radices pyrethri cum melle, ita vt fiat electarium: detur drachma, & superbibat decoctum stœchados. Hoc agat semel septem dierum spacio: sed toto annõ. Si ab vtero sit epilepsia, quæ puellabus frequens, sumat bis in mense pilulas fœtidas.

Remedia quædam eximia.

XLVI.

Δύο ^a πόνων ^1 ἅμα γινομένων μὴ ^2 κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ ^3 σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

XLVI. Duobus *a* doloribus nec 1 eadẽ 2 parte obortis simul, 3 vehementior minorem obscurat.

Vrgenti maximè est succurrendum.

a Hoc

a Hoc est, affectionibus vel morbis.

1. Parte similari & non organica. Referenda etenim hæc sunt ad alienationem temperamenti, vel ad immutationem habitus.

2. Eodem tempore.

3. Quòd distracti spiritus in partem vehementius dolentem, subsidij ergo, sensionem impediunt rei, in alterius partis sensum delatæ. Nam vnicuique parti suus est attributus sensus, vnde peculiaris sensio excitatur rei in sensum delatę. Sic arthritici colico dolore superueniente liberantur: contraque, colici incidente arthritide. Quasi dicat, quãuis querela non adsit de parte minus tunc dolente, attamen Medicus non minus de ea prouisionem habere debet. Nam plus inde imminet non rarò periculi, quàm à grauiter dolente. Vt si aliis vel auris doluerit valdè, & tenuis in pectore vel pulmone dolor sanguinem in os infuderit. Hic medicam manum ilicò postulat.

6. Ep. 4. 3. Vl. sis.

XLVII.

Περὶ τῆς γενέσιος τοῦ 1 πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι 2 μᾶλλον, ἢ 3 γενομένου.

XLVII. Dum 1 pus conficitur, dolores atque febres incidunt 2 magis, quàm iam 3 confecto.

Status morbi vt noscatur.

1. Commutantur à calore natiuo humores tumorem efficientes, vt ait Galenus commentario in historiam Hermocratis.

2. Nam continuum soluitur tumente vehementer parte, exilique feruidus tũc vapor, qui cor in incendium rapit. Nam calor arterialis sanguinis vehementer contendit in vigore, cum materia morbifica.

Vsus. 3. Quòd tum alienatio temperamenti, & habitus mutatio minor sit. Laxatâ iam parte, & calore presso. Quasi dicat, Ita etiam euenit in internis tumoribus & inflammationibus, quas noli existimare euanuisse, cùm iam confecto pure incipiunt inducias dare doloribus Nam subitò interdum rumpuntur, empyemata & marasmos adferũt, vel etiam subitariam mortem. Quare caue, ne his propines vibrans pharmacum, nec balneum præscribas, aut validum exercitum: nam subitò moriũtur ab his, rupto apostemate, vt sæpè euenit in nephritide.

XLVIII.

Lassitudinis & laboris remedium.

Ἐν πάσῃ 1 κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν 2 ἄρξηται πονέειν, τὸ 3 διαναπαύειν εὐθὺς 4 ἄκοπον.

XLVIII. In omni corporis 1 motu, cũ 2 fatigari cœperit [immoderato motu,] 3 interquiescere, seipsum lassitudinis reddit 4 expers.

Quasi dicat, exercitationis laboriosæ remediũ est quies. Ita præstat hominem saturum ieiunare quàm ieiunantem se satiare, vt, liberali potu indulsit quis? Sobriè cœnet. nam hoc est ἀναπαύειν.

Vsus. 1. Hoc est, articulorum, carnium, atque viscerum actione. Scripsit enim in Epidemiis: quod labor & exercitatio est artubus & carnibus, id cibus & potus est visceribus.

2. Insueta & repentina mutatione ab vno exercitationis genere ad aliud, vel ab ocio ad negocium.

3. Hoc est, laboris illius remissio quæ fit motus & quietis vicissitudine, & figuræ mutatione, lassitudinem contractam leuat.

4. Facilis.

4. Facilis traductio à negocio ad ocium, à saturitate ad inediam. Contraria contrariis curantur.

XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς 1 συνήθεας 2 πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες τῶν 3 ἀσυνήθων, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον 4 φέρουσι.

XLIX. Qui assuetis 1 indulgent 2 laboribus, quamuis infirmi fuerint aut senes, tamen 3 insuetis validis atque iuuenibus 4 faciliùs ferunt.

Vt exercitatio sit iucũda, & quòd non temerè. Vsus.

Quasi dicat, ergo caue ne præter rationem, per morbos, graues cibo aut sorbitione ægros, qui minimè assueuerunt talibus: etiamsi robusti sint natura. Nec etiam cùm conualescunt.

1. Carnium, articulorum & viscerum. Viscerum: vt qui bis aut ter die ex instituto cibũ capiunt: & quorum ventriculus bis intumescere, bis humescere, bis coquere consueuit.

2. Vt si quis Cycyona comedere assueuerit.

3. Quare exercitatio illa subitaria non temerè suscipiatur in sanis, nec in ægris. Vt qui subibò à ieiunitate, ad saturitatem se transferunt.

4 Quòd ignauia vires exsoluat: proprij autem officij exercitatio, robur augere soleat. Id intellige in aluo, coquendo: & in habitu corporis, exercendo.

L.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου 1 συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων 2 ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. Δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ 3 συνήθεα μεταβάλλειν.

Consuetudo non temerè mutanda.

L. Quinetiam quarum rerum inueterauit 1 consuetudo, quamuis deteriores sint illæ, minùs

minùs 2 tamen insuetis malè afficiunt. Est ergo 3 assuetorum vsus suscipiendus.

Cùm iam à morbo redeunt ad sanitatem, sensim ad consuetum motum redeant.

1. Vt est diæta susque deque habita: hæc enim nunquam sibi impar est. In rebus sumédis, excernendis, & admouendis & agendis.

2. Est enim consuetudo vis quædam vsu ascititia, qua eadem pati aut agere inoffensa, naturæ œconomia licet. Non temerè hæc vis est mutanda: quòd natura assuetis gaudeat: Elucet id in aluina œconomia: qui enim duris cibis assueuere, hos facilè superant. Causa eius rei hæc est: Quia id quod coquit æquè alteratur ac id quod coquitur: quare assueta facilè coquuntur, nam naturam non afficiunt, sed faciunt vt ea suo statu conseruetur, familiaritate substantiæ, & occurrentis qualitatis. Nam longa die inita his est familiaritas quædam & similitudo. Et similia facilè se alterāt. & mutant.

3. Quasi dicat, Proinde retinenda est ea consuetudo. Ita habent antiqua exemplaria Romana, καὶ ἐς τὰ συνήθεα. Nam mutari temerè non debet, iam enim hæreditario quasi iure eam, suam fecit.

L I.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης 1 κενοῦν, ἢ 2 πληροῦν, ἢ 3 θερμαίνειν, ἢ 4 ψύχειν, ἢ ἄλλως 5 ὁκωσοῦν, τὸ σῶμα κινέειν, 6 σφαλερόν. Καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει 7 πολέμιον. Τὸ δὲ κατ' ὀλίγον 8 ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως, ἤν τις ἐξ 9 ἑτέρου ἐπ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Natura ægrè fert subitas mutationes.

E 1. Plurimum & repentè 1 vacuare, aut 2 replere, aut 3 calfacere, vel 4 refrigerare, vel quouis

quouis alio 5 modo corpus temerè 6 periculosum. Omne enim nimium, naturæ bellum 7 indixit. Quod autem fit sensim ac vicissim, 8 periculi expers est, idque cùm aliâs, tum si quis ab 9 vno ad aliud se conuertat.

1. Phlebotomiâ, pharmaciâ, chirurgiâ sectâ parte vnde plurimum effluat, vel genium fraudando cibo & potu. Inde enim vires prosternentur.

2. Vt si subitò partes nutritioni dicatæ sese vertere cogantur ab ocio ad negotium: vt si à triduana inedia, subitò pastum plenâ manu ineat. Inde enim opprimitur natura.

3. Hoc enim effœminat partes neruosas: & inflammat partes naturâ calidiores: spiritus dissipat & extinguit vitam. Ita qui iter hyeme per Alpes faciunt, naso (nisi eum priusquam ad focum venerint, niue ad ruborem vsque fricent & pustulas excitent) exsuuntur confert etiam alapam dedisse, quo ira incendatur.

4. Refluos enim humores repellit, facitque palindromen, vnde anadrome fuit. restagnantes verò in iniectam duritiem constringit: ac partium genium natiuum extinguit.

5. Id est, si hoc non fiat paulatim & vicissim. Ita Syracusanus tyrannus, homines excæcabat, subitò protractos è tenebris in solarem splendorem.

6. Ob repentinam imitationem habitus, temperamenti, & actionum corporis: quæ mutatio non solùm ægris, sed etiam sanis calamitosa est. neque id solùm in alteratione & vacuatione, verùm etiam in diæta.

7. Quòd

7. Quòd scilicet Naturæ hyparxis, in symmetria consistat. Ætiologia.

8 Nam hoc ita agendum est, vt vnâ studeas naturæ, vnaque vt his morbum oppugnes. Vt si quis œnopota fiat hydropota: & ex aduerso: pedetentim id fiat. Sed per media sensim eò veniendum erat.

Quæstio.

9. Cui nimirum assueuit. Dicet quis, In Synocho plurimum & repentè vacuamus, nam ad lipothymiam vsque abducimus sanguinem. Respondemus, hunc Aphorismum maximè cautionem hanc adhibere, vbi in sola vacuatione vel alteratione consistit sanatio: at vbi simul iungitur afflictio partis principis, vt ea ab iniuria ilico vindicetur, hic Aphorismus locum non habet: nam plus periculi imminet ab oppressa parte nobili, quàm ab euacuatione aut alteratione subitaria. quare repentinâ euacuatione liberãda est pars illa, cuius officio vita carere nequit. Nam grauissimi illi morbi, non simplicem, sed geminam curandi notam edunt, scilicet euacuationem, & partis principis ab iniuria vindicationem. Propterea in pleuritide hoc ita agimus. Præclarè olim ad hanc sententiam Alphæus Mitylenæus,

Vrgentiori occurrẽdũ.

* Τὸ μηθὲν γὰρ ἄγαν ἄγαν με τέρπει.

& eleganter Phocylides,

* Μέτρῳ μὲν φαγέειν, καὶ πιεῖν, καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίαι δ' ἀλεγειναί.

**hoc est, nihil nimis nimis mihi placet.*

** Hoc est, moderatè cibum potũque sumas, & loquaris. Modus omniũ optimus, excessus autem vitandus est.*

III.

1 Πάντα κατὰ λόγον 2 ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ 3 λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος 4 τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

III. Si quis 1 omnia conuenienter 2 exa-ctóque

ctóque iudicio faciat, nec quicquam ea 3 ratione, efficiat; tamen ad aliud non se conuertat, modò id maneat, quod 4 ineuntibus remediis visum est.

Religiosè immutanda remedia: non temerè in eorum vsu perseuerandum, nec temerè ilicoq́ ab eorum vsu abeundum.

1. Vacuando, alterando occultâ appertâque vi, nutriendo, κτ̀ λόγον, dicit, hoc est tecmeriis signis, postquam morbum eiúsque causam exploraueris.

2. In censum vocatis Indicationibus curatiuis cunctis, & per eas limatis remediis. Quænam diæta præcesserit noto, vt causas habeam: & quænam symptomata adsint dominantium humorum, vt eleganter docet Galenus 4. Apor. 2.

3. Materiam ob morbificam contumacem, vel ob corporis peculiare vitium, vel quòd τὸ θεῖον sese immiserit materiæ. Vnde Celsus, In morbis longis, quos tempus vt facit, sic etiam tollit, non statim condemnandum, si quid non statim profuit: minùs verò remouendum, si quid paulum saltem iuuat, quia profectus tempore expletur. Si tamen aliquid non sat citò respondet, licet aliud consimile experiri. 3. Lib. 1.

4. Hoc est, quoad huiusmodi fuerit morbus. dum remanet eadem morbi species, par eius motus & mos. modò non adsit maioris mali metus. Ita dum tentas num vera adsit pleuritis, si diutiùs fotus adhibueris, pulmones omnino siccabis. Si itaque symptomata variârint, iudicium etiam alia remedia adferet in vsum. Hoc à Musa factum in tussiente

Augusto

Augusto narrat Tranquillus.

LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς 1 ἔχουσι, νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι 2 τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον a ἀπαλλάσσουσι· ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

LIII. Quibus iuuenibus 1 fluit aluus, meliore sunt loco iis, 2 quibus astricta est: at senes facti, peiore *a* sunt loco: nam senescentibus ferè semper 3 astringitur aluus.

Expositio huius Aphorismi petenda est ex Aphorismo vigesimo huius libri. Dicere videtur in hoc Aphorismo, Natura propria cuique insita efficere potest, vt qui omnia conuenienter faciat, tamen sibi non satisfaciat.

1. Si feratur his facilis aluus ob insitam temperiem: nam alioqui lubrica victus ratio id nonnumquam præstat. Vt si quis olusculis ex lactuca, malua, beta, atriplice; vel si prunis coctis vtatur.

2. Nam excrementa non ita congerunt: alui enim tarditas, vasorum impuritatem adfert. Intellige de vtrisque paribus.

a. Nam sunt eodem loco quo iuuenes quibus adstricta est aluus.

3. Quòd languet prostratus appetitus, atque coctrix vis titubat. Sæpe fusa aluus in senibus euenit ob retentricis exoletam vim: nam manifestum est illos non validè coquere, quare excretricis potentiâ hic non fertur aluus effusè. Hoc volebat Celsus, vbi ait, Melior est fusa aluus in iuuene, sicca in sene.

LIIII.

Μεγέθει καὶ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον

καὶ

κὶ ϛόνι ἀειδὲς· ἐγγηρᾶσαι δὲ 2 δύσχρηστον, καὶ 3 χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

LIIII. Longâ staturâ iuuentutem exigere liberale est nec indecorum: senescere, fere 2 inutile, ac 3 deterius breuiore statura.

Corporis conditio & mutatio per ætates, adfert opportunitates & difficultates curandi.

2. Fractis iam viribus, illi staturæ imparibus.

3. Vel incommodius. nam senectuti δύσφορον est. nec ita medicâ manu erigi potest, ob imbecillitatem. corpus eucraton in sene, & in iuuene laudatur. Vespasianus Augustus de quodam proceræ staturæ hoc ludebat, * Μακρὰ βιβὰς κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

** Longum incedens, quassans ingentem hastam.*

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER III.

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν 1 ὡρέων 2 μάλιστα τίκτουσι 3 νοσήματα, καὶ 4 ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ 4 θάλψιος, καὶ τ' 5 ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

1. Mutationes defectionésque 1 temporum 2 maxi

2 maximè pariunt 3 morbos,& quæ in singula *a* anni tempora incidunt,insignes mutationes frigoris aut 4 æstus, 5 cunctaque alia sic pro sua natura.

Hoc libro tertio continentur causarum efficientium & affectionum naturalium momenta: seu opportunitates, & inclinationes ad ea quæ cuique accidunt suscipienda. Nam ut est insita & aduentitia cuiusque natura, ita hoc vel illo modo afficitur. Hoc est, causarum efficientium & suscipientium naturam continet. A spiritu enim & diæta omnia morborum genera fiunt. nam qualis aër tales spiritus: quales spiritus tales humores: quales humores, tales partes solidæ totúmque corpus.

Antiquorum annorum anni diuisio.

1. Antiqui annum in septē tempora distinxerunt, hac serie: Ver ab æquinoctio verno ad ortū vergiliarū: & erat diuisionis expers. Æstas in tria tēpora diuidebatur, quorū primum erat ab ortu vergiliarum ad solstitiū æstiuum: naturæ veris. secūdum, à solstitio ad caniculæ ortū. tertium, Opora dictū, ab ortu caniculæ, ad ortum Aucturi. Autumnúsq; diuisionis erat expers, ab ortu Arcturi ad occasum vergiliarum finiebatur: ασωενπὸν vocabant. Hyemi duæ erant partes, vna ab occasu vergiliarum ad solstitium hybernum: secunda, à solstitio hyberno ad æquinoctium vernum: φυζαλίαν hanc vocabant, ad insitionem apta, cùm fauonij afflant purpureásque violas euocant. Nam quamuis sit ἐνδία hyemalis aura, tamen non surget viola: sed certis vicibus. Mutationes itaque temporum: hoc est, septem anni temporum sibi succedentium non ex naturæ lege, vt si Autumnus in hyemem, hyems in

in autumnum degenerârit: vel si hyems in æstatem versa fuerit, in his enim neque ὡραῖα neque ὡραίως fient; nam à naturali suo statu declinant. ὧραι dicuntur anni tempora quatuor, & anni tempestates. Horas fabulatur Homerus cæli portis præesse, curámque habere vt modò serenum, modò nubilum sit. Vnde & Latini etiam Anni tempora, horas vocarunt. Horatius de Ioue, Variísque mundum temperat horis. ἀπὸ τοῦ ὠρεύειν, inquit Scholiastes Hesiodi, quod est custodire. Plato in Cratylo, Horæ, inquit, Attica & prisca voce dicendæ, διὰ τοῦ ὁρίζειν, quòd terminent hyemem & æstatem & flatus, & qui sunt ex terra fructus. Macrobius verò Horas dictas putat quòd sol dicatur Horus. Quasi dicat Hippocrates, Nota igitur ad quæ mala inferenda sit anni constitutio prompta, ac suspicionem concipe apud agros de tali malo, ac remedia rectè comparata ad ea habeas profliganda.

Vsus Aphorismi.

2. Quòd in aëre sit maxima vis, eo enim perpetuò vescimur. qualis itaque aër, tales spiritus & humores sunt corporis. Aër enim cōtinentia, contenta, & impetum facientia mutat. Geoponici propterea suadebant vt villa non paludosa loco ponatur, talis enim aër non sinit dominum ad fructus arborum venire. Et scimus ex antiqua historia, quo modo Acron Agrigentinus; & eius imitatione Hippocrates totas prouincias vindicârint à morbifera calamitate, solo aëre castigato.

3. Simplices, vel pestilentes, tertianas, quartanas, & corruptionem occultam infert aër.

a. Quasi dicat, non solùm sibi malè succedentia tempora hæc agunt, verùm etiam vnius anni temporis mutatio hoc facit. Quasi dicat, quamuis benè morata fuerint cætera, qualis fuit Cranonis æstiua tempestas, qua rapidis continenter aquis pluebat cum dominatu Austri. Vnde cuti subnascebantur ichores & pustulæ, mox carbunculi.

4. Vt in Cranone apud Hippocratem carbunculi æstiui.

5. Vt mutationes ventorum, nubium, nebularum, pluuiosi aëris; vt nimirum fuerit efficientis rei natura, & excipientis. Et cùm eodem die à calore in frigus itur, vel ex aduerso. idem de cæteris dictum puta.

II.

Τῶν 1 φυσίων αἱ μὲν πρὸς 2 θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

11. Naturarum aliæ quidem ad 2 æstatem, aliæ ad hyemem bene 3 vel malè sunt constitutæ.

Varia corpora in varios morbos prompta sunt, vt varia eorum fuerit natura, hoc est κρᾶσις.

1. Vt fuerit nata, vel vsu inducta temperies corporis. Hic Aphorismus non solùm ad temperamentum attinet, sed etiam ad habitum. vt in Thaso.

2. Si natura intemperata fuerit nam illa modico contrariorum vsu gaudet, læditur à similibus. Ita biliosa corpora vegetantur hyeme.

3. Malè ad morborum generationem & eorum paroxysmos. Sic enim cõparatum est, vt temperatæ naturæ aduersam aëris constitutionem ferant faciliùs quàm intemperatæ,

ramentæ, similem. Nam consimilis intemperiei accessione degenerat facilè in morbũ: nam concepta intemperies maior fit. Vsus: ergo cùm talis aëris constitutio alieno euenerit tempore, hæ naturæ facillimè iniuriam sentiunt hanc: caue igitur illis, purgando, alterando, euacuando, & diætâ.

III.

Τῶν νόσων 1 ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ 2 ἢ κακῶς a πεφύκασι, καὶ b ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ 4 χώρας, καὶ 5 διαίτας.

III. Quin etiam morborum alij & *a* ætates aliæ facilè 2 aut ægrè sunt *b* comparatæ ad alia 3 tempora, & 4 regiones, & 5 diætas.

Intelligitur hic Aphorismus de omnibus generibus Epidemiorum morborum, quorum alij acuti, alij diuturni: deq; aliis qui dicti increscentes, & syntrophi. Complexus autẽ est Hippocrates hoc Aphorismo, quicquid lib. 1. & 3. Epidemiôn habetur. Quasi dicat, morbi Epidemij, temporum mutatione sub dispersorum specie in hominum vitam inuadunt: sed varia conditione, vt fuerit cuiusque hominis natura, ætas, soli & cæli conditio, tum autem diæta. Nam pro varia cuiusque natura, ætate tempore, regione, & diæta, morbi generantur, paroxysmos suos habent atque crises. Nam intemperatæ naturæ promtiores sunt ad consimilem intemperiem suscipiendam, quàm temperatæ ad contrariam. Quare Medicus tutelares medicinas adferat, cùm periculum alicui imminet.

1. Certis anni temporibus facilè nascuntur, exacerbantur aut propelluntur morbi. Sunt morbi dyscrasiæ, propterea à similibus augentur, aduersis mitescunt. Quare horum malefi

Vsus.

maleficiis vt giguntur: ita horum beneficiis soluuntur.

2. In generatione & solutione, euentu, paroxysmis. in magnitudine, more, motu.

3. Exstimulantur similibus morbi temporibus, vt tertianæ æstate: at hyeme sopiuntur.

4. Vt Thasij non ita capaces erant flatuum Austrinorum, vt Cranonij. Et biliosi meliùs agunt in frigidis regionibus.

5. Thasij vino generoso vtebantur, eóque putredinem arcebant. Ita pituitosi calidis fouentur.

a. Vt senes æstate recreantur: hyeme torpent.

b. Id est morbi faciliùs gignuntur quibusdam temporibus anni, & aliis faciliùs soluuntur. Ita & ætates, temporibus locis, victu, variè afficiuntur.

IIII.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς 1 ἡμέρας ὅτε μὲν θάλπος, ὅτε δὲ ψῦχος γίνηται, 2 φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

IIII. In singulis anni partibus cùm eodem 1 die modò caloris, modò frigoris dominatu cælum tenetur, 2 Autumnales morbos expectare oportet.

Hoc Nasoni etiam compertum fuit, vbi canit:

Cùm modò frigoribus premimur, modò soluimur æstu.
Tempore non certo, corpora languor habet.

Docet hic Aphorismus præsagia futurorum morborum ducta ab aëre.

1. Cùm id diu euenit eodem die, vel serie dierum longa. Explicatur enim hîc altera pars Aphorismi primi huius libri; cùm scilicet aliqua

qua pars anni à ſuo ſtatu naturali diſceſſit, vt ſit ſenſus: In quacumque anni parte cœli inæqualitas inciderit, morbi proueniunt inæquales.

2. Hoc eſt, ἀνώμαλοι καὶ ἄπεπτοι, hoc eſt inæquales materiâ, ſymptomatis, paroxyſmis, periodis, criſibus. Vnde incerti & difficilis iudicij euadunt: & mali moris. Nam ſi acciderit tertiana, illa erit inæqualis; ſic quoque cottidiana & quartana. Eò quòd hæc temporis inæqualitas valdè perturbat illam motus & quietis viciſſitudinem, quæ ineſt humoribus. Quare longè difficiliùs curantur quàm ſi à diætæ vitio oborti fuiſſent: nam quid diuini habent? Quaſi dicat, itaque remediis maioribus, hi oppugnandi & ſæpè alexipharmacis eorum prauitas caſtiganda erit.

Vſus.

V.

1 Νότοι 2 βαρυήκοοι, 3 ἀχλυώδεες, 4 καρηβαρικοὶ, 5 νωθροὶ, διαλυτικοί. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, 6 τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι πάσχουσιν. Ἢν δὲ 7 βόρειον ᾖ. 8 βῆχες, 9 φάρυγγες, 10 κοιλίαι σκληραὶ, 11 δυσουρίαι φρικώδεες, 12 ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος 13 δυναστεύῃ. 14 τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Auſtri vis

V. 1 Auſtri 2 auditum hebetant, illiquè graues ſunt, 3 caliginoſi & tenebroſi, necnon & 4 capitis grauitatem, 5 ſegniciem ſeu lentitudinem & corporis laxitatem adferunt. Quotieſcumque itaque Auſter diu multùmque dominatum tenuerit, 6 huiuſmodi ferè [ſymptomatibus] per morbos afficiuntur homines. Si autem Aquilo 7 terras perflat, 8 tuſſes mouet, eueniunt faucium 9 morbi, alui 10 duræ,

Aquilonis vis.

11 vrinę difficultates cum horrore coniunctę, dolores 12 laterum atque pectoris. 13. Quotiescumque ergo is diu multumque dominatum tenuerit, talia 14 ferè in morbis expectare oportet.

Sensus Aphorismi.

Quasi dicat, exploratum tibi esse debet, quid vi morbi, & quid vi causarum externarum in ægris euenit, ne crises te fallant. Probat à ventis (qui maximè aërem mutant) ad morbos maximè facere aëris mutationes. Ventus enim nihil est quam motus aër.

1. Et euronotus, libonotus: qui cum flatibus manifestis dominantur & aërem ad madorem immutant. Galenus distinguit duplicem constitutionem Austrinam, vnam cum flatibus, alteram sine flatibus. Prior illa non semper humectat, neque semper est mollis: & ideo etiam desiccandi vim habet. Huiusmodi Auster appellatur leuconotus, ab albis nubibus quia cum violento frigore & siccitate aërem inuadit. Eum describit Maro primo Æneïdos. Posterior est mollis caliginosus, & humidus: de quo hîc agitur. Afficiuntur autem corpora non solùm à ventorum qualitatibus primis, sed etiam ab alienæ materiæ mixtione. Nam vt est natura loci vnde emanat anathymiasis illa quæ ventorum est materia, sic quoque est aëris affectio dum viget ille ventus. Hinc est quòd Acron Agrigentinus colesaneman dictus fuit, cùm ventos coërcuisset bubulis coriis interceptis mōtium, vnde illi flabant, angustiis. Ac ita Siciliam maxima à peste vindicauit.

3. Epid. 3. 1.

Duplex Austrina cōstitutio.

2. Repletione cerebri nerui auditorij infirmitas, caëris insiti & aduentitij impuritate: madc

madefactóque neruorum principio. Infirmi redduntur nerui, à laxitate nimia.

Apud Diogenem Laertium.

3. Tenebras obducit oculis, ſpiritus animalis cerebri & nerui optici infirmitate, tum aëris externi perturbatione. ἀχλὺν vocant aërem turbarum. ἀχλώδης oculus, qui ſua exutus eſt luce à ſplendore, vt in cadauerofis.

4. Vaporibus & humoribus opplendo cerebrum. Quare plethoricis cauſis auget cerebrũ.

5. Madefacto neruorum principio, & reſolutione laxatis membranis & neruis, quorum vis in ſiccitatis mediocritate conſiſtit.

6. Non tam morbi ratione, quàm flatuum Auſtrinorum potentiâ.

7. Cum flatibus, & ſine flatibus.

8. Siccas, ſpirabilium partium intemperie & aſperitate, & humoris è cerebro expreſſi diſtillatione.

9. Aſperitates, pariſthmia, anginæ externæ. notatâ parte, morbum ſignificat.

10. Alui ſuppreſſio à coctionis & diſtributionis bonitate, & humore exhauſto inteſtinorum, & ab inteſtini recti contrario motu, ob ſtrictionem muſculi ſphincteris.

11. Malè affectâ veſicâ à frigore.

12. Quia frigidum pectori eſt inimicum.

13. Sine vlla viciſſitudine ſi dominatum tenuerint.

14. Non tam ratione critica aut ſymptomatica, quàm incidentis cauſæ procatarcticæ vi & potentiâ. Elegantiſſimè enarrat hunc Aphoriſmum doctiſſimus Holerius.

V I.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Ex aëre ſudorum Prognoſis.

VI. Quoticſcumque fit æſtas 1 veri ſimilis, ſudores 2 multos in febribus expectare oportet.

Ex quibus humoris excrementitij ſignificatio fit, & inclinationis critica illius humoris. q. d. non ſolum anni tempora materiam pariunt morbificam, ſed etiam inclinant illos ſuccos ad varias criſes, periodos & paroxyſmos: faciúntque vt criſes ſint ſiniſtri aut dextri iudicij. Sunt enim ſudorum alij critici, alij ſymptomatici, vi morbi, & excrementitij humoris copia.

1. Si æſtas calida & humida euadat: nam ver eſt temperie quadam humidũ & calidum.

2. Quia fundit materiam, poróſque aperit. Critici illi ſudores reddunt febres faciles, ſine acumine, ſine linguæ ariditate. Quare id etiam tunc per febres agant medici, quò ſudor manet copiosè, decoctis ſudoriferis, ac foris lateribus calidis admotis, pannóque ab aceto madenti inuolutis.

Vſus medicus hic.

VII.

Ἐν τοῖσιν 1 αὐχμοῖσι πυρετοὶ 2 ὀξέες γίνονται. Καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον 3 ἐὸν, ὁκοίην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ 4 νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

VII. Per 1 ſqualores febres 2 acutæ incidunt. Et ſi maxima pars anni talis 3 fuerit, qualem cœpit inire hiſtoriam, magnam quoque partem huiuſmodi morbos 4 expectare oportet.

Sicca tempeſtatis morbi.

1. Cùm cœlum incendio conflagrat, nec vlla eſt madoris & ſiccitatis viciſſitudo. Αὐχμὸς duobus modis euenit, vel à pluuiarum defectu, vel à ſicca cœli conſtitutione, hoc eſt, ab æſtu vehementiſſimo. 2. Epid. ſect. 1. Aph. 2. vnde

2. vnde hunc librum sumsit, αὐχμὸς moderatam pluuiam significat.

2. Essentiales & symptomaticæ, quòd talis constitutio bilis acerrimæ sit procreatrix.

3. Vt si borealem, austrinam, inæqualem faciat constitutionem.

4. Specie, & indiuiduo. nam frigida siccáque constitutio spirabiles lædit partes. Inæqualis constitutio difficilis iudicij profert morbos. Hinc multum interest inter tertianam, & tertianam; nam bilis modo efferat, modò pituitescit. ita inter parotidem & parotidem: quamuis enim hæc sint specie eadem, ideâ tamen differunt.

VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστεῶσι 1 καιροῖσιν * καὶ 2 ὡραίως τὰ 3 ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, 4 εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ 5 νοῦσοι γίνονται. Ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, 6 ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

Criticum theorema.

VIII. 1 Constantibus anni partibus, 2 si tempestates 3 conuenienter succedant, 4 bene morati, facilis ac secundi iudicij incidunt 5 morbi. At incertis malè moratis maléque constitutis temporibus, aduersi 6 difficilisque iudicij incidunt morbi.

Q. d. Morbi efficientium causarum naturam sequuntur, & causæ ferè efficientes sunt tales, ut anni temperies.

1. Hoc est, statis ac definitis, ac naturalem statum retinentibus: vere temperato, æstate calida & sicca, nimirum cum Etesiis & pluuiarum vicissitudine. Autumno inæquali, flante cauro: hyeme frigida & humida sine excessu. latius hæc Hippocrates 2. Epid. 15. vide ibi Foësij commentarium.

2. Nimirum singularium anni partium propriæ.

3. Loco & tempore. Hoc est, vt mutuò se vicissim excipiant sine repentina immutatione & importunitate. hoc est, vt singulis anni partibus tempestates, singularum propriæ, loco fiant & modicè. in qualitatibus, ventis, pluuiis serenitatibus. Si hæc non antevertant, nec morentur: nec continentur nec repentè fiant, sed vicissim.

Valerius sic dictè à ventorũ annuis statibus tempora distinguit.

4. Malignitatis & inæqualitatis expertes, hoc est, cùm initio cruda sint omnia, in augmento appâret coctio; instat perfecta coctio; tales sunt bene morati. Secundi iudicij sunt qui & crisi cuiusque propria, simplici, & recidiuæ experte, sinéque vllo recidiuæ metu iudicantur. Si causus εὐσταθὴς patitur se vinci, linguam non habet præaridam.

5. Natura bene constituta: nec vicissitudine motus & quietis, quæ in humoribus inest, mutata. Deinde etiam magnitudine, more, & motu. Nam malignitas abest, & metastasis, ac phlegmone. Est enim morbifica materia benigna & natura robusta.

6. Cum maximis laboribus, maligna vi, metastasi, & cum metu superstitis materiæ. Nam varia materia in vitio est: vnde inæquales nascuntur morbi, & pessimi iudicij.

I X.

Ἐν φθινοπώρῳ 1 ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ 3 θανατωδέσταται ὡς ἐπίπαν. Ἦρ δὲ 4 ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

I X. Autumno 1 morbi accidunt 2 acutissimi, & 3 funestissimi ferè. Ver contrà 4 saluberrimum est, miniméque funestum.

Opponit ver Autumno.

1. Ab

1. Ab ortu Arcturi, ad occasum vergiliarum. Sed Medici metiuntur hæc tempora à qualitatibus: dum enim inæqualis euadit in Augusto vel Septembri aër, illis incipit Autumnus.

2. Nam graui Symptomatum vi affligunt.

3. Æstas præcedens fregit vires, bilem procreauit contumacem ac torridam, accessit diætæ vitium ab opora, ac propria Autumni vi natura stupet, ex inæquali quo concutitur eo tempore humorum motu. Vnde hoc tempore maximè eueniunt morbi internarum partium: quòd frigore inæquali ad interna se vertant succi.

4. In morbis etiam eiusdem generis Autumno est acumen lõgè maius. Nã Autumnales morbi omnes sunt calamitosi, aut diuturni. Ver autem paroxysmo (hoc est quia cacochymiam viscerum fundit) est calamitosum: non autem generatione, quia non gignit succos prauos. tunc enim Sol nouo tempore blãdimentum corpori adfert: gignítque corpus plena manu sanguinem pituitámque nutriciam bonam.

Aphrodisæus. 2. Probl. 70.

X

Τὸ 1 φθινόπωρον τοῖς 2 φθίνουσι 3 κακόν.

X. Sed & 1 tabidis 2 Autumnus exitio 3 esse solet.

Autumni morbi.

1. Dicitur φθινόπωρον à φθίνειν, hoc est finire, & τῆ ὀπώρᾳ hoc est vltima parte æstatis; quòd hæc Autumnum excipiat.

2. Hoc est tabi & catarrhis obnoxiis, aut ex tabe laborantibus, vel atrophia confectis. Affliguntur qui pulmones habent languidos nam distillationibus est infamis.

3. Est tabidis calamitosus Autumnus generatione & paroxysmo. Generatione, ob materiæ acrimoniam & ob omnium partium exhaustum. Sua enim inæqualitate sanguinem inquinat. Cùm folia decidunt, & germinant, moriuntur tabidi. Quare cuncta illa quę acerrimum catarrhum obtendũt in vsum ducuntur: modeste purgentur rhabarbaro agarico ac sirupo rosato laxatiuo: dein puluis Hali in vsum ducatur, qui puluis inscribitur ad tabem, vtantur ptisana collata cum conserua rosata dormituri, & emulsionibus frigidorum seminum, & aqua distillata ex cancris fluuiatilibus. Abstineant à salsis & acribus. lac caprilium in vsum veniat.

Vsus & Remedia.

XI.

Περὶ δὲ τῶν 1 ὡρέων, ἢν μὲν ὁ 2 χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ 3 βόρειος γένηται, τὸ δὲ 4 ἔαρ ἔπομβρον καὶ 5 νότιον, ἀνάγκη τοῦ 6 θέρεος 7 πυρετοὺς ὀξέας καὶ 8 ὀφθαλμίας, καὶ 9 δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι 10 γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν 11 ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Singularum defectionum morbi.

XI. Iam verò quod ad temporum 1 importunitates & defectiones attinet, [huiusmodi ferè sunt;] si quidem 2 hyems sicca & 3 aquilonia fuerit, 4 Ver autem 5 pluuiosum & austrinum, necesse est 6 æstate fieri febres 7 acutas, & 8 ophthalmias, & 9 dysenterias, maximéque 10 mulieribus, & viris natura 11 humidioribus.

1. Cùm nimirùm ὡραῖα non fiunt ὡραίως. Explicat primam partem primi Aphorismi.

2. Pars anni quæ definitur ab occasu Vergiliarum, ad æquinoctium vernale natura friget & humet, intermixtis quibusdam siccitatibus.

3. Fla

3. Flatuum expers, aut particeps aquilonis; & propterea cerebro, neruis, & thoraci molesta.

4. Pars anni ab æquinoctio verno adortũ Vergiliarum. Sed cur tali vere non eueniunt morbi: quia præcessit sicca hiems, illéque squalor temperatur. nam Hippocrates non dixit ipsa solùm spectanda esse præsentia tẽpora, sed ex quibus in quæ fiat mutatio.

5. Si diu multúmque imbribus ac flatibus austrinis madescat; illa mollitie ac humiditate visui hebetudinem, auditui & capiti grauitatem, corporique vniuerso lentitudinem adfert: eoque magis quòd hyeme tota exhaustũ sit corpus: & corpus densatur ab illis madoribus, colligítque excrementa, si diu perseuerârit.

6. Calidissima præsertim si fuerit, & Etesiorum expers. nam etesij alioqui multos morbos curant.

7. Essentiales, & symptomaticas à putredine, maximéque continentes: quòd ille mador, quem fecit Ver, hoc æstu putrescat ac ephodon exhibeat. Et quia dysenteriam plerumque comitem habent, propinabimus decoctum radicum pentaphylli, tormentillæ agrimoniæ, cum sirupo de ribes, & de acredine citreorum: cum pauco oleo vitrioli.

8. Humoris exclusione, qui vere collectus fuerat, à cerebro in oculos: quòd Aquilonia constitutio infirmos reddidit oculos.

9. Exulceratus humore putri intestinis, qui à capite totóque corpore influit. Quasi dicat, caue ne stringẽtibus remediis ergo corpori includas eam: sed euacuationi stude.

Idem cogita de cæteris affectibus à tali causa prognatis. Da cortices myrobalanorum cum rhabarbaro in pauca copia:ad drachmam.

10. Quòd humore abundent, quodque sint vasis angustis, putredinique obnoxijs, & corpore minime perspirabili, vnde dysenterica materia pronascitur. Pueris tunc etiam dysenteria molesta est. verendum, inquit Galenus,ne, si euaserint, in quartanam abeant. quam mox excipiet hydrops.

11. Qui sunt nigris oculis & capillis, læui cute ac alba,aspera voce, oxyphoni, & oxythymi. Quòd temperatæ naturæ similem intemperiem difficiliùs ferant, quàm temperatæ contrariam. Vt anni totius constitutio sit salubris, oportet vt eius partes cum temperie quadam suam naturam tueantur. Itaque sub ortum Arcturi,hoc est ineunte Autumno madescat aër. Deinde serenitas veniat, vocant *de nae-somer*. Deinde occidui flant venti cauri, vsque ad vergiliarum occasum,quod est ad initium hyemis. Sub Vergiliarum occasu aër mutatur, atque Aquilones flare debent cum madore. Sub initium Februarij Zephyri locum habeant frigidi. qui mox vere in Austrum abeant mollem, reciproceque in Zephyrum se vertunt australes venti vsque ad ortũ Vergiliarum. His itaque totus Martius & Aprilis recreari debent. Ab ortu Vergiliarum tepescere ac siccari debet sensim aër, vsque ad caniculam: tunc æstiuare cœlum debet. Sed ortum caniculæ,aquilones anteuertunt dies octo,dicti prodromi. Ab ortu caniculæ etesij flant 40. diebus, sed pluuiis,hæc etiam tempora recreantur quibusdam,

Salubris Anni constitutionis descriptio.

dam. Medio Septembris redeunt Auſtri, ad ortum Arcturi vſque.

XII.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν 1 καὶ ἔπομβρος, καὶ 2 εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ 3 αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν 4 γυναῖκες ἧσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος 5 ἐκτιτρώσκουσιν· αἳ δὲ ἂν 6 τέκωσιν, 7 ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα 8 ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. Τοῖσι δὲ 9 ἄλλοισι 10 δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι 11 ξηραὶ γίνονται. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάρροι συντόμως 12 ἀπολλύντες.

XII. Sin autem auſtrina, 1 pluuia, & 2 tepida fuerit hyems, Ver autem 3 ſiccum & aquilonium, 4 mulieres ingrauidatæ, quæ Vere pariture ſunt, quauis de cauſa externâ 5 abortiunt: quòd ſi quæ 6 pepererint, hæ infirmos 7 & valetudinarios edunt fœtus, adeò vt paulò poſt 8 moriantur, vel debiles & valetudinarij viuant. Aliis 9 autem quibuſdam hominum naturis 10 dyſenteriæ, 11 ophthalmiæ ſiccæ naſcantur: & ſenibus catarrhi breui 12 funeſti.

Superiori contraria cõſtitutio.

Sume id, æſtatem ac Autumnum præcedentem ex lege naturæ curſum ſuum perfeciſſe.

1. Pituitæ putris parens & cauſa effectrix. Quemadmodum frigido & aquilonio cæli ſtatu generatur acida & vitrea illa pituita: & temperatâ hieme circumfluit naturalis pituita, ita auſtrinis in temporibus gignitur pituita putrida. Huic igitur remediandum diætâ & pharmaciâ.

Pituitæ auctor.

2. Vox hæc εὔδιος à pleriſque hîc omittitur. Sed Galenus eam non expungit. Imò om-

nino est necessaria ad huius loci explicationem. Aristoteles εὐδίαν pro tempore humido accipit, seu cœli clementia: nec verti debet serenitas, quãuis propriè significet dulce illud tempus, ita constitutum, vt iuuet esse sub dio, si vocis etymon rimemur. Aristoteles, vbi agit de pruina & rore, tribus vtitur vocibus, χειμὼν, χειμερινὸς τόπος, εὐδία, καὶ εὔδιειν ὁ τε-ρος & αἰθρία: hoc est, hyems, hyemalis locus, cæli clementia, & clementi locus cœlo: & serenitas. Et asserit Aristoteles pruinam & rorem fieri ἐν τῇ αἰθρίᾳ, hoc est, in serenitate. Ergo εὐδία, nõ est serenitas, alioqui etiam pruina fieret in εὐδίᾳ, quod negat Aristoteles, qualis est Austris spirantibus aër. Plinius εὐδίαν temperiem vertit ex Theophrasto. Quin ipse Theophrastus libro primo de causis plantarũ τόποις εὐδιεινοῖς opponit ψυχρούς. Qui de his prolixius agere velit, legat Aristotelis duodecimũ caput libri primi Meteorologicôn. Si itaque fuerit aër ventis placidus, & tẽperatus, & lenis & mollis, ita vt iuuet esse sub Dio.

x. Meteor.

19. lib. 84. Theoph. 4. & 5 De causis Plant.

3. Occlusis vi frigoris poris, vnde nihil è corporibus nostris exhalat, sed pituita illa putris, quæ hyeme nata fuit intrò fertur.

4. Quæ inoffenso cursu, conformationis & motus historiam, ad illud vsque tempus absoluit.

5. Nam à pituita illa intus abacta fœdatur nutricatus fœtus, isque iam grandior factus fraudatur suo genio: & vterina laxantur vincula à pituitæ copiâ madentia. hinc est quòd tunc abortioni fiat obnoxius. Subitaria etiam illa frigoris incursio validè affligit fœtum. Si itaque mulier abortioni obnoxia fuerit

rit naturâ, ex quauis causa crudum abiicit facilè fœtum. Causæ externæ, vt tripidatio, saltus, euacuatio aliqua. Foueat partes infernas. vnguenta roborantia adferantur. victus ratio castiget pituitam.

Vsus.

6. Si perfectum partum ediderit.

7. Quòd antè defraudati fuerint & spiritu puro, & alimento suaui. qualis enim aër, talis spiritus.

8. Humorum & partium vitio. Ita etiam quorum matres fœtæ fructibus crudis se replent. Nam in vtero non ita benè effundit suos sudores vt deberet.

9. Pro humorum copia, qui humido cælo procreantur, vt afficiuntur variè corpora, ita morbi varij: Quasi dicat, cùm hæc descripta constitutio omnibus calamitosa sit, tamen ista calamitas, pro cuiusque varia natura, variè distinguitur.

10. A pituita putri eueniunt mulieribus & viris natura humidioribus. Ita etiam per autumnalia frigora euenit. si æstas Austrina præcessit. & hyeme quoque aquilonia, quia exitum non habet salsa pituita. Vere etiam australi, quia pituita viscosa colligitur in intestinis: & æstate etiam si clyster naturalis deficiat nec pituitam arceat, tunc hæc putrescit: & in fine æstatis, si quæ dein suppressa, impetu affluat.

11. Biliosis, sed ætate confectis. nam aquilo prohibet exhalationem.

12. Per apoplexiam & paraplexiam, tabem, & asthma: nam frigus ad interna succos retrudit; vel catarrhi pectus senile obruunt.

XIII.

XIII.

Æstas frigida & sicca.

Ἢν δὲ τὸ θέρος 1 αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον 2 καὶ νότιον. 3 κεφαλαλγίαι ἐς τὸν 4 χειμῶνα γίνονται, καὶ 5 βῆχες, καὶ 6 βράγχοι, καὶ 7 κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ 8 φθίσιες.

XIII. Sin autem 1 sicca & aquilonia æstas fuerit, autumnus contrà pluuiosus 2 atque australis, 3 cephalalgiæ fortes in 4 hyemem incidunt, & tusses, & 6 raucedines, & 7 grauedines, atque nonnullis 8 tabes.

His verò ipsis temporibus morbi non eueniũt: nam contraria intemperie hæc se mutuò temperant.

1. Sicca quidem & calida sua natura est æstas, verùm temperatè: nam ille squalor in opora diui debet, cùm noti excipiunt Etesias.

2. Sed ventis placidus, calidus & humidus. Si durarit illa tempestas vsque ad hyemem. Natura sua autumnus alget & aret intemperanter, initium eius pluuiosum est, medium serenũ, finis pluuiosus, talis est naturalis eius constitutio.

3. Madore tenso cerebro in natura humidioribus: & retentum ibi excrementum putrescit.

4. Si hyems suam temperiem habuerit naturalem.

5. Exprimitur enim ex cerebro mador à frigore hyberno.

6. In larynge. Tribus modis fluit humor, orgasmo, doloris vi, vel cùm pars continens exonerat se in contentam.

7. In naribus.

8. Ex pituita putris in pulmones delapsa, vnde

vnde exulcerantur. Quod facilè fit his, quibus scapulæ alarum modo prominent. Si ergo contumaces inciderint tusses, fontinellæ fiat in humeris, & in ceruice, vel etiã in cruribus. Sed semper ea lege, vt panniculus carnosus vnà peruadatur à cauterio: alioqui frustrà erit.

X IIII.

Ἢν καὶ βόρειον ᾖ 1 καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν 2 ὑγροῖσιν ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι 3 γυναιξὶ 4 ξύμφορον. Ταῖσι δὲ 5 λοιποῖσιν 6 ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες 7 καὶ 8 χρόνιοι, ἐνίοισι δὲ καὶ 9 * μελαγχολίαι.

Autũnus.

κόρυζαι, sed malè, quia hîc non fit mentio succrescentis cacochymiæ.

X I I I I. Sin autem fuerit aquilonius 1 & pluuiarum expers Autumnus, his quidem qui 2 naturâ sunt humidiores, & 3 mulieribus 4 opportunus. 5 Cæteris ophthalmiæ 6 accidũt siccæ, & febres 7 acutæ, & 8 diuturnæ: nonnullis etiam 9 melancholiæ.

1. Cùm nimirum æstas præcessit sicca & frigida.

Frigiditatis natura nota.

2. Qui sunt nigro rectóque capillo, nigris oculis, cute alba & glabra, voce aspera, venis angustis.

3. Pituitosis, & mollibus. Sunt enim variæ mulieres; quædam enim, vt viragines, per solum biduum fundunt menses: aliæ sunt mediæ, hæ per quatriduum: at mollibus ad septimum diem feruntur.

4. Quia castigatur harum nimius mador.

5. Biliosis & melancholicis.

6. A bile sui seri experte: quod æstas siccissima exhausit, cuique iam denegatur exitus strictis membranis oculorum per hyemem, in quam incidunt. Temperat enim genuinus ichor

Vsus.

ichor bilem, ne nimium æſtuet ac ſqualeat. In tali ophthalmia bilis euacuetur, ac oculi rigentur aqua roſata aut lacte muliebri, quibus adde tutiæ præparatæ aliquantulum.

7. Symptomatum vehementia: & quia feri ſui expers reddita bilis ferocit in venis, ac ibi cunctando putreſcit.

8. Difficultate curandi, quòd humor craſſior redditus ſit penè pepaſmi expers, meatus obſtructi, natura infirma. Hîc à venæ ſectione apozematibus aperientibus, refrigerantibus, ac purgantibus, ſenſim dometur ac excludatur humor contumax.

Melancholici.

9. Deliria non ſine triſtitia & metu: omnia enim tuta timent. Aut etiam inſania febris particeps. Nonnullis etiam hoc euenit, qui cùm calido & ſicco temperamento fuere, iam affecta ætate, frigidiores & ſicciores redduntur, ac fœtum horum redditur corpus in prouentum atræ bilis: & hæc tempeſtas eam acuit ac vberiorem reddit. Methodum miſcendarum tempeſtatum hîc docet Galenus.

X V.

Siccum & pluuium tempus.

Τῶν δὲ 1 καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ 2 αὐχμοὶ 3 τῶν ἐπομβριῶν εἰσιν 4 ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον 5 θανατώδεες.

X V. Inter anni 1 ſtatus omnino 2 ſiccitates 3 imbribus aſſiduis ſunt 4 ſalubriores, minúſque 5 funeſtæ.

Vſus.

Intemperies ſicca ſalubritati accommodatior eſt, quàm humida immoderatio. Si ergo ſiccitas illa fuerit cum moderato calore & frigore, ſciat Medicus naſcentes tunc morbos ſuccreuiſſe, non aëris, ſed diætæ vitio.

Deſcri

1. Descriptiones, historias, & constitutiones.

2. Absque incendio, cùm philomelarum copia apparet.

3. Pluuiali statu. putredinis prouentu.

4. Perspiratione, & excrementorum inopia. Ergo facile hi morbi curabuntur.

5 Pepasmi & excretionis facilitate; nam alta putredo in vitio non est, & corpus liberè perspirat.

XVI.

Νοσήματα δὲ, ἐν μὲν τῇσιν 1 ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ, γίνεται 2 πυρετοί τε 3 μακροὶ, καὶ κοιλίης 4 ῥύσιες, καὶ 5 σηπεδόνες, καὶ 6 ἐπίληπτοι, 7 καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ 8 κυνάγχαι· ἐν δὲ 9 τοῖσιν αὐχμοῖσι, 10 φθινώδεες, 11 ὀφθαλμίαι, 12 ἀρθρίτιδες, 13 στραγγουρίαι, καὶ 14 δυσεντερίαι.

XVI. Námq; 1 assiduis imbribus qui morbi incidunt, huiusmodi ferè sunt, 2 febres 3 diuturnæ, alui 4 profluuia, & 5 putredines, & 6 epilepsiæ, & 7 apoplexiæ, & 8 anginæ: Per 9 squalores verò 10 tabes, 11 ophthalmiæ, articulorum 12 dolores, vrinæ 13 stillicidia, & 14 dysenteriæ.

Præcedentis Aphorismi confirmatio.

1. Assiduis ab imbribus, succi corporis redduntur madidiores & frigidiores.

2. A putredine per obstructionem nata.

3. Pepasmi & excretionis difficultate: quia pluuio cœli statu meatus redduntur angustiores & natura debilitatur, ac prouentus excrementorum est maximus.

4. Lienteriæ, diarrhœæ, dysenteriæ atque tenesmi: copiosè enim ichores tunc proueniunt, vel aluinæ venulæ ab infarctu laborant, putredineq; succos contaminant. Vnde fluxus vniuer

Vsus.

vniuersales qui toto genere manant venoso. A prouisione totius, tandem cùm prauitas excrementorum se remiserit, dentur talia quæ intestina roborent, vt Panis biscoctus coquatur in aceto, & siccetur, id ter repete, tandem puluerisetur, ac eo iuscula incrassentur.

5. Vlcera putrida malique moris pustulæ, & alij tumores, qui partium, in quas materia illorum decumbit, substantiam labefactant. præsertim verò pudendi & ani: & sphacelismi cancri vim redolent, ægrè ad cicatricem veniunt: purgatis admoue vnguentum ex tutiâ, cui addes argentum viuum puluerisatum. Puluerisatur facillimè, si remisceas id cum liquato plumbo, quin & auro. nam id argentum calcinat cuncta metalla.

Obseruabile.

6. Conuulsiones vniuersi corporis periodicæ, cum sensus & mentis oblæsione à madore. Detur decoctum guaiaci.

7. Id est motus & sensus vniuersi corporis priuationes.

8. Pituitosæ in faucibus plegmonæ. ab euacuatione lingant cineres hirundinum cum dianuco.

9. Quasi dicat, licet siccitas sit salubrior imbribus, suæ tamen intemperiei congeneres morbos inuehit.

10. Siccæ, ab inopia nutricatus: squaloréque sicco emaciato corpore, vnde atrophiæ.

11. Siccæ, ab adusto sero sanguinis, consumptóque humore aqueo, qui restaurari nequit ab æstu bilis, quæ in membranam affluit, si hanc ad φθινώδη referas.

Vsus.

12. Ex articulorum attritu, exhausta penè materia quæ ad facilem motum facit, attractóque

atque acri sero. Optimum mihi remedium hoc: accipe viuas ranas, has quoque in butyro insulso. hoc illinat se.

13. Per vrinæ acrimoniam. Da lac amygdalinum papaueratum.

14. Bilis acrimoniâ, quæ intestina exulcerat: Aliter curanda hæc, quàm quæ prouenit ex præcedente aëre humido, ibi enim putrescit materia, tenesmum facit, deinde excludit muccosa, putida, & varia. Bile exclusâ coquatur lac ad mediæ partis exhaustum, ac id potet.

XVII.

Αἱ δὲ 1 καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τάτε σώματα 2 συνιστᾶσι, καὶ 3 εὔτονα, 4 εὐκίνητα, καὶ 5 εὔχροα, καὶ 6 εὐηκοωτέρους ποιέουσι, καὶ τὰς 7 κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ 8 ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα 9 ἄλγημα ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν. Αἱ δὲ 10 νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρίας ποιέουσιν, καὶ 12 ἰλίγγους, ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

XVII. Iam verò quod ad tempestates 1 cottidianas attinet, Aquiloniæ quidem 2 solida reddunt corpora, tum 3 etiam firma, & ad 4 motũ expedita, & benè 5 colorata, 6 auditum acuunt, sed tamen 7 aluos desiccant, quin & 8 oculos mordent, & si quis antè 9 dolor in thorace extiterit, eum acerbiorem reddunt. At verò 10 Austrinæ corpora planè resoluunt, & humidiora reddunt, tum etiam auditus graues, & capitis grauitates, & 12. vertigines inducunt tenebricosas, tum ipsis oculis totique corpori in mouendo difficulta

Diariæ constitutiones aëris quid agant.

Aquilonaria.

Austrina.

cultatem adferunt, aluúmque humidam reddunt.

1. Quæ repentè incidunt in tẽpora alioqui bene morata, nec perennant, sed paucis diebus suum peragunt curriculũ, vel vno die interdũ. Tempestates nimirũ quæ cottidie oboriũtur.

2. Serum humorum exhauriendo.

3. Modica strictione ac siccitate partium.

4. Ex moderata siccitate firmatis instrumentis, ac robore animalis facultatis.

5. Benigni sanguinis vitalis ● naturalis beneficio: hinc enim flos ille venustus qui cernitur in colore, charactere, & mole. Vnde certa documenta certæ sanitatis principum partium, & triplicis œconomiæ facultatum.

6. Et reliquos etiam sensus integriores præstat, & libertatem quandam facit meatui auditorio externi medij, id est, aëris, puritas, membranámque illam in auribus facit aëris pulsibus accommodatiorem.

7. Hoc est, supprimunt excrementi prauitate, ob felicitatem coctionis & distributionis, strictáque vi corporis, dominante, constricto etiam vi frigoris sphinctere.

8. Nam aëri frigido tenelluli oculi expositi.

9. Vt pleuritis, asthma, raucitas sicca, tussis, tabes.

10. Quæ subitò inuadunt, infirma faciunt corpora ac quasi effœminant ea, nimiâ mollitie, principio neruorum madore emollito; meatus obstruunt, aërem impurum reddunt, mentis aciem obnubilant.

11. A fuliginum copia, cui remixti spiritus animales (qui alioqui sua ex natura recto motu

motu feruntur) in gyrum rotantur: nam vaporum ac fulginum motus is naturalis est. Imagines autem rerum spiritus animales offerunt menti: quare cùm hi gyrantur, etiam imagines vnà voluuntur.

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς 1 ὥρας, τοῦ μὲν 2 ἦρος καὶ ἄκρου 3 τοῦ θέρεος, οἱ 4 παῖδες, καὶ οἱ τουτέων 5 ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν, ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ 6 θέρεος καὶ τοῦ 7 φθινοπώρου μέχρι μέν τινος, οἱ 8 γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ 9 μέσοι τῇσι ἡλικίῃσι.

XVIII. Iam verò per 1 tempora anni, 2 Vere quidem & 3 ineunte æstate, 4 pueri, & his ætate 5 proximi optimo sanè sunt loco, valéntque optimè. 6 Æstate verò & 7 Autumno aliquantisper 8 senes: quod reliquum est Autumni & hyemis, qui sunt 9 ætate medij.

Ætatates alia aliis temporibus gaudent.

Intemperatæ naturæ modico gaudent contrariorum vsu: temperatæ verò temperatis. nam à similibus fouentur res quæque, mutantur verò à contrariis.

1. Hoc est, per anni septem partes benè moratas benéque constitutas: in quibus tempestates singularum proprio fiunt loco. hoc est, cum ὡραῖα fiunt ὡραίως.

2. Quod temperie excellit inter cætera tempora, éstque cunctæ nimietatis expers.

3. Hoc est, à calendis Maij, ad Idus eiusdem Mensis.

4. Anno à septimo ad decimum quartum, ineunte æstate, integra sanitate fruuntur. nam sunt humidiores.

5. Adolescentes: nam hi Vere valent maximè.

ximè: quòd temperata huiusmodi ætatis natura, simili quoque temperie suo statu contineatur. Est enim moderatissima hæc ætas, nimirum à 14. ad 25. Reliquis autem ver neque pessimum: sed medium, dicit Galenus.

6. Vigente ætate.

7. Diebus aliquot ante occasum Vergiliarum; id est parte altera Autumni.

8. Quia intemperatæ naturæ modico contrariorum vsu gaudent: nam sunt frigidiores, & ab excrementis humescunt.

9. Vt constantis ætatis homines, & iuuenes, vt ab anno 25. ad 40.

XIX.

Præfatio. Nam venit tamen ad peculiares morbos cuiq; tempori Anni.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν 1 ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται· μᾶλλον δὲ ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων 3 γίνεται καὶ παροξύνεται.

XIX. Enimuerò morborum genus 1 omne 2 omnibus anni temporibus existit: Sed tamen eorum alij certis anni temporibus faciliùs 3 existunt & ingrauescunt.

1. Quasi dicat, morbificæ causæ omnes non pendent à temporum constitutione: cunctæ enim res non naturales fœcundæ sunt in morbos: plurimi tam nascuntur vitio temporum, quàm diætæ & naturæ.

2. Efflorescunt iidem morbi specie, magnitudine, more, & motu. Propterea autem nascuntur, quòd naturæ sint congeneres, vel quòd diætæ vitio natura labefactetur, & omnis humorum ratio immutetur.

3. Hoc est, fiunt & irritantur. Ita melancholici morbi Autumno gignuntur: Vere irritantur. sic tabidis calamitosus est Autumnus procreatione morbi. & eiusdem paroxysmo.

mo. Ita causus oritur æstate cùm cælum flammat caloribus: attamen illa etiam hyeme producitur ab aromatum viníque generosi intemperato vsu.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ 1 ἦρος τὰ 2 μανικὰ καὶ τὰ 3 μελαγχολικὰ, καὶ τὰ 4 ἐπιληπτικὰ, καὶ 5 αἵματος ῥύσιες καὶ 6 κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, 7 καὶ 8 λέπραι, καὶ 9 λειχῆνες, καὶ 10 ἄλφοι, καὶ 11 ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ 12 φύματα, καὶ 13 ἀρθριτικά.

Morbi temporũ suam naturam seruãtium Verni.

XX. Etenim 1 Vere 2 insaniæ 3 melancholiæ, & epilepsiæ 4 summa sunt omnia, 5 sanguinis profluuia, 6 anginæ, grauedines, raucitates, & tusses, 7 & 8 lepræ, 9 impetigines, 10 alphi, plurimæque 11 pustulæ vlcerosæ purulentæque 12 & tubercula, 13 & articulorum dolores.

Enumerat hoc Aphorismo triplicia symptomata malè affecti cerebri per idiopathiam & per sympathiam. Quædã enim sunt symptomata malè affecti temperamenti cerebri: temperamento enim malè affecto accidit principis facultatis deprauatio, vt sunt mania, & melancholia. Alia sunt symptomata, male affecti cerebri in corpore vel ventriculis cerebri, vt in epilepsia. Alia denique sunt symptomata excretionis malè affecti cerebri, vt sunt haimorrhagia, raucedines.

1. Vere nouo: maximè cùm fabæ florent, ver euchyma corpora seruat: impura arguit. vt exercitium, ita corpus purgat ver.

Mania.

2. Hoc est, furores febriũ expertes; non autem superuenientes phrenitidi. vt virginibus euenit à menstruorum suppressione; siquidem in mammis coarceruetur sanguis menstrualis.

viris

viris etiam qui sunt vultuosa facie; rubris & flauis; quibus sanguis ad superiora elatus in melancholiam transit, à quo humore melancholico fit mania, quòd verno tẽpore sanguinis dominatu corpus teneatur, & qui in eo existit melancholicus humor moueatur. Mania accipitur apud Hippocr. duobus modis, vno modo pro ea insania quæ phrenitidi superuenit, & est iuncta febri: de qua Hippocrates in Coacis. Phrenetici, phanatici, tremuli. De qua mania hîc non loquimur: sed de ea quæ febris est expers.

3. Hoc est deliria cum timore & mœrore coniuncta, febris expertia. Eueniunt hominibus constantis ætatis, qui olim calido & sicco temperamento fuerunt. Est etiam apud Hippocratem alia Melancholia quæ est febris particeps. Quæ autem febris est expers, est triplex; vna, cerebri; altera totius corporis humore melancholico imbuti, à repletione & plethora totius corporis; deinde hypochondriaca.

Melancholia triplex.

4. Puerilis, à pituita: senilis, à melancholia.

5. Explicata iam deprauatione actionum principum & spontanearum, hoc est motus; explicat denique symptomaticas excretiones cerebri malè affecti. idque siue per idiopathiam, siue per sympathiam. Haimorrhagia accipitur hoc loco pro omni sanguinis excretione, ex quacunque parte ea fiat. Est autem duplex: critica nimirum, qua natura leuatur; & symptomatica, quæ fit naturæ incommodo, & malis ægri rebus. Est itaque hæmorrhagia cerebri malè affecti vel aliorum viscerum symptomatica, vel critica plethoræ.

Haimorrhagia Hippocratis varia.

Quæ

Quæ ſymptomatica eſt, bifariam euenit: vna, è motu morbi, qualis erat haimorrhagia Philiſci: altera, ex vitio alicuius viſceris. Nam quibus facies viridi colore eſt ſuffuſa, ex hepate laborant: & ſignum eſt iam iam adfuturi hydropis, frequens in his cruoris per nares effuſio. Vidi tales cum à vini liberaliori vſu æſtuarent, in hæmorrhagiam ſæpius traherentur, tandem ictericos euaſiſſe, mox in hydropem id malum abiſſe calamitoſum.

Obſeruabile.

Hiſtoria.

6. Ex humoris decubitu excitata plegmone in faucibus & larynge.

7. Iam aggreditur explicationem earum affectionum quæ ſequuntur vitium humorum à centro ad ſuperficiem trãſlatorum. Vtque eſt humoris qui foras euocatur conditio, & partis in quam decumbit diuerſitas, ita etiam malum diſtinguitur quod procreatur.

8. Hoc eſt, ſcabies craſſa, quæ cutem altiùs in orbem diſquamat: à pituitâ fit ſalsâ, tum ſimplici, tum atrâ bile perfusâ. Arabum Lepra eſt Græcorum elephantiaſis. aliud quoque Græcorum eſt Lepra, aliud elephantiaſis. Nam lepræ nomen eſt genus, ſub quo continetur etiam elephantiaſis. Cuidam nobili viro huic implicito, multa remedia fruſtrâ adhibui, ſecui venam, præparaui, purgaui: tandem elleboro albo vſus; topica præclara admoui, theriacâ purgaui; omnia fruſtra. Tandem vſu cucumerum euaſit. His conditis etiam vtebatur toto anno.

Lepra.

9. Quæ mala mortua recentioribus Chirurgis dicuntur, ex ſuffuſione ſeri cuiuſdam craſſi, bilioſi aut pituitæ ſalſæ, pepaſmi expertis. Nam lichen eſt vt herpes venenatus.

Malum mortuum.

quia diffusio adfert parti deprauationem facultatis alteratricis, adeò vt qui bonus sanguis in partem influit, is statim in eum humorem conuertatur, quo pars est vitiata. Non est autem lichen idem quod mentagra: vide Celsum & Æginetam.

Alphi. 10. Vitiligines, hoc est defœdatio, & macula rotunda, guttarũ more sparsa: quę fit à pituitâ salsa, vel humore melãcholico. Duplex enim est Alphus, alb⁹, & niger, quorũ niger est lõge albo deterior. Alphus autẽ omnis, macula est planè indelebilis. & si quis scateat alphis, signum est imminentis elephantiasis. Differt autem alphus ad Leuce, quòd leuce altiùs descendat; alphus superficietenus conspiciatur.

11. Vt herpetes excedentes. Duobus enim modis accipitur apud Hippocratem exanthema. nam generaliter acceptum significat tertium illud tumorũ genus quod Latini pustulam vocant. hoc est, tumor præter naturã pepasmi experte à materia natus: & à sanguine segregata est illa materia, quæ partes in quam decumbit substantia labefactat. At κατ' ἐξοχὴν significat pestilentẽ & venenatam illã pustulam, cuius materia acerrima cutem rodit.

Exanthemata quid Hippocrati.

12. Hoc est, tumor præter naturam, quem vulgò furunculum vel anthracem nominamus.

13. Non quidem à siccitate, sed propriè dictæ arthriditis 6. Aphorismorum 55. incũbentibus in articulos humoribus verno tempore liquatis. Iuuenes arthritici in senio liberantur, quia pituitescit acrior tunc succus.

XXI.

Τοῖσι δὲ θέρεος ἔνιοί τε τῶν τε καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες

ξυνεχέες, καὶ καῦσοι καὶ 3 τριταῖοι 4 πλεῖστοι, καὶ 5 τεταρταῖοι, καὶ 6 ἔμετοι, καὶ 7 διάῤῥοιαι, καὶ 8 ὀφθαλμίαι, καὶ 9 ὤτων πόνοι, καὶ 10 στομάτων ἑλκώσιες, καὶ 11 σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ 12 ἵδρωα.

XXI. At verò æstate horum 1 nonnulli accidunt, & febres 2 continuæ, & 3 causi, & tertianæ 4 plurimæ, & 5 quartanæ, & 6 vomitiones, & 7 diarrhϾ, & 8 ophthalmiæ, & 9 aurium dolores; & oris 10 exulcerationes, & 11 genitalium putredines, & pustulæ 12 quędam miliariæ.

Morbi verni & æstiui quid differant.

1. Differunt morbi verni & morbi æstiui: Verni quidem, quòd eo tempore ingrauescāt. æstiui verò, quòd æstate gignantur, & ingrauescant. Horum, inquit, nonnulli accidunt, quòd æstatis initium, veris adhuc naturam retineat. Quasi dicat, ex morbis æstiuis alij sunt communes, alij sunt proprij.

Febres continuæ.

2. Veræ, & nothæ. Ac nothæ quidem ex pituitæ salsæ permixtione: Veræ autem ex putrida bile quæ stabulatur in maioribus venis & arteriis. Notha quidem si præcessit hyems austrina, quæ pituitæ salsæ est procreatrix, & subsequutum fuerit ver aquilonium & siccū, quod illam pituitam diutius retinuerit.

2. Hoc est, continuæ essentiales, cum inexplebili siti, linguæ scabritie, cum iactatione corporis & ardore coniunctæ. Quæ fiunt cùm exhaustæ venæ & arteriæ, acres ichores in se rapiunt. Nam æstas acerrimæ bilis est procreatrix. A prouisione habita totius corporis, commendatur ab Auerrhoïde mirum in modum aqua anguriæ, vel melonum pota. Nos iulapiis addimus maximo cum successu oleum vitrioli ad acorem.

Remediū.

4. Nothæ quidem ineunte æſtate. ſub canicula verò, per alicuius viſceris peculiarem affectionem gignentis, aut mittentis aut ſuſcipientis bilem. Affectionem viſceris inquam, non quidem phlegmonem; ſed indicibilem quandam & inexplicabilem proprietatem: inde certæ periodi.

5. Æſtiuæ, quæ ingraueſcunt ęſtate: nam in æſtate, ob defectum materiæ generari non poſſunt: niſi fortè ſub finem.

6. Bilioſæ. Quòd bilis natura ad ſuperiora viam affectet, cùm ab hepate aut venis in ventrem effunditur; maximè ſi orificio ventriculi ſit infirmo, fundo autem valido.

7. Quibus bilis deorſum fertur: vt in picrocholis κάτω.

Medela. 8. Siccæ: ab acerrimo ſero bilioſo, oculos mordicante. miteſcit fotu aquæ oui, & roſatæ, lactis muliebris.

Aurium colores. 9. Critici, & ſymptomatici, vel ab orgaſmo bilioſi humoris ſuperiores partes petentis, vel ab excluſione cerebri. Intelligit vel aurium inflammationes, vel parotidas.

10. Intentæ tum externæ, tum criticæ, tum ſymptomaticæ. Per continuitatem interioris tunicæ ventriculi, quæ toti ori communis eſt cùm bilis eam tentat. aut per decubitum à capite in os. Remedio eſt aqua nucum aſperſarum acero.

11. Præſertim cœlo antè pluuioſo, auſtrino, & ventis placido.

12. Sudamina propriè toto corpore ſparſim erumpentes puſtulæ, à ſudorificæ materiæ acrimonia. Cùm enim hæc materia exire nequit, in molem quandã attollit cutem. Bal-

neis

neis placatur hoc malũ, ex aqua in qua coxit malua, lapatium acutum; & sacculus cui inditur terra argillosa, cui misceo alumẽ, sulphur, vitriolum, & interdum quid præcipitati.

Remed.

XXII.

Τοῦ δὲ 1 καὶ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ 2 πολλὰ, καὶ πυρετοὶ 3 τεταρταῖοι, καὶ 4 πλάνητες, καὶ 5 σπλῆνες, καὶ 6 ὕδρωπες, καὶ 7 φθίσιες, καὶ 8 στραγγουρίαι, καὶ 9 λειεντερίαι, καὶ 10 δυσεντερίαι, καὶ 11 ἰσχιάδες, καὶ 12 κυνάγχαι, καὶ 13 ἄσθματα, καὶ 14 εἰλεοὶ, καὶ 15 ἐπιληψίαι, καὶ τὰ 16 μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά.

Autumnales morbi.

XXII. 1 Autumno verò cùm 2 multi æstiui morbi in hominum vitam inuadunt, tum etiam febres 3 quartanæ, & 4 erraticæ, & & 5 lienum tumores, & 6 hydropes, & 7 tabes: & 8 stranguriæ, & 9 lienteriæ, & 10 dysenteriæ, & morbi 11 coxarij, & 12 synanche, & 13 asthmata, & 14 voluuli, & 15 epilepsiæ, 16 maniæ, & melancholiæ.

Omnes hi morbi autumnales fiunt ab humomore intrò conuerso, ac veluti ergastulo conclu-so: vt hinc ferè incurabiles euadant.

1. Qui est inæqualis, repentinâ caloris, frigoris, humoris, & siccitatis mutatione; ideoque omnis cacochymiæ parens, & vitij per æstatem concepti conseruator; nam effluxum succorum æstate genitorum cohibet. Sequitur enim æstatem calidam & siccam, corporáque excipit eo modo affecta, & accedente diætæ vitio per oporam.

Autumnus morb. fer.

2. Autumni inæqualitas non apta est mitigationi contumacis materiæ æstiuæ.

3. Sæpe à bile torrida, quæ degenerat in atram. Curari ferè debet vt tertiana exquisi-

ta. Borago, buglossa, viola, nymphæa sunt hîc vtilia: & ex pomis confecta, & cichoracea.

4. Siue incertæ, hoc est, incerto typo quæ feruntur, cum hoc diuersis focis materiæ putrescit, mouetur, & coaceruatur: aut eiusdem portio mouetur vna, altera manet immota: altera computruit, altera nunc primùm putrescit. Incertis horis inuadunt; modò calent, iterúmque post tres horas horrescunt bonitati naturæ relinquendæ, nam occasio cathartici captari nequit.

Erraticæ febres vnde.

5. A copia melancholici humoris, quam excludere nequit: vel hepar se exonerat in lienem validè; vel à nimio potu. Cùm lien obsidetur in superiore parte, dicitur anarrhopos; cum inferiore parte catarrophos. In historia hierophontis Galenus in commentario dicit, Euasit abscessu antirrhopo.

Splenis tumor duplex.

6. Cùm quis per febres se liberaliter inuitat, nec aquã vomitione excludat, vel post febrem.

7. Quia Autumnus tabidis est periculosus: à ferina distillatione.

8. Ab acerrima vrinæ vi, refluabile à peripheria ad centrum. Senibus à pituita salsa, Datur decoctum maluæ & emulsio seminum frigidorum & papaueris albi.

Remediũ.

9. Alui prauæ deiectiones, à priuatione concoctionis primæ, per intemperiem frigidam ventriculi aut superficialem exulcerationem ab acri humore; qui abradendo & exasperanteo molestus sit.

Aluini fluxus.

10. Ab acerrima vi retorridæ bilis. Illa rhabarbaro purgetur.

11. Decumbente succo in coxam phœnigmi solatio sunt.

12. Ab

12. Ab acri bile laryngem occupante.

13. Obſtructis pulmonum bronchiis.

14. Excrementorum per os excluſio, ob inteſtina intercepta, clyſmis agendum.

15. Præſertim melancholicæ, quæ melancholicæ ſuperueniunt.

16. Primariæ; & quæ phrenitidi ſuperuenit: cùm bibliosſus ſuccus qui æſtuat in cerebro, tandem in atrum ſuccum abit. In Vere accidunt maniæ & melancholiæ primigeniæ, quæ ſunt febris expertes. In Autumno, & primigeniæ & ſecundariæ.

XXIIII.

Τοῦ δὲ 1 χειμῶνος, 2 πλευρίτιδες, 3 περιπνευμονίαι, 4 λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, 5 πόνοι στηθέων, καὶ 6 πλευρέων, καὶ 7 ὀσφύος, 8 κεφαλαλγίαι, 9 ἴλιγγοι, 10 ἀποπληξίαι. *Hyemis morbi.*

XXIII. At verò 1 hyeme 2 pleuritides, 3 peripneumoniæ, 4 lethargi, grauedines, & dolores 5 pectoris, 6 & laterum, ac 7 lumborum, 8 capitis dolores, 9 tenebricoſæ vertigines, & 10 apoplexiæ.

1. Si hyems frigida & aquilonia fuerit, humidáque.

2. Phlegmone oborta in membrana quæ coſtis intexitur, muſculorumque intercoſtalium, per lateris infirmitatem, cui calamitoſa eſt hyems. Quia maior hîc eſt ratio mali in partis opportunitate, quàm in cauſæ efficientis potentia. Pleuritis autem in aliam anni partem incidit, non ratione partis, ſed ratione materiæ. Hyeme verò languent nerueæ illæ partes vi frigoris; & frigus ex capite in illa exprimit ſeroſum humorem.

3. Tum primigeniæ, tum ſecundariæ. Ac

primigeniæ quidem ex prolapſu catarrhi à cerebro in pulmones; ſecundariæ ex tranſlatione pleuritidis.

4 Id eſt, cerebri à pituita putrida incendium, cum delirio & febre coniunctum.

5. Fiunt ex decubitu ſubtiliſſimi catarrhi in ſternũ, vel ab aſthmate & peripneumonia.

6. Hoc eſt muſculorum ſexaginta reſpirationi aut exſufflationi dicatorum, aut motui ſcapularum & brachij inſeruientium affectione. Hîc meminit Hippocrates pleuritidis & doloris lateris; quare errant illi, qui exiſtimant eum loqui de pleuritide vera, libro ſecundo De victus ratione, in initio libri.

7. Tenſo cerebro à flatuum & pituitæ copia.

8. Ex catarrhi prolapſu.

9. Excitata materia, quæ in cerebro vitium fecit, ac in flatum verſa.

10. Exitu prohibitis ſpiritibus animalibus à cerebro, ob repletionem.

XXIIII.

Ætatum ſingularũ morbi.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει· τοῖσι μὲν 1 σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν 2 ἄφθαι, 3 ἔμετοι, 4 βῆχες, 5 ἀγρυπνίαι, 6 φόβοι, ὀμφαλοῦ 7 φλεγμοναὶ, 8 ὤτων ὑγρότητες.

XXIIII. Iã verò qui in ætates cadũt morbi, huiuſmodi ferè ſunt: nam 1 puerulis & nuper in lucem editis 2 aphthæ, 3 vomitiones, 4 tuſſes, 5 vigiliæ, pauores, vmbilici 7 inflammationes, 8 aurium ſordes humidæ.

Deſcripſit hactenus morbos tempeſtatibus familiares: iam, ætatum. nam vt temperamentũ corporis fuerit, & in eo dominatus humorum, ita

ita facilè eiusdem intemperiei morbi suscipiuntur. Nam morbi ætatibus ferè sunt congeneres.

1. Hoc est, à natali die, ad septimum vsque mensem: vel etiam ad quartum mensem: nam & quarto mense dentitare quidam deprehensi sunt. Triplex est infantia: prima, à natali ad perfectam dentitionem. hinc secunda, ad septimum annum. tertia, quoad asperiorem vocem edit.

Infantia triplex.

2. Oris tum interni tum externi vlcuscula, ob cutis mollitiem, lactis acrimoniam, carnisque humiditatem: vel acris catarrhus labitur in os. Qui ex lue venerea laborant, habent quoque os & labra aphthis obsita, vnde hæ aphthæ ad alios serpunt. Nam aphthæ quædã sunt contagiosæ, vel etiam venenatæ: fiunt istę ex acri humore, omnem pepasmum respuente, quæ à lue venerea, diffusiore osculo ab ore infecto, ad alios quoque serpunt. Sunt quidem inter ipsos pueros aphthæ contagiosæ, quando alter alterum osculo excipit, sed non sunt venenatæ. Adultis interdum eueniũt ab acerrimo sero à capite elabente in palatum & fauces: profert has austrina placida constitutio: sunt malignæ. Abstergentur aqua nucum, quæ cum asperso aceto elicitur.

Aphthæ.

Epid. 3. 12.

3. Tum lactis tum seri vitio, vel quod nondum lactis vsui assueuit, quia in vtero, per vmbilicum, sanguine materno vixit. Hinc fit quòd ventriculus nondum assuetus huic officio, sinat lac putrescere. Vomitionis autem puerilis duplex est ratio: quædam enim est naturalis, quædã symptomatica: vtraque spontanea. Nam pueruli benè nati, qui sunt solidi, & ventriculo benè constituti, lactis co-

Vomitus puerilis duplex.

piam concretam vomitione reddunt: vt qui cibi sunt auidissimi, ventriculus verò nondum possit necessitati insitæ satisfacere. Alia vomitio est symptomatica. quia iis demum naturis lac est consentaneum, in quibus nulla desideratur ratio neque temperamenti in ventriculo, neque puritatis. Pueris itaque quibusdam ex decubitu feri, vel parte aliqua lactis residere in ventriculo huiusmodi accidit vomitio.

4. Ex frigida aura illi insueta, & à catarrho.

Anisi vis in pueris.

5. Torminum vi, & tussi. Ad tormina eorum dare solebam scriptulū anisi crasse puluerisati cum primo pultis cochleari. Hoc purgat infantes, non aliter ac si senior rhabarbarum sumpsisset.

6. Ex tetris vaporibus, à lacte corrupto sursum delatis.

7. Eo nuper refecto tertio vel quarto ætatis die: vnde dolet, & sanguinem trahit.

8. Quòd omnia adhuc humeant, ac ossa etiã muccosa sint. si itaque humescat vadè cerebrũ effundit copiam vndique.

XXV.

De dentientibus.

Πρὸς δὲ τὸ 1 ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων 2 ὀδαξισμοὶ, 3 πυρετοὶ, 4 σπασμοὶ, 5 διάρροιαι, καὶ μάλιστα ὅταν 6 ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι 7 παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι 8 σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

XXV. Iam verò cùm 1 dentire cœperint, gingiuarum 2 molesti pruritus, 3 febres, 4 conuulsiones, 5 diarrhϾ, maximéque cùm 6 edunt caninos dentes, & qui inter pueros 7 crassissimi sunt, aluóque 8 astricta.

1. Vt septimestres infantes, nonnunquam

etiam

etiam quadrimestres.

2. Hoc est, stimulantes, & vellicantes: pruriunt rei vellicantis acrimonia: nimirum dentibus progressu suo gingiuas vellicantibus. Illinantur gingiuæ melle cum butyro, ac cerebro leporino commixto.

3. Dolore & ex vigiliis. Vnde febres acutæ hæ, vt demonstrat Galenus huius libri tertij vicesimoseptimo.

4. Quòd puerorum nerui sint infirmi: indéque pituitâ & flatu distenti conuellantur. Epilepsia, inquit Aurelianus, est morbus puerilis, in ea præsertim pueritia, quum dentes generantur.

5. Seri pituitosi aut biliosi copiâ è toto corpore vel vicinis partibus in ventriculum vel intestina influente: sympathiâ ventriculi ex gingiuarum dolore.

6. Quo tempore acerbiores sunt pruritus gingiuarum: combinatiores enim sunt tunc gingiuæ, ac dentes hi acuminati sunt: hoc fit mense duodecimo, & sequentibus, & communitate membranarum cæteræ partes etiam affliguntur: nam interior oris membrana est ventriculo communis, & dens ceteris ossibus duplo est siccior.

7. Ægrius enim erumpunt his.

8. Quia hoc plethoricis causis replet caput: vnde spasmus.

XXVI.

De mediis inter eas qui dentire desierunt, & qui pubescunt.

1 Πρεσβυτέροισι δὲ γινομένοισι 2 παρίσθμια, σφονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον 3 εἴσω ὤσιες, 4 ἄσθματα, 5 λιθιάσιες, 6 ἕλμινθες στρογγύλαι, 7 ἀσκαρίδες, 8 ἀκροχορδόνες, 9 σατυριασμοί, 10 στραγγουρίαι, 11 χοιράδες καὶ τ' ἄλλα 12 φύματα, μάλιστα δὲ

τὰ πϛοειϛημένα.

XXVI. At verò cùm 1 ætate processerunt, 2 tõsillæ, necnõ vertebræ quæ est ad 3 occiput intrò luxationes, 4 asthmata, 5 vesicæ calculi 6 lumbrici rotundi, 7 ascarides, 8 verrucę pensiles, 9 satyriasmi, 10 stranguriæ, 11 strumæ, & alia 12 tubercula, præcipuè verò prædicta.

Symptomata hac eueniunt puerulis ablactatis nuper, vitio diata, vel immutatione habitus, temperamenti, & actionum ventriculi, & aliarum partium nutritioni dicatarum: qua neque sic humescere, neque sic intumescere, neque sic concoquere consueuerunt.

1. Absolutâ dentitione: cùm ad duodecimum progrediuntur annum, à quarto vel quinto computando.

2. Glandularum quæ sunt ad linguæ radicem inflammationes. Notata vna parte oris malè affecta, cæterarum quoque oris partium affectiones intelligit. Effluit in glandulas has humor à cerebro.

Angina à luxata vertebra.

3. Ab angina, quæ vertebrarum ligamenta & neruos vnà afficit: vel quòd ipsa hæc ligamenta phlegmone occupãtur: vnde luxatur vertebra. Et huiusmodi luxatio periculosissima est, quòd opprimatur radix medullæ dorsalis, qua oppressa, denegatur partibus infrà collocatis spiritus animalis. Dens ita luxatur,

4. Id est, suspiriosi anhelitus, vel spirandi difficultates, ex vitio pulmonum, obstructis eorum bronchiis à crassa & lenta materia: quia pueri nullum diætæ modum obseruant.

5. Ex pituitæ copia: quæ prouenit ex intemperantia actæ vitæ, vesicæ infirmitate, & caloris vi.

6. Qui

6. Qui ex cruditate chylosa gignuntur in intestinis, vbi calore fouetur. Sic in morbis acutis efferri hos in fecibus, & viuos, bonum est, quia oriuntur à re subterfugiente distributionem, mortui feruntur ex putredine.

Lumbrici.

7. Vermiculi qui in sphinctere consistunt, sunt symptomata voracitatis.

8. Angustæ basis tubercula callosa: à lentis succis nata.

9. Tubercula ponè aures oborta. Syriases legebat Hieremias Triuerius: quem affectum Paulus numerat inter affectus pueriles. Satyriasmus vel satyriasis, primò significat elephantiasin, idque ex euentu: quòd elephantiaci more Satyrorum in Venerem ferantur. secundò, pudendi perpetuam erectionem, tertiò, quòd referant elephantici Satyros, quòd habeant retortas auriculas, & labra prætumida more Satyrorum. Hîc, Satyriasmus est species quædam parotidis. Hippocrates duorum tumorum qui ponè aures efflorescunt, meminit, χοιράδων, & φηρέων. quorũ illi rotundi ac duri, ad guttur hærent, hi verò oblongi: sub auribus: sic dicti à Φήρα Thessaliç vrbe, in qua grassabantur. goggronam nostrates vocant *een boyer.*

Satyriasis.

6. Epid. 3.

10. Ab acri humore.

11. A pituita putri imbutis glandulis, præcipuè colli.

12. Quiuis tumores præter naturam, qui foris consistunt à vitio interno corporis.

XXVII.

Τοῖσι δὲ ἐκ 1 πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τουτέων τε τὰ 2 πολλά, καὶ 3 πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν 4 αἵματος ῥύσιες.

Adolescẽtum & puerorum morbi.

Adul

XXVII.

1. Adultioribus autem & puberibus, commemoratorum 2 multa accidunt, & 3 febres etiam diuturniores, tum etiam 4 sanguinis profluuia è naribus.

1. Duodecimo, decimotertio, & decimoquarto anno: cùm ad pubertatem accedunt. Id est, adolescentibus, qui iam vocē asperiorem edere, venerémque agnoscere ceperint, vsque ad decimumseptimum annum, & paulò etiam vlteriùs. Et hîc agit etiam de septennibus & decennibus. nā hoc Aphorismo pueritiam & adolescentiam simul est complexus.

2. Vt phymata, lithiasis, paristhmia, vermes, & quæ sunt eiusmodi.

3. Ex voracitate, vnde cruditas pituitosa: accedit & quædam acrimonia, quæ putredinis fit causa. Nam pituita quæ in prima ætate erat dulcis, his fit salsa, & difficultate pepasmi negocium facit.

Hæmorrhagia. 2. Epid. 3. 2.

4. Naturalia (quia sanguine abundant, densescente iā habitu corporis) critica in caussis & symptomatica, eáque à motu morbi, dum nimirum in excretione aliqua ratio desideretur: vt in Philisco, vel vitio alicuius visceris, vt qui vitio lienis laborant, sanguinem fundunt, quibus nasus rubro viridíque colore misto perfunditur. Prosequitur vnico hoc aphorismo pueritiam & adolescentiam. Quarum prior est à septennio, ad decimum quartum annum: adolescentia verò, quum vox iam asperior redditur. Quam à iuuentute distinguit vox, ex aspera reddita grauis.

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι 1 παιδίοισι 2 πάθεα κρί-

νεῖ, τὰ μὲν ἐν 3 τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ 4 μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ 5 ἔτεσι, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν 6 ἥβην προσάγουσιν. Ὅσα δ᾽ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι πάθεα, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, 7 χρονίζειν εἴωθεν.

XXVIII. At verò 1 puerilium 2 affectionum [diuturnarum] finiuntur aliæ quidem 3 quadraginta diebus, aliæ septem 4 mensibus, aliæ 5 septem annis, nonnullæ cùm ad 6 pubertatem ventum est. Sed quicumq. pueriles morbi perdurant, nec desinunt cùm ex ephœbis excesserunt, aut fœminæ cùm menstruales esse cœperint, 7 inueterascere consueuerunt.

1. Intelligit recens natos, dentientes, cæterosque accedentes ad pubertatem. Cùm nimirum hi morbi eueniunt non diætæ, sed ætatis vitio. nam quæ à mala diæta affectiones eueniunt, bonâ diætâ soluũtur, nec à partis alicuius fiunt vitio.

2. Πάθος propriè in gignendo consistit: hic sumitur pro morbo qui in essentia consistit.

3. Quadragesimo morbi die, qui finis est acutorum μεταπτώσεως, & criticorum septenariorum: vt febres diuturnæ, maximè si morbi materia non sit pepasmi expers, nec vlla pars fuerit in vitio, vt pauores, tusses, vmbilici phlegmone.

4. Hoc est, septimo mense morbi, vt inæquales quartanæ pueriles ab ingluuie, diarrhœa à dentitionis dolore.

5. Vt epilepsiæ.

6. Vt virginum fœdi colores, & epilepsiæ: hæc interdum ad pubertatem vsque protrahuntur.

huntur: tunc eclampsi caloris natiui fugantur, nimirum ad annum decimumquartum.

7. Ad extremum vitæ diem protrahuntur, algore & madore nimio.

XXIX.

Iuuenum morbi.

Τοῖσι δὲ 1 νεηνίσκοισιν, αἵματος 2 πτύσιες, 3 φθίσεις, 4 πυρετοὶ ὀξέες, 5 ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα 6 νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

XXIX. At verò 1 iuuenibus expectorata 2 sanguinea, 3 tabes 3 febres 4 acutæ, 5 epilepsiæ, aliíque 6 morbi: maximè verò iam commemorati.

1. Hoc est, ex quo vocem grauem edere ceperunt: ad id tempus, quo naturalis hæmorrhagia sistitur: quod ferè fit vicesimoquinto ætatis anno. Putat Galenus omissam esse adolescentiam: sed Aphorismo 27. pueritiam & adolescentiam simul est complexus.

2. Ardore sanguinis biliosi, qui è venis pectoris aut pulmonum exudat, vel eisdem ruptis, apertis. Vel exestis erumpit: ab ictu, saltu vociferatione: vel sub sole & humi quòd cubârint, vel acri diæta, inde ferina distillatio.

3. Quasi dicat, eam ob causam tabes fiunt, nimirum à decimooctauo ad trigesimum quintum annum. Paronomasiâ ludit, cùm ait αἵματος πτύσιες, φθίσιες.

4. Et tertianæ exquisitæ, bilis acerrimæ copiâ: & febres ardentes.

5. Cerebro contagione ventriculi afflicto in picrocholis, vel diætæ vitio. Sed qui fit, vt cuius ætatis beneficio epilepsia curatur, eius vitio epilepsia accidat? Quòd puerilis illa epilepsia fiat à præhumido cerebro per idiopathiam affecto: hîc verò consideratur epilepsia,

quæ-

quæ fit cerebro per sympathiam affecto.

6. Biliosi, vt phrenitis, angina, dysenteria, cholera.

XXX.

In declinante ætate, & in cruda senecta.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ 1 τὴν ἡλικίην ταύτην 2 ἄσθματα, 3 πλευρίτιδες, 4 περιπλευμονίαι, 5 λήθαργοι, 6 φρενίτιδες, 7 καῦσοι, διάῤῥοιαι 8 χρόνιαι 9 χολέραι, 10 δυσεντερίαι, 11 λειεντερίαι, 12 αἱμοῤῥοΐδες

XXX. Iam verò qui hos ætate 1 superant, 2 asthmata, 3 pleuritides, 4 peripneumoniæ, 5 lethargi, 6 phrenitides, febres 7 ardentes, diuturna alui 8 profluuia, 9 choleræ, 10 dysenteriæ, 11 lienteriæ, 12 hæmorrhoïdes.

1. Hoc est, homines constantis ætatis, ab anno trigesimo quinto ad quinquagesimum & crudi senes, hoc est à quinquagesimo ad sexagesimumquartum, si iuueniliter adhuc viuant, corpore iam densiore reddito, attritóque calido natiuo, humoribus non æquè tenuibus.

Medela.

2. Materiæ vitio intrò coactæ, partis infirmitate, & difficultate expectorandi, vitæ intemperantia congeritur in capite pituita, quæ labitur in imbelles iam pulmones, Moscum cum croco ex vino hos recreat.

3. Ob easdem causas.

4. Tum primigeniæ, à putrescente in pulmone pituitoso sanguine: tum secundariæ.

5. Hoc est, inexplebilis dormiendi cupiditas, cum delirio & obliuione coniuncta. Et apoplexiam à quadragesimo secundo, ad sexagesimū ætatis annū euenire docet libro 6. Aph. Fit autē lethargus à pituita putrescente in cerebri substantia: vnde praua febricula.

6. Per

6 Per idiopathiam cerebri.

7. Continuæ, cum siti inexplebili, linguæ scabritie, corporis iactatione & ardore, cum lumborum, ceruicis, & ventriculi dolore.

8. Ex humoris è toto corpore, aut vicinis partibus in ventrem affluxu, vel vitio pepseos aut distributionis, vnde crudi succi permisti cum bile.

9. Fit vomitu & deiectione. Est itaque biliosi humoris sursum & deorsum calamitosa excretio. Confestim os ventriculi roboretur: vt succo mali punici: alioqui, refrigeratis extremis, conuulsi moriuntur. At in Diarrhœa licet quatriduum abstinere à remediis.

Dysenteria quadruplex.

10. Sunt illæ quadruplices, exulceratæ, hepaticæ, abradentes & sanguineæ. Nam omnis excretio sanguinea cum torminibus & egerendi difficultate, dicitur dysenteria.

11. Id est, præproperæ cibi deiectiones, ab intemperie ventriculi, vel intestinorum tenuium, vel ab humore qui abradendo & exasperando est molestus, vel ab algida pituita.

Hæmorrhoidæ.

12. Hoc est, venarum quæ sunt in sphinctere musculo aut musculis intestini recti leuatoribus affectiones, vel ab erosione, vel à tumore, vel apertione. Duo autem sunt haïmorrhoidum genera; quoddam superuenit cacochymiæ, aliud plethoræ. Ramulus venæ sacræ, quæ originem habet à vena caua, decurrit ad musculos leuatores intestini recti. hac via plethora euacuatur, fitque hac disenteria haimarodes: vt his qui mutili sunt. Hæ venæ magnam cognationem habent cum venis vteri & pudendi in mulieribus: hoc est quod interdum hæmorrhoides officium men-

sium

sium sumant. Aliæ, cacochymiæ sunt purgatrices: quia truncus venæ portæ diuiditur in duos ramos, quorũ vnus inseritur in lienem, alter in mesenterium, & inde producitur ad musculum sphincteris. Si itaque fuerit ea melancholici humoris copia in hepate, vt non possit à liene attrahi, deerat illa materia in alterum illum ramum, & excernitur in anum. Quodsi exulceretur musculus sphincter, fiunt rhagades. Maximè vero effluunt hæmorrhoïdes quibus olim assuetæ fuerant, cùm his tunc solemnis intercepta fuerit euacuatio. Melancholia hos etiam vexat.

XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι 2 δύσπνοιαι, 3 κατάῤῥοι βηχώδεες, 4 στραγγουρίαι 5 δυσουρίαι, 6 ἄρθρων πόνοι, 7 νεφρίτιδες, 8 ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι. 9 καχεξίαι, 10 ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, 11 ἀγρυπνίαι, κοιλίης 12 καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, 13 ἀμβλυωπίαι, 14 γλαυκώσιες, 15 βαρυηκοΐαι.

XXXI. 1. Senibus autem 2 difficultates spirandi, 3 catharrhi tussiculosi, 4 vrinarum stillicidia, 5 difficultates mingendi, 6 articulorum dolores, 7 nephritides, 8 tenebricosæ vertigines, apoplexiæ, 9 cachexia, totius corporis 10 stimulantes pruritus, 11 vigiliæ: alui, 12 oculorum, & narium excrementa, 13 visus hebetudines, 14 glaucedines, auditus 15 graues.

Seniles morbi.

1. Triplicibus: à quinquagesimo quinto ætatis anno, ad vltimum vitæ diem: nam viridis senectus durat ad sexagesimũ annum: media, vsque ad septuagesimum; deinde decrepita.

2. Ab illabente in pulmones piruità.

3. Vbertate irruentis madoris, à frigore

totius

totius & capitis & pectoris, corpus perſpirabile hîc eſt.

4. Ab acriore reddita vrina, à pituitâ ſalſâ, vnde veſica ſcabie apthodi laborat: cùm enim fuligines & ichores patuli corporis pori non exhauriant, recurrit ad veſicam, vel craſſiſsima, quæ putreſcit cunctando in corpore vel à calculo. In his vbi tenuis materia, euaporari debet per habitum corporis: ſi ſit craſſa, reuellenda.

5. Ab infirma veſica.

6. Arthritide tentantur, ob ſuccorum copiam, & articulorum debilitatem.

7. A renum calculis, & exulceratione.

8 Dum in gyrum voluitur ſpiritus animalis, à remixtis vaporibus.

9. Malus corporis habitus; alteratricis functionis deprauatione, & alimenti impuritate: cùm edendo nihil proficiunt.

10. A pituita putri, cui denegatur exitus in habitu denſo ſenili.

11. Suauis anathymiaſeos inopiâ, & cerebri ſiccitate: nam ſenes ſunt quidem ſomniculoſi, ſed non dormiunt.

12. Recrementorum copiâ: nam nec fœliciter coquunt, nec diſſipantur excrementa ſatis fœliciter in denſo illo habitu corporis.

13. Spiritus animalis inopiâ & impuritate.

14. Inopia & quaſi areſactione humoris cryſtallici.

15. Facultatis & inſtrumenti vitio.

HIPPO

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER IIII.

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

Τὰς κυούσας 1 φαρμακεύειν, ἢν 2 ὀργᾷ 3 τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ 4 μηνῶν, ἧσσον 5 δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

Prægnantes 1 quidem purgandæ, si 2 humor sit efferus, & 3 quadrimestris purgatio, dum 4 septimestris fuerit; quamuis 5 hæc minùs: nam in minore & grandiore fœtu 6 cautiùs religiosiúsque agendum.

Hoc libro agit de pharmaciâ in quouis morbo, déque omni excretione, quæcunque ratione illa euenerit, natura vel morbi aut pharmacorum vi. Nam hîc præcepta adfert, quibus, quando, quo modo, quò, & quà ducendus humor, ex conditione temporum, locorum, meatuum, & cuiusque peculiari natura, & ex distinctione ipsarum affectionum. Sed quia ingrauidatorum periculi plena est purgatio, ab ea auspicatur hunc librum.

1. φαρμακεύειν, id est, pharmaco sunt purgandæ.

2. Si indomitus humor varias partes feriat,

riat (vnde varia symptomata,) excludatur: ob metum metastaseos ac incendij febrilis. Nam talis humor facili remedio educi potest: ruit enim.

3. Nam fœtus trimestris donec quadrimestris fuerit, & quadrimestris omnium facillimè aduersis resistit, ratione vteri & vmbilici. vrget enim orgasmus, quamuis ingrauidatio dissuadeat pharmaciam.

4. Quadrimestres vocat fœtus in specie non in spacio, omnes eos qui iam moueri cœperunt vtero matris. Nam si 35. die absoluta fuerit typosis, 70. die mouebitur fœtus qui septimo mense in lucem edetur. Nomine itaque fœtus quadrimestris intelligit id tempus quo fœtus moueri incepit. Atque hoc modo non repugnat huic Aphorismo Hippocrates in Epidemiorum scripto, vbi grauidam trimestri fœtu purgat. Quasi hîc dicat Hippocrates, Non antea purgabis grauidam quàm fœtus moueri cœperit. Describit enim hîc tecmarsin purgandi, quæ consistit in distinctione causarum, signorum & corporum. Nam tunc demum est necessaria purgatio cùm humor est efferus: & cùm peculiaris communísque ægri natura, consuetudo & vires, peculiaris quoque affectio, talem purgationem admittunt: nam nulla maior necessitas incidere potest purgationis, quàm cùm humor sit efferus. Quasi dicat: Si non sit humor efferus, grauida nequaquam est purganda. Laborat quidem grauida ex pica & talibus affectibus: verùm ad harum curationem non est adhibenda purgatio: sed sola victus proba ratio. Ita vt vis morbi hoc loco sit constituta

1. Epid. 3. 13.

ſtituta in orgaſmo, qui ad purgandum inuitat: ſed quædam, vt diximus, interdum auocant, vt ſi abortionis periculum immineat. Nequaquam autem ſalutis alterius cauſa procuranda eſt abortio. Quod verò quidam putant, rhabarbarum noſtrum hîc non prohiberi ab Hippocrate, ſed elleborum: dico elleboriſmum vix magis noxium fuiſſe olim, quàm hodie ſit noſter rheubarbariſmus. Si verò non turgent, non ſunt purgandæ. Quia cùm moueri incipit, vincula robuſta ſunt.

5. Nam grauitate ſua fœtus facilè præcipitatur à valida agitatione.

6. Nam infirmiora ſunt, in grandiore conceptu vteri, vmbilici, ac ſecundinarum vincula. quod enim pedunculis pomorum maturorum vel recens natorum euenit ab aliqua agitatione, vt nimirum facilè excutiantur; idem conceptui tenello & etiam iam matureſcenti euenit. Quaſi dicat, tutiùs purgantur quæ propiùs à quarto menſe abſunt, quàm quæ propiùs ad ſeptimum menſem accedunt.

II.

Ἐν τῇσι 1 φαρμακείῃσι, τοιαῦτα 2 ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ 3 αὐτόματα ἰόντα 4 χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, 5 παύειν.

II. In artificioſa 1 purgationis molitione, talia ſemper è corpore ſunt 2 excludenda, qualia ſi 3 vltrò manarent bono 4 eſſent: nam quæ ſecus prodeunt, prohibere 5 oportet.

Quaſi dicat, hoc prima lex in artificioſa purgationis molitione ſanciatur. Natura imitetur. nam eſt triplex purgatio critica ſymptomatica, & artificioſa.

1 Nam

1. Nam eam instituimus vbi cacochymiâ circumfluit corpus, ne inde exardescat febris, si in putredinem trahatur; vel, si crassi succi infarctum minentur vasorum, ne nutritio frangatur, ac nobiles partes eâ fœditate impediantur.

2. Quæ nimirum apta iam eductioni euasit materia: & viæ pateant per quas ea excludatur; quoque natura eam facilè extrudat; sit alacris, hoc est, vt sit corpus εὔφορον. Talia ergo è corpore excludantur, nimirum specie, copia, tempore, & excernendi modo. vt sudores, sanguinis elisiones, &c.

3. Id est, sine medici opera; vt si non solum quæ alterata, sed si alienata emanârint.

4. Hoc est, symptomatum remissionem adferrent, & alleuarent.

5. Quòd illa symptomatica sint, & saluis naturæ rebus non excludantur. Quare inquit παύειν, nimirum reuulsione, deriuatione.

III.

Ἢν μὲν οἷα 1 δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, 2 ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, 3 δυσχερῶς.

III. Etenim si 1 qualia purgari debent, purgentur, 2 bono fit, & alleuantur: contraria 3 verò, molestè.

Quia hoc libro acturus est de euentu omnis exclusionis, criticæ, symptomaticæ, vel quæ fit artificiosa molitione, pulcherrimum hoc Axioma hoc loco repetit necessariò.

1. Hoc est, si materia morbifica excludatur: nulláque sit ratio excretionis, desideretur

tur in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo.

2. Sublata morbi causa vtraque interna: vnde redintegratur œconomia naturalis. Quare dum purgatio fit, interdum quidem vexat torminibus: sed mox dum peracta est, redintegratur virtus ægri.

3. Nam opes prædiaque vitæ excluduntur: vel quæ excludi debebant, non ita vt debebant excluduntur: sed natura pressa vi morbi conatur quidem id, sed perficere nequit: inde fugit hoc certamen, ac triumphata à vi contraria manus dat vincenti morbo. Quare id iam deuictæ naturæ argumentum est.

IIII.

Φαρμακεύειν 1 θέρεος μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω.

IIII. 1 Æstate 2 superiores potiùs [alui partes] hyeme 3 inferiores medicandæ.

Agit hic de vniuersali euacuatione, qualis ea est quæ fit per elleborum. Nam est particularis, hoc est ventriculi etiam à pituita euacuatio per vomitum (qui hyeme etiam instituitur) de hac non agit hoc loco.

1. In qua ὡραῖα ὡραίως fiunt. Cùm vniuersalis ineunda est purgatio, videndũ qui humores quibus anni temporibus incremẽta ducãt, & quò moueantur naturæ vel aëris vi. Quæ foras feruntur intrò reuocare non decet: nec natura est reuocãda ab vno excretionis genere ad aliud: vt, sudor manat toto corpore, ergo vena secari non debet. Videndum etiam num facilè vomat, nec sit cephalææ obnoxius.

2. Hoc est, vomitio æstate potiùs cienda,

quam hyeme: quia quò natura & humor viam affectant, eò crisium & vacuationum inclinationes fiunt, modò loca ex lege naturæ sint consentanea, nec ex euentu dissentanea. Alui partes superiores æstate circumfluunt maximè bile: vt vena caua quæ sursum repit; quæque supra diaphragma positæ sunt partes. Adiicit sermoni huic μᾶλλον, quare non absolutè hæc pronunciat: nam pituita interdum æstate etiam in vitio est.

4. Ratione humoris pituitosi ad inferiora viam affectantis. Hoc enim Aphorismo ex humoris euacuandi conditione ducitur accommodata euacuandi ratio. Mesue hunc locum explicat, docétque longè præstantiores per inferiora esse purgationes: eò quòd ventriculus concoctioni, non autem purgationi sit dicatus: quòd humor omnis natura grauis deorsum feratur: quandoque plures sint viæ ad inferiora quàm ad superiora. Venter autem est duplex; superior, id est, thorax; inferior, id est aluus. Et hic inferior rursum est duplex; superior, hoc est, os ventriculi, vsque ad palatum, & inferior, hoc est, fundus ventriculi ad imum vsque intestinum. nam hinc quidam dicuntur πικρόχολοι ἄνω: alij κάτω. In nostra regione pituitescent succi, nec assueuere vomitui, vt Græci, qui cottidie vomebant ferè.

V.

In his sequentibus aliquot Aphorismis agit de artificiosa purgatione.

Ὑπὸ 1 κύνα καὶ 2 πρὸ κυνὸς, 3 ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

V. 1 Exoriente cane & 2 ante canis exortum, perdifficiles, 3 sunt purgationes.

Continet

Continet cautionem prouisionemq́; purgationis quæ æstate fieri debet.

1 Id est, ab eo tempore quo Sol Leonis sidus subit, ad ortum Arcturi vsque; hoc est, vsque ad Nonas Septembris, id est ad diem 12. Plinius scribit caniculam oriri die 23. post solstitium æstiuum: quod solstitium est 13. die Iunij. Igitur temporibus Plinij canicula oriebatur 7. Iulij: iam oritur cum 15. gradu Leonis. Quæ diuersitas inde prouenit quòd, licet quarto quoque Anno vnum lucremur diem, ex centesima tamen parte illa diei quæ singulis annis superest, lucramur centesimo quoque anno vnum diem.

18. lib. 18.

2. Cùm Sol Cancrum ingreditur Προκύων. canicula animaduertimus apud nos Belgas sæpè maximos æstus euenire Mense Maio & Iunio.

3. Quòd exhaustum sit corpus: ideóque æstuans facilè incendio febrili occupetur tum etiam contrario medicamenti & ambientis raptu. Vnde metus choleræ siccæ. Si tamen necessitas vrget, potest etiam hac parte æstatis purgatio præscribi: modò ea naturæ exhaustum non augeat. Omne tamen catharticum est callidum. Ambientis vi retrahit purgandum humorem. Ita Galenus, in commentario, dicit, Balneæ calidę obsistunt purgationibus. Sed Hippocrates lauat eos quibus exhibuit elleborum, quò celeriùs purget. Respondemus: Aliud esse corpus ad purgationem præparare, aliud inhibere hypercatharsin. Iuuant purgationes, quia corpus reddunt εὔρουν & quia sistunt hypercatharsin.

VI.

Τοὺς 1 ἰσχνοὺς καὶ 2 εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους 3 χειμῶνα.

De vomitu vniuersali.

VI. 1 Graciles & ex facili 2 vomentes per superiora sunt euacuãdi; 3 cauendo hyemem.

Tribus sequẽtibus Aphorismis explicat Hippocrates quid sit id quod supra dixerat. Per loca conferentia. nam & aër & natura cuiusque spectanda in molitione purgatoria. hoc modo rectè perpendimus & inuenimus quanam sint loca decentia.

A peculiari natura.

1. Qui, cùm inclinantur, ceruicem ostendunt magnam, pectore sunt amplo, scapulis amplis, homines biliosi, in quibus nulla desideratur ratio confirmationis neque in thorace neque in aliis partibus. Hac enim voce temperaturam significat, quemadmodum sequenti conformationem: nam conformatione vel habitu biliosi dicuntur, quibus fundo vẽtriculi inseritur folliculi fellis ductus: temperamento verò, qui multam procreant bilem, ob hepatis ardorem. Omnes enim natura graciles plerumque calidi sunt, colliguntque humores biliosos, vt qui temperaturæ sint congeneres. Sunt enim & alij quidam ex euentu graciles, de quibus in Epidemiis loquitur, non quidem temperaturâ, neque ab exhaustu, sed à vasorum impuritate. Rursus graciles dicuntur alibi qui morbo vel fame sunt extenuati. Graciles igitur, hoc est, non morbo, sed temperamento & habitu, qui sunt ventre calido, turgentibúsque venis, θερμηκοίλιοι καὶ ἐπίφλεβοι.

Graciles varij.

6. Epid. 4. 4. 21.

2. Hoc est, qui vomunt tutò, & sine vllo periculo aut metu hæmorrhagiæ, cephalalgiæ

giæ, aut rupturæ venæ in pectore, unde tabes. Quibus enim magna est ceruix, latum quoque habent thoracem.

3. Quasi dicat plus tribuendum inclinationi humoris hyberni, quàm conformationi & temperaméto. Sunt enim crassi ac κατωῤῥοποι humores hyberni.

Notandũ.

VII.

Τοὺς δὲ 1 δυσημέας καὶ μέσως 2 εὐσάρκους 3 κάτω, ὑποστελλομένους 4 θέρος.

XII. Contrà, qui ægrè 1 vomunt, & paulò 2 habitiores, mediocrísque habitudinis, 3 per inferiora sunt purgandi, 4 cauendo æstaté.

1. Quibus tutò vniuersalis vomitio præscribi non potest; vt qui sunt angusto capite, ceruice, ac thorace, & qui obnoxij sunt doloribus capitis, oculorum, vel eruptioni sanguinis, & tabi.

2. Hoc est, modicè carnosi: nota euchymiæ.

3. Quòd in crassioribus humoribus, & densiore corpore, humorum impulsus ad inferiora decliner.

4. Quia ferè indicatio quæ ab humore expurgando sumitur, vincit eam, quæ ex peculiari cuiusque natura, in habitu & temperamento ducitur. Quasi dicat, plus valet id, quod dixi, Quò natura ducit; quam id quod adiecit, Per loca conferentia. Adiposi homines etiam non cogantur in vomitum: lentis succis enim circumfluunt, ac pondus abdominis his renititur conatibus.

Notandũ.

Adiposi vt purgandi.

VIII.

Τοὺς δὲ 1 φθινώδεας, ὑποστελλομένους τοὺς 2 ἄνω (φαρμακείας.)

Tabidi vt purgandi.

VIII. Sed 1 tabidorum ratio est habenda, ne purgationem iis per 2 superiora vnquam moliendam putes.

1. Hoc est, eorum qui ex tabe laborant, vel naturâ qui eò vergunt, vt quibus alarum instar prominent in dorso scapulæ, hi enim angusto sunt pectore, collo oblongo & tenui, catarrhis obnoxij ferinis. Purgentur rhabarbari infuso, adde mannam, vel syrupum rosatum solutiuum.

Indicatio à peculiari affectione. Notãdum.

2. Quasi dicat, Ferè indicatio quæ à peculiari affectione sumitur, vincit eam quæ ab humoris conditione ducitur. Nam quemadmodum mulieri hystericæ, si asthmatica fuerit, nequaquam oxymel præscribendum, quòd hystericis acetum sit aduersum, etiamsi astmatici sit opportunissimum. Quemadmodum etiam ei qui lienteriæ est obnoxius, nequaquam oxymel præscribemus in asthmate: nam grauiùs laboraret ex lienteria (quę oxymelite exasperatur) quàm ex asthmate. Sic quoque in tabidis, quamdiu vincit symptomatum magnitudo & periculi metus, quamuis bile abundent, & ad eius euacuationem etiam æstas inuitet, nunquam vniuersalem euacuationem pręscribes per vomitum: nam malum inde inualesceret. Nam augescet inde pulmonum vlcus, vel vas istic lacerabitur.

IX.

Τοὺς δὲ 1 μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς 3 κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ 4 ἐναντία προστιθέντες.

Melancholici vt purgandi.

XI. Etenim 1 melancholicos liberaliùs 2 pleniúsque per 3 inferiora purgabis, eâdem ratione 4 contraria adhibebis.

1. Qui huiusmodi sunt naturâ, dietâ, vel morbo

morbo; & quæ olim biliosa fuêre corpora, iam affectâ ætate, perspiratu carentia melancholescunt. Vt quadragenarij iam redditi.

2. Quia hi viribus valent maximam partem, sine infirmitatis metu: eò quòd corpus sit solidum & succi plenum. Ita etiam hypochondriacos curabis. Vt scilicet, humor contumax naturæ expelléti & medicaméto trahéti cedat.

3. Quòd eò crassus omnis humor viam affecter: qui quodammodo est melancholicus. Adhibita ea cautione quæ adhiberi debet ad excitandam naturæ vim, liberanda obstructa, & ad purgandam materiam. Maximè si nulla indicatio maioris mali nos auocet ab hac molitione: vt si sit nephriticus, vel ischiæ implicitus. Alioqui nullus locus purgationi magis est idoneus intestinis: etenim nihil, si Mesuæ fides, concoquunt.

4. Quæ pari excessu pugnant cum naturæ contrario excessu. Focus melancholici humoris sæpè exhauritur clysmis.

X.

Φαρμακεύειν ἐν 1 τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν 2 ὀργᾷ, 3 αὐθήμερον· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι 4 κακόν.

Turgente materia purgandũ. Occasio purgandi.

X. Purgandum est quidem in 1 peracutis morbis, si humor sit , 2 efferus, 3 eodem ipso die: cunctari etenim in huiusmodi affectibus, 4 calamitosum.

1. Qui quarto die vel ad summum septimo cum magnitudine & vehementia suam absoluunt historiam vt in phrenitide, in ardentissima etiam febre, & in cholera morbo.

2. Si nullo consistat loco, nec vlla vna symptomatum species humoris & partis pro-

pria appareat. His regionibus rarò turget materia; quamuis biliosi, æstate, flammante æstu, id interdum experiantur. vide 1. Aph. 22.

*3. Vel ineunte morbo, vel simulatque humor ferri cœpit: non expectato paroxysmi fine, primo vel secundo die purgetur: sæpius primo id fiat. Rhabarbaro id agit doctissimus Holerius. Nos id agimus etiam commodè electario de succo rosarum in phrenitide.

4. Nam calor magis accenditur; vires effœtæ tandem languent; & partibus nobilibus ab orgasmo periculum imminet. Si decumbit in ignobilem partem, vt in glandulas, vel si in artus effundatur, à pharmacià erit abstinendum.

X I.

Non vbique purgationi locus.

Ὁκόσοισι 1 στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν 2 πόνοι, καὶ 3 ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, 4 μήτ' ἄλλως, εἰς 5 ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

XI. Quibuscumque tormina 1 & circum vmbilicum 2 cruciatus, 3 lumborumque dolor adest, qui non discutitur nec purgatione, 4 nec aliter in 5 hydropem siccum firmatur.

Quasi dicat, non omnium morborum curatio in purgatione consistit: quemadmodum non omnium febrium hyparxis, in humorum synathrismo consistit.

1. Præsertim è flatu in tenuibus intestinis, tanquam in ergastulo quodam concluso: cui denegatur exitus propter materiæ crassitudinem, viarum angustiam, & intestini deprauatum motum. Intestinum enim aut non mouetur, aut sursum mouetur. Causa torminum est acerrimus humor, vel flatus, vel ichor ab inflammata vel exulcerata parte. symptomata

mata aperient morbum: si bilis in vitio est, amarescet os, vomet: Si flatus, roga num sederit diu in frigido, vel ventorum incursibus num se exposuerit. Strophos sæpe symptoma est inflammati hepatis.

2. Affectis malè intestinis tenuibus, quæ eò loci continentur: quia intestina crassa obuoluuntur tenuioribus.

3. Lumborũ, mesenterij, & tenuiũ intestinorum, vel frigidæ pituitæ illapsu in lũbos, & vincula neruea sunt, quibus colon & renes lumbis alligantur.

4. Vt fotu, lotu, frictione, emplastris, cataplasmate. nam succrescit noua materia à cõceptâ indelebili intemperie: quare quamuis materia exhauriatur, sobolescet mox recens. Propterea symptoma discutitur, sed causa manet. nam synathrismus nõ excluditur partis mittentis, trahentis, & suscipientis.

5. Ab intemperie frigida primigeniâ, vel relictâ ab haustu aquæ frigidissimæ in mesenterio & hepate, & intestinis: vnde tympanites. Non agit hoc Aphorismo ex professo de hydrope, sed hoc vtitur tãquam familiari exemplo: vt doceat quantum opis & præsidij adferat purgatio: vel quid præstare possit purgatio. Nimirum non omnem morbum purgatione curari posse: sed tãtummodo humorem qui in vitio est expurgari. Adeóque purgatione symptomatum ablationem fieri posse: focum tamen mali, hoc est, hecticam illam intemperiem, vel qualitatem quandam inexplicabilem manere. Vox ἱδρύεται pro non soluẽdo malo accipitur ab Hippocrate: vt etiam à Theocrito Idyllio 17. versu 125. pro firmare.

6. Ἐρυθρ[illegible]

XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι 1 λειεντεριάδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν 2 ἄνω, κακόν.

Quod loco non fit eo uenienter non fit.

XII. Quibuscumque sunt 1 lientericæ alui, hos calamitosum est hyeme per 2 superiora purgare.

Indicationes sum ē...

Hic Aphorismus videtur præponendus superiori. Comparat hoc Aphorismo indicationes inter se, vultque indicationem sumendam esse ab eo quod magis vrget. Videlicet maiorem habendam esse rationem causæ efficientis quàm essentiæ affectibus, & auersionis vtilitatem vinci ab humoris contumaciâ, quâ non licet vomitum sollicitare, quò hoc totum euacuemus corpus. Pugnare autem videtur hic Aphorismus cum Aphorismo decimoquinto libri sexti. Verùm alia ratio est Diarrhœæ, alia Lienteriæ. Diarrhœa enim fit ex elapsu humoris segregati à concretione sanguinis cùm illabitur, vel à partibus superioribus, vel à toto corpore. at lienteria non fit sine vitio ventriculi ab intemperie frigida: vel ab humoribus in vētriculo collectis, vel in ventriculum confluentibus, iisque acidis, vel serosis. Si itaque hæc liēteria æstate accidat, vomitione curari poterit: si hyeme deiectione.

Quid differat causa lienteriæ a causa diarrhœæ.

1. Qua scilicet, cibos præpoperè omnes, concoctionis expertes deijcit.

2. Hoc est, vomitio vniuersalis est his calamitosa quòd pituitosus humor per inferiora viam affectet: cuius vitio hyberna lienteria potissimùm accidit. Et bilis hyberna est quodammodo catarrhopos, nam humorem tunc anarrhopum fieri difficile est.

XIII.

Πρὸς τοὺς 1 ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηιδίως ἄνω καθαιρ.

καθαιρομένοισι, πρὸ τοῦ πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι 3 τροφῇ, καὶ 4 ἀναπαύσει.

XIII. Iam verò cùm necessarius inciderit ellebori vsus, iis qui ægrè per 2 superiora purgantur, ante ipsum pharmacũ humectare 3 oportet corpora pleniore nutricatu & 4 requie.

Purgationi parandum corpus.

Hoc Aphorismo loquitur de artificiosa medicatione moliẽda, quatenus nimirũ perspecto humore qui in vitio est, (habitaq; ratione cuiusque affectionis) ad eã corpus sit præparandũ. Hoc est, quo modo id efficiendũ sit ὑγρῆν: excitãdo videlicet naturæ vim, liberãdo obstructa, & præparãdo materiam. Quasi dicat, Non satis est scire corpus esse purgandum, sed debet reddi meabile.

1. Ellebori albi: vt ad cõtumaces, ischiadis, nephritidis, melãcholiæ, fracturæ calcis, podagræ, & arthritidis morbos. Nõ enim prescribit Hippocrates elleborum ad febrem vel acutos morbos. Ita vtitur elleboro in fractura calcis, modò febris magna absit. Adhibita scilicet cautione quæ adhiberi debet, ex perspicientia vitiosi humoris, peculiaris cuiusq. naturę affectionis, locorũq; lege naturæ cõsentaneorum, nec ex euẽtu dissentaneorum. Nã per elleborũ intelligit omne medicamẽtũ purgãs: quòd elleborũ purgãdi facultate cæteris omnib⁹ antecellat. Quia priusquã in tenuiũ intestinorũ anfractus peruenerit, humorẽ qui toto corpore in vitio est, in vẽtriculũ attraxit. Græci per elleborum, intelligunt album: Arabes, nigrum.

Quibus morbis pr sit elleborũ

2. *Id* est, qui nec facilè nec tutò vniuersali vomitione, quã ciet elleborus albus, purgantur: quòd succi sint catarrhopi, meatus angusti. Namquam senes & pueri elleboro sunt

purgandi: nerui enim infirmi, sunt conuulsioni obnoxij.

3. Succo alibili, vino aut melicrato, & cibo. Integris viribus, florente ætate. Vere, & Autumno, sique natura & humor eò viam affectat, nec reclamet metus maioris morbi, vt cephalææ, vel tabis aut haimorrhagiæ, & si adsit meatuum libertas, tutò ellebori vsus inibitur. Vtatur vitulina pingui, agnina, ouis, iusculis pinguibus. Deinde incidatur materia.

4. Tum animi tum corporis. Vt cibo viscera recreentur & quiete, vnde excitatur naturæ vis, humoris contumacia frangitur: & humectum corpus non facilè in hypercatharsin, vel, ab acrimoniâ ellebori, in spasmum abripitur. Vtatur ergo balneis quatuor aut quinque dies ante vsum ellebori, somno, & ocio. Balneo enim humor funditur.

XIIII.

Ab epoto pharmaco quid agendum.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς 1 κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς 2 ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ 3 ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

XIIII. Epoto elleboro 1 motu ciendum corpus potiùs, quàm 2 somno, & motus vacuitate compescendum; nam corpora motu cieri, vel ipsa indicat 3 nauigatio.

Quasi dicat, Quasi maiorem vim purgandi ab elleboro requiras, corpus moue: Sin autem inhibere volueris, somnum conciliato, neque moueto. Ita votis suis respondebit, & humori vacuando analogum erit. Interdum enim eius motus est inhibendus, hypercatharseos metu. Vt si finem non fecerit purgandi cùm sitis adest. In hypercatharsi date hordeum, poma, ad recreandum ventrem

ventrem, vinum clysteres ex lacte, senum ventrem calfacies. vide Mesuem, Date theriacam.

1. Hoc est, motu potius incitandum corpus, vt materia fluxilis reddatur, & sursum feratur.

2. Quòd somno & quiete omnes sistantur euacuationes præter sudores, maximéque vomitio. Intelligit de iis excretionibus, quæ accidunt vitio humoris retentricem facultatem labefactantis, & expultricem impellentis. Sic lienteria & dysenteria somno & quiete sistuntur, nisi partes nobiles in vitio sint. Nam in dysenteria hepatica minimè præscribi debet somnus: eumque, si sit necessarius, præstat interdiu adhibere, quàm noctu. Dicit autem Hippocrates καὶ μὴ κινέουσιας, nō dicit quietem, sed non motū. nam qui sedet, vel etiam stat, non quiescit, quamuis is non moueatur.

3. Quæ nauseam & vomitionem parit. materia motu incitatur, & fit refluxus humoris è venis in ventriculum: quiete verò omnia intrò recurrunt. Illicò moueat ambulando corpus à sumpto elleboro, vel balneum ingrediatur. Duabus horis à sumptione operatur. Tunc initio incalescit ventriculus, sputat, vomit pituitam, dein eam cum bile permixtam, mox meram bilem.

XV.

Ἐπὴν βούλῃ 1 μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, 2 κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ 3 παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ 4 κίνει.

Pharmacū ut segnescat.

XV. Quotiescumque maiorem 1 ciendi vacuandíque vim à veratro requiris, corpus 2 moue: sin 3 inhibendum sit & sistendum, somnum concilia, 4 neque moueto.

1. Hoc

1. Hoc est, vt contumaciores & copiosiores educat humores.

2. Nisi peculiaris affectio, corporis motum prohibeat: vt ischias, & fractura calcis. Moue, inquit; quia corpora motu purgantur, nam ab eo naturæ vis excitatur, humor incitatur, incitatusque trahenti medicamento facillimè cedit.

3. Metu hypercatharseos, & conuulsionis.

4. Hoc est, sede vel sta, vel etiam decumbe Somnus sistit euacuationes omnes, si sudores excipias. In principio, cùm quis non admodum forte pharmacum hausit, sed mediocre, dormiat: cùm purgare cœperit, vigilet, nisi metus hypercatharseos adsit. Cùm verò leniens remedium sumptum est, non indormiat, quia natura coqueret medicamentum: nisi langueat admodum ventriculus: tunc superdormire tutò potest.

XVI.

Sanis periculosa medicatio. & 2. lib. 36. & 37.

Ἐλλέβορος 1 ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας 2 ὑγιέας ἔχουσι· 3 σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

XVI. Elleborus 1 calamitosus est iis qui sunt 2 integra valetudine: nam 3 conuulsionem adfert.

Euentus.

1. Vidi quos in perniciem traxit solum simplexque apozema purgatorium ex fumariâ cum senæ foliis temerè exhibitum. Nam corpus totum in colliquantem fluxum traxit.

2. Id est, Qui benè habito commoderatoque sunt corpore: quòd ferè huiusmodi humoribus atque visceribus bene constitutis gaudeant. Nam quale partium ab humoribus alimentũ est, talis etiam color, talis etiam habitus totius corporis, in charactere & mole.

3. Exhau

3. Exhaustis partibus solidis & membranis: cùm nihil habeat in quod exerat vires suas, corpus liquat, & stomachum mordet, vnde motus cõuulsiuus potiùs quàm conuulsio. fœda est calamitas, dicit Hippocrates in Fragmento: De purgatoriis remediis, à pharmaco purgatorio hominem interiisse. Nam idem medicamentum seruat & occidit homines.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι, 1 ἀποσιτίη, καὶ 2 καρδιωγμὸς, καὶ 3 σκοτόδινος, καὶ 4 στόμα ἐκπικρὲς μένον, ἄνω φαρμακείης 5 δεῖσθαι σημαίνει.

Venienti morbo vt occurrẽdũ.

XVII. Si cui febris experti eueniat cibi 1 fastidiũ, & stomachi 2 morsus, & 3 tenebricosa vertigo, & oris 4 amaritudo, huic purgatione 5 per superiora est opus.

Perstringit symptomata quæ eueniunt vi biliosi humoris, propriæ substantiæ corruptione laborantis in superiore orificio ventriculi. Dicit febris experti: (si excrementa sanorum sunt similia:) nam si in febre appareãt hæc symptomata ad excretionem criticam, nequaquam conuenit purgatio per superiora. Nam hic loquitur de expurgandis illis humoribus, qui æquabiliter ex toto corpore excludũtur. Si vi morbi hæc symptomata eueniant, vniuersalis vomitus non erit præscribendus: sed reuellenda materia, vel particulari vomitu elidenda, vt oxymelite, & aquâ tepente.

1. Resoluto stomacho, bilis à calore & acrimoniâ, nam inde deiicitur appetentia. Si ineunte morbo hæc aderunt, erunt à translatione symptomatica. Humor qui nautiodem iactationem infert in febre tertiana, potest vomitu

mitu excludi: sed hîc agit Hippocrates de vniuersali vomitu totius corporis.

2. A bile, stomachum, exquisitissimo sensu præditum, mordicante.

3. Vt cùm duplici exurgit mensa lucernâ, fuliginosis vaporibus in cerebrũ elatis, degenerãte flauâ bile primũ in vitellinã & æruginosam, & deniq; in nigrã, ita vt huius fuligine aqueus oculorũ humor inficiatur. Scorodinos ab aluo, sẽper habet cardiogmũ coniunctum.

4. Humoris biliosi ad os diadosi, per continuitatem interioris tunicæ ventriculi, quæ toti ori est communis.

5. Quòd eò biliosus humor viam affectet: & purgationis loca legi naturę sint consentanea: modò ex euentu non sint dissentanea, nec peculiaris affectio thoracis nos auocet, qualis est tabidorum natura.

XVIII.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν 1 ὀδυνήματα, 2 ὁκόσα καθάρσεως δέονται, ἄνω 3 φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει· ὁκόσα δὲ 4 κάτω, κάτω.

Superna purgatione quæ egeant vel inferna.

XVIII. 1. Dolores seu 1 affectiones quæ partibus supra diaphragma oboriũtur, 2 quæcũq; purgationis sunt indigẽtes, superiore 3 pharmaciâ opus esse significant: quæ verò 4 infra, purgationem infernam requirunt.

1. Vt stomachi morsus, & oris amaritudo, tenebricosa vertigo: nam soboles sunt acerrimæ bilis ore ventriculi conceptæ. hæc, vt causa continens, euacuatur.

2. Si non à flatibus obnatæ fuerint, nec ex plethora, sed si tales fuerint quarum tota curatio (etiam causæ coniunctæ) in purgatione consistit; sic ophthalmia nõ curatur vomitu.

3. Nam

3. Nam eò humor viam affectat, si apyrexia adsit, nec cephalæa adsit.

4. Vt dolor vmbilici, genuum grauitas, lumborum cruciatus, pleuritis inferna. Dicet quis, melancholia, ophthalmia, mania, sunt dolores supra diaphragma oborti: hi tamen soluuntur per inferiora, & purgantium vsu curantur. Respondeo, Hippocratem hîc loqui de iis tantùm doloribus quorum omnis in sola & simplici purgatione curatio consistit: quâ nimirum, materia coniuncta euacuatur. Iam in melancholia & ophthalmia, materia coniuncta non expurgatur deiectione, sed antecedens causa reuulsione & deriuatione tollitur. Agitur hîc de materia non vaga, sed de infixa parti.

XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι 1 μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι, 2 οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν. *Non satisfacientis pharmaci repetitio.*

XIX. Quicumque pharmaco epoto purgati 1 non sitiunt, purgationis iustæ metam 2 non attingunt, antequam sitiuerint.

Theorema experientiæ continet hic Aphorismus, sed adhibendum est iudicium. agitur hoc Aphorismo de iustæ purgationis copia. Sitis enim est iustæ purgationis nota: qua agnoscimus talia ac tãta, eoq; modo quòd sint euacuata, qualia ac quanta & quo modo euacuari debent. Sed adhibẽda est distinctio. Nam cùm sitis varias ob causas excitari possit, hîc de ea tantùm siti loquitur, quæ est soboles purgationis. Nã cũ medicamẽtum exhaurit corpus humore excrementitio scatens, vacuationem illam sequitur suctio: suctionẽ verò appetentia & sitis. Si verò sitiat quis, & sui purgandi finem tamen non fecerit, sequitur hy- *Sitis variæ causa.*

Z percathar

per catharsis, & inde conuulsio. In hoc metu det[...] se quieti & somno.

1. Vt tamen nulla excusatio adferri possit, neque inflammati pulmonis, neque æstuantis ventriculi, neque humoris incendentis, neque medicamenti calfacientis; sed tantùm purgationis, indéque exhausti ratio habeatur. Quasi dicat, Non sitiit, ergo repeti purgatio debet: modò leui catarrho non irrigetur venter.

2. A siccitate. nam madoris ventriculi aliquid exhaurit. Sed per febres modum obseruare non possumus, nisi ex alacritate ægri, & ex recrementorum natura. nam febricitantes omnes plerumque sitiunt. Videtur hic Aphorismus postponi deberi sequenti.

XX.

Cruda crassáque materiæ symptomata.

Ἀπυρετοῖσιν ἐοῦσιν ἢν γένηται 1 στρόφος, καὶ γουνάτων 2 βάρος, καὶ ὀσφύος 3 ἄλγημα, 4 κάτω 5 φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

XX. Febris expertibus si 1 tormina accidant, & 2 genuum grauitas, & 3 lumborum dolor, 4 inferiore 5 purgatione opus esse significat.

1. Ab acerrimis succis in intestinis conceptis.

2. A succis in genua decumbentibus per venam cauam.

3. A crassa materia in vena caua stabulante.

4. Quia dolores infra diaphragma oborti purgationis indigentes, inferiorem postulant. Sed primùm paranda erit exclusioni materia, si sanguini adhuc mixta sit.

5. Modò hæc accidentia non eueniant à metastasi, nec criticæ.

XXI.

Ὑποχωρήματα 1 μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, αὐτόματα 2 ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ, 3 κάκιστα. Καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα τῶν ὑποχωρημάτων 4 πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον 5 κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, 6 ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν 7 πλείω χρώματα, οὐ 8 πονηρόν.

De excrementis vi morbi ieitis.

De ſucci melancholici effuſione.

XXI. Deiectiones 1 nigræ, cuiuſmodi eſt ſanguis niger, quæ vltrò 2 diffluunt, tum ſi cum febre, tum ſi ſine febre, 3 calamitoſæ. Et quò 4 plures deiectionum colores deteriores fuerint, eò 5 calamitoſius: Sed ſi vi epoti medicamenti, [tales deiectiones nigræ ferantur,] præclariùs 6 ad ſalutem & apparent & faciunt: & quò plures 7 apparent colores, eò 8 minùs mali.

Iam agit de purgatione ſymptomatica, in qua vel qualitatis vel excretionis modi, vel temporis, vel quantitatis ratio deſideratur. Quæ nimirum, non accidit facultatis virtute, ſed ſolius illius reſolutione.

1. Hoc eſt, deiectiones, quibus humor melancholicus, niger & fæculētus deiicitur. Qui, quoniam propriæ ſubſtantiæ corruptione in vitio eſt, nunquam concreſcit, extra propria conceptacula effuſus. Eſt autem fuſus, non autem concretus, hic humor, vt eſſe ſolet fex ipſius ſanguinis, non tamen atra bilis. Quibus ſanè deiectionibus excitantur ſæpe tormina, & etiam dyſenteriæ. fit talis humor in hepate; cui ſi par non fuerit lien, hepar fatiſcit, ac fient nigræ deiectiones.

2. Cùm dicit ἰόντα, modum excretionis denotat: quia naturalis excretio & critica confertim fit & repentè, ſymptomatica verò, paula-

paulatim & continenter: nam ἰοῦντα moram quandam denotat. Addit αὐτομάτως, id est, vltrò, quia quæ fiunt naturæ beneficio aut vi symptomatica, fiunt vltrò. hîc dicit ea quæ non criticôs feruntur. Nam criticæ vno, altero, vel tertio die absoluuntur excretiones.

3. Quòd indomiti humoris speciem, & partium singulare vitium præ se ferant, & fractas naturæ vires arguant, ac retentricis facultatis ignauiam ostendant visceris illius, vnde dimanant: ac prauam viscere qualitatem conceptam denunciant. Adeò vt tollas licet humorem vitiosum, visceris tamen generantis illud malum elui nequit: vnde perennis generatio illius humoris, vnde toto ferè morbi tempore prodeunt.

4. Vt virides, liuidi, cinericei, & deiectiones ruffæ, vitellinæ; nam quo plures partes in vitio sunt, eò res ægri peiori sunt loco.

5. Quòd pluriũ affectionũ quæ contra naturam sunt in corpore, symptomata sint. Partium vnde manant calamitatem arguunt, & partibus per quas feruntur, calamitosæ sunt.

6. Quòd saluis & integris visceribus vitium excludatur. Significatur itaque naturæ integritas; vtpote cuius est excitare primùm medicamentum: deinde etiam quòd medicamento attrahenti & naturæ expellenti humor noxius cedat.

7. Vt non sint meraci humores.

8. Quod à colluuie humorum à concretione sanguinis segregatorum, sine vllo vitio alicuius visceris, tales appareant. Sed dices, ille humor siue vltrò effluat, siue pharmacia effundatur, idem est ille tamen: cur ergo damnat

Quæstio.

nat Hippocrates, vltrò obortam excretionem eius? Respondeo: Qui pharmaciâ efferebatur, in vitio erat sola synathrismo: sed is qui vltrò effertur, excernendi modo suo atrocius vitium denotat; nam parcâ manu effunditur, quia pars princeps vitium habet, vnde perennis nouáque excrementorum procreatio: quæ pars contusa diuturno vitio, tandem labascit ac resoluitur, suáque retentrice vi spoliatur.

XXII.

Atra bilis excretio quid denunciet.

Νοσημάτων ὁκόσων 1 ἀρχομένων, ἢν χολὴ 2 μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, 3 θανάσιμον.

XXII. 1 Ineuntibus morbis quibusque, si bilis 2 atra sursum deorsúmve effluat, 3 funestum.

1. Hoc est, in morborum principiis; quo tempore nulla pepasmi signa elucent, ac natiuus calor opprimitur à materiâ morbificâ. Nam tūc, cùm secreta morbifica materia non sit à sanguine, excerni nequit bonis ægri rebus: nam signa pepasmi præcedere deberent. Cùm itaque tunc excernitur, argumento erit causam illam stimulare acerrimâ vi excretricem, vel eam premi mole materiæ; vel retentricem vim exoletam esse partis eius vnde effluit, & affligit partes per quas manat.

2. Id est, humor nigrore quodã pellucidus, semper fusus, & nunquam concrescens, mordax, ac terrã aceti more fermentans, atra scilicet bilis. Bene vtitur Hippocrates eâ voce ἐπέλθῃ. motum enim significat symptomaticum. Quasi dicat, si paulatim & continenter prodeat: quo significatur, partis, vnde emanat, humor, resolutio, ab internarum partium incendio. Si enim confertim talis humor ex-

Ex Galeno in Commentario.

cerna

Casus.

cernatur, pepaſmi notis apparentibus, bono erit. nam euphoriam conſectariam ducet. Adfui febricitanti Illuſtriſſimæ matronæ, quæ à pepaſmo vrinæ, aluo aterrima excernebat. hæc ab his viſis mirè terrebatur. à nobis in ſpem erecta, & ſummi Dei beneficio euaſit.

3. Nam cùm ineunte morbo pepaſmi expertia ſint omnia, ob eámque cauſam excretio nulla ſalutaris tum eſſe poſſit, hoc erit deterior atræ bilis excretio, quò & cruditate, & maligna vi cæteris antecellit humoribus. Nec ſolùm partis vnde manat arguit calamitatem, ſed quò & quâ fertur calamitoſa eſt. Hinc dyſenteria ab atra bile lethalis eſt. Hinc eliciuntur duo Axiomata: Omnis excretio quæ fit ineunte morbo, ſymptoma eſt magnarum affectionum quæ corpori inſunt. Nulla excretio in initio, fit naturæ beneficio: nam illa tunc oppreſſa iacet.

Axiomata ex Commẽtario Galeni.

23

XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως 1 λεπτυσμένοισι 2 χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον 3 αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ 4 ἀποθνήσκουσι.

Sanguinis vel atrorũ ſuccorum excluſio.

XXIII. Quibuſcumque morbo acuto, aut diuturno, aut vulnere, aut alio quouis modo 1 extenuatis 2 bilis atra, aut tale quippiam quod feculenti 3 ſanguinis ſpeciem exhibet, effluat, poſtridie 4 moriuntur.

Hiſtoria.

Vidi Ducem militum, qui cùm diu quartana affectus fuiſſet, & emaciatus, tandem concreti ſanguinis magnam copiam per ſedem depoſuit: poſtridie obiit.

1. Non inchoatâ, ſed perfectâ extenuatione: quâ non ſolùm ſpiritus & humoris diſſipatio,

patio, sed partium solidarum exhaustus significatur.

2. Qualis proximo descripta est Aphorismo.

3. Huiusmodi est sanguis niger, descriptus Aphorismo vigesimo septimo.

4. Resolutis partibus nutritioni dicatis, planéque exhaustis. Et quò plures facultates labefactatæ sunt, eò res ægri peiore sunt loco. Postridie, inquit, moriuntur, quia nihil est ampliùs quod vitam continere possit.

XXIIII.

1 Δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης 2 ἄρξηται, 3 θανάσιμον.

XXIIII.1 Dysenteria si ab atra bile 2 initium duxerit, 3 funesta.

Disenteriæ variæ species.

1. Dysenteriæ nomine significatur omnis cruenta deiectio: cuius vt variæ sunt causæ, ita quoque variæ species. Nam aliquando accidit ob crus amputatum: quæ est salutaris. Aliquando euenit iis qui excernunt prærubras alui proluuies; quæ in Coacis, dicitur dysenteria hepatica, resolutâ enim hepatis substantiâ, sanguis seorsus excernitur. Aliquando accidit exulceratis intestinis, vbi nimirum venæ eorum vel rumpuntur, vel eroduntur à pituita salsa, vel bile flaua aut atra. Si acciderit à pituita salsa, medicamento pituitam illam eluente facilè curabitur, similiter si à bile flaua euenerit. Si verò ab atra euenerit bile, illa disenteria, hoc est, cruēta excretio cū vlcere primigenio ab illa atra bile erit insanabilis: eò quòd materia illa pepasmi sit expers, quodque tantam habeat erodendi vim, vt vlcus per intestina serpat. Atque hinc primo die excernentur quædam ca-

runcu

Axioma. tunculæ; vnde vtramque intestini partẽ æquabiliter afficit. At omne vlcus quod cutem contra se afficit suppurando, est insanabile; quia tollitur fundamentum nouæ carnis regenerandæ. hoc est, sesarcoũn efficere nequit. Præterea intestino sic laborante, continuatione tunicæ, malum ad ventriculum peruenit: vnde lienteria, id quod est lethale.

2. Cùm natura morbificis causis opprimitur: nam potest critico die, criticῶs efferri.

3. Quòd eius materia, partis (hepatis videlicet & lienis) vnde manauit, calamitatẽ ostendat. Deinde quòd vlcus sit insanabile, inde etiam doloris vi, languidæ vires redduntur, & interceptione officij intestinorum naturalis œconomia labefactatur. Et hæc atræ bilis exclusio significat vim hepatis & lienis esse resolutam; atque incendio harum partium, exhaustum esse benignum ichorem succorum.

XXV.

Sanguinis exclusio. *Αἷμα 1 ἄνω μὲν, 2 ὁκοῖον ἂν ᾖ, 3 κακόν· 4 κάτω δὲ, 5 ἀγαθὸν. 6 μέλαν ὑποχωρέον.*

XXV. Si cui sanguis per 1 superiora erumpat, 2 cuiusmodi tandem is fuerit, 3 calamitosum: at per 4 inferiora, 5 nigra si recedant, 6 bonum.

Hoc dicit: Quæcunque excretio huiusmodi est, vt essentia partis vnde emanat, aut rei naturalis contenta speciem referat, ea toto genere est præter naturam, & calamitosa. Sed obijcies, Hæmorrhagia adolescentum, item hæmorrhagia critica in causis, salubriter euenit. Respondemus hîc ἄνω significare exclusionem per os. Cùm verò dicit, cuiusmodi tandẽ fuerint: notat qualitatẽ, tẽpus, & excernendi modum. hoc est, siue niger, siue

Obiectio.

purpu

purpureus siue dilutus, siue seri sit naturalis particeps siue expers, siue fusus, siue concretus: siuè vomitione è ventriculo & vitiosis partibus, siue expectoretur è thorace cum tussi & dolore, vel ex pulmonibus sufflauus & spumās, vel è larynge paucus cum tussi, vel è faucibus paucus sinè tussi, sed cum screatu. Cùm dicit κάτω, *significat excretionem per aluum; quia nō agit hîc de mēstruali profluuio: neque enim menses mulierum nigri possunt esse boni, sed debent esse purpurei. neque agit de hæmorrhoïdibus.*

1. Hoc est, si vomitione reddatur, vel expectorato. Modò nulla excusatio neq; mēstruorū suppressorum, neque pleuritidis adferri possit.

2. Niger, concretus, fusus.

3. Ob difficultatem curandi: quòd vena lacera in illis partibus ægrè restituatur suę continuitati. Et etiam, quòd res quæ secundum naturam continetur, excernitur.

4. Vt per aluum; si non ἀθρόως efferantur.

5. Si necessaria sit talis excretio: vt in iis quibus amputatum est crus, aliúdve membrum. quæ excretio dicitur dysenteria cruenta naturalis, libro de articulis.

6. A mora ac cunctatione inducto nigrore, non à proprio colore cùm ita nigrescit. Sed priusquam excluditur, nigrorem induit sanguis. Quare de inferna elisione sanguinis hîc agit, quæ tardè manat.

XXVI.

Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης 1 ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν 2 σάρκες ὑποχωρήσωσι, 3 θανάσιμον.

In dysenteria.

XXVI. Si, 1 quando dysenteria detinet, excernantur eiusmodi veluti sunt 2 carunculæ, 3 funestum.

1. Hoc est, quem diu multúmque dysenteria exercuit: qui ineunte dysenteriâ excreuit alba, æqualia pauca & opima, procedente verò eâ, flaua pauca & opima, nec non ramentosa, & tandem carunculas. ἐγχρόνιῳ vtitur in graui affectu Hippocrates.

2. Quòd vtraque intestini tunica abradatur, nam ramentosa excernuntur tunc, cùm carnosior intestini tunica abraditur.

3. Officij communis priuatione, & vlceris contumaciâ, quod cicatrice obduci nequit. Agitur hìc de dysenteria illa, quę accidit exulceratis intestinis ac pituita salsa, bile flaua, vel atra. Vnde omnis substantia intestini absumitur ita, vt cutem contra sese afficiat.

XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν 1 τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέει 2 πλῆθος 3 ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ 4 κοιλίαι καθυγραίνονται.

Aluus ab haimorrhagia feratur.

XXVII. Si cui 1 febricitanti sanguinis 2 copia 3 vndecumque profluat, huic, dum reficietur, 4 aluus feretur.

1. Ineunte vel vigente morbo. Aluóque ignaua officij vacuitate.

2. Immoderata.

3. Per nares, vterum, sedem.

4. Labefactata caloris vi, immutatóque temperamento, habitu, & actione vẽtris, vnde cruditas ac intercepta distributio alimenti. Liquidis humidis feretur aluus, donec naturæ vis redintegrata fuerit. Ergo non temerè sistatur illud profluuium, nec cruda materia retenta in putredinem abeat.

XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγινομένης 1 παύεται· καὶ ὁκόσοισι 2 κώφωσις, χολωδέων ἐπιγινομένων 3 παύεται.

Surditas

XXVIII. Quibus biliosis excrementis fertur aluus, oborta surditate 2 sistitur: [& contrà] qui 2 obsurdescunt, superueniente alui bilioso profluuio, 3 liberantur.

Præcepta quædam traduntur de humorum successione & translatione.

1. Materiæ ad superiores partes translatione, & auditorij meatus obstructione fugaci cùm obsurdescunt ægri: non à facultatis resolutione, quæ indicaret exhaustum iam esse cerebrũ; vt in Hermocrate; in quo fertur aluus, at obstructio manet.

2. Fugaci, non fixâ surditate.

3. Diadosi. Si autem non in auditorium meatum, sed in cerebrum translata fuerit bilis, phrenitis nascetur. quare solue, q. d. tunc aluum: quò fiat diadosis.

XXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν 1 ἑκταίοισιν ἐοῦσι 2 ῥίγεα γίνεται, 3 δύσκριτα.

XXIX. Quibuscumque 1 sextum diem febris continuæ agentibus incidunt 2 rigores, 3 sinistri iudicij sunt.

Rigor in in febribus continuis.

1. Meminit diei & non periodi: nam agit de acutis morbis. Sextus dies tyrannorum more indicat: vel enim mortem in procinctu esse dicit; vel recurrentis cum morbi metu indicat.

2. Vel excretiones quæuis: vt sudorum. Rigor est motus concussiuus à frigore, à bile vellicante superiorem ventrem. Est is duplex, criticus, & symptomaticus. Criticus est va-

hemens; supprimit vrinam dein sudant affatim: semel in continuis fit. Alius est symptomaticus fitque motu morbi, vt hîc; & vitio partis, vt purè accepto in thorace.

3. Vt causæ, & vt signa: vt causæ, quia fractæ vires illam quassationem ferre nequeunt. Dicit autem rigores, pluraliter, quibus vires frequenter quassantur. Vt signa: quòd iudicatoria non iudicantia, vel sint ad mortem, vel ad deterius. Præterea nihil conuenienter naturæ fit, in quo temporis excretionis ratio desideratur. Sexto die si signa appârent quæ speciem crisis denunciant, ea mala sunt: quia antè, signis apparentibus ad tempus crisis significata non fuêre.

XXX.

Diuturna febris nota.

Ὁκόσοισι 1 παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην 2 ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, 3 δυσκρίτοι.

XXX. Quibus accidunt 1 paroxysmi, si, qua hora desiit 2 febris, eâdem postridie repetat, 3 difficilis iudicij erit.

1. Id est, qui febri essentiali typica & periodica conflictantur.

2. Ἀφίω postpono, vel desino: vt si febris primo die hora quarta matutina inuaserit, & desierit post viginti quatuor horas; sique sequenti die iterum inualeat ea hora qua desiit, id est, hora quarta matutina; si hanc seriem seruat in suo decursu, crassæ materiæ argumentum erit, & principij huius morbi.

3. Ob materiæ contumaciam diuturnitatem indicat. Nam vt æger febrili calamitate defungatur, triplici auxilio opus est, scilicet vt naturæ vis fulgeat, meatuum adsit libertas, &

vt

vt præparata sit materia ad exclusionem. Sed hîc adest materiæ contumacia, naturæ oppressæ inertia, vnde nullus conatus ad apostasim: nam fixa stabilisque adest causa. Docet hoc Aphorismo captandas esse purgationum occasiones: non cruda, in febris essentiali periodica, purganda esse: & quo modo crudoris tempus à nobis notari debet.

Vsus huius Aphorismi.

XXXI.

Τοῖσι 1 κοπιώδεσιν ἐν τοῖσι 2 πυρετοῖσιν, ἐς 3 ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς 4 γνάθους μάλιστα αἱ 5 ἀποστάσεις γίνονται.

XXXI. 1 Lassitudine fractis per 2 febres, in 3 articulis & ad 4 maxillas potissimùm 5 abscessus fiunt.

Febres cũ lassitudine.

Hic Aphorismus agit de lassitudinibus quæ vltrò per morbos oboriuntur, criticè vel symptomaticè.

1. Hoc est, qui ita sunt affecti, vt vel si minimum moueantur, sensio lassitudinis illis oboriatur.

2. Quæ inde laboriosæ dicuntur: quòd à labore, vel quòd vltrò oborta sit lassitudo.

3. Partibus nimirum amplioribus & materiæ febrilis capacibus: siquidem febris laboriosa fit, à lassitudine vltrò oborta.

4. Excitatis scilicet parotidibus phlegmonosis: quemadmodum in febre ardente si quid ab hæmorrhagia relinquatur, vel excitatis parotidibus œdematosis in febre lenta & pituitosa.

5. Per materiæ febrilis diadosin. Nisi vrina profluat crassa, multa & alba, qualis Archigenis seruo profluxit: aut aluus feratur. Raró in cæteris morbis abscessus fiunt; in iis verò

6. Epid. 4. 2. & 2. Progn. 67. & 6. Epid. 2. 44.

quæ lassitudinem coniunctam habent vltro à succorum copiâ obnatam, interdum decubitus fit in artus. Quasi dicat: Hippocrates, per febres laboriosas periculum adest futuri abscessus: ergo, ne hoc fiat, coque crudam materiam, & purga.

Vsus.

XXXII.

Οἷσιν δὲ 1 ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τι 2 πονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες 3 γίνονται.

Lassitudines quæ conualescentibus accidunt.

XXXII. Et quibus à morbo 1 restitutis quippiam est 2 infirmum, ibi abscessus 3 fiunt.

1. Ita tamen vt supersint materiæ febrilis reliquiæ: aut si liberaliùs se potu & cibo inuitent, quàm exhausti corporis ratio postulet, aut quàm immutata ventriculi actio, temperamentum & habitus perferre possunt.

2. Vel, infirmitatis aliquid superest. Prædicit enim partis lassitudo, eò materiam affectare viam: vt ab imperfecta crisi interdũ euenit.

3. Exclusione materiæ à parte continente, in eam quæ continetur. Quasi dicat, cùm quis à febri magna euâsit; sæpè in discrimen venit homo, quia partes internæ & externæ labefactatæ sunt: hinc, si non accurata diæta accesserit, hepatis & lienis scirrhi, vel cephalææ: vel foras in artus, si ibi imbecillitas, abscessus effunduntur. Quare ne quid coaceruetur, dentur pilulæ alephanginæ, masticinæ vel Ruffi, vel tale quid.

Vsus.

XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός 1 τι ᾖ πρὸ τοῦ 2 νοσέειν, 3 ἐνταῦθα στηρίζει 4 ἡ νοῦσος.

De lassitudinibus quæ præcedunt morbos.

XXXIII. Quinetiamsi 1 quid antè laborauerit priusquam 2 morbus inuaserit, ibi 3 se morbus 4 obfirmat.

1. Vt

1. Vt cerebrum, pulmones, aluus.

2. Quemadmodum in morbis epidemiis, qui sub dispersorum specie homines inuadũt.

3. Vt si quæ pars antè lassitudine fatigata fuerit, & in talibus morbis vbi spes est futuri abscessus.

4. Generatione paroxysmo, & diadosi, vel successione, hoc est, primario & secundario foco. Vide historiam Critonis & Herophontis. Quasi dicat, prouisio habeatur de parte infirma, maximè si illa princeps fuerit; ne eò se conuertat materia morbifica.

1. Epid.

Vsus.

XXXIIII.

Ἢν ὑπὸ 1 πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ 2 ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ 3 ἐξαίφνης ἐπιγένηται, 4 θανάσιμον.

Angina latens.

XXXIIII. Si cui 1 vehementer febricitanti, nullo in faucibus 2 conspicuo tumore, 3 repètè incidat strangulatio, 4 funestũ.

Hoc & sequenti Aphorismo agit de humorum matastasi symptomatica, quæ est planè funesta, eò quòd functiones ad vitam necessariæ labefactantur.

1. Ita vt validæ febri sit implicitus, eiúsque dominatu teneatur: proptereáque maximè liberæ respirationis sit indigens. Adest & dolor in inflammatione: nam interdum, dicit hîc Galenus, obnascitur suffocatio à pituitæ copia rigante internam tunicam laryngis: vel à resolutis musculis laryngem aperientibus: vel è iunctis his causis: vel à siccitate tendente internos laryngis musculos: verùm hæ suffocationes sunt doloris expertes.

2. Hoc est nullo ceruicis externo rubore, aut tumore interno. οἴδημα, tumor veteribus est.

3. Inflammata laringe. cuius inflammationis nulla signa eduntur, nisi doloris & orthopnœæ. Inde aër à corde arcetur, & prohibetur fuliginum exitus. Dicit, repentè, quòd laryngi proprium: nam peripneumonia id non agit repentè, sed in vigore tandem: nec, inquit in Commentario Galenus, asperæ arteriæ inflammatio suffocat, sed dispnœam adfert, ob amplitudinem, & tunicæ eius tenuitatem, quæ magnum tumorem facere nequit.

4. Quòd ad calamitosam vim morbi accedat respirationis interceptio, quæ etiam sola funesta est: sed eò maior, quo maior respirandi adest necessitas. Nam dum pus conficitur, strangulatur æger: vel si ad pepasmum ventum sit, quia excerni pus nequit, fluit in pulmones eósque opprimit. Quin venæ sectio reliquáq; remedia non eximunt causam coniunctam, cùm eò non veniat eorum vis.

XXXV.

Ἢν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ 1 ἐχομένῳ ὁ 2 τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις 3 καταπίνειν δύνηται, 4 οἰδήματος μὴ ἐόντος, 5 θανάσιμον.

Angina à luxata vertebra.

XXXV. Si cui 1 insigniter febricitanti collum repentè 2 peruertitur; vt vix 3 deglutire possit, nec vllus 4 appareat tumor, 5 funestum.

1. Hoc est, si oborto abscessu non tollatur febris: imò si potiùs accedat difficultas tum respirandi, tum deglutiendi.

2. Luxata vertebra quæ cum occipite conuertitur, per tuberculum illâ parte obortum. indicio est inde esse, quia sine causa manifesta peruertitur: nam à phymate membranæ & vincula vertebrarum conuelluntur.

3. Deglu

3. Deglutitio & respiratio maximè requiruntur in magnis febribus. Nam hîc tum potu tum medicamentis æquè pugnare debemus, quia naturæ studendum, & cum morbo pugnandum est.

4. Aspectabilis scilicet in ceruice vel in sterno, quia non oritur à lapsu, ictu. Sed à conuulsione fit illa luxatio. Fitque vel in anticam partem, & dicitur lordôsis, hoc est excauatio: vel in posticam, & dicitur cyphôsis: aut in alterutrum latus, vocatúrque scoliosis, vel obliqua excauatio.

5. Potissimùm secundæ vertebræ, quæ capiti validissimo vinculo connectitur, quo vinculo rupto cōprimitur œsophagus & larynx. Secundæ autem huius vertebræ, quæ dens dicitur, in anticam vel posticam partem luxatio, planè est funesta; in alterutrum verò latus, minimè periculosa. Contrà, inferiorum vertebrarum in alterutrum latus periculosior est quàm in anticam vel posticam luxatio, eò quòd hæc resolutionem membri adferat, cōpresso neruo qui hinc in membra porrigitur. De hoc malo agit 2. Epidem. 2. 2.

XXXVI.

Crisis per sudores in febribus.

Ἱδρῶτες πυρεταίνοντι ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ δὲ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν. Οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

XXXVI. Sudores febricitantibus si manare cœperint, salutares quidē sunt qui emanant

die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimoprimo, tricesimoprimo, & tricesimoquarto: ij enim sudores 1 morbos indicant. Sed qui non ita 2 eueniunt, laborem, diuturnitatem, & 3 recidiuam ostendunt.

Dies quibus criticũs sudores manant. Idẽ de cæteris excretionibus intellige. Qui verò morbi hos dies superant, raro crisin illam veram habẽt, sed vel abscessu vel sensim coctione vincuntur. Raro tamen vltra vicesimum sudoribus iudicãtur. Nũc agit de excretionibus criticis. Quarum prima est in sudoribus, deinde in sputo, postrema in vrinis. Sudor excretio est quædam critica, si in eum diem incidat, quo morbus accedit. Materia autem morborum acutorũ est biliosa, quæ tertio quoque die paroxysmũ facit. Itaque vt sudor sit criticus, oportet vt die impari accedat: quia quæ diebus imparibus accedunt, imparibus iudicantur, & contrà. Deinde, nõ satis est sudores imparibus diebus accedere, sed debent insuper dupli- ci signorũ genere ostendi, longéque antè signis ad tempus crisis; Vt in febre acuta si vrina quarto die protulerit notam pepasmi: deinde cùm ferè ventum fuerit ad septimum diem, si signa accedunt apparentia ad speciem crisis, cuiusmodi est vrinæ suppressio ante rigorẽ, quem excipit sudor. Huiusmodi sudores sunt critici, & excipiendi, modò nulla ratio desideretur in qualitate, copiâ, & modô excernendi. Hoc Aphorismo agit de solo excretionis tempore. An ergo die tertio, ineunte morbo, salubriter apparere potest sudor? Maximè, per tales morbos quos Hippocrates vocat benè moratos, qualis est synochus nõ putris. Quartum diem omisit, eò quòd quartana hæmorrhagia

Quæstio.

Quartus dies.

gia sunt difficiles. quartus non est index, sed index septimi. Scribit Galenus se semel tantum vidisse crisin editam quarto die, Archigenes bis tantùm id viderat, synochi tamen hoc die indicantur: quia mouentur diebus paribus. Sed morbi acuti, sui causam agnoscũt bilem: hoc imparibus mouetur. Quare si quartò in his fiat excretio, calamitosa erit: nisi crisis illa inchoata fuerit tertio die: nam interdum perennat crisis in duos vel tres dies. Quæ paribus iudicantur excurrũt longius, quàm quæ imparibus. Numerantur dies impares ad tricesimum quartum in morbis acutis, qui biliosi sunt: propterea imparibus iudicantur, nam in paroxysmo fit crisis.

1. In quibus nulla ratio desideratur in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo: nam manant toto corporis habitu, ac elidunt serum venis conceptum.

2. Non diebus criticis: Quia iudicatoria non iudicantia, sunt sinistri iudicij.

3. Quòd sint iudicatorij non iudicantes, proptereaque sint signa & causæ symptomaticæ, quodque fiant motu morbi, significatur. Humoris enim pepasmi expertis copiam denunciant.

XXXVII.

Sudor frigidus.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γιγνόμενοι, 1 θάνατον· ξὺν 2 πρηϋτέρῳ δὲ, 3 μῆκος νούσου σημαίνουσι.

XXXVII. Sudores frigidi, si cum febre acuta profluant, 1 mortem ostendunt: cum 2 minore autem, 3 diuturnitatem morbi.

Hîc iã agit de qualitate sudoris critici. Debet enim sudor criticus esse calidus: nam omnis sudor omnisq; rigor qui non facilè incalescit, signi-

Vsus.

ficat extinctionem caloris natiui. Cautè itaque vt medicus remedia hic adhibeat, quasi monet.

1. Extincto calido natiuo. Quia nulla pepasmi signa præcessere, nec die critico fluunt, nec toto corpore calidi manant, nec symptomatum febrísve remissionem afferunt. Tantam succorum copiam adesse loquitur hoc frigus, vt crudor ille ne à febrili quidem ardore calescat. non aliter ac glacies cùm liquitur à sole. Argumentum calidi natiui extincti, & resolutæ facultatis retentricis.

2. Cum febre inflammationis & malignæ qualitatis experte: quales sunt febres intermissionis participes, cuiusmodi est tertiana.

3. Ex materiæ copia & cõtumacia, quæ nõ facilè calorem concipit. Hæc morbi diuturnitas in pepasmi difficultate consistit. Nam cùm illa materia difficulter incalescat, difficulter quoque pepasmum recipit. Sed quæres, Anne sit eadem ratio frigidi sudoris qui manat in febre acuta, & illius qui fluit in miti febre? Minimè certè: quia vnus fit per extinctionem: alter, per materiæ contumaciam, eamque tandem mitigare poterit naturæ vis, si illa satis vegeta fuerit.

XXXVIII.

Καὶ 1 ὅκῃ ἔνι τοῦ σώματος 2 ἱδρὼς, ἐνταῦθα 3 φράζει τὴν νοῦσον.

XXXVIII. Qua 1 parte corporis 2 sudor manat, morbum 3 illius partis arguit.

Sudor indicat partẽ affectam.

Docet quid inter sit inter ephidrosin & sudorem. Quasi dicat, calamitosa est omnis ephidrosis, quacũque die etiam fiat, & si critico manarit die, tanto peior, quia accidit motu morbi, aut vitio partis vnde erũpit. Agit itaque nũc de excretionis

tionis modo. Vult enim vt sudor toto erũpat corpore: quia quãto plures partes se ad illius materiæ excretionem accingunt, eò plus adiumenti adferunt.

1. Capite, aut thorace.

2. Ephidrôsis symptomatica, à materiæ copia, & à fracta retentrice facultate.

3. Nam resoluta cùm est vis partium vitalium, per febres essentiales, sudor symptomaticus erumpit è thorace: in phreniticis verò, resoluto cerebro, è capite. Quare ibi humorem morbiferum delitescere significatio fit. Et est symptomaticus qui toto fluit morbo, paucus aut tenuis: etiam toto corpore, vel capite & thorace, à cruda materia, & à partis imbecillitate. Cauendum igitur, vbi talia, ne pharmaca aut magna remedia præscribantur.

XXXIX.

De calore & frigore.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος 1 θερμὸν ἢ 2 ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

XXXIX. Quemadmodũ & qua parte corporis 1calor aut 2frigus percipitur, ibi est morb9.

Quasi dicat, Non omnium tamen morborum curatio in pharmacia consistit.

1. Vt si inæqualia sunt hypochõdria, & si pectus incendio conflagrat citra febrem, ibi erit morbus.

2. Stabilia hæc si fuerint, miniméque fugacia, ita vt inde causæ morbificæ ibi stabulantis argumenta sint. Propterea his partibus admouemus fotus, phlebotomiam, & cucurbitulas: quin interdũ cauteria. Chirurgus quidã Vltraiectinus implacabili dolore particulæ capitis laborabat: à nullis remediis iuuabatur, tandem iussi cauterium potentiale admoueri: curatus fuit,

fuit, citra aſpectabilis mali aliquam effuſionem. Indicibili quadã qualitate vel aura, ſine dubio, fatigatus is fuerat in ea parte.

XL.

Καὶ ὅκȣ ἐν 1 ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ, ἢν τὸ σῶμα 2 καταψύχηται ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ 3 χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρȣ γίνηται, 4 μῆκος νȣ́σȣ σημαίνει.

Longitudo morbi vt notetur.

XL. Quin etiam quum in 1 vniuerſo corpore crebrò mutantur, vt ſi modò 2 caleſcat, modò frigeſcat corpus, aut color 3 alter ex altero fiat, 4 diuturnitatem morbi oſtendunt.

Cautionem purgatoriam ſcribit ne quis exiſtimet illicò purgãdum eſſe, nam natura in quibuſdam ilicò excernere nequit, ſed tempore in quibuſdam opus eſt, vt coquatur materia.

1. Dicit eam mutationẽ fieri ex materia multiplici per totum corporis habitum diffuſa. Excluditur ergo, quod ex Coacis obiici poſſit, vbi dicitur: Repentina extremarum partium in vtramque mutatio, calamitoſa, quia mutationes quæ æqualiter fiunt toto corpore, ſunt minùs periculoſæ, quàm quæ vna vel altera tantùm parte corporis. Quòd itaque dicit [quum crebrò mutantur in vniuerſo corpore] intellige, nõ tantùm in extimis partibus: quarum repentina in vtramque mutatio ſolet eſſe calamitoſa (talis in acuta & maligna febre euenire ſolet) ſed toto corporis habitu.

2. Ex viciſſitudine humorum calidorum & frigidorum, in motu & quiete: ita tamen vt neque incendij, neque extremi frigoris ſenſus percipiatur. Significat multiplicem materiã, & varios motus, vnde pepaſmi difficultas, &

mul

multarum etiam partiũ affectio significatur. Refrigeratio est triplex, periodica, symptomatica (quæ notat à summa visceris inflammatione calidum natiuũ opprimi) & critica.

3. Qui ferè similis efflorescit humoribus.

4. Propter pepasmi difficultatem aut multiplicem materiam, quæ ex caloris & frigoris vicissitudine, & coloris mutatione significatur. Si vires pares fuerint, tandem mitigabitur ea materia.

XLI.

Ἱδρὼς 1 πολὺς ἐξ 2 ὕπνου ἄνευ φανερῆς 3 αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι 4 τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ 5 τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι 9 κενώσιος δέεται.

Sudor copiosus.

XLI. Sudor 1 multus qui à 2 somno, sine 3 causa quæ à foris est incidente, erumpit, 4 largiore cibo arguit corpus vti. : Quod si id dat in eo qui suo 5 defraudatur genio, 6 necessariam euacuationem esse ostendit.

1. Id est, confertim & copiosè diffluens, vt non infirmæ naturæ, sed redundantis excrementi symptoma sit. Quamuis, in sanis, per somnum si paucus manat sudor, nihil mali habeat is: quia rarioris corporis ac paucę materiæ index est.

2. Hoc est, dum coctioni incumbit natura, & natura digestioni dat operam, absolutâ concoctionis periodo. Nam vt concoctio fit per somnum, sic post somnum fit digestio. Si ergo eo tempore quo natura operam dare debet coctioni, appositioni, agglutinationi, & nutritioni, sine causa manifesta erumpant sudores, malum id est, coctione verò peracta,

bono

bono naturæ fiunt: vt tempore matutino sub finem somni. nam circa somni initium, coquit: deinde separat vtilia ab inutilibus, tum demum distribuit in corpus, ac apponit bonum: reliquum in aurora, sub finem somni in sudorem soluit.

3. Vt ab aëre calido, in Austrino statu sine flatu, vel à tegumentis, aut à cibis sudorificis.

4. Supra exhausti corporis rationem, & partium nutritioni dicatarum conditionem & statum.

5. Id est, in eo qui non est cibi appetens immoderatè.

6. Quòd ventriculi segnities in appetẽdo & coquendo, vasorum impuritatem, & omnis aluinæ œconomiæ confusionem adferat. Si, inquit Galenus, hæc eueniant ob recentem copiam alimenti, abstineat: sin euenerit ob olim ingestam ciborum copiam, euacuetur. Quasi dicat Hippocrates, Per morbos acutos hi sudores non critici, ob has causas interdũ etiam manant: non aliter ac hypostases bonæ in vrinis appârent interdum, cùm adhuc cruditatis plena sunt omnia, quòd liberaliùs habeatur æger. nam à cibi copia est illa hypostasis, non à materia morbifica. Ex hoc Aphorismo collige has Maximas sentẽtias: Omnis sudor qui citra causam manifestam appâret, est contra naturam. Nullus sudor multus potest fieri ab infirmitate naturæ. Qui cibum non appetit, necessariò est purgandus.

6. Epid. 3. 1.

Axioma.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς 1 αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς 2 μείζω, ὁ δὲ θερμὸς 3 ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

XLII.

XLII. Sudor multus, frigidus aut calidus, 1 assiduè fluens, frigidus quidem 2 maiorem, calidus verò 3 minorem morbum ostendit.

Sudor frigidus aut calidus.

1. Toto corpore, vel aliqua parte: qui fluunt sine vllo dierum criticorum delectu, ineunte morbo, crescente, vigente.

2. Id est, & calamitosiorem, & difficiliorem curatu, atque sinistri iudicij. Nam significat aut natiui caloris infirmitatem, aut malignitatem & contumaciam materiæ. Morbus autem tripliciter dicitur magnus: dignitate partis quæ occupatur, symptomatum magnitudine, & curandi difficultate.

Morbus magnus quis.

3. Pepasmi facilitate, ex materia quidem vniusmodi, sed copiosiore, quæ calorem concepit. Omnis sudor bonus, calidus est: at non omnis sudor calidus, bonus est.

Corollariũ.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι 1 μὴ διαλείποντες διὰ 2 τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον 3 ἐπικίνδυνοι· 4 ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ 5 διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι 6 ἀκίνδυνοι.

Febres intermittentes periculi sunt expertes.

XLIII. Quæcunque febres 1 intermissionis expertes tertio 2 quoque die seueriores redduntur ac ingrauescunt, 3 magis calamitosæ; at 4 quouis modo 5 intermiserint, periculi 6 expertes esse significat.

Quasi dicat, Ago hic de omni excretionum varietate. Si autem nihil excernatur, vnde intermittat vel remittat se febris, malum: argumento sunt febres intermittentes: nam hæ periculi expertes sunt.

1. A maligna humoris biliosi corruptione, quæ stabulatur circa cor in caua vena, vel in arteria aorta, vel à phlegmone nobilis partis.

2. Cat

2. Cardialgiam adferunt, & vigilias cum delirio coniunctas, cephalalgias, cum lumborum & colli grauitate, ob acerrimi ſucci corruptionem, vnde principes partes in incendium abripiuntur. Quare febrium perpetuâ epidoſi, fit ſymptomatum acceſſio.

3. Nam criſin funeſtam faciunt, vt ſudoribus frigidis, & ſymptomatum omnium incremento. faciunt enim metaſtaſin; vel opprimunt, pepaſmi expertes ſucci, calidum natiuum, quod etiam ſymptomatum vehementia poteſt. vnde incidunt in maraſmum, conſumpto humore primigenio.

4. Hoc eſt, ſiue intermiſſio fuerit triginta ſex horarum, ſiue vigintiquatuor, ſiue duodecim tantùm: ſiue vehemens acceſſio fuerit, ſiue longa.

5. Cuiuſmodi ſunt intermittentes febres.

6. Quod argumento eſt metaſtaſin abeſſe, nec plegmonen vexare partem nobilem, & venenoſam vim non obſidere principem partem. Etenim inflammatio coniunctam habet febrem continuam, & incendium iſtud exhaurit humidum primigenium partis ſolidæ cordis, & efficit maraſmum. Maligna etiam qualitas ſpiritum diſſipat, & calorem extinguit.

XLIIII.

Diuturnæ febres per abſceſſum iudicantur.

Ὁκόσοισι 1 πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισι 2 φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

XLIIII. Qui ex febre 1 diuturna laborant, iis 2 phymata aut dolores in articulis oboriuntur.

Diſputatum eſt hactenus de omni excretionis criticæ genere, quod in acutas febres incidit. Nũc alterũ genus proſequitur, quod fit per abſceſſus

in

in articulis : decetque in quos morbos huiusmodi excretio incidat: nimirum diuturnos: hoc est, qui intra quadragesimum diem non iudicantur. Quadragesimus enim dies finis est morborũ acutorum. Diuturnæ hæ febres interdum perennant ad semestre tempus: tandem sensim coctione soluuntur, vel in abscessum abeunt, nisi vrinæ profluat crassa alba. Nam & per σύμπεψιν & τὴν διὰ οὔρων ἔκκρισιν hæ febres interdum finiuntur.

1. Cuius diuturnitas in pepasmi & excretionis difficultate consistit, non in visceris alicuius vitio, vel medici aut ægri culpa: vt cùm ab haustu aquæ frigidæ in epiploon deponitur ea. Dixi non in visceris alicuius vitio, vt est quartana symptomatica per marasmum lienis. Porrò difficultas pepasmi accidit ob naturæ infirmitatem, materiæ copiam & contumaciam, & meatuum angustiam.

2. Ob algentem crassam materiam, nec coctioni nec excretioni facilè cedentem: vnde tandem ad infirmos artus excluditur, vnde dolorificæ lassitudines, vel phymata: nisi abscessus materiam tollat vrinæ crassæ, albæ & copiosæ profluuium. Dixit φύμαζα & non ἀποστάσεσι, quia significantiùs eo nomine abscessus expressit. Nam cùm abscessus fiat per excretioné vel per depositionem: hìc loquitur de iis abscessibus qui per depositionem fiunt.

φύμα.
ἀπόστασις

XLV.

Ὁκόσοισι 1 φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ 2 πυρετῶν (μακρῶν) γίνονται, οὗτοι 3 σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Abscessus à febribus longis.

XLV. Quibus 1 phymata aut dolores in articulis oboriuntur post [diuturnas] 2 febres, hi copiosiore 3 cibo vtuntur.

Sensus

Sensus Aphorismi est, Si quis in spem venit, (à profusione vrinæ albæ, copiosæ, & crassæ,) se abscessus incursum euadere posse, se liberaliùs cibo & potu inuitauerit, superstite adhuc lassitudine illa vltrò oborta, quæ diuturnæ illius febris fuit antesignana, is, comparata multa cruditate, abscessu & doloribus in articulis laborabit: eò, quòd eà cruditas impetum faciet in eam partem, quæ lassitudine est affecta.

1. Ab integra crisi.

2. Sublata febri, & restituto ægro per vrinæ crassæ & albæ profluuium.

3. Supra corporis exhausti rationem, & partium nutritioni dicatarum conditionem. à diuturno enim morbo calidum natiuum languet, & ventriculus frigidus appetit; vnde cùm edat, non coquit tamen.

XLVI.

Ἢν 1 ῥῖγος ἐμπίπτῃ 2 πυρετοῦ μὴ διαλείποντος, 3 ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, 4 θανάσιμον.

Rigor frequens.

XLVI. Frequens in 1 febris assiduitate 2 rigor, 3 fractis iam viribus, 4 funestum.

Nunc de tempore vniuersali agit.

1. Hoc est, si febris ab initio fuit assidua continuáque; nec, oborto rigore, remiserit. Nascitur talis rigor, à fracta natura, quæ mouet quidem, sed nil promouet excrementi; vel si quid excluserit vnà, ob fractas vires, fatiscit æger.

Sudor fluens.

2. Id est: Si perhorrescendi finem non faciat die critico, quo sudor fluit. Notanter dicit ἐμπίπτῃ. hoc est, incidat, nimirum, continuo; non semel aut bis.

3. Epid. in fine.

3. ἤδη, hoc est iam: hoc est antequam in febres inciderit. vide historiam adolescentis qui in Melibœa iacebat.

4. Quod

4. Quòd sit iudicatorium non iudicans: & quòd materiam morbi intrò referri ostendat. & attritæ iam vires ferre nequeunt nec hæmorrhagiam, nec sudorem, nec quassationem corporis. Est enim Rigor, inæqualis totius corporis cōcussio, ab affectione naturalis caloris; à materiæ contrariæ occursu in superiore ventre. Est autem rigor triplex, criticus, symptomaticus, & periodicus. Criticus est, vt qui in causo sudorem criticum præcedit, semélq; aut bis incidit: periodicus est, qui in tertiana euenit: symptomaticus, de quo hîc, qui à natura oppressa venit: sæpè incidit, nullámque euacuationem succedaneam habet.

Iudicatorium non indicans.

Rigor quid, & quotuplex

XLVII.

Αἱ 1 ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι 2 μὴ διαλείπουσιν αἱ 3 πελιδναὶ, καὶ 4 αἱματώδεες, καὶ 5 δυσώδεες, καὶ 6 χολώδεες, πᾶσαι 7 κακαί. ἀποχωρέουσαι δὲ 8 καλῶς, 9 ἀγαθαί· καὶ 10 κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. Ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, 11 κακόν.

Crises per exclusionem quænam bonæ vel malæ.

XLVII. 1 Expectorata in febribus remissionis 2 expertibus 3 liuida, 4 cruenta, 5 fœtida, 6 biliosa, 7 omnia calamitosa: quæ verò eorum conuenienter 8 excluduntur, 9 salutaria. Eadem 10 deiectionum & vrinarum ratio est. Quod si nihil quod alleuationem adferat per ea loca excludatur, 11 calamitosum.

Expectorata varia.

Egit de sudoribus, iam de aliis excretionibus. Exemplum proponitur symptomaticæ excretionis in lateris difficultate vel in materiæ contumacia, vel in vtrisque.

1. Variæ sunt ἀποχρέμψιες, hoc est, expectorata: nam quorundam expectoratorum

diffi

difficultas consistit in materiæ contumacia; aliorum, in laterum infirmitate; aliorum in vtrisque his iunctis. Nam quædam expectorata ideò sunt iudicatoria non iudicantia, propter modum quo excernũtur. Quia omne iudicatorium iudicans, debet fieri εὐχερῶς, (vt testatur in hoc Aphorismo) hoc est, citò & ex facili. Porrò quod ad curationem attinet, magni interest an expectorandi difficultas pendeat ex materiæ contumacia, an ex laterum infirmitate. Nam si ex materiæ contumacia proueniat, commodè exhibebis oxymel, ad incidendum, vtque materia attenuetur. Si verò ex laterum infirmitate (id quod ex stercore disces) iam actum est; neque vlla ratione oxymel tunc exhibendum. Nam si exhibueris, absorbebit partes materiæ humidiores, reliquam verò partem ficciorem contumacioremque reddet, indéque maior difficultas respirandi veniet.

2. Quasi dicat, quorum exclusio nullum febri finem aut modum imponit.

3. Extincto à calore illius partis vnde veniunt.

4. Hoc est, meraca, quod est meri sanguinis; qui ruptâ, excesâ, vel apertâ vena exprimitur.

Fœtoris causa.

5. Soboles putredinis. Quæ est signum fractæ naturæ, & victi caloris natiui. Fœtor, authore Auicenna, nascitur à coctione imperfecta: propterea, dicit Alexander Aphrodisæus, hominum excrementa fœtent, non verò ita ferarum excrementa; quòd illi variis à cibis ex cruditate laborent. altera causa fœtoris est putredo.

6. Meræ

6. Meræ bilis, non ſanguine aut pituitâ perfuſa; proptereáque pepaſmi expertia: hæc facilè in atram degenerant bilem. Cùm vitellis ouorum ſimilia deiiciunt, malum.

7. Nam febri finem non imponunt: & notant fractam œconomiam partium ſpirabilium, & materiæ contumaciam.

8 Ineunte morbo: ſine moleſtia ac difficultate ſpirandi ſi excludantur citò & ex facili, etiam liuida, vel cruenta, ſi (præcedentibus pepaſmi ſignis) excernantur die critico.

9. Partium ſpirabilium integritatem denunciant: & ſunt iudicatoria iudicantia, naturæque beneficio expectorantur, modúmque febri imponunt.

10. Quarum excretio ſalutaris eſt, ſi nulla in illis ratio deſideretur qualitatis; copiæ, excernendi modi & temporis.

11. Nam ſi talia purgantur qualia oportet, confert, perferúntque ex facili: ſin minùs, contra.

XLIII.... μη

Ἐν τοῖσι μὴ 1 διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω 2 ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον 3 καίηται, καὶ δίψαν 4 ἔχῃ, 5 θανάσιμον.

Frigus partium extremarum.

XLVIII. In febribus remiſſionis 1 [vel intermiſſionis] expertibus, ſi extimæ partes 2 frigidæ ſint, intimè autem præcordia 3 conflagrent ardore cum 4 ſiti coniuncto 5 funeſtum.

Vſus Aphoriſmi.

In peſte maximâ huius Aporiſmo vſus eſſe videtur: Si enim in hac ardor cùm ſiti adeſt, extremaq; frigent, non temerè theriacā aliaq; calida antidota exhibueris. nā phlegmonē internā hac denūciāt. Sin frigeāt extrema nec hemo vehemēter

ter sitiat, nota erit hoc extingui calidum natiuum: tunc theriaca & cætera antidota sunt necessaria.

1. Vt frigus quod sequitur, neque criticum neque periodicum vocari possit. Ita vt illud frigus non producat febrim ad remissionem vel ad crisim.

2. Si marmore frigidiores sentiantur, sine vlla incendij successione: aut cum vicissitudine, & repentina caloris & frigoris mutatione illud frigus indicat exstinctionem caloris fixi partium solidarum, vel inopiam caloris fluentis: qui incendio febrili absumuntur.

3. Hoc est, ventre costisque calentibus. Si nulla neque doloris colici, neque syncopes excusatio adferri possit, neque hystericæ affectionis. Nam in dolore colico spiritus intrò recurrunt subsidij ergo: vnde extremæ partes marmore apparent frigidiores. Intimæ autem partes sunt ipsa viscera, quorum nimirum potentiâ totum gubernatur corpus. Harum inflammationes, instar cucurbitæ omnem calorem attrahunt: Inde sitis. non à bilis aut pituitæ salsæ influxu in ventriculum, quod euenit in paroxysmis intermittentium.

4. Ab exhaustu viscerum & caloris natiui. Nam cor opprimitur, totiúsq; corporis calorem in se reuocat, vel saltem validæ partium obstructiones aditu arcent calorē fluentem ab extimis partibus; vel à crassa materia plurimus halitus non ferit cutem, vel phlegmone interna trahit, vnde maior ignis, vnde linguæ siccitas, iactatio, & hypochondrij tensio. Modò hæc symptomata non sint futuræ crisis, nec febrium speciei intermittentium propria.

5. Vel

5. Vel si sitis causa adsit (vt si lingua scabra) etiamsi non sitiant, resolutâ aluo, accenso in thorace vel ventre (hoc est hepate vel ventriculo & intestino primo) foco febrilis incendij.

XLIX.

Ἐν μὴ 1 διαλείποντι πυρετῷ ἢν 2 χεῖλος, ἢ 3 ὀφρὺς ἢ 4 ὀφθαλμὸς, ἢ 5 ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, 6 ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος 7 ἐόντος τοῦ σώματος, ὅ, τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ 8 θάνατος.

XLIX. Si cui in febre 1 remissionis & intermissionis experte labrum 2 distorquetur, aut 3 supercilium, aut 4 oculus, aut etiam 5 nares, tum etiam si audiendi 6 videndique vis periit, fractis iam 7 morbo viribus, quicquid horum acciderit, in propinquo 8 mors erit.

Lethalia signa in debili agro.

1. Quasi dicat, vt nulla excusatio perturbationis critica adferri possit. Hæc enim interdum critica sunt & fugacia, vbi scilicet integra naturæ vis adest. Quare dum talia eueniunt actiones examina.

2. Conuulsis eorum musculis, vel per se, à siccitate: vel ex euentu, cùm cognati congeneresque conuelluntur: vel ob resolutionem andagonistarum musculorum. Musculi congeneres dicuntur, qui simul membrum aliquod attollent, vel simul deprimũt: cuiusmodi duo illi qui labrum superius attollunt, vel simul deprimunt; item alij duo qui labrum inferius attollunt; item qui deprimunt id: hi andagonistæ sunt.

3. Carne cutéque circa frontem distentâ vnde patet oculus.

4. Conuulsis aut inæqualiter resolutis musculis ipsius.

5. Exhaustis tenellulis musculis alarū nasi.

6. Labefactatâ cerebri facultate animali ab exhaustu.

7. Naturali atque vitali vi fractâ à morbo. Ex succipleno si exsuccus euasit, ex valido infirmus.

8. Nam ad pertinacem vim morbi accedit labefactatio omnium facultatum, quarum potentiâ corpus administratur. Caue igitur ne his apparentibus quid magni remedij adferas.

Vsus.

L.

Respirandi difficultas cũ delirio quid notet.

Ὁκου ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ 1 διαλείποντι 2 δύσπνοια γένηται, καὶ παραφροσύνη, 3 θανάσιμον.

1. Quotiescumque in febrem 1 remissionis expertem difficultas 2 spirandi & delirium incidit, 3 funestum.

Summa Aphorismi hæc est, Quotiescumque facultatis vitalis appâret labefactatio, indéque animalis vis acciditur adeò, vt vsui respirandi necessaria denegetur facultas partibus spirabilibus, tunc mors est in propinquo. Atqui in febribus continuis si adsit spirandi difficultas cum delirio, vitalis simul & animalis facultas sunt labefactata. Nam cùm in omnibus febribus necessarius sit liber spirandi vsus, certè quo maior est febris illa continua, eo maior est respirationis vsus. Si itaque adsit respirandi difficultas, ea mala erit: quia significatio sit aut labefactati vsus (nimirum calore naturali ad extinctionem properante) aut labefactata facultatis animalis. Si parua & rara fuerit, extinctionem caloris natiui significat. Parua enim est ob

ob contumaciam thoracis mouentis; rara ob defectum vsus. Si difficultas illa constiterit in rara & magna respiratione, significabit delirare agrũ: voluntatis enim deprauationem notat talis respiratio in perenni febre. Sensus itaq; Aphorismi est, Quoties ad labefactationẽ vitalis facultatis accesserit cerebri deprauatio, in angusto spes est.

1. Hoc addit, Quia in perturbatione critica, adest delirium & respirandi difficultas, quę mala quidẽ est vt causa, non vt signũ cùm per vasa thoracis transit materia, thorax tunc premitur, ægréque spirant tũc homines: hoc fit imminente crisi aliquando. Loquitur hîc de febris assiduitate, in qua nulla spes est intermissionis & vnde vitalis facultas deiicitur.

2. Ante delirium si euenerit, solet esse magna & rara respiratio: si post, parua & frequẽs erit. Agit hîc de dyspnœa quæ fit post deliriũ, cùm translatione bilis exarescit cerebrum.

3. Vt signum, & vt causa. vt signum, quia significatur sublatio vsus respirationis, quódque sit translata materia in cerebrum, Vt causa, quia cùm vsus respirationis necessitati non respondet fiunt homines pneumatici. Et labefactata facultate animali, respiratio facilè vitali denegatur.

L I.

Ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν 2 ἀποστήματα, μὴ λυόμενα πρὸς τὰς 3 πρώτας κρίσιας, 4 μῆκος νούσου σημαίνει.

Abscessus per febres.

L I. In 1 febribus 2 abscessus, qui primis 3 crisibus febrem haud soluit, 4 diuturnum tale morbum fore ostendit.

1. In longum tempus excurrentibus.

2. Si non tantum excernatur quantum

est necessarium: vel si materia decumbat in partem quæ non est totius materiæ capax:& si non procul à foco morbi excludatur.

3. Quibus crisibus obueniunt illi abscessus: cùm iam ad septenariorum vim vétum est. vt die vigesimo septimo, trigesimoquarto, quadragesimo sexagesimo. Quo tempore nec irritatione, nec materiæ præparatione, natura ad excretionem excitatur, vt in Clazomenio, & in ancilla pictoris. Et talia tandem apostemata putrilaginem generant, & mortem adferunt: vel longâ die, si pepasmum acceperint, morbum finiendum denotant.

4. Quia est iudicans non iudicatorium: nam materiæ asperrimam duritiem (vt quæ tota excludi nequit) vel fractam vim naturæ denotat. Sic si haimorrhagia, vel alui profluuium euenerit die critico, & si ab his perennat morbus vel diuturnus, vel calamitosus, is erit. Ita à peripneumonia vel pleuritide oborta parotis, quæ morbo finem non imponit, calamitosa. Quasi dicat hoc Aphorismo; Si iudicatorium non iudicans prauum sit in abscessuum exclusione, quid igitur per veras crises, si tale euenerit, fiet?

Vsus Aphorismi.

L I I.

Lachrymæ quid portendant.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσιν κατὰ 2 προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν 3 ἄτοπον. ὁκόσοισι δὲ μὴ 4 κατὰ προαίρεσιν, 5 ἀτοπώτερον.

L I I. Quibuscumque per 1 febres, vel alios quosuis morbos, oculi 2 spontè ac prææelectione illachrymant, nihil 3 absurdi est. Quibus verò [per se illachrymant] non 4 à prælectione, longiùs à se 5 absunt.

Explic

Explicantur hoc Aphorismo signa quædam indifferentia, de quibus sine distinctione causarum & corporum prouinciari non potest. In quo genere continentur lachrymæ quas ægri profundunt. Nam si ea inuitis nobis pooffluxerunt, iam modò mortis adfuturæ signa sunt, quod caruncula illa resoluta in sympathiam à cerebro tracta, cerebri significent resolutionem. Si verò lachrymæ profluxerint ex causa aliqua, & non inuitis nobis ex illis nulla indicatio sumi debet.

1. Maximè per febres ardentes, inquit Hippocrates in Epidemicis, καὶ μᾶλλον κλαυσώδεσιν.

2. Hoc est, ab instinctu, seu à præelectione si id faciunt. προαίρεσιν verto præelectionem: alij electionem vertunt, cùm tamen electio animalibus quoque à ratione alienis ascribatur: præelectio verò tantum animalibus ratione v tentibus conuenit. Alij studium & institutum, quod latiùs patet: alij propositum, quod dicitur de fine; cùm præelectio sit eorum quę pertinent ad finem, vt docuit Aristoteles: alij voluntatem, quæ tamen distinguitur ab Aristotele à præelectione: alij consilium quod etiam aliud esse dicit Aristoteles quàm præelectio. Est autem Proæresis, actus intellectus per cognitionem promouens se in voluntatem. Si itaque misericordiâ ducti homines lachrymas fuderint, vel si à fumo, vel à propria affectione pressi oculi illachrymant, vt ab ophthalmia vel à lippitudine, febri minimè symptomatica.

προαίρεσις quid.

3. Ethic.

3. Nullam significationem edunt exitus morbi qualis sit futurus: nihil mali præ se ferunt.

4. Hoc est, Si hoc nullo instinctu à praelectione, sed à resoluta facultate fiat, ardore à febrili, nam concaui etiam fiunt. Resolutio canthorum, indicium est resoluti cerebri.

Cautio praesaga.

5. Multùm sunt à se mutati: resolutâ, scilicet, vi morbi carne, quam oculorum canthis obduxit S. Deus ad arcendas lachrymas. Intellige modò excusatio perturbationis criticae auferri non possit; tunc enim lachrymae apparent ad haimorrhagiam. Terrificum verò est si vi morbi interni lachryment, vt in Dealcis vxore, cui à phrenitide ichor tenuis oculos feriebat. Sed caeterae etiam notae obseruentur. Semper hoc libro ob oculos habere debemus scopum Hippocratis quis sit; ille agit de euentu omnium excretionum ac signorum criticorum per morbos acutos, siue criticos siue symptomaticos eueniant.

Scopus Hippocratis.

LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν 1 τοῖσι πυρετοῖσι 2 περιγλίσχρασμα γίνεται, 3 ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

LIII. Quibuscumque per 1 febres 2 lentores in dentibus adhaerescunt, his 3 acerbiores febres redduntur.

1. In continuis vbi adhuc cruditatis sunt plena omnia. Dicit, per febres, vt nulla excusatio adferri possit crapulae, vel decumbentis catarrhi, vel vitiosi decubitus; vt hominis decumbentis in dorsum. Hoc fit in illis hominibus quorum caput vel ventriculus circumfluit crudâ pituitâ: nam accedente calore, lentescunt surrecti inde vapores.

2. Fiunt

2. Fiunt à crapula, vel à lenta ventriculi pituita. nã interior ventriculi tunica ad dentes vsque serpit. ab illo lentore videntur, quasi glutino quodam committi dentes. Huiusmodi pituita vt difficulter flammam concipit, ita conceptam semel diutiùs retinet.

3. Accensâ contumaci materiâ, quæ ineunte morbo calorem non profert. Albo squalore si obsidentur dentes, diuturnitatem morbi; si nigro, mortem: ita si labra talia vlcuscula habeant, inuictum incendium denunciant. Idem de aphthis iudicium: quæ præclarè absterguntur aqua nucum: cum aceto extillata, si spongiola admoueatur.

LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες 1 ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζουσαι, ἐν πυρετοῖσι 2 καυσώδεσιν, οὐ 3 πάνυ τοι 4 διψώδεες εἰσίν.

LIIII. Quibus 1 siccæ perennant tusses, raró & leuiter irritantes, in febribus 2 ardentibus, non 3 admodum 4 siticulosi sunt.

Tusses siccæ.

Exemplo familiari docet febres sæpè delitescere. Et sic sæpe fallimur existimantes non ita grauiter homines febricitare. Sed vrina & pulsus testimonium fidum dabunt; ac quidnam agendum dicent.

Vsus Aphorismi.

1. Hippocrates alibi has vocat tussiculas. Siccas intelligit tusses, non à maligna distillatione aut crassa, sed à distillatione tenui & miti, vel ab intemperie frigida partium respirationi dicatarum. In his nihil expectoratur.

2. In febribus intermissionis expertibus quæ cum summo ardore, iactatione, linguæ scabritie, & siti inexplebili consociari solent.

3. Pro ratione febris ardentis: cuius qui-

dem signum pathognómonicum est inexplebilis sitis; quæ hîc latet.

4. Lingua est particeps membranæ œsophagi & pulmonum: quare cùm catarrho rigatur illatas etiam partes humectat.

L V.

Bubonum febres.

Οἱ ἐπὶ 1 βουβῶσι 2 πυρετοὶ, πάντες 3 κακοὶ, πλὴν τῶν 4 ἐφημέρων.

L V. 1 Febres in 2 bubonibus, 2 calamitosæ sunt omnes, præter 4 ephemeras.

Vide Gal. ad Glauc. 2. lib. 2.

1. Quæ febres bubones pariunt: ita vt febricitanti superueniant bubones. Præstat ex bubone febris, (nam illa est ephemera à caussis externis) quàm ex febre bubo. Nam quæ ex bubone fit febris, ephemera est, non autem putrida; quia totus humor in bubone impingitur ita, vt inde non consurgat ea vaporis copia, qua cor feriat. Interdum tamen à bubone fit putrida febris: sed ea fit non ratione vaporis illius qui ferit cor; sed quia cacochymia obsitum corpus facile in putredinem abripi patitur, à vaporibus illis, in venis contentum succum fœdum.

2. Bubo significat partem & morbum. Morbum scilicet infestantem partem illam, nimirùm phlegmonem glandularum, quæ sunt emunctoria cerebri, cordis, & hepatis. Loquitur autē Aphorismus de bubonibus per se & vltrò obortis, sine vi rerum extrinsecus incidentium. Bubo enim per se ortus, signum est partis germen habentis morbosum, & non vindicantis se à materia iniqua; quia febris perennat etiam ab ipsa exclusione.

6. Epid. 2. 10.

3. Præsertim si bubones febri superueniant symptomatici. Nam bubo symptomati

naticus nunquam erumpit sine peculiari vel hepatis, vel cordis, vel cerebri vitio. vt nõ crisin vel excretionem partis obsessæ, sed eius resolutionem significet. In bubonibus pestiferis euapora madente stuppâ ex decocto florum chamæmeli, meliloti, foliorum maluarum, scabiosæ, morsus diaboli. Tandem opopanax ex aceto coquatur, vt soluatur, ac setaceo transmittatur, & cum oleo laterino iterum coquatur ad melliginem: inde fiat emplastrũ. Vel accipe consolidam maiorem, & scabiosam; adde ficus detractis pelliculis externis; cum radicibus liliorum: his ex aqua coctis, ac croco adiecto, fiat emplastrum. Apertum vlcus purgetur succo nicotianæ & senecionis, cardui benedicti, & pimpinellæ.

Remedia.

4. Essentiâ quæ est ephemera, non periodo: quòd in his bubo rerum extrinsecus incidentium vi oboriatur: eò quòd, subsidij causa, magna copia sanguinis in partem læsam irruat: vel dolore eò attrahatur, sine vitio partis principis. Et spiritus solùm hîc laborant citra putredinem. Verùm in crisi interdum fit salutariter, & virginibus tempore menstruorum. Malignæ febris suspicio absit, & si febris ab illa exclusione mitescat.

De feb. diff. 6.

L V I.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, 1 κακόν· 3 μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ 3 ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

LVI. Febricitanti [crebri] sudores si superuenerint, febre remissionis experte, 1 calamitosum: 2 protrahitur enim morbus, & 3 excrementitium multum humorem significat.

Sudor perennis.

1. Nullam enim crisin facit.

2. A contumaci materia, quæ exura est parte sui tenuiore, ac spoliata ferè suo ichore: & infirmior iam reddita est natura. Vnde ab vtroque difficultas pepasmi.

3. Hoc est, colluuiem magnam, quæ facilè mitigari non potest: partiúmque solidarum infirmitatem arguit. *Medela.* Ducatur vrina cichoraceis, & decocto asparagi, graminis, pyrolæ: detur cornu ceruinum. olfaciat acetum rosatum. Caueat à vento & frigore. Sensim purgetur semine carthami, & radice mechioacan.

LVII.

Spasmo febris si incidat.

Ὑπὸ 1 σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ 2 πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει 3 τὸ νόσημα.

LVII. Qui 1 spasmo aut tetano est correptus, si ei 2 febris incidat, morbum 3 soluit.

1. A repletione, cùm copiâ crudorum succorum aut flatuum replentur nerui.

2. Quæ sit spasmo analoga.

3. *Remediū.* Dissipatâ materiâ, & confirmatis partibus. Coquit enim crudos succos. Quasi dicat, Vtiliter calida & sicca in vsum duces: vt decoctum pæoniæ, ligni guaiaci, sarsæ parillæ, ligni sassaphras: theriacam, vel mithridatium, castoreum, & talia cætera.

LVIII.

Ὑπὸ 1 καύσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου 2 ῥίγεος, λύσις 3 γίνεται.

Causo incidēs rigor.

LVIII. Si quem febris 1 ardens detineat, semel incidente 2 rigore, 3 finitur.

Rigor quid.

Hoc Aphorismo speciem criseos docet. Est rigor, inæqualis concussio panniculi carnosi, qui adipi subiacet in hominibus, ab excremento quod in peculiari cuiusque naturâ redundare consueuit.

1. Exqui

1. Exquisita, hoc est, continua, & remissionis expers: sed cum summo ardore, iactatione, siti inexplebili, cum lumborum ac capitis dolore, coniunctáque linguæ scabricie, ex motu, coaceruatione, & putredine acerrimorum ichorum, quos, à siti & labore arafactæ venulæ, succi familiaris inopia pressæ attraxarunt. Sitis illa excitatur à calore & siccitate vẽtriculi & hepatis. Linguę scabrities à fuliginoso fumo ab hepate ascendente. Dolẽt autem lumbi, cùm sanguis conflagrat in maioribus venis & arteriis. Ichores ferè omnes sunt pepasmi expertes, vt qui summa vincantur difficultate. Remedium optimum est ad acrimoniam illam temperandam, potus aquæ anguriç, vel melonum, vel prunorum alborum paruorum. His miscemus interdum parum aquæ spermatis ranarum, vel aquæ solani, & parum olei vitrioli, cum syrupo acredinis citreorum.

Causa.

Symptomatum causa in causo.

Remediũ.

2 Critico (qui semel tantùm incidit) sudoris aut hæmorrhagię antesignano. Diffusa bile ex foco in habitum corporis. Reddidi incidente rigore semel: qui scilicet antè non fuit: quia Hippocrates vsus est Præterito tempore: nam Præsens continuitatem significat.

3. Nam quibus in febribus cottidie rigores fiunt, cottidie febres soluuntur: scilicet exclusione febrilis materiæ. Atque hic rigor symptoma est perturbationis criticæ, & signum iam iam futuræ excretionis. Biliosi illi ichores, quos venulæ arefactæ attraxerant, quorúmque incendio causus explenduit, aç tunc effunduntur sudores. Sed, quid si non sequatur excretio vlla? lethale erit: nam metastasin in caput & diafragma faciet, vnde de-

litium. Nam rigor salutis non est author, sed consectaria illi excretio, quæ primùm iudicata fuit in viribus constantibus.

LIX.

Τριταῖος 1 ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ 2 περιόδοισι, τὸ 3 μακρότατον.

Tertiana. LIX. Tertiana 1 exquisita iudicatur septem 2 periodis, vt 3 tardissimè.

Quia agit de omni excretionum varietate hoc libro, propterea notas proponit, criticas & symptomaticas, quo rectè distinguamus, quo euentu euentura sint. Qualis est dierum ratio in continuis, talis ratio periodorũ in intermittentibus.

1. Cuius paroxysmus ad summum est duodecim horarum. hoc est: cuius celerrimæ acerrimæque sunt periodi motusque, tum singularis temporis, tum vniuersalis. nam Galenus tales tertianas χρυσώδεις vocat: quamuis sint periculi expertes.

2. Iudicatur ad salutem. Quòd acerrimæ celerrimæque sint mutationes, quóque materia biliosa & vniusmodi hæc sit pepasmi capax, ac expers malignæ qualitatis, & corpus ab inflammatione liberum: natura verò integra humore stimulata, & intermissione recreata: nec vlla metastasis humorũ quòd adsit.

Tertiana crisis. 3. Absoluto intra illud tempus materiæ benignæ pepasmo. Vt ergo materia mitior vel contumacior fuerit, ita vel quinto, septimo, vel nono circuitu, ad summum, eam tertianam iudicari scribitur ad Coacas. Ferè statum habet quarta accessione, hoc est, nono die. interdum septimo vel vndecimo die: decimotertio declinat. Nam, vt hîc inquit Galenus, vt in perperacutis morbus quinto, quarto, &

ter-

tertio die iudicari poteſt,ita in tertiana interdum natura non expectat ſeptimam periodũ. Initio ducatur aluus: accipe electarij lenitiui drachmas ſex,diacatholici drachmas duas:cũ aqua cichorei fiat hauſtus.Dein cùm apyrexia adeſt,modicè adimatur ſanguis,ſi opus eſt: ac præpara iulapiis per triduum:mox purga rhabarbaro,cum mãna & ſyrupo roſato laxatiuo.

Remediũ.

L X.

Surditas per morbos acutos.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, 2 αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ 3 κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ 4 νόσημα.

L X. Quibus in febribus 1 aures obſurduerunt, 2 ſanguinis profluuio è naribus, aut alui 3 commotione 4 morbus finitur.

Proponitur exemplum perturbationis criticæ, ſcilicet ſurditas.

1. A palindrome materiæ morbificæ ad aures: non à reſoluta vi cerebri, quod labefactarum eſt à vehementi morbo. Sed ſi criticôs eò feratur materia, ſolutionem adfert hæmorrhagia. Nam ſi ſymptomatica fuerit ea tranſlatio, imminet phrenitis: niſi alui ſolutione id periculum tollatur.

2. Si λάβρως feratur.

3. Cùm bilis plenâ effunditur manu. Dare ſolemnus electarium de ſucco roſarum, cum ſirupo roſato laxatiuo, & manna, vel cum electario lenitiuo.

Remediũ.

4. Cùm ſit refluxio vel effluxio humoris à capite, qui aurem opprimebat.

L X I.

1 Πυρέσσοντι ἢν μὴ ἐν 2 περισσῇσιν ἡμέρῃσιν 3 ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποστροφιάζειν 4 εἴωθεν.

Febrium intermißio. LXI. 1 Febricitantem nisi diebus 2 imparibus febris 3 dimiserit, solet 4 reuerti.

Non satis commodè accipit hunc Aphorismum Hippocratis Galenus, eumq; in suspicionem falsitatis ducit, quòd etiam decimoquarto aliisq; paribus diebus fœliciter eueniant crises. Neque enim decimus quartus aut vigesimus pares sunt dies, si medicam supputationem ineas. Agit autem Hipocrates ex professo de morbis acutis, quorum cùm materia sit biliosa, paroxysmos etiam habere debent dies impares.

1. Si continua febre causodi quis detineatur: qui vltra decimum quartum excurrere non solet.

2. Quia illæ febres continuæ mouentur diebus imparibus: hoc est, paroxysmi fiunt his diebus imparibus. quare, cùm in paroxismis crises fiant, necessariò die impari, vt quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, finiri criticôs deberent. Quodsi ergo die pari finitur, non fiet id criticôs, sed ab oppressione naturæ, quæ materiæ ferociâ vel copiâ irritata aliquid excludit, sed non ita vt deberet, in copia, qualitate, & excernendi modo, vel fessa naturæ suæ resolutionem facultatis retentricis indicat. Si enim paribus diebus motum iniisset, pari etiam die criticôs potuisset quid excludi. At morbi acuti febrésve continuæ rarò paribus diebus mouentur: nam plerumque à bile nascuntur: quæ tertio quoque die confugit in naturam.

3. Cùm exclusione alicuius materiæ.

4. Nam iudicatoria nō iudicantia ad mortem vel ad deterius apparent. Vide historiam de Philisco & de Philiste.

O'xo-

LXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι 2 ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῆς ἑπτὰ ἡμερέων, 3 κακόν.

LXII. Quibuſcumque 1 per febres 2 icterus ante ſeptimum diem incidit, 3 calamitoſum.

Icterus ante ſeptimũ.

Quoniam præcedente Aphoriſmo cenſuit eam ſolam criſin bonam quæ editur die impari; iam exemplo hoc familiari declarat non quouis die impari ſalutariter apparere ſigna, vel fieri criſim: eo quòd non omnis dies impar ſalutaris criſeos ſit capax, ſed is ſolus qui ante ſignificatus fuit ſignis apparentibus ad tempus criſeos Ratio Aphoriſmi eſt, Cùm ante ſeptimum diẽ cruditatis plena ſint omnia, nulla excretio ante ſeptimũ diem ſalutaris eſſe poteſt; quòd illa excretio ante ſeptimum diem facta ſignificata non fuit (non enim ſignificari potuit) ſignis ad tempus criſeos pertinẽtib. Sed dices, Peracuti quarto iudicãtur die. Verum id eſt, ſed nõ per icterum iudicantur.

1. Vt nulla inflammati hepatis, aut obſtructæ veſiculæ bilem excipientis, aut venenatæ potionis excuſatio adferri poſſit.

2. Excluſa bile ad cutem. Eſt autem triplex icterus; criticus, naturalis & ſymptomaticus. Vnus eſt itaque ſymptomaticus, qui fit vitio partis; vt qui ſequitur ſcirrhum hepatis vel phlegmonem, aut obſtructionem hepatis. Alter eſt, qui ſequitur motum morbi, vt qui ſexto die per febres incidit. tertius fit ex potione venenata: hic dicitur viridis icterus. Ex his poſterioribus duobus fit ille etiam icterus de quo hîc agimus, nimirum ante ſeptimum diem.

Icterus triplex.

3. Nam febres quæ tranſlatâ criticãs bile ad

curem

cutè iudicantur, à tali bile nascuntur quæ naturâ crassior ac crudior est, quàm vt ante 7. diem mitigari possit. Propterea meritò funestum hoc esse asserit. Nisi aut alui aut vrinæ profluuio, aut haimorrhagiâ iustâ periculum arceatur, quod Heracliti contigit, & restitutus est: non Hermocrati, ideoque interiit. Quasi dicat Hippocrates, Non satis est imparibus diebus febres moueri, sed statim apparere debet quod significatum fuit. Nulla ergo febris ante septimum diem salutariter ictero iudicari potest. Non tamen is icterus qui post septimum incidit, periculi expers est: nam perseuerare poterit obstructio & phlegmone. In critico ictero appârent signa pepasmi in vrinis, aluus fertur laudabilibus excrementis. Meminit huius Aphorismi Plinius 26. lib. 12.

LXIII.

Rigores febriles.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην 2 ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ 3 πυρετοὶ 4 λύονται.

LXIII. Quibuscumque in 1 febribus [intermittentibus] 2 rigores incidunt cottidie, febres 3 cottidie 4 soluuntur.

Est ætiologia sequentis aphorismi, & propterea postponi deberet.

1. Quales sunt tertianæ, quartanæ.

2. Aut horrores aut frigora: nam de peculiaribus intermittentibus agit.

3. Silent enim febres discussâ febrili materiâ, cuius motu paroxysmus fiebat. Sed cur causus vno rigore discutitur, tertiana verò variis paroxysmis? Quia non solùm in humoris vitio consistit tertiana, sed etiam in partis gignentis & suscipientis vitio.

4. Hoc est, eo die febris expertes agunt

Sed

Sed manet focus vnde redintegratur nouus paroxyſmus.

LXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι τῇ 2 ἑβδόμῃ, ἢ τῇ 3 ἐνάτῃ, ἢ τῇ 4 ἑνδεκάτῃ, ἢ 5 τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, 6 ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν 7 ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ 8 μὴ, οὐκ 9 ἀγαθόν.

Icterus per febres continuas.

LXIIII. Quibuſcumque per 1 febres die 2 ſeptimo, aut 3 nono, aut 4 vndecimo 5 aut decimoquarto icterus incidit, 6 ſalutare, niſi dextrum hypochondrium 7 obduruerit: ſin 8 minùs, 9 calamitoſum.

Hîc de continuis febribus agit: anteà egit de intermittentibus.

1\. Vt ſcilicet nulla venenati morſus neque inflammati viſceris, neque obſtructæ veſiculæ excuſatio adferri poſſit.

2\. Totius hiſtoriæ morbi, antequam nulla incidit ſalutaris excretio in acutis.

3\. Siue ſit totius hiſtoriæ nonus, propterea que intercalaris, ſiue nonus ἐν προσθέσιως à tertio; nam is erit ſeptimus.

3\. Totius hiſtoriæ, cuius index fuerat ſeptimus, aut eſt ſeptimus ἐκ προσθέσιως à quarto die.

5\. Qui indicem habuit vndecimum.

6\. Quia eſt iudicatorium iudicans.

7\. Aut primaria aut ſecũdaria affectione. Nam quocumque die apparuerit icterus duro hypochondrio, eſt ſymptomaticus.

8\. Si apparuerit ſine vllo dierum indicantium & iudicantium delectu.

9\. Nam ſignificat motu morbi quòd euenerit: & eſt cauſa, quòd febri, etiamnum remiſſio

missionis experti, accessio adiungatur. Modò non alui aut vrinæ profluuio, aut haimorrhagia calamitatis causa tollatur, quod Heraclidi contigit, nõ Phanagreoni nec Hermocrati. Icterus enim symptomaticus causam nõ tollit: sed potiùs arguit illius visceris vitium quod eo hypochondrio continetur. Nam, vt habet Galenus, Commentario ad historiam Hermocratis, Submollis hypochondrij tensio, phlegmonem in diaphragmate significat, vel simarum partium hepatis. Maxima verò durities, gibbarum partium hepatis phlegmonem arguit. Icterus post septimum diem, si febri finem imponat, bonum. Icterum à folliculis felliis obstructione ita vinces: Accipe rhabarbari drachmas duas: cinnamomi scriptulum: agarici trochiscati, semidrachmam: zinziberis semiscriptulum: infunde vino tenui & aquæ endiuiæ: colaturæ adde mannæ electæ drachmas duodecim, fiat haustus. Deinde accipe lumbricorum terræ puluerisatorum scriptulum: diaspolitici grana octo: cum sirupo byzantino fiant pilulæ tres: & superbibat decoctum absinthij ex vino, si non febricitat: alioqui ex aqua. Et pro potu vtatur solo illo decocto.

Axioma.

Remedia.

LXV.

Ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην 2 καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, 3 κακόν.

Aluinum incendium cum cardiogmo.

LXV. In 1 febribus si incendio aluus 2 conflagrat, cum stomachi morsu, 3 malum.

1, In febribus continuis.

2. Ardor ille ventriculi ingens & oris amaritudo, symptomata sunt anadromes materiæ biliosæ acerrimæ ad ventriculum: quæ

cala

calamitosa est ventriculo. nam eius vim labefactat. De illo incendio loquitur hic Aphorismus, in quo manus pedésque frigent, ventriculo costísque calentibus. Nam accedit translatio symptomatica materiæ biliosæ. Omnis autem anadrome materiæ biliosæ in partem nobilem, mala est; facit enim morbum funestum aut diuturnum.

3. Hæc enim symptomata biliosæ materiæ, partis eius vnde manat hæc materia (quæ est hepar) calamitatem arguit, & parti ad quam fertur (quæ ventriculus est) calamitosa est: hæc enim cõtumaciter eius tunicis adhærescit vnde ciborũ deprauatio, & syncope ex syntimoria cordis. Hic Aphorismus in Coacis prænotionibus ita legitur: Quibus in febribus premitur morsu pectus, malum. τὸ στῆθος, hoc est, pectus: per pectoris dictionem intelligit hîc stomachum, id est orificium ventriculi, vsurpato per synecdochen sterno, pro cartilagine ensiformi, quæ pectoris pars est: & per Metonymiam id quod sub illa ensiformi cartilagine continetur, orificium nempe ventriculi. Sed quare fluit bilis ab hepate in ventriculum per febrium assiduitatem ardẽtium; Quia resoluitur fundus ventriculi, vnde concepta bilis in ipsius tunicis fluctuat, nec exitum habet. Nihil melius esse vsu deprehendi, cùm queruli sunt ægri de flagrante cordis incẽdio, quàm ex panno rubro imponere cordi epithema ex aqua rosata cum aceto, & semidrachma diarrhodonis abbatis. & iulapium propinare ex aqua cichorei cum sirupo de acredine citreorũ cum pauco oleo vitrioli. Plurimos ita redintegraui S. Dei beneficio.

Cur influat bilis in vẽtriculũ per febres.

Remediũ.

LXVI.

Conuulsio & præcordiorum dolor.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσιν οἱ 1 σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ 2 σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, 3 κακόν.

LXVI. In febribus acutis 1 conuulsiones & qui in præcordiis sentiuntur 2 dolores acerbi, calamitosi 3 sunt.

1. Conuulsiones succedentes febribus acutis, funestæ, modò non fiant ineunte morbo: quia tunc conuulsio febri finem imponit, vt scribitur in Coacis. Vide historiam de Pythione. Aut modò non accedat illa conuulsio vitio vel infirmitate peculiaris instrumenti, quemadmodum euenit in pueris aut modò non fiat ex euentu, videlicet ob paralysin musculorum congenerum à translatiotione materiæ ab interioribus ad genus musculorum: vt non facultatis vitio, sed solius instrumenti infirmitati imputari ea debeat.

2. Tractis intrò hypochondriis, phlegmones aut squaloris vi; phlegmone, septi transuersi: squalore, hepatis & lienis. quæ exhausta, in contagium abripiunt diaphragma præ siccitate. Diaphragma autem ad centrum trahitur.

3. Sinistri aliquid præ se ferunt siue viscus trahatur in contagionem biliosæ materiæ ab anadrome, siue id accidat per syntimoriam visceris primum affecti. Sunt enim hæc signa contumacis morbi, & sunt causæ labefactantes viscera. Cùm essem in Italia, præceptor noster herbarius D. Melchior Guillandinus, cùm ex inanitione quidam toto corpore conuelleretur, hominem totum cado tepentis olei immergi iussit. euasit.

Obseruatio practica.

LXVII.

Ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων 1 φόβοι ἢ σπασμοὶ, 3 κακόν.

A somno pauor vel conuulsio.

LXVI. In 1 febribus à somno 2 pauores aut conuulsiones, 3 malum.

1. In continuis febribus.

2. Ex fuligine bilis atræ, ab incendio biliosi humoris per somnum excitata. Notanter dicit, à somno, vt nulla excusatio ineuntis paroxysmi adferri possit: nec inflammati alicuius visceris, aut alterius similis. Nam qui ineunte paroxysmo fiunt somni, ferè sunt turbulenti: neque tamen propterea in malis sunt ducendi. Et, si malè post somnum se habeat æger, malum quidem id certè est, sed non funestum. Pauores autem huiusmodi sunt quales melancholicis & pueris eueniunt: qui quidem pueris excitantur à corruptione lactis, eleuatis inde in cerebrum vaporibus. Per somnos hoc euenit, quia intrò tunc materia viam affectat, ibique coctrice vi agitur materia.

3. Nam metastasin praui vaporis ad cerebrum significat: & quòd flaua bilis, æstuante incendio, in atram degenerat: maximè à stomacho hæc materia surrigitur. quasi dicat: Si inde, vnde multum præsidij expectatur, affligantur ægri, in angusto spes erit. Id autẽ euenit, cùm à somno humor fit magis efferus. Monachus quidã, quem cum meis præceptoribus Patauij inuisebam, ardenter febricitabat: à somno exiliens sese fenestra præcipitauerat; cùm pulsum tangeremus, tractionem neruorum manus animaduertimus: obiit.

Historia.

LXVII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πνεῦμα 1 προσκόπτον, κακόν. 2 σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

LXVIII. In febribus ſpiratio 1 illiſa in faucibus, mala: conuulſionem 2 enim ſignificat.

1. Hoc eſt, duplex ſpiritus intrò reuocatio 1 qualis eſt puerorum eiulantium. Accidit autem hæc interciſa reſpiratio, quòd thorax vnico hauſtu nequeat tantum aëris intrò trahere, quantũ ad cordis refrigerationem opus eſt. Huiuſmodi autem reſpiratio admodum frequens eſt pueris eiulantibus. Nam cùm faciliimè iraſcantur, & fuligine abundent, calor ipſis augetur; at muſculi his ſunt infirmi: itaque non poſſunt vſui neceſſario ſatisfacere vnico hauſtu. Πρόσκοπτοι dicuntur equi ceſpitantes; ſic offenſat ſpiritus. alibi vocat, τὸ πνεῦμα προσπταῖον.

2. *Acui.*

2. Conuulſionem ſignificant muſculorum duodecim reſpirationi inſeruientium. Cùm in omnibus morbis acutis omnis reſpirandi difficultas pernicioſa habeatur, tum verò pæcipuè calamitoſa eſt hæc reſpiratio interciſa. Nam cùm adſit neceſſarius reſpirandi vſus, ob incendium videlicet caloris natiui, ſi deſideretur integritas inſtrumẽti reſpirationis, præſertim mouentis, hoc eſt thoracis, laborãtibus ipſius muſculis, in anguſto ſpes eſt.

LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα 1 παχέα, 2 θρομβώδεα, 3 ὀλίγα, οὐκ 4 ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ 5 τουτέων 6 λεπτὸν, 7 ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ 8 τοιαῦτα ἔρχεται * οἷσιν ἐξ 9 ἀρχῆς ἢ διὰ 10 * ταχέων 11 ὑπόστασιν * ἴσχει.

* τοῖσιν
* παχέων
ἔχει.

Vrinæ paucæ & craſſæ.

LXIX. Quibuſcunque vrinæ primùm quidem ſunt 1 craſſæ, mox 2 grumoſæ, 3 paucæ, non febris 4 expertibus, ſi 5 ab iis copioſè proſlu

profluxerint 6 tenues, 7 iuuant: Maximè verò eiusmodi fluunt 8 vrinæ, quibus ineunte 9 morbo, aut 10 breui 11 sedimentum habent.

De febrium certissimis iudiciis iam agit, quæ petuntur ex venosi generis excremento, hoc est, vrina. Et docet quid hæc significet ex sui substantiâ, copiâ & qualitate, in colore, odore ac remixtis. Quidam hanc vrinarum tractationem ab ea, quæ traditur libro secundo Prognosticorum distinguunt, quòd hîc patefaciat Hippocrates vitia partium vrinariarum: libro verò illo Prognosticôn doceat signa quæ ex vrinis petuntur, quatenus videlicet appareant ad mortem vel ad salutem; ad deterius vel melius, ad crisin, vel ad tempus criseos: sed malè, quia omnia hæc eadem, loco hoc, ex vrinis docet Hippocrates. vrinam definit Galenus, Humorum qui sunt in venis serum. Plato in Timæo dicit eam esse serum mite sanguinis.

Vrina quid? Com. ad historiam Hermocratis.

2. Ex crudæ materiæ copia: vt in febribus lentis. Crassescunt ita, quòd à flatulento spiritu contenta confundantur.

2. Disiectis per vrinam sedimentis, vt quibusdam interuallis appareat liquor sincerus vrinæ, aliis autem partibus multæ concretiones grumosæ. Quemadmodum quibusdam temporibus appareat cœlum quadam parte nubibus coactum: aliis partibus quibusdam, serenum nostra lingua dicimus, *den hemel is getrapt*, quasi dicas, gradibus nubium cœlum distingui, grumosum cælum. Indicium est in vrinis secerni partes crassas ac crudas. quod, ineunte morbo, fit non à pepasmo perfecto, sed quòd crassæ partes à flatibus & à calore agitantur. Postea à caloris vi mutatur hæc

hypo

hypostasis in encorema; indiciũ materiæ crudæ plurimas partes mutari in flatus, à calido emicãte; tandem sidit id in hypostasin bonam.

3. Quòd secernatur pauca vrinæ materia. ob materiæ contumaciam ac crassitiem.

4. Vt nulla excusatio affectionis nephriticæ adferri possit. In non valida admodum febre, vtpote à crassis succis enata.

5. Scilicet grumosis & paucis.

6. Hoc est, solito tenuiores: hoc est, mediocriter crassæ; fusâ iam materiâ crudâ à caloris natiui vi.

7. Quòd ab abscessu liberent, vel diadochen febrilis materiæ mox excludendæ significent. Nam indicant mitigatam iam esse crassam materiam, vias meabiles, ac naturæ vim efflorescere.

8. Tenuiores solito, quæ antè fuêre crassæ, grumosæ, & paucæ.

9. Hoc est, primis quattuor diebus.

10. Hoc est, non ita multò post: hoc est, septimo die.

11. Bonum loco, & materia. Vnde significatio fit integræ naturæ, ac materiæ pepasmi capacis. Tales vrinæ primo libro Epidemiôn iuuenibus apparebant ad haimorrhagiam: senibus, ad dysenteriam cruentam. Si verò perseuerant vrinæ crassæ, longitudinem morbi, vel calamitatem denunciant: calamitatem, si signa praua adfuerint, cum virium infirmitate.

LXX.

Vrina perturbata.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν 1 πυρετοῖσι τὰ οὖρα 2 ἀνατεταραγμένα, οἷον 3 ὑποζυγίων, τούτοισι 4 κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

LXX. At verò quibuſcumque per 1 febres[eſſentiales] vrinæ ſunt 2 perturbatæ, vt 3 iumentorum, ſanè iis 4 cephalalgiæ adſunt, aut in propinquo ſunt.

Praecedente Aphoriſmo egit de vrinæ ſubſtantia ſecretionis participe vel experte: fit autem id vel ex alieni humoris permixtione, vel corruptione propriæ ſubſtantiæ. at nunc agit de craſſis proprij liquoris vitio: vnde ſignificatio fit perturbationis in venis, à flatulento ſpiritu. Subſtãtia vrinæ aut tenuis eſt, aut craſſa, aut mediocris. Craſſa, aut alieni humoris permixtione aut vitio propriæ ſubſtãtiæ. Hæ craſſæ cruditatẽ humorum ſignificant, & flatulentum ſpiritum: ſeu ab hoc ipſo perturbationẽ in venis. Et hæ craſſæ tales sũt ſine ſpe ſecretionis materiæ mixtæ. Etenim ſignificant in venis perturbationem à flatu & copia crudorum humorum. Talia ſæpe in peſtilentialibus febribus apparẽt. A prouiſione totius damus conſeruam foliorum acetoſæ, cum margaritis: vt ſuperbibant dilutum ſcordij calendulæ, acetoſæ, endiuiæ cum ſirupo ex carduo benedicto & de acore citreoram: remixtis paucis guttulis olei vitrioli.

Remediū.

1. Vt nulla excuſatio affectorum renum adferri poſſit.

2. Quæ non claræ redduntur quiete.

3. Animalium veterinorum οὖρα θολερὰ vocat, & παχέα: Hoc eſt vrinæ quæ animalium vrinas referunt ſpecie, quæ diu depoſitæ non vnquam ſubſidunt: vt in Dromeadæ vxore. Vel quæ cùm diu multùmque fuerunt perturbatæ, numquam apparent conglomeratæ.

1. Epid.

4. A flatulento ſpiritu ſurſum elato, cum calore contra naturam: nam perturbatur in

venis ſerum à flatulento ſpiritu & calore, inde caput impletur. His delirium quoque ipſum, & conuulſio à capite euenit, & ſi cum virium infirmitate, ad mortem apparent: vt in Polyphonte, & vxore Philini. cum robore, & exigua, febre, morbi diuturnitatem.

7. Epid. & 6. Epid. 15.

LXXI.

Contenta nubecula.

1 Ὁκόσοισιν 2 ἑβδομαῖα κρίνεται, τούτοισιν 3 ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ 4 τετάρτῃ * ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ 5 λόγον.

** legendũ ὑπέρυθρόν.*

LXXI. Quibuſcumque [ad ſalutem] 1 criſis incidit 2 ſeptimo die, his 3 nubeculam habet vrina 4 quarto die ſubrubram, aliáque 5 conuenienter.

ex lib. 2. Prog. fol. 404. linea 18. Græco cod. Baſil.

Hactenus egit de vrinarum conſiſtentia, & de ipſis vrinis quatenus apparēt vel faciunt ad ſalutem & mortem, ad ſpeciem & tempus criſis: nunc agit de contentis, quæ tria ſunt numero.

1. In morbis acutis, ſanguinis è naribus profluuio, ſudore, vel aluo.

2. Philo, libro de mundi opificio, dicit, φύσιν φιλέβδομον εἶναι, καὶ τῇ ἑβδομάδι χαίρειν: & τελεσφόρον, hoc eſt, perfectam vocari.

3. A ſero ſanguinis, In cuius vitio morbus ſuam habet hyparxin: qui tamen omnium humorum pepaſmi eſt capaciſſimus, maximè verò enæorema nubilioſum ſi apparuerit, vel hypoſtaſis bona: & ſi tenuis vrina craſſa euadat: & quæ alba erat, ſi citrina reddatur.

4. Qui eſt index ſeptimi. nam nihil ſalutariter criſin, inire poteſt poſt primum ſignificatum non ſit ſignis apparentibus ad tempus criſeos: hæc enim ſigna præcedere debent ea ſigna quæ apparent ad ſpeciem criſeos.

5. Naturæ & morbo. Hoc eſt, aliæ mor-

borum

borum ideę propriis signis criticis indicantur quo loco fiat, & per peculiaria cuiusque indicantur excrementa. vt si quarto die procedit expectoratum, die septimo crisis fiet. Axioma. Qui morbus initurus est crisin septimo die bonam, edit pepasmi signa quarto die. Non ex aduerso: nam interdum ea vehementia morbi & celeritas non adest, vt septimo veniat ad vigorem.

LXXII.

1 Ὁκόσοισιν οὖρα 2 διαφανέα 3 λευκὰ, 4 πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι 5 φρενιτικοῖσιν * ἐπιφαίνεται.

Vrina alba pellucida.

* ἦν.

LXXII. Quibus 2 pellucidæ & 3 albæ funduntur vrinæ, 4 calamitosæ: maximè verò in 5 phreniticis tales apparent.

Deinceps prosequitur calorem & quantitatem vrinarum. & hoc Aphorismo de colore. Color autē vrinæ varius est, ex caloris totius corporis remissioris vel intensioris vi, aut ex alieni humoris permixtione. Nam duobus modis in vitio sunt vrinæ, aut propriæ substantiæ corruptione, aut alieni humoris permixtione. Propriæ substantiæ corruptione, idq; tribus modis, aut resolutione, aut putredine, aut concretione: quia resoluitur, putrescit. Colores vrinarum hi sunt, albus, pallidus, ruffus, qui & naturalis, flauus, ruber, viridis, cæruleus, niger. &c.

Vrinæ vitia.

Colores vrinarum.

1. Vbi per continuas febres adhuc cuncta plena sunt cruditatis.

2. Significant cruditatem, vel puritatem humorum per metastasin humoris alterius: denique labefactatam vim naturalis œconomiæ, & naturæ infirmitatem. & quodcumque horum significauerint, est contra natu-

ram Metastasis enim, si ea significetur, contra naturam est. Sunt autem hæ pellucidæ contra naturam morbi:is enim cùm sit acutus & biliosus,tincta bile deberet esse vrina: quin ægri etiam natura, quæ biliosa est, hoc non admittit.Quasi dicat,excrementa quæ contra naturam morbi & ægri, colorem præ se ferunt,pessima sunt.

3. Quales sunt vrinæ quæ habent consistentiam aqueam Quasi dicat, Mala sunt excrementa cuiusque morbi propria, si fuerint contra naturam morbi & ægri: Albæ, hoc est, crudæ, & biliosæ tincturæ expertes: ob bilis mestasin. Si autem notæ pepasmi præcessissent, potuissent hæ vrinæ criticôs apparere ad haimorrhagiam in iuuene,vel ad dysenteriam cruentam in sene,vt in Bione, Xenophane, & Critia.

1. Epid. cōstitutione temporis 3.

4. Si nulla excusatio adferri possit,nec mitioris morbi (vbi an abscessum appârent) nec antè apparentis pepasmi. In Pythione praua talis vrina apparuit.

3. Epid. 2. Histor. 3.

5. Suntque funestæ:nam cerebrum inflammat eò translata bilis.In Coacis scribitur, Albæ vrinæ à phreniticis mortiferæ. Medici tamen suum vt possunt tunc officium facient, clysmis ac frictionibus extremarum partium reuellent, venam in pede vel brachio secabūt; tandem etiam frontis venam. Nuper cuidam ex frontis vena emittebam octo vncias sanguinis, nam potentent ssime fluebat:euasit is.

Historia.

LXXIII.

Hypochondriorum tensio cum vrina copiosa.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια 1 μετέωρα 2 διαβορβορύζοντα, ὀσφύος 3 ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι 4 καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι κα-

ῤῥα

πυῤῥαγέωσιν, ἢ οὖρον πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

LXXIII. Quibuscumque [recens] hyponchondriorum 1 tumor incidit cum 2 murmure coniunctus, superueniente 3 lumborum dolore, iis 4 alui feruntur, nisi flatus erumpant, aut 5 vrinæ copia fluat. atque ea in 6 febribus locum habent.

Agit de vrina copia, vt appâret vel facit ad salutem vel mortem: nam in duobus affectibus iudicandi vim habet vrina, nimirum in febribus essẽtialibus, & in tumoribus hypochõdriorũ.

1. Μετέωρον dicitur id quod pendulum est, sublato fulcro. Atque hypochondria debent æqualia esse moderataque in calore & frigore. debent esse mediocris distentionis & contractionis mollitiei & duritiei. Addimus recens, ex 2. Prognost. nam tales tumores non sunt veteres.

2. Sine dolore & phlegmone: ex flatulenta materia, sine peculiari partium quæ in hypochondriis sunt, affectione.

3. Qui continentur quinque vertebris; & eas partes quæ in lumbis continentur, vt vena caua, arteria magna, & quæ inde nascuntur, vt mesocolon: translata ad eas partes materiâ.

4. Quia quò natura vergit, eò crisium & vacuationum inclinationes fiunt.

5. Diadosi materiæ quæ borborigmum faciebat in hypochondriis, ad partes lumbis contentas.

6. Essentialibus; non symptomaticis, quales in phlegmone hepatis. Quasi dicat vt hypochondria illa sint omnis inflammationis

expertia, nec vllo tumore obsessa. In tumoribus autem viscerum hæc locum non habent. Hæc locum habent in pituitosis febribus, quæ focum suum aluum habent: nam dum pepasmo hæc aluina materia mitescit, nascuntur flatus. Hypochondriorum meteorismus recens cum borborygmo flatum significat: hîc clysmata flatus discutientia conueniunt, parcus potus, & refrigerantia. Si fuerit, recens sine borborygmo, phlegmonem denotat: hîc phlebotomia vtilis, & enemata refrigerantia: medici, quia tormina his eueniunt, calamitosè maluaticum propinant vinum. Vetus verò tumor cum borborygmo, tenuium intestinorum hecticam intemperiem denunciat: metumque adfert hydropis sicci. Vetus tumor hyponchondriorũ sine borborygmo scirrhum indicat. Igitur melius est diaphragmati lumborum dolorem superuenire, quàm ex aduerso; nõ enim bene, inferne si sursum effluat succus. Hæc itaque, inquit, in febribus nimirum essentialibus, locum habent; quasi dicat, Ne vlla inflammati hepatis aut scirrhosi, causa adferatur; tunc enim hæc non iuuarent.

Hypochondriorum tensio varia.

LXXIIII.

Abscessus criticus per vrinã auertitur.

Ὁκόσοισιν 1 ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ καὶ 2 λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι 3 κοπιώδεσι πυρετοῖσι 4 τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. Ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ 5 λύεται.

LXXIIII. Quibuscumque abscessus in articulis 1 expectatur, ab abscessu eo vindicat vrina multa, crassa, & 2 alba, qualis [vrina] 3 laboriosis in febribus exire solet, 4 quartum diem [morbi] agentibus. Quòd si narium

quo

quoque accedat profluuium, multò celeriùs 5 liberantur.

1. Vt si febris difficultas posita sit in pepasmi difficultate: si vrinæ perpetuò appareant & maneant crudæ, & albæ: si pars corporis aliqua sit effœminata vel dolori implicita. Non solùm hoc locum habet in febribus laboriosis, à lassitudine laboriosa, & vltrò obortis, sed etiam in peripneumonia sanabili, quæ per abscessum in crure, aut per parotidas curationem sui possit recipere. Si venæ micent in temporibus faciésque si turgidula fuerit, cum pallore, abscessum fore significant pone aures.

6. Epid. 2.

2. Ex materiæ pituitosæ mixtione.

3 A lassitudine obortis. in laboriosis, à calore, in axillis fiunt abscessus, & si quid in criticis euacuationibus relinquatur promptus in abscessum morbus est. 6. Epid 4. 9. lassæ febres fiunt à materia lenta crassáque.

4. Vel alio die tritico: sed alioqui quarto id die plerumque euenit, vt seruo Archigenis, & libri de humoribus in fine.

5. Vt febres quæ excretione curationem recipiunt, nunnunquam curantur abscessu: sic & ij morbi qui per abscessum curari solēt, excretione & per vrinas interdum soluuntur. Vult itaque Hippocrates vrinas habere vim iudicandi. Et addit, multa; quia paucum non est criticum. Crassa, à vi caloris: Alba, à permixtione pituitæ: agit enim de febribus laboriosis, in quibus pituita vitium facit. Quare in febre laboriosa abscessus expectatur, nisi fluxus, vrinæ multæ & crassæ, vel sanguinis, aut fluxus alui morbificam materiam excluserint. Natura in primis crisi elidere solet

Vrinæ vim habent iudicandi.

causas morborum: si hoc non fecerit, sensim mitigare ea solet coquendo: alioqui per abscessum depellit materiam: vel metathesin facit, hoc est, in alium morbum vertit se morbus. Vt natus sit morbus ex lenta pituita, excretionem non molietur hic natura, sed sensim coquet hanc materiam, vel abscessum mouebit: nisi naturā vegeta excernat hanc meatibus patentibus vrinalibus. Quare naturam imitari debemus in his, ac vrinalia præscribere. Vt decoctum saxæ parillæ & radicum chinæ. Si non adsit febris, & si pituita vitrea in vitio sit, ac homo robustus, præclarè præscribuntur grana duodecim pilularum Iliacarum rasis, cum scriptulo pilularum alephanginarum. Nota quod hic ait Hippocrates, celeriùs liberantur: quàm scilicet, per vrinas qui iudicantur.

LXXV.

Ἢν αἷμα * ἢ πῦον 1 οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος 2 ἕλκωσιν σημαίνει.

Vrina cruenta & puralenta.

LXXV. Si sanguis & pus cum vrina 1 reddatur, 2 exulceratæ vesicæ aut renúm significationem præbet.

Egit de vrinæ substantia, contentis qualitate, & colore quatenus ad salutem vel ad mortem faciunt vel apparent. Nunc agit de eisdem vt sunt notæ affectionum partium vnde manant, nimirum venerum, & per quas iter fiaciunt, vt renum; & quibus excipiuntur, vt vesica: nam serum indicat calamitatē & integritatē harum partiū. Integritas partiū deprehenditur essentia partis quæ & ipsa cognoscitur ex temperamento habitu charactere & mole. Secundò ex actionibus animalibus, naturalibus & vitalibus. tertiò

ex excrementis: quorum ratio est habenda qualitatis, quantitatis, & modi excernendi. Quicquid autẽ excernitur, aut est substantia rei (sub qua & adnata continentur, vt sunt adeps seuum (aut quid eorum quæ continentur in parte ipsa. Hæc autem contenta aut sunt è natura, vt sanguis, & vt vrina in renibus: aut contra naturam, vt calculus in eisdem. Primùm agit de contentis in renibus, sero, & sanguine: ac primò de horum excretione, pòst de substãtia colliquatione seu excretione colliquamenti renum. Quidam quinquagenarius effundebat sanguinis magnam vim per vrinam liquidi interdum etiã grumos: diu de sinistro latere questus erat. Huic secuimus venam, & dedimus stringentia: frustra: tandem becticus obiit. Hic vsum stringentium non admittebat lubenter. Alius cùm diu multumq́ sanguinis minxisset, tãdem pus cum exiguis calculis excreuit. Quare in mictu sanguinis mihi semper fere suspicio est de calculo renum.

Partiũ essentia vnde cognoscatur.

Excrementa quæ.

Historia.

1. Ita vt excernendi finis non fiat, quoties vrina redditur. Hîc notandum, Quod dum pus à partibus diaphragmate superioribus manat, æqualiter id permiscetur vrinæ: dum verò à renibus & vesica proficiscitur, nõ æqualiter permiscetur vrinæ. Præter hoc autem quòd vomica pulmonis interdum in renum vomicam degeneret. Interdum pus à pulmonibus in epiploon deponitur. Nec hæc miranda, cùm vsu compertum sit puerum aciculam quam deuorauerat, eandem per scrotum reddidisse: & mulierem quandam pus in pulmonibus collectum, per costas excreuisse. Dicit hic Hipocrates ὀρέῃ, hoc est, vt mingendi pus finem non faciat: vt nulla suspicio inde sit

partium superiorum, nec meatus vrinarij vel parastatarum eius malè affectarum excusatio adferatur. nam hi non mingunt pus: sed manat illis inuitis pus. hic fœda colluuie laborat, igitur meit, non sequitur.

Mictus sanguinis varias ob causas.

2. Maximè si purulentę vrinæ cruentas excipiant. Nam fieri poterit vt quis sanguinem mingat à suppressis haimorrhoïdibus: vel quòd crus aut brachium abscissum sit: vel quòd patulis emulgentibus venis, natura excludat sanguinem qui qualitate vel copiâ in vitio est: vel à fracta vi iecoris, aut quòd renes, exuti genio, non fruuntur sanguine illo pro suo nutricatu: vel à calculo feriente renum venulas. Quare non statim in suspicionem abire debemus exulceratorum renum dum sanguis mingitur, nisi vnà pus elidatur.

Puris mictus ob varias causas.

Pus excerni potest ex meatu vrinæ, pene, vesica, vreteribus, renibus, hepate, thorace, corde, pulmone, & habitu corporis: vide ergo quænam pars in querela fuerit, & quid vnâ excernatur. Pus in trãsitu interdum exulcerat vias per quas fertur. Ita, inquit doctissimus Holerius, in corde abscessus & lapides inuenti fuere, in corpore quod pus minxerat, dein vnà sanguinem, integris renibus & vesicâ. Sepè calculosis exulcerantur vreteres.

L X X V I.

Vrina cum carunculis vel capillis.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ 1 παχεῖ ἐόντι, σαρκία μικρά, ἢ ὥσπερ 3 τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

LXXVI. Quibuscumque cum vrina 1 crassa carunculæ paruæ 2 aut veluti 3 capilli quidam exeunt, iis è renibus excernuntur.

Iam agit de vrina vt est colliquamentum, hoc

est,

est, vt est excrementum substantiæ renum, hoc est, eius rei quæ substantiã eorum constituit. Renes enim vidẽtur ex multis carunculis coaluisse.

1. Integris venarum rebus, vt nulla concoctionis ratio desideretur: quod beneficium concoctionis à venis est. Vult enim nullam desiderari rationem concoctionis: ac proinde significat, à vitio venarum non manare illas carunculas. Crassæ & oleosæ vrinæ significant colliquamentum adipis renum. Nam quæ excernantur, aut sunt substantiæ rei, aut adnatæ substantiæ, aut contenta in re. Si crassæ fuerint vrinæ cum membranosis partibus, erunt substantiæ vesicæ excrementa, cum vrina verò tenui si excernuntur carunculæ, erunt ab hepate, & venis partibúsque diaphragmate superioribus, vt in febribus magnis: vt albæ, bullis obsitæ, infirmitatem caloris innati significant. Vrina crassa, hoc est, medioeris consistentiæ. Cùm à renibus prodeunt carunculæ, præcessit dolor renum, & vrina purulenta, nec adest febris. Nam cùm vehemens febris vrit, interdum sanguis in renibus & venis hepatis assatur, vnde quid simile carunculis mingitur, sed tunc non est vrina mediocris.

2. Frustulatim dispersæ.

3. Interdum tamen hi prodeunt à crasso venarum sanguine: vt in his qui intemperanter viuunt, cùm præditi sint calido hepare, sanguine, & renibus. nam cruda lentáque pituita se in fila conglobare solet. Dum enim ventriculi vis stupet, talem proferre materiam viscidam solet: quæ attracta ad hepar, vbi ad renes calidos venit, vritur in fila, vel sabuleta: si verò putrescat in renibus, vermes ibi ge-

nerantur: quod voracibus canibus sæpe euenit: vt & à gonorrhœa: vel ab vtero. Cùm à renibus, dolor istîc fuit. à parastatis vasis, id est, à semine manant hæc sæpe filamenta: nam à vesica nasci nequeunt: vesica enim in fibras resolui nequit. τριχιᾶσιν hãc passionem vocant, quasi dicas, pilimictionem. Hippocrates hîc doctè loquitur: dicit ἀπὸ τῶν νεφρῶν, à renibus vel ex renibus: quasi dicat, non absoluta renum substantia, sed à contentis in renibus, nam ibi concreuere. Doctè admodum enarrat hunc Aphorismus Galenus. Cùm itaque capillata materia excernitur, quia homo in calculosæ coagmentationis periculo est, refrigerentur renes illitu rosati vnguenti loti aceto, & pauca adhibeatur caphura. Tenuans diæta accedat, ventriculus roboretur, & flamma hepate venisque concepta, sero lactis cum iulapio violato vel rosato extinguatur. Si coagmentatio facta sit, chalybis succus in vinum solutus propinetur manè ad semunciam, cum duabus vnciis aquæ alkexengi. Vel sumat interdum hieram: & quotidie puluerem citronum, & milij solis, cum melle. Illustris matrona diu calculosum synagma maximis doloribus gestauerat: iam dictum remedium propinauimus: illud in cretam quasi puluerisatam solutum fuit, ac vnà cum vrina illud eminxit.

τριχιᾶσι.

Cautio in metu calculi.

Historia.

LXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ 1 παχεῖ ἐόντι 2 πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις 3 ψωριᾷ.

LXXII. Quibuscumque vnà cum vrina 1 crassa 2 furfuracea quædam efferuntur, iis vesica laborat 3 ex scabie.

Furfuracea in vrinis.

Iam

Iam agit de hypoſtaſi contra naturam, ratione colliquamẽti earum rerum quæ ſunt ſubſtantia rei: id eſt, quæ rem cõſtituunt, aut quæ adnaſcuntur. Quatuor autem hypoſtaſes contra naturam recitantur ab Hippocrate, inter quas πιτυρώδης ſignificat venarum aut veſicæ ſcabiem: quãcumque indicauerit, malum. Nam venarum ſcabies ratione communis officij intercepti, & ratione difficultatis curandi ſignum eſt malum, & etiam cauſa eſt mali. Veſicæ autem ſcabies, vt & reliqua veſicæ mala, lethalis eſt ratione communis officij intercepti, & etiam conſortij cum aliis partibus.

Lib. 2. Prog.

1. Hoc eſt, moderatæ conſiſtentiæ, beneficio concoctionis quam in venis accepit. Si enim cum tenui vrina prodirent, ſignificationem adferrent, per cauſos, internas venarum tunicas abradi ab acerrimo ſucco, qui validiſſima à febre torretur. Quare hîc dicit, cùm vrina craſſa: vt nulla excuſatio ſit malè affectarum venarum. Vrina cruda eſt cum furfuribus, igitur venæ laborant: cocta eſt cum furfuribus, igitur veſica atterritur.

2. Id eſt, furfures tritici benè triti referentia.

3. Quòd nulla concoctionis ratio in vrinis deſideretur; proptereáque furfures ij venis aſcribi non poſſunt: nec etiam renibus, nam horum reſolutio per carunculas indicatur. Interna ſuperficies veſicæ abraditur ab acri pituita, quare dolor & prutitus eam exercent. Quæ cum vrinis feruntur, vel ex naturæ lege ſunt, vel ſunt contra naturam: vt colliquationes totius corporis: & à venis, furfures cum tenui vrina: vel furfures, cum vrina craſſa, hoc

eſt

est mediocri ac cocta, exclusi, ex vesica prodeunt. Alia in partibus continentur, vt crimnodes, grano attrito similis quod subterfugit molam, & furfurea ex labore venarum, si cum tenui feratur vrina pus, multum vrinæ mixtum, à partibus diaphragmate superioribus: à vesica, inæqualiter vrinæ mixtum: à renibus, æqualiter. Vesica superficie tenus exulcerata, sanari potest: inflammatio verò eius est insanabilis, interceptione communis officij. Molli medecina tractari vesica exulcerata debet, vt emulsione seminum quatuor frigidorum maiorum, seminisque papaueris & psyllij: cum trochiscis de alkekengi, ex decocto florum maluæ & althææ in sero lactis: vel ex aqua equiseti.

LXXVIII.

Sanguinis mictus.

Ὁκόσοι ἀπὸ 1 ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

LXXVIII. Quicumque repentè 1 ac confertim sanguinem mingunt, his ruptæ à renibus venæ significatio fit.

Explicat nunc rationem excrementi quod κατὰ φύσιν in renibus continetur, παρὰ φύσιν autem quod excernitur.

Variæ causæ mictus sanguinis.

1. Hîc ἀπὸ ταὐτομάτου non significat vltrò: nam id etiam potest fieri ab externa causa, vt ab ictu, lapso, casu: nam ab his rumpi potest vena in renibus. Vel etiam vltrò reddi possit, vt intelligas sanguinem illum præter expectationem emingi, quòd nulla præcesserit causa manifesta quæ venam dilacerare potuerit aut eam aperire, vt rerum leptomerarum vsus, nullus autem à foris impulsus. Vrinæ cruentæ sunt sanguineæ vel prærubræ, significantque

Primo Prog. 37.

renes

renes non fungi ſuo officio. Vt ventris præru-
pta proluuies, hepatis vitium indicat. Verùm
non ita ſolet per dyſenteriam effundi ſanguis:
hic verò multus repentè, meracus etiam, &
qui in terram effuſus concreſcit, cùm à vaſe
rupto exiliit. Sed vnde funditur meiendo ſan-
guis? à renibus, vel à muſculo veſicæ, vel
vretere. Qua ratione id diſcernam? Sanè ab
vretere vel à veſica parca funditur manu: & à
veſica cùm venit, id fit vlceris vi, vnde dolor,
pus, & laminæ. Plenâ verò manu à renibus
& à veſicæ muſculo. Vt noſcam num à muſ-
culo, vel à rene? A rene qui mingitur ſanguis
vrinæ exactè miſcetur: videtúrque tota vrinæ
conſiſtentia nihil aliud eſſe quàm tenuis ac
dilutus ſanguis, mox tamen ſidit liquidus mi-
niméque concretus, & rubicundus. A muſ-
culo verò veſicæ qui emingitur, non exactè
permiſcetur vrinæ, & in fundo depoſitus gru-
meſcit. quin hic grumus qui interdum circa
vrinam excidit, & dolor quidam circa veſi-
cæ muſculum conſiſtit dum meit. Varias ita-
que vides cauſas cur quidam meiendo repente
ſanguinem fundant. hinc eſt quod veteres va-
riè de hoc exiſtimarint. Mileſius, inquit Cæ-
lius, debilitate fieri dixit ſeminalium viarum,
vel ſequi in vſu venereo pro ſemine ſanguinis
emiſſionem. Sed, inquit, hoc commune eſt
etiam iis qui in oſculo veſicæ, quam vreteram
vocant, vlcus habuerint. Eſt harum manife-
ſta diſcretio. In iis enim qui vlcus habuerint,
cùm mictum fecerint, ſanguis fluit, atteſtan-
te mordicatione & dolore; & aliquando ege-
ſtione corpuſculorum quæ ἐφελκύδες Græcis
vocantur. In iis verò qui debilitate ſemina-

5. Tard. paſſ. 6.

lium

lium viarum afficiuntur, solo tempore veneris exercendæ sanguis excluditur, nullis corpusculis, & mictum faciunt nulla mordacitate vexante. Notandum quod Cœlius Aurelianus annotauit libro quinto Tardarum passionum capite quarto: Solent, inquit, sicut in podice, vel fœminarum sinu, aut matricis collo, etiam in vesica haimorrhoïdes generari, quæ fluorem sanguinis præstant, quibusdam interuallis variatum; quod oportet apprehendere prudentem, cùm non coarceruata primò fuerit effusio, sed augmentis quibusdam promota, interiectis defectionibus, ac sæpè retento sanguine doloris pube tenus admonitione* cessante cum tensione inguinum, & grauedine clunium, vel renum consensu: & cùm sanguis eruperit, supradictorum releuatione sequente. Siquidem aliquando inflatæ ac tumentes haimorrohïdes difficultatem vel abstinentiam faciant mictus, dysuriam Græcis vocatam vel ischuriam. Hactenus Aurelianus. Archigenes verò dicebat, vt statis periodis menses & hæmorrhoïdes, ita & certis vicissitudinibus interdum plethora se effundit per renes & vesicam. hoc fit apertis à natura venis. Galenus cruentas ab hepate etiam proficisci putat, vel à renum imbecillitate, aut rupta in iis vena, erosa vel aperta. Rupta vena effundit liberali manu sanguinem purum, ac id repentè. Diapedesis cruentat vrinam ita, quasi quis lauerit recenter mactatam carnem in aquâ. Exesum vas ab vlcere, non purum profert cruorem, nec plena manu, nec subitò. Holerius sanguinem etiam mingi affirmat, si immoderato exercitio exardescant

* attestāte.

scant renes vel successu ab equitatu. Hippocrates verò hîc loquitur de eo quod plerumque euenit, quòd scilicet mictus ille sanguinis prodeat à rupta vena in rene à plurimo crassóque sanguine tendente ac rumpente venam, vel à calculo contundente. Et propterea addit ἀπὸ ταυτομάτου, quasi dicat, si inopinanter fundatur meiendo sanguis, ita vt nullus alius qui apparet intùs morbus vel morbi causa, vel dolor aliarum partium in querela fuerit, sed inopinato funditur, vel ictus, saltus, lapsus acréve quid potulentum prægressum fuit.

LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ 1 οὔρῳ ψαμμώδεα 2 ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ 3 κύστις λιθιᾷ.

LXXIX. Si cui in 1 vrina sabulosa 2 resideant, huic vesica ex 3 calculo laborat.

Sabulosa vrina

Explicat rationem excrementi quod præter naturam in vesica & renibus continetur.

1. Tenui, aquea, & alba: nam intercipitur à renibus, calculo impeditis, vrinæ materia crassior, vel quòd vesica frigore calculi labefactata nec vrinam mitigat, nec à renibus prolectat admodum.

2. Dicit, ὑφίσταται, hoc est, resident: nam grauia sunt & maiora hæc sabulosa, quàm arenulæ illæ quæ ex ardore hepatis & venarum, sanguinem vrente, vnâ cùm vrinis effunduntur, nam hæ lateribus matulæ adhærent, nec digitorum attritu eam aspredinem & molem præse ferunt, qualem edunt sabulosa illa ex renibus vel vesicâ profecta. Interdum & calculi & sabulosa fatigant. Putris aliquando

quando pituitâ ita imitatur calculum in vesicâ cōcepta, vt quis eum adesse putet. vt etiam pus. sed & tria hæc consociari possunt.

3. Addit Galenus, vel renes: nam hoc subintelligi. Hoc autem fit, quod σιώαγμα sabulosum fiat mora, cùm diu arenulæ illæ hærent renibus: tunc enim sensim parcáque manu excernuntur. Non sequitur, non fundit sabulosa, igitur non laborat ex calculo. nam quibusdam calculi impacti renibus nunquam arenulas fundunt. Secui olim Illustrem quendam Dominum veneno ab Hispanis sublatum, cui innati erant maximi calculi renibus, nec vnquam eorum iudicium editum fuerat, nisi quòd interdum ab equitatione sanguinem meieret. Erant autem carni renis innati. Optimũ remedium, curationes cum paruis locustis in puluerem redactis, adiecto semine milij solis: ac melle excepta. Vbi ren calculum habet, dolor acutus eum fatigat, ac persuadit ad testes, & stupet crus, ac vomunt. His verò quos calculus in vesica affligit, tam acerbi sunt dolores, vt nunquam his taceat dolor. Est autem calculus, glutinosi & crassi humoris coagmentatio lapidosa. Hæc duplicem focum habet, vnum in rene, alterum in ipsa vesica. In rene quidem, cùm ante cœptam duci vrinam, quod Hippocrati est πρὸ οὐρήσιος, illîc coagmentatum sabulum, in vesicam illabitur, nec inde illicò exclusum corticatim crescit ac in calculum assurgit. In vesica verò focus est, perfecto vrinæ ductu, quod est μετ' οὔρησιν Hippocrati, cùm ibi fit hæc coagmentatio lapidosa, hoc est, τὸ σίώαγμα, quòd facilè fit à lento succo in vesica imbe-

Calculus quid & foci, & signa.

cilli

cilli puerorũ, nam hi calent, vt etiam in seneĉtâ, quòd cunctando inibi durescat materia. Putat Hippocrates, non enasci calculũ in vesica μετ᾽ ὄρησιν à quadragesimo secundo, ad sexagesimum tertium ætatis annum: ob victus sobrietatem, sed si concreuerit ea ætate, id fieri πρὸ ὀρήσεως, quia in matura ætate gignendi in vesica calculi nulla est causa efficiens, nec materialis. Est enim vis expultrix vesicæ tunc valida, & glutinosi humoris vacuitas. In pueris congestionis lapidosæ μετ᾽ ὄρησιν causa est, lentus à voracitate sucus, qui diu morã trahit in vesica imbecilli. Quare sæpè nocte emingant pueri. Reliqua ætas ad sexagesimum tertium ætatis annum, lapidosæ coagmentationis focum habet in renibus. In pueris itaque calculi coagmentantur μετ᾽ ὄρησιν, hoc est in vesica. & corticatim augescunt. Et grãdæui quoque focum habent in vesica coagmentationis lapidosæ: corticatim etiã in vesica crescit: tandem cùm regi nõ potest ampliùs imperio vesicæ, cruciatus atrocissimos facit, cùm meiere cogitur homo: quod sæpè fit nisu temerario pressæ vesicæ: irrito tamen conatu nititur molestum excludere calculum; & tunc pro calculo substillum vrinæ edit. Si itaque crebra meiendi adsit cupiditas, cum summa difficultate in mictione extrema, tum vrina lactea, crebróque diuersis coloribus variegata: sique accesserint causæ congestionis, ac partium vicinarum grauitas, sique medio cursu intercipiatur vrinâ, muccúsque innatet, & gutta sanguinis interdum in mictionis fine prodeat, calculus vesicæ in vitio est.

LXXX.

LXXX.

Vesicæ affectuum diagnosis.

† ὑποκύστειον.

Ἢν αἷμα οὐρέῃ καὶ 1 θρόμβους, καὶ 2 στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς 3 τὸ † ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίνεον, τὰ περὶ τὴν 4 κύστιν πονεῖ.

LXXX. Si quis ſanguinem vnáque 1 grumos ſæpe mingat, ac 2 ſtranguriam habeat, vnáque dolor incidat in 3 aqualiculum, & in interfœmineum, huic veſicæ vicinæ 4 partes laborant.

Sanguinis grumi mictus.

1 Quòd ſanguis in amplam capacitatem delapſus grumeſcat, Nam cùm ſanguis excidit ſuis acetabulis, aut neceſſariò grumeſcit, aut putreſcis: ſi in paruã capacitatem excludatur, tunc vel putreſcit, vel ſuppuratur. Qui ſanguis fluit liquidus à renibus, exeſis à venis renum, vel ob imbecillitatem eorundem, vel ſi per diapedeſin exudet, vel ab apertis venis renum, vel à dilatatione venarum emulgentium, ſiue à iecoris imbecillitate, vel ab vreteris vlceratis, vel à veſicæ corpore, ſi coacernetur in veſica, grumeſcit: & grumus ibi putreſcit ac acris fit, vnde ſtrãguria, vel phlegmone, vel vlcus veſicæ, vnde dolor vicinarum.

2. Hoc eſt, vrinæ ſtillicidium cum difficultate mingendi: ſtranguria cõprehendit iſchuriam & dyſuriam. Fit à veſicæ imbecillitate, vel à phlegmone oſculi veſicæ, vel à grumo, pure, pituita putri lẽta, vel ab acerrima bile: fit etiã ab oppreſſione veſicæ à calculo. Eſt talis in veſica affectus, qualis in aluo eſt teneſmus.

3. In pectinem & perinæum, vbi vreter veſicæ iungitur. Hîc agit de doloris proprietate: nam dolor à dolore diſtinguitur ex proprietate: deinde ex intermiſſione, aut aſſidua ex eius infeſtatione: ex vehementia aut leuitate

teſte

teste Gleno 6. Aphoris. 5. Hypogastrium vel hypocystrium (nam antiqui inferiorem ventrem κύστιν vocârunt) est regio situs vesicæ in abdomine.

4. Ducta tecmarsi ex immutatione qualitatis. Ceruicem vesicæ affectam denotat vel affici ipsam vesicam, vel vreteres, podicem, & perinæum, & longanonem. ex mictione sanguinea, thrombodi, & stranguria, ac partium iam dictarum dolore in diagnosin venimus vesicam grauiter affligi. Vidi senes qui ex vesica laborantes excernebant tam lentam pituitam, vt quis meritò dixisset ipsam vesicam emingi: acerbi aderant dolores: hi moriebantur. Grumos præclarè soluit rubia tinctorum, cum semine nasturtij, & spermate ceti, cum mumia, vt fiat puluis.

Historia.

Remediũ.

LXXXII.

Ἢν αἷμα καὶ 1 πῦον οὐρέῃ, καὶ 2 λεπίδας, καὶ 3 ὀσμὴ βαρεῖη ᾖ, τῆς κύστιος ἑλκωσιν σημαίνει.

LXXXI. Si quis sanguinem aut 1 pus mingat, cum 2 squamulis, & cum 3 graui odore, vesicæ exulceratæ significatio fit.

Vesicæ vlceratæ signum.

Aliter etiam vesicæ exulceratio distinguitur à renum exulceratione, & ab eo pure quod manet à suppurato pulmonum. Si enim pus vrinæ non permisceatur, vesicæ significatur exulceratio. Si inæqualiter vrinæ permisceatur, renum: si æqualiter, pulmonum suppuratum denunciat. Verùm Hippocrates hæc per graueolentiam distinguit. Nam in pulmone si fiat suppuratum, pus id, ratione generationis, nõ fœtet: nam à pleno calore elaboratum fuit. Et propterea, quia per longos anfractus manat antequam excernatur, etiamsi malè oleret, amitteret tetrum illum odorem.

Pus cur interdum non fœteat.

rulẽta vrina ex renibus excreta non ita fœtent, quia in itinere grauæolentiam amittit pus. Ex vesica verò exulcerata quod excernitur pus, graueolet: quia cùm parum ibi sit caloris, pus putredinem facilè concipit, & tetrum odorem longa via non amittit. Huc accidit quòd pus partium membranosarum, soleat esse graueolens. Renum autem exulceratio significetur, primũ si pus inæqualiter vrina fuerit permixtum.

Renis vlcerati nota.

Vesica vlcerata nota.

1. Si finem mingendi pus non faciat, & non per interualla id excernat, & si antè dolorem punctorium senserit, nunc verò doloris pondus sentiat, & sequatur rigor, hoc confecti puris documentum erit.

Pus in vrina vt noscatur.

2. Squamulæ albæ, colore & idea vesicam referentes: nam sunt resolutæ vesicæ particulæ. Excernuntur cum vrina non tenui.

3. Fœtet pus cunctando: & membrana facilè putrescit, & nulla aliena prædita est mistione, & sanguinis expers est. Semen pendulum est in vrina: pituita quassata non ita vt pus diffluit. pituita non ita fœtet, & periodis quibusdam manat. Lac asininum hîc summè prodest: & emulsio seminis psyllij & papaueris, & quattuor seminum frigidorum.

Remediũ.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ 1 οὐρήθρῃ φῦμα 2 φύεται, τούτοισι 3 διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

LXXXII. Quibuscũq; in fistula 1 vrinaria phyma 2 existit, phymate 3 expurato liberãtur.

Vrina suppressio.

Vrina suppressa causa varia.

Vrina supprimuntur variis de causis: interdum ab exhausto sero per sudores: interdum à materia per deiectionem deriuata, vt sequenti Aphorismo traditur. vel id fit criticõs, vt quibus futura est crisis, ijs vrina supprimuntur: interdum

terdum symptomaticũs, idq́ vel vacua vesica, ob consumptionem extremã seri à calore præter naturã: vel propter obstructionẽ renum & meatuum vrinariorũ: vel quia vesica à calculo obstruitur: plena verò vesica, à refrigeratione vesicæ: vel collũ vesicæ attollitur in molẽ ab inflãmatione, scirrho & cæteris, vel ob tumorẽ longanonis aut vteri: vel à siccitate cõniuente meatu, vt in causo. vel caro fungosa in meatu, vel quòd ibi sit verruca aut callus: vel grumus, pus, pituita. Si glandulæ parastatæ exulcerẽtur, deficit humor oleo similis qui in fistulam funditur, ne acrimonia lædatur, vnde cõniuet tũc vrinæ meatus.

1. In eo vrinæ ductu qui est in pene. Quod phyma vel tuberculum, habet pepasmi capacem materiam: vnde vrina intercipitur. Innascitur meatui vrinario, vel collo vesicæ.

2. Quod ischuriam parit, plenâ vesica.

3. Id est, à suppurato & puris eruptione: tunc enim liberè profluit vrina. Ineunte morbo fotu aquæ tepidæ, & litu oleorum discute phyma quod suppurari potest. Sed caruncula, quia pepasmi expers est, si impedimentum fecerit, consumi debet: abstergeri vlcus & claudi. Vide Pareium & Amatum Lus. 4. cent. 19. Ne moriatur æger, inquit Holerius, cogimur carunculam illam absumere & rumpere, factâ excoriatione ibi. Remedio carunculis est oleum cucumeris asinini, remixtum cum vnguento rosato, cui pauca grana sublimati vel præcipitati adduntur: candela cerea immittetur ducta manu: vel hæc adduntur vnguento de tutiâ. Quidam triginta fere annis ita laborauerat, vrinâ semper tenui filo fluente, his recreatus fuit. In omni suppressione

Remediũ.

Historia.

vrinæ

vrinæ, sudoris, vel diarrhœæ, fit palindrome ad venas, symptomaticáque translatione cerebrum afficitur: si tres quatuórve dies supprimantur. In phymate non vtendum mordentibus, vt in hypersarcosi: in qua candelâ etiam cerea obsita pompholyge, antimonio, caphura, cum quibusdam succis immittitur.

LXXXIII.

Οὔρησις 1 νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν 2 τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

LXXXIII. Vrinæ mictio 1 de nocte plurima facta, paruam 2 significat deiectionem.

Deriuationes bonæ.

Quasi dicat, Deriuationi maxima vis est in fluxibus, vt scilicet auertatur ad proxima, incumbens partis affecta materia morbifica. Ita Galenus liberauit Boëthi vxorem, mota vrina, ab vterino profluuio. Sic theriacam damus in diarrhœa vrinam mouemus in nimio sudore in vulneribus per vulnerarias potiones abripimus materiam illam alio, qua phlegmonem accerseret. in vteri haimorrhagia hypochondriis vel mammis cucurbitas damus. in narium haimorrhagia venam brachij pertundimus.

Sensus Aphorismi.

1. Quo tempore concoctioni & distributioni operam dat natura.

2. Si nulla immoderatæ potionis excusatio adferri possit. Deriuatione materiæ, & denegato fæcibus vehiculo: vel exugente hepate calidiore humiditatem ab intestinis.

HIPPO

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER V.

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

1 Σπασμὸς ἐξ 2 ἐλλεβόρου, 3 θανάσιμον. *Spasmus.*

I.

1 Spasmus ex 2 elleboro 3 funestum.

Hac parte hypercatharseos & plenitudinis Symptomata thoracis atque pulmonum morbi, vis frigidi & callidi, γυναικεῖα, hoc est, mulierũ affectiones continentur. Quarto libro egerat de omni euacuatione quacumque ratione eueniat: at immedicas sequitur interdum spasmus, de hoc iam agit. *Argumentum libri huius.*

1. Est duplex spasmus, alius est per se, alius ex euentu. Per se, cùm instrumento motus, causam continet in se. hoc est, inanitionem, vel repletionem: ex euentu, cùm excretrix vis vindicare nititur se à re molesta quæ ferit cerebrum vel neruos. Spasmus itaque, qui non ab acredine ellebori, sed qui ex hypercatharsi. iam humido neruorum dissipato obortus fuerit: est funestus. *Spasmus duplex.*

2. Multis rationibus à pharmacoposiâ fit spasmus: vel enim quòd acerrimos succos adducat ventriculo, vel acri pharmaci vi quòd *Spasmus quis funestus.*

rodatur ventriculus; vel ab hypercatharsi, vel à trahendi vexatione: nam nerui afficiuntur ob illam sympathiam quam habent cum stomacho. Hypercatharsis fit, non omnino exhaustis vasis, sed quod æquabilis humorum proportio deficiat in his: inde spasmus est calamitosus, interceptione communis officij, doloris acerbitate, & curandi ἀδυναμία quod ab exhausto fiat: quæ causa est insanabilis, vt prudenter hîc in Scholiis Duretianis annotatum est. Vt etiam hoc, quod non scribat hîc Hippocrates ὑπὸ ἐλλεβόρου, sed ἐξ ἐλλεβόρου, ὑπὸ enim significat causam efficientem: at ἐξ vacuitatem significat rei quæ in quæstionem venit, quòd hîc absentia est ellebori, vt exclusum iam elleborum spasmus sequatur. Vide itaque quale pharmacum sit elleborum, & quibus id sit exhibendum quibus in morbis, quo tempore quóque modo antè parandum sit corpus ad elleborum, & quænam materia sit educenda.

Spasmus quis funestus.

3. Vt signum exhausti humidi primigenij. Quatuor autem in vniuersum sunt causæ ob quas conuulsio ab elleboro possit dicit lethalis: prima est ab hypercatharsi: secunda ob affectionem nerui sextæ coniugationis: tertia, ob prauitatem succorum quos attrahit elleborus in ventriculum: quarta ab interceptione officij partium quæ ab elleboro cõuelluntur: & hanc causam vult hîc assignare. Ob morsum autem ventriculi excitatus spasmus, sanatur pharmaco vomitorio, aut alio quod sua lenitate acrimoniam mitigat humoris. Nam spasmus ab acredine ellebori est sanabilis: ita à materia acri attracta ab elleboro ad

ven

ventriculum. Sed à nimia effusione est lethalis: cùm inquit Galenus, consummata est siccitas, primùm furæ musculi contrahuntur. Historiam non lethalis spasmi refert hîc Galenus de adolescēte qui elleborum biberat: & 12. Methodi vltima pagina, fol. 311. Vltraiecti quidam in officina medica, me præsente, purgandi causa, ellebori albi radices siccas masticabat, & vorabat: dicebat se id sæpiùs fecisse innoxiè: Tandem nimia profusione aluina enecatus fuit. In nimio alui profluuio hoc maximè iuuare solet; Accipe theriacæ semidrachmam, aquæ theriacalis semunciam, aquę cinnamomi vnciam: aquæ cardui benedicti vncias duas: misce. Homo hydrelæo tepido immittatur.

Historia.

Remediū.

I I.

Ἐπὶ * 1 τρώματι σπασμὸς 2 ἐπιγενόμενος, 3 θανάσιμον.

** τρώματι Spasmus & plaga.*

I I. Conuulsio quæ in 1 plagam 2 incidit, 3 calamitosa.

1. Intellige omnem grauem offensam quæ venit à foris: vt à luxatione, ictu, casu, vstione: nam dolor cùm prolectet materiam in partem, vt si sensibilis admodum ea fuerit, vt neruosa, vel viscus princeps, vbi materiæ copia, si exitu prohibeatur illa materia inflammat partem ac replet. Quin ex præcipiti haimorrhagia nasci in vulnere spasmus potest, ab exhaustu neruorum, vel quod ad internas partes repit humor; vel quia acerrimum pus mordet neruos; vel quòd acri remedio nudus neruus incurratur: aut si nudus neruus stricto frigore percellatur.

2. Hæc vox plerumque in malam partem accipitur, vt ibi, Rigor in causum si incidat, bonum.

3. Ratione exhausti vel interceptione communis officij, vel translatâ materiâ à parte ignobili, in nobilem: Multis autem modis conuulsio in plagam cadēs est perniciosa: vt si sauciatur caput aut finis musculi: nisi enim tunc appâret tumor, incidet conuulsio, translatâ materiâ à parte ignobili, scilicet carne, ad cerebrum: vel si sauciatum sit caput ipsum aut temporum musculi: tunc enim tumor cum vulnere aut vlcere salutaris, & conuulsionis expers. Si verò tumor repentè, ita vt nulla διαφορήσεως excusatio adferri possit, euanescat: pars opposita futuræ mortis signum dabit. Siquidem posteriores corporis partes occupauerit plaga, spasmum adferet: Sin anticas & genus venosum maniam dabit. Præterea τραῦμα in articulos cadit, estq; calamitosum. Hinc est quod Hippocrates vlcera, non, nisi vino, madefacere iubet: indicatione sumpta ab vlcere, quod postulat detergentia & siccantia: addit, nisi sunt in articulis. Indicatio enim quæ à parte sumitur, vincit eam quæ ab affectu: hæc verò, aqua & oleo madefacere oportet, conuulsionis metu. Præterea, vt anteà monuimus, in vulnera temporum incidit conuulsio: quare etiamsi tenuis foraminis vulnus in temporibus consisteret, vel tumor ibi conceptus esset, numquam adduci debemus vt incidamus tempora, conuulsionis metu. Nam conuulsio cadens in tempora, tollit officium partis, cuius officio carere non debemus, nam cibos capere non possumus

Plaga in diuersis partibus.

lib. de vlceribus.

Temporum vulnera.

sumus temporibus conuullis. Calamitas autem conuulsionis in vulneribus percipitur ex immutatione in qualitate, nam humidum efficitur: in caractere, ex solido tumidum, in mole, ex mutatione in excrementis; sanies enim loco boni puris effluit:& in actione, inuoluntariè enim partes mouentur. Tandem cadit in vulnus conuulsio ob exhaustum:nam tunc & ratione exhausti, & ratione conuulsionis calamitas imminet. Itaque quæ vulnera sauciant magnas arterias & venas, ab exhaustu accersunt spasmum, qui tamen non semper est calamitosus:quæ verò neruosis infliguntur plagæ, spasmum faciunt; ob neruosum violatum genus: nam sæpe cùm nerui inflammantur aut neruosa, oritur spasmus tandem ob interceptam saniem in parte neruosa quæ mordicat. Θανάσιμον periculosum, dicit Galenus hîc, vt sæpè etiam aliàs, significat. Optimum in neruis ac musculorum extremitatibus remedium est oleum extusum ex sem. hyperici, cui immiscentur ac immacerantur flores hyperici.

Quid significet. θανάσιμον.

Remediũ.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

Spasmus ab haimorrhagia.

III. Nam quæ ex nimia sanguinis profusione incidit conuulsio vel singultus, malũ.

Ætiologia præcedẽtis Aphorismi. Exhausti ratione, & interceptione officij partis quo carere nõ possumus & translatione materiæ ad partẽ nobilem. Singultus quidem ratione intermissi officij: ventriculi conuulsio autẽ exhausti ratione. Immoderati fluxus causæ sunt externæ, ictus, casus, lapsus: internæ, erosio, ruptio, & apertio venæ.

Fluit autem per os, nares, anum, pudenda. Singultus conuulsio quadam est ventriculi, non propriè, non enim ventriculus est musculosus, fit nõnumquam à flatu, nonnumquam à repletione, aliquando à praua cibi qualitate: interdum ab acri qualitate: nonnumquam exhausti ratione, vt hic, & 7. aph. 17. A reuulsione datur sem. hyoscyami ℈ cùm haimatitidis ʒ ſs. coralli ʒ seminis papaueris ʒ ſs. cum conserua rosarũ. Euenit hæc conuulsio, quòd vasa sanguinea symmetria succorum fraudata neruos sugant. Remedio haimorrhagiæ ex naribus maximè sunt reuulsio, quæ fit vena sectione & cucurbitis, vt si ex naribus ruat. aperi tenui ictu externas brachiorũ: ac repetitis vicibus elice. Vidi iuuenẽ qui totam domũ ferè è naribus sanguine commaculauerat vndante, dixisses nihil reliquũ vitæ aut sanguinis superesse: pallebat etiam natura: secta ei fuit in brachio vena, tres vnciæ elisæ primò: dein bis vel ter vnciæ: euasit. Nam quæ remedia frigida ilicò capiti admouentur, spasmum adferunt, refrigerato ac repleto à sanguine capite. vel ruit in pulmonem. Quod de haimorrhagia hîc dicit, idem dici potest de omnibus caussis exhaustus.

Singultus caussa. — *Remediũ.* — *Historia.*

IIII.

Ἐπὶ 1 ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ 2 λυγμὸς ἐπιγενόμενος, 3 κακόν.

IIII. Conuulsio quæ immodicam sequitur 1 purgationẽ, aut 2 singultus, 3 malum.

Iam vniuersum pronunciat de omni pharmaco quod primùm de ellebore dixerat.

1. Qua non solum vitiosus humor, sed etiam succus alibilis excluditur.

2. Nam dicit hîc Galenus, singultus Hippocrati est conuulsio stomachi.

3. Tmu

3. Tum ab exhaustu irreparabili, tum priuatione actionis partium quarum officio vita carere nequit. A causa est hæc conuulsio insanabili: Et adest symptomatum vehementia, & virium infirmitas. Quæ hîc dicuntur ita intelligi debent, vt nulla ratio desideretur puerilis ætatis, consuetudinis, &c. Sed quamobrem spasmo nerui affliguntur in hypercatharsi? Causa est quòd pharmacum in initio suæ actionis peculiarem sibi humorem ex vasis prolectat, vltróque eam copiam qua massæ sanguineæ mancipatus erat: (non enim totum educit: nam si hoc fieret, mors conuulsionem anteuerteret) deinde sequaciorem succum abducit: tandem purum sanguinem elidit, qui tamen particeps adhuc est reliquiarū succorum nutriciorum aliorum. hunc enim natura tutata fuit istar opum extremarum. Hinc tandem venit mors, non tamen ante spasmum, (qui euenit, quòd venæ & arteriæ fugant madorem sanguineum ac spiritus ex neruis) & syncopen.

V.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης 1 ἄφωνός τις γένηται, 2 σπασθεὶς 3 ἀποθνήσκει· ἢν μὴ 4 πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν καθ' ἣν αἱ 5 κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Aphonia & conuulsio in ebrietatem cadens.

V. Si quis ebrius repentè 1 obmutescat, 2 conuulsus 3 moritur: nisi 4 febris incidens eum corripiat, aut quo tempore 5 crapulæ solui solent vocem edat.

Agit nunc de Conuulsione per se ex repletione, qua fit neruis imbutis multo humore, labefactatóque cerebro à compressione vel ab obstructione.

Cùm enim opprimitur cerebrum consecutio depravationis omnium actionum ipsius adfertur naturalium (vt est somnus) sensificarum, motus, & actionum principum. Est autem ebrietas varia, pro eius natura qui bibit, & pro vini conditione in facultate, calore, consistentia & sapore. Si quis enim cute perspirabili vtatur tenui vino, quod asperando est neruis molestum, is nō facilè ebrius fiet, aut si fiat, euanescet ebrietas. Si verò quis nō perspirabili cute, vt mulier, se liberaliùs vino inuitat, vt non facilè ebria fiat, diutissimè tamen durat illa ebrietas: cerebrum enim in his frigidū & humidum vnà cum ventriculo; hinc inopia caloris natiui, vnde non facilè dissipantur vapores è vino elati.

Ebrietas varia.

1. Vocis expers, & vnà motus: per conuulsionem enim denegatur motus spiritibus animalibus in partes inferiores. Interdum aphonia significat labefactationem facultatis animalis & vitalis, sublato simul respirationis vsu à nimio febrili calore, vnde ait, Aphoniam quæ in febrem ardentem cadit, esse funestam: labefactatis facultate vitali, nimirū, & animali. vitalis ab exhaustu laborat per illas febres. Febricitat quis? fit aphonos, hoc est, sine voce, numquam sanabitur. Si verò vocem edat, quamuis non loquatur, sanabile malum. Hæc aphonia, de qua hîc agit, fit à crassis vaporibus qui carotidas arterias ac plexum choroïdem intercipiunt, vnde sensus & motus non planè tollitur vt in Apoplexia, sed stuporem quendam præbet. apoplexiæ tamen æmulus affectus est, sed qui non in paralysim, sed in spasmum desinit totius corporis.

2. Labefactata vi cerebri ab oppressione, & neruis

neruis multo vapore & humore imbutus, vnde actio vitæ necessaria intercipitur. Conuulsio interdum febri finem imponit, si soluatur eâdem quâ inuasit horâ. Dicet quis? Quomodo cùm Aphono cerebrum resolutum sit, conuulsus moritur? Respondemus, id fieri choroïde plexu repleto, cerebróque aucto plethoricis causis: nec Aphonia hîc sumitur pro vera apoplexia, in qua resoluitur cerebrum: sed cùm id superatur à materia morbifica, pro concussiuo motu, reddit conuulsiuum.

3. Quia denegatur exitus spiritibus animalibus in partes, & calor natiuus non potest se explicare, sed translata materia in musculos, conuulsio accidit, quæ vt specie non videatur funesta, tamen interceptione actionum ad vitam necessariarum, est lethalis. Sensus est, si tanta sit cerebri oppressio, vt æger vocis expers reddatur, & non pateat exitus animali spiritui ad motum, vnde significatur summa caloris infirmitas, moritur.

4. Quæ proportione magnitudini causæ respondeat. Crapula enim, ebrietatis soboles frigida, soluitur modico vini vsu. Ita febris hîc explicat calorem naturalem, & neruos infirmos partis confirmat.

5. Pro vini conditione, ægri peculiari naturâ, loco, & tempore soluitur ebrietas. Galenus dicit secundo vel tertio die eam solui, nam crasso vtebantur vino Græci, aliis in locis sex vel septem horarum est ebrietas: sed efficientis & suscipientis ratio est habenda.

V I.

Ὁκόσοι ὑπὸ τοῦ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρ- Tetanus.
σιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφ-

φύγωσιν, 4 ὑγιέες γίνονται.

VI. Quos tetani vis magna vis exercet: intra quartum diem 2 intereunt: quod si hos 3 effugerint, tetano leuantur, & 4 sani euadunt.

Eò spectat hic Aphorismus, vt intelligamus quidnam commodum sit conuulsioni, & quænam in ea sit opportunitas medendi. Conuulsio ab exhaustis, naturæ est incommoda vt signum, & vt causa, & vtroque modo. Vt signum exhaustus, in oculis, & in facie elucet corporis interna prædia depopulari, ac madore genuino exui, vnde conuulsio tenerrimarum partium faciei: vt causa, duobus modis, aut enim doloris vim maximam adfert, vel interceptionem communis officij: vel vtroque modo, vt in singultu & à dysenteria. Conuulsio etiam à repletione, mala, vt signum & vt causa: vt signum, indicat enim cerebrum oppressum materiæ copia: vt causa, ratione doloris, qui partem maximè infirmam reddit, & ratione interceptionis officij. Quòd verò naturæ ad infirmitatem adiungat oppressionem à materiæ copia & contumacia, calamitosum.

1. Distentis ceruicis potissimum musculis. Est autem maxima ceruici cognatio cum septo transuerso, quòd nerui è quarta ceruicis vertebra prodeuntes, finiantur in septo transuerso: hinc spasmo tenta ceruice, intercipitur respiratio. ἀπόλλυνται magnitudinem denotat mali.

2. Doloris intolerabilis vi, & actionum ad vitam necessariarum interceptione, & maximè thoracis: & est morbus cautissimus. tales verò primo quaternario crisin accipiunt. Intereunt hi quartum intra diem, interceptione actionis. Nam cùm duplex sit actio per quam

est

est vita, nutritio, & respiratio, per tetanum intercipitur respiratio. Musculi enim thoracem mouentes vim suam amittunt in tetano, vnde homines fiunt pneumatici; fuligo enim non expellitur: nam adest respirandi difficultas, & pulmones incalescunt trahúntque è capite pituitam, quæ magis difficultatem spirandi auget.

3. Medelâ, vel analogâ à febre incidente. placato dolore, quô natura habeat locum se firmandi, quò superet causam morbificam.

4. Absumpta & exclusa materia quæ neruos tendebat. In quam rem incumbit natura contentione quadam, illius doloris, ac interceptę actionis impatiens. Totum corpus oleo immergatur tepenti, maximéque ceruix hapsis foueatur.

VII.

Epilepsia euentus.

Τὰ 1 ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς 2 ἥβης γίνεται, 3 μετάστασιν ἴσχει. ὁκόσοισι δὲ 4 πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τούτοισι τὰ πολλὰ 5 ξυναποθνήσκει.

VII. Comitiales morbi, aut conuulsiones 1 epilepticæ quibus ante 2 pubertatem eueniunt, 3 curationem recipiunt: at quibus eæ eueniũt 4 vigesimoquinto ætatis anno, 5 maximam partem commoriuntur.

Scopus authoris est, vt, cùm docuerit quot modis fiant conuulsiones, videlicet à siccitate & repletione, deinde doceat vt illa finiãtur & curẽtur.

1. Epileptici paroxismi. In epilepsia quibusdam vicissitudinibus quatitur totũ corpus spasmo, cum sensuum omnium afflictione. Fit autem epileptica conuulsio aut per idiopathiam, aut per sympathiam. Per idiopa-

Epilepsia causa & species.

thiam duobus modis: vno, cùm cerebrum prauâ qualitate imbutum est, vt lanæ imbuuntur tincturâ quæ elui non potest. altero, cùm in se continet causam. ea autem duplex est, melancholicus humor, aut pituita. Fit in pueris ob materiæ copiã, & ob neruorum infirmitatem: senibus, ob melancholiæ vbertatem. Per sympathiam duplex est ea quæ fit epilepsia: aut enim à ventriculo fit, aut ab aura venenata. Est autem Epilepsia typica & periodica totius corporis conuulsio, cum mentis & sensuum læsione. Periodica quidem est ebriorum conuulsio; suam enim habet periodum, sed non est typica.

Epilepsia, quid.

Ætas, pubertas.

2. Antequam Venerem agnoscere, vocemque asperiorem edere incipiunt. Pubertatis tempus definit hîc Galenus à decimo quarto anno, ad vicesimum quintum.

3. In pubertate; confirmatis neruis exhaustâ materiâ per caloris natiui ἔκλαμψιν, hoc est explendescentia calidi natiui. Μετάστασις significat alterius morbi successionem, quę solet longè priore calamitosior esse: sed hîc in bonam partem accipitur: quòd nimirum robur succedat, post causæ morbificæ amotionem per eclampsin calidi natiui materiam absumentis, & neruos confirmantis.

4. Cùm ex aspera voce grauem edere incipiunt. Et quanto seriùs ab ea ætate inuaserit, tanto erit contumacior.

5. Hoc est, ad vltimum vitæ spatium protrahuntur: quòd peculiari & inemendabili cerebri vitio euenire videantur: quòd cõtinuò materiam gignat. nec iam ampliùs per ætatis decursum, validam in melius mutationem

corpus

corpus inibit. Addit τὰ πολλὰ: nam nonnunquam fatiſcente ætate ſoluitur. plerumque tamen, propter vitium per idiopathiam cerebro conceptum, commoritur. Quaſi dicat Hippocrates, etiam ante decurſam hanc ætatem remediabimur puerorum madori: vt rebus calidis & ſiccis is à neruis abigatur, vtque illi robur acquirant. Quare radicem pæoniæ collo appendimus, ac in ſorbitiunculis eam coquimus. damus mel ſcillæ vi imbutum. hyſſopo ac roremarino cibos coqui iubemus.

Hiſtoria. Cuidam iuueni à manu repebat quid per humeros in ceruicem & caput, mox cadebat. Poſt prouiſionem habitam totius corporis, phœnigmos adhibui manui: tunc malum incipiebat ab humeris; illis cauſtica admoui, ac vt theriaca vteretur cottidie manè adſcriptuli copiam iuſſi. mox à labris ac linguâ inuadebat & à genis: genis phœnigmos admoui. perennique theriacæ vſu, S. DEI beneficio euaſit. ſed diu mutus perſeuerabat. at loquela rediit tandem.

VIII.

Pleuritis ſolutio.

Ὁκόσοι 1 πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ 2 ἀνακαθαίρονται ἐν 3 τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσιν, τουτέοισιν ἐς 4 ἐμπύημα μεθίσταται.

VIII. Quicunque pleuritici 1 expectorabilem 2 materiam non excludunt intra dies 3 quatuordecim, iis in 4 empyema degenerat.

1. Dicit γενόμενοι, vt ſignificet ſe loqui non de inchoata, ſed de abſoluta Pleuritide, hoc eſt, de inflammatione tunicæ coſtis intextæ, ex ſanguinis bilioſi allapſu per venam intercoſtalem, mammariam, vel per venam aſygon: vel fit ea ex efferi humoris in latus tranſlatione

Pleuritis cauſa & quibus vi[ijs] fiat.

latione, vel alterius morbi successione, aut doloris vi.

2 Quæ materia iam est pepasmi particeps quæque dimanat ex phlegmone obsessa parte. ἀνακάθαρσις Hippocrati est expectoratio materiæ morbificæ.

Pleuritidis curatio hic indicatur.

3. Ob materiæ contumaciam, quæ neque phlebotomia, nec pharmaciâ, fotu, aut cucurbitis vinci potuit. Quatuordecim dies intelligi debent totius historiæ morbi: non autem eius temporis quo expectoratum procedere cœpit. Quod si quid alterius mali superuenerit, cadunt antequam ventum sit ad empyema. Quasi dicat, ineunte pleuritide multum extrahe sanguinis, vel purga, foue, ita metum empyematis declinabis. Notandum quòd An axion iudicatus fuit anacatharsi & sudore. Dicet quis, Anaxion iudicatus fuit trigesimo quarto die. Respondemus, illa pleuritis fuit secundaria, ab orgasmo. Primùm ille febricitabat. Non satis commodè Galenus excipere videtur Hippocratem, cùm affirmet illum octauo die venam secuisse: secuit quidem octauo die ab ineunte febre illi venã: sed non octauo die ab ineũte pleuritide. Nam pleuritis suo statu non manet vltra decimum quartum diem, sed vt hîc docet, mutatur in empyema, si careat anacatharsi. Sunt autem pleuritidis & peripneumeniæ dies critici 3.5.7.9.11.14.

3. Epid. Anaxion.

Empyema quid significet.

4. Hippocrates, inquit hic Galenus quamlibet in pus mutationem vocat empyema: vel ita etiam vocat factam inter thoracem & pulmonem (ruptâ vomicâ) puris effusionem. Vtrumque enim, dicit, accidit, cùm pleuritici

per expectoratum nō repurgantur. Quare homonyma vox est empyema: nam significat suppuratum & expuratum. Vidi iuuenem triginta annorum succi sanguinísque plenum qui cùm ruri esset, humi dormiuit, ac in pleuritidem incidit: tardè huic à Medicis parúmque sanguinis extractum fuit. Dolor perseuerabat. Decimoquarto in empyema versum fuit malum: dein in expuratum. Tādem cùm fœda multa expectorasset ac extabuisset, obiit.

Historia.

I X.

1 Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ 2 ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabi obnoxia ætates.

IX. 1 Tabes in eas maximè ætates incidit, quæ à 2 decimooctauo ætatis anno, ad trigesimum quintum finiuntur.

Phthisis hæc à pulmone, aut sicca est, aut humida. Sicca, vt cùm quis sub ardenti Sole iter faciens, pulmonis humiditas absumitur. Humida verò, de qua hîc agimus. Hæc autē fit per se, vel ex euētu. per se, à rupta, aperta, aut ab erosa vena. In pulmone ab acri distillatione, vel ab ictu, lapsu. Hinc casu fit, quòd acrē distillationē Hippocrates vocet θηριώδεα. Hæc autē acris distillatio labens in pulmones aut expectoratur, vel non: si expectoratur, ibi tunc opus est vi magna, validaq́ue concussione: unde vasa sæpè lacerātur pectoris & pulmonis. Si non, tum ibi cunctando putrescit, & exulcerat pulmones. Ex euētu verò, vt tabes anginæ succedanea est insanabilis. Iuuenes verò tabi sūt obnoxij, tū ratione ætatis perfectæ, vt pote quæ iā cōsistat, nec amplius crescat: propterea q́ue sanguine abundat, ac plethorâ laborat, tum etiā ratione diætæ in periculo tabis sunt à vasorum pulmonū ruptione, erosione, apertione.

Phthisis sicca aut humida.

Tabes cur iuueni familiaris.

Ita

Tabes quid.

Ita hi per se ex euentu, sunt tabi obnoxij. Est verò hæc tabes, pulmonis exulceratio: vel marcor, qui pulmonum exulcerationem sequitur.

1. Quæ venit ex pulmonum vlcere, quod non à ferina distillatione ortum fuit, sed à soluto vase pulmonis à plethora; nam hi sanguinem fundere solent naturæ officio, maximè à naribus, vel in hac ætate, præ cordis calore. efferuescentia, acerrimáque vis sanguinis, accedente iuuenili exercitio, in partibus spirabilibus vas rũpit. Vel palindrome ad has interdum partes fit sãguinis, suppresśâ solemni aliquâ euacuatione.

2. Minoribus enim in nutricatum faceſſit copia sanguinis: & madore corporis acerrima vis distillationum obtunditur: Annosioribus verò, iam ætate exhaustus est sanguis, totúmque corpus algiosum redditur, ac cautè viuunt. Sin minùs rectè vixerint, etiam in tabem abeunt, ob distillationes efferas. Sed iuuenes ex tabe laborant ob vas ruptum: ex ea circumfluunt sanguinis copia & acrimonia.

Θηρίωμα quid.

Tabes ab vlcere pulmonis θηρίωμα veteribus appellatur: id enim exhaurit corpus sanguine ac nutricatu. Nec enim potest aliter. nectar enim illud diuinum sanguinis, quod ex sinu sinistro cordis, toto se corpore vibrat, contaminatur à pulmonum fœtore: vnde habitum corporis vberrimum extenuat. Et infectione tabifica aërem, quem aspirando ducimus, inquinat. Plurimos à rupta vena partium spirabilium tractaui iuuenes: sed maxima eorum pars interiit. Vnus seruabatur vsu radicis chinæ & sarzæ: quarum decocto miscebamus guttulas sex vel septem olei sulphuris. Sed in aliis non succeſſit.

Historia.

X.

Ὁκόσοισι 1 κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸ 2 πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ 3 ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας 4 διαφύγωσιν, 5 ἔμπυοι γίνονται.

Angina in peripneumoniam.

X. Qui ex 1 anginosis fiunt 2 peripneumonici, intra septem 3 dies moriuntur: Quodsi ab illis superstites 4 euaserint, fiunt 5 suppurati.

1. Hoc est, qui laborant ex inflammatione musculorum laryngis propriorum: hæc symptoma habet orthopnœam: hæc est vera angina. Secunda in anginæ specie rubor in ceruice appâret: est musculorum communium inflammatio: hæc etiam terrifica est. De hac loquitur in Epidemiis, vbi ait, Rubor synanchicus in pleuritidem abiit: dicit non de vera, nam hæc in peripneumoniam degenerat. Vera angina solet esse funesta, interceptione viarum qua ducitur spiritus, & fuligo expellitur. Cùm hæc metastasis fit, videntur ilico meliùs respirare ac deglutire: sed mox cadunt vires, ac mors obrepit.

Anginæ cur varij succedant morbi, & qui singulis.
6. Lib. 2.

2. Ex materiæ translatione, aut rupta vomica, aut euanescente tumore.

3. Interceptione officij ad vitam necessarij: & ob difficultatem curandi, quòd materia pepasmi sit expers. Intra septem dies, ab illa metastasi numerando.

4. Mitificatâ materiâ, ac vi naturę edomitâ.

5. Ruptâ pulmonis vomicâ, & effuso pure in spacium inane thoracis vtrinque. Hoc funestum. nam effera reddita fuit cunctando illa materia. Pulsus fit inæqualis, cùm transfertur in pulmones materia: sin aliò, æqualis,

cum

Historia. cum libero spiritu. Quidam robustissimus miles ex hac tali angina laborabat anxiè: mox in pulmoniam abiit. rogabat medicos quid iam spei concepissent; se enim defunctum esse illa calamitate. Responsum, parum id placere medicis. Iussi duodecim oua coqui, quæ vorabat. Eodem die obiit.

X I.

Puris fœtor, & capillorum fluxus.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων 1 ἐνοχλευμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα, ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι, 2 βαρὺ ὄζῃ, ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, 3 θανάσιμον.

X I. Cùm, tabi 1 implicitis quod tussiendo excluditur sputum, 2 grauiter oleat, dum carbonibus ardentibus infunditur, capillíque defluant, 3 funestum.

Agit de excrementis ex quibus significatio fit partis affectæ, status morbi, vel periculi magnitudinis, & magnitudinis morbi ob putredinẽ insanabilis. Exhaustum capitis sequitur facultatum animalium debilitas, motus thoracis interceptio, qua respiratio & caloris natiui euentatio tollitur, vnde mors. Inchoatum exhaustum sequitur capillorum defluuium, quia illis absumit therioma succum nutritium capillorum.

1. A pulmonis exulceratione antiqua.
2. Vnde significatio fit partis emortuæ.
3. Quia quò plures facultates labefactatæ sunt, eò res ægri peiore sunt loco. Defluuiũ capillorũ est à capitis exhaustu. Iniucundum quid spirat cunctum pus, non tamen fœdum. Fœtor enim ferè soboles est putredinis. Tale pus fœtet, pallet, virescit, cœnosum est, & subcruentum. Igni vitrum imponatur; huic instilla pus; ita exhaurietur mador ille qui obtenebra

tenebrabat fœtorem genuinúmque odorem: & reliqua pars halitum fundet odoris subiectum. Verùm hæc argumenta non satis ad præsagiendum firma sunt; quædam enim excrementa per se fœtent: quare iungenda alia signa, ac videndum tum, inquit Hippocrates, num vnà capilli effluant. Id enim argumento erit, fraudari partes diuino illo à corde nectare, partésque capillatas exhauriri humido suo, nimiúmq; patêre eas: & earum corrumpi nutricatum. Alibi aquæ marinæ iniicit pus, vel aquæ in qua subduplum sal eliquatum est. si subsidat, calamitosum; significat enim languorem calidi natiui, istúdque sputum exustum esse adeò vt nullum in se flatum habeat. grauem etiam effluant animam. Vidi quandam nobilem matronam quæ purulenta diu expuebat, euaseratq; in summã maciem: tandem tam fœtida exhalabat ore, vt filias etiam astantes tabifica vi contaminaret. Iussi vt hæ ore perpetuò parum theriacæ continerent: illa obiit. Altera puella nobilis à principe ad me missa fuerat, vt quòd tussiculosa esset, explorarem quid mali haberet. Hæc primis nubilibus in annis vitam agebar. Sputa mihi ostendere nolebat: ancillæ iussi vt clàm hera quæ noctu excreuerat ad me referret. factum. summum fœtorem carbonibus iniecta spirabant. Retuli ad principem actum esse de huius vita, etiamsi nondum ægrotare videretur. Post paucos menses tabida obiit, reluctantibus etiam doctissimis nostræ patriæ medicis.

In Coacis.

Historia.

XII.

Ὁκόσοισιν ἂν 1 φθισιῶσιν αἱ 2 τρίχες ἀπὸ τῆς κεφα-

Phthisicis si capilli fluant.

κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι 3 διαῤῥοίης ἐπιγινομένης 4 ἀποθνήσκουσιν.

XII. Quibuſcumque tabidis 1 è capite vnà capilli 2 defluunt, ij 3 diarrhœâ ſuperueniente, 4 moriuntur.

Hæc ſigna labefactatæ omnis facultatis ſymptomata ſunt.

1. In inueterata tabe. Tali voce vtitur vbi confirmata eſt tabes: alioqui φθινώδεις dicuntur.

2. A praua qualitate qua afficitur nutricius ſuccus: vel quòd ab exhauſtu laborant ſolidæ partes.

3. Eſt enim ſignum labefactatæ naturalis œconomiæ. Hæc enim diarrhœa conſiſtit in vitio coctionis, diſtributionis, & excretionis: quia hæc nutricium ſuccum è corpore abigit: vel ſignificat συντηξιν partium ſolidarum à ſqualore. Interdum tamen bonis ægri rebus fluit aluus, dum materia catarrhi à capite in aluum funditur, vel ſi empyema pulmonis ſe in aluum euacuârit: modò fluat modico tempore, & à tuſſi ſi ægrum vindicauerit.

4. Non fractas omnes vires corporis indicat, & illas diarrhœa etiam ſoluit. Itaque diarrhœa, inueteratæ tabi ſuperueniens, in procinctu mortem eſſe denunciat: nam diarrhœa calamitoſam vim morbi oſtendit, ac naturam infirmam facit.

XIII.

Sanguis ſpumoſus.

** ἀναβήσσουσι. id eſt extuſſiunt.*

Ὁκόσοι 1 αἷμα 2 ἀφρῶδες * ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ 3 πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται. Legite millies hanc sententiam

XIII. Qui 1 ſanguinẽ 2 ſpumantẽ tuſſiendo exſcreãt, iis ex 3 pulmone talis excluſio fit.

Scopus

Scopus est, Iuuenes qui indebitè se exercent, intemperanterq; viuunt, ex vena rupta sæpe laborant: iam erit iudicandũ num sanguis feratur ex pulmonibus. Meminit hîc vnius signi quo certò deducimur in cognitionem partis vnde excretum educitur. Sanguinem spumosum ex multis partibus excernimus: vel enim ex thorace, vel è pulmonibus, vel è faucibus, ventriculo, hepate, liene, cerebro. Notæ distinctionis, quæ ex parte sunt hæ, qualitas sanguinis, quantitas, & excernẽdi modus. Quia sanguis paucus, sincerus, dolore & tussi, vel screatu excernitur, vel à faucibus, vel ex larynge, & non admodũ spumæ permiscetur. Paucus, niger, & grumosus, cũ tussi & dolore, ex thorace. Spumãs, purpureus, multus sine dolore, sed cum tussi, è pulmonibus. Vomitione, vel è ventriculo, si fuerit nõ conglomeratus: vel è liene, si quodãmodo fuerit conglomeratus; exiguamq; spumam habet. Qui verò ex pulmonis exulcerata substantia prouenit, mera est spuma sanguinea, rotũdus sanguis, nõ cõtinuatus fluẽs, sed intercisus, quibusdã interuallis, ac dissociatus, dilutus ac albidus. In pleuritide & peripneumonia leuiter spuma permiscetur sanguini seroso. Reliquæ partes sua iudicia etiã proferunt in qualitate & actione mutata. quare in Coacis dicitur, Si dolor nõ sit sub diaphragmate. Hîc verò meminit Hippocrates solius spumæ, nec vllus illi sermo de qualitate sanguinis, aut eius excernẽdi modo. Sed an omnis sanguis spumosus ex pulmone excernatur, dubitare quis possit: cũ, vt iam diximus, ex aliis etiam partibus veniẽs, spumam gerat. Certè pulmones crebris meatibus pertusi, ex motu & ex calore sæpe spumam excitant. Spuma enim nulla alia parte excitari potest

Per os sanguinis excretio vnde.

Spumosus sanguis vnde.

test quàm ea, quæ continenter mouetur. hinc est quòd ex solis pulmonibus effluat sãguis spumãs. In pulmonibus præterea magna sunt vasa: hinc copiosus effluit sanguis. Pulmones sunt omnis sensus expertes; hinc effluit ab his sine dolore. Quia verò sanguis ducitur per vias respirationis, hinc est quòd tussiendo excludatur. Sanguis itidẽ hic subflauus est, refert enim ideã partis vnde manat. Vomitio cadit peculiariter in ventriculum: hinc vomitione redditur è ventriculo, vel per ventriculum, vt à supremo ramo splenico. Non enim aperta aliqua vena ventriculi: sed aperta illa vena qua fertur à liene in ventriculum, vomitione redditur sanguis: sed hic est glomeratus, si fuerit naturalis; liquidus verò, si fuerit corruptus. Quod si sãguis è pulmonibus fluat, emittendus est sanguis, ad reuulsionem: si ex pectore, abstinendum est à sanguinis emissione. Ita Hippocrates in pleuritide vbi sanguis expectoratur, à venæ sectione cauet; nã hic opus est firmis lateribus: venæ autẽ sectione admodũ frãgũtur vires.

Remediũ.

6. Epid. 2. 44.

1. Si is sanguis flauescat, liberalíque si effundatur manu, sine dolore, cum tussi. Totus ille sanguis quasi coagulata spuma est: quemadmodum talem sanguinem natare videmus spumantem in sanguine recens mactatorum bonum; dicas potiùs spumam sanguineam, quàm sanguinem spumosum. hic sanè è pulmonibus venit: hoc est è pulmonũ substantia.

2. Qui à capite in pulmones influxit, non est spumãs: nam; dicit Galen. spumans sanguis esse nequit, nisi è carne & substãtia pulmonis educatur: quãuis spumosus esse possit qui excluditur ex vasis pulmonis ruptis aut exesis; attamen nõ erit spumans, hoc est, erit sanguis qui

qui spumam habet, sed totus ille sanguis non erit spuma (hoc est, erit sanguis spumosus, non autē spuma sanguinea) ėstq; tenuis: qui verò à capite in pulmones lapsus fuit, ibi redditur crassior & viscosior: proptereáque interdū non est spumosus. Qui sanguis è lateribus educitur, etiā raro est spumosus: & sæpè etiā is sanguis qui ex vasis pulmonis educitur, non est spumosus, vt euenit in rupta vel exesa vena pulmonis. Sed vbi exulcerata est caro & substātia pulmonis, tunc necessariò educitur spumans sanguis. Quòd verò aliquādo spumā habeat sanguis qui prodit ex rupto vel exeso vase pulmonis, id, inquit Holerius, potiùs à causa externa est, vt propter agitationem illam respirādi: nō à propria causa, qualis est sanguis è pulmonis substantia & carne. Nam ille sanguis spumosus, tenuis subtilis, qui pulmones nutrit, cùm expectoratur, spumosus necessariò erit, plurimum enim arteriosi illi inest; & ideam refert eius vnde dimanauit, nam pulmo quasi spumescit. Propterea falsò illud dicitur, Non est spumosus sanguis. ergo non ex pulmone. Nam sanguis non est spumans ob reciprocam illam respirandi vicissitudinem motúmque pulmonis, inquit Holerius, nec ob calorem; quamuis sit adiuuans causa; verùm sola ea non sufficit. Euenit tamen aliquando vt à vena pulmonis prodiens sanguis sit spumosus; sed id perpetuum non est; imò rarò hoc euenit. At ex vulneratis pulmonibus effunditur semper sāguis spumās. Quare (inquit hîc Galenus) rectè ita enūciatur, Sanguis spumans pulmonis solius exulceratione indicat: at nō rectè dicas; Exulcerato pulmone, necessariò

7. Aph. 30.

Ex Holerio.

sariò spumans excreatur sanguis. Sæpè enim lapsis aut cōtusis sanguinis coloratissimi plurimum extussitur sine dolore, quem ex rupto pulmonis vase quopiā prodiisse verisimile est.

3. Quasi dicat, spuma sanguinis quæ copiosè, sine dolore, cum tussi excernitur, non alibi quàm in pulmonibus gigni potest. hoc est, in pulmonum carne. Consule Galenum libro sexto. De vsibus partium, capite decimo, pagina 566. Præclarè hîc præbetur decoctum radicis consolidæ maioris ex lacte: & puluis hæmatitidis, coralli, boli, seminis hyoscyami, seminis papaueris, cum conserua rosarum.

Remediū.

XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ 1 διάῤῥοια ἐπιγενομένη, 2 θανατῶδες.

XIIII. Tabe detento 1 profluuium alui superueniens, 2 letale.

Hic Aphorismus ferè eiusdem est argumenti cum duodecimo.

1. Nam plus à tabido colliquatur partium solidarum, quàm possit ab ingestis suppeditari in nutricatum: quia omnis actio labefactatur.

2. Quasi dicat, Dixi quum tabidis fœtet pus, vnáque si capilli defluant, si interuenerit his diarrhœa, breui homo morietur: quia vt iam scribit, in tabe inueterata, ipsa sola diarrhœa satis est ad mortem: quamuis non ita citò funesta sit, si citra capillorum defluuium euenerit. nam pedetentim exedentur vires Quasi dicat, summa religione in his pharmaca præscribantur: ac caue ne validis aluum moueas. Sed da illis potiùs aquam cancrorum, cum guttulis quibusdam olei sulphuris.

Cautio ad praxin.

XV.

X V.

Ὁκόσοι ἐκ τῆς πλευρίτιδος 2 ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ 3. ῥῆξις γένηται, παύονται. ἢν δὲ 4 μὴ, ἐς 5 φθίσιν μεθίστανται.

X V. Quicumque à 1 pleuritide empyi (hoc est 2 purulenti vel supparati) redduntur, quando expectorandi finem faciunt quadraginta diebus, ex 3 quo rupta fuit pleuritidis vomica, liberantur; sin 4 minùs, in phthisim 5 degenerant.

Empyi.

1. Quæ pleuritidis materia tota non exclusa fuit intra dies quatuordecim.

2. Vigesimo, trigesimo plerumque, vel quadragesimo, aut sexagesimo die quæ in empyema degenerauit pleuritis. Eoque die recrudescit febris quia pus conficitur.

3. Cæpitque pus expectorari ῥῆξις eruptio puris est. Vt si fiat suppuratio vigesimo die, fiat ῥῆξις trigesimo; ab ea ῥήξει oportet intra quadragesimum diem repurgetur.

4. Si tota materia purulẽta exclusa nõ fuerit.

5. Eâ morâ corrumpitur adeò pus, vt necessariò vnâ in exulcerationem abripiat molles pulmones. Quare hoc tempore cauendum à paracentesi. Nam plurimi ante 40. diem in phthisim degenerant, ob anni iniquitatem, purisq; malignitatem, ac corporis infirmitatem. Nota puris confecti in pleuritide est, põdus in latere occupato, & horror à pure vellicante membranam costis intextam & modò horrent, modò sudant. Ruptæ vomicæ signa vide libro 2. Prognosticôn. Quasi dicat, Caue ergo ne latus aperias paracentesi, post 40. diem.

Supparati signa.

Cautio practica.

XVI.

Calidi vis. Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι· σαρκῶν 2 ἐκθήλυνσιν, νεύρων 3 ἀκράτειαν, γνώμης 4 νάρκωσιν, 5 αἱμοῤῥαγίας, 9 λειποθυμίας· ταῦτα οἷσι 7 θάνατος.

XVI. 1 Calidum in hæc calamitosum est, hásque adfert calamitates his, qui eo sæpè multúmque vtuntur, 2 carnium laxationem, neruorum 3 infirmitatem, mentis 4 stuporem 5 hæmorrhagias, 6 lipothymias: quæ sũt eiusmodi vt 7 mortis consequutionem adferant.

Explicatis affectibus thoracis eorum causis crisi, periodo, & paroxysmis, quoniam ad hos curandos magnas adfert opportunitates vsus aquæ cadæ siue fotus calidi, propterea agit iam de calido. Nã θερμὸν hoc loco nihil aliud significat quàm θέρμασμα. Id autem quod inter θερμάσματα primum obtinet locum, est fotus aquæ calidæ & dulcis quia hæc accõmodatur ad curationẽ morborum quorum antè meminit. Desumptus est hic Aphorismus ex libro de humidorum vsu. Generalior autem est propositio quàm vt soli pleuritidi applicetur. Agit contra hos, qui semper pleuritidem perpetuis fomentis curare nitebantur.

1. Hoc est, calida: ceu fomentum aquæ dulcis calidæ, quod κατ᾽ ἐξοχὴν nuncupatur θέρμασμα.

2. Laxatis fibris, ac dissipatis spiritibus.

3. Quia neruorum robur in mediocritate siccitatis consistit: quod enim siccum est, propiùs abest à sanitate; quod verò humidum, longiùs.

8. Aph. 6. & 6. Epid. 55.

4. Hoc est infirmitatem motus & sensus, actionumq; principum. γνώμη seu διάνοια est

vis iudicandi & ratiocinandi: anima sicca est prudentissima, dicebat Heraclitus, nam spiritus habet æthereos sicciores, qui sunt eius proxima instrumenta. Hi verò spiritus gignuntur in cerebro sicciore & duriore.

5. Patefactis meatibus, & sanguine fuso à calore, vnde venæ distenduntur ac rumpuntur, vel aperiuntur. Id agit in corporibus haimorrhagiæ obnoxiis.

6. Exhaustis spiritibus, & laxatis membranis.

7. Quia soluuntur vires omnium partium. vnde spiritus animales & vitales dissipantur: Nam hæc simul iuncta intelligi debent: ita vt his solutis viribus, superueniat haimorrhagia author lipothymiæ, quam sequitur mors. Nimis abundè in coagmentatione lapidosâ, vretres ac renes contundere, fotuum vsus initur: præstaret repetitis vicibus, ac sesquihora vel duabus horis interpositis repetere decoctum ex aqua fœnugræci, seminum maluæ chamæmeli; mox vngere oleo Scorpionum. Foueat se panno villoso, crasso, albo.

Cautio ad praxin.

XVII.

Τὰ δὲ ψυχρὸν 1 σπασμοὺς, 2 τετάνους, 3 μελασμοὺς, καὶ 4 ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidi vis.

XVII. Frigidum verò [hæc adfert incommoda:] 1 conuulsiones adfert, 2 tetanos, liuores quasique partium 3 denigrationes, & 4 rigores febriles.

Si quis conuenienter frigido vtatur, in qualitate, quantitate, vtendi modo, & occasione, pares habet curandi vires cũ calido, etiã ad phlegmonem: si nulla ratio desideretur neque materia,

neque causa neque partis, necessarius est frigida vsus. Ineunte enim phlegmone, si nulla desideretur partis ratio, hoc est, si non fluat sanguis in glãdulas, siq; pars nobilis in ignobilem nõ se exonerat. Et si nulla materia desideretur ratio, hoc est, vt nõ sit venenata, nec impacta. Et si nulla desideratur causa ratio, hoc est, si illa fluxio non sit critica. Tunc, dico, ἀπωκρουστικῶν vsus omnino est necessarius. nam confirmant excipientiũ partium cõstringendo poros quà affluit materia calidioris sanguinis infringenda acrimoniam, & affluxum omnem prohibent. Propterea veteres ineunte phlegmone adhibebant oxycratũ; Arabes cataplasmata ex vino austero, succo semperuiui, & cortice granatoriũ. Sic Hippocrates praescribebat, ad arcẽdam phlegmonem, ceratum ex duabus cera partibus, & ex vna parte olei rosati. Si quis tamen inconsideratè vtatur plurimo frigido, sentiet plurima incõmoda. qualia Aphorismus explicat.

Repellentium remediorum quando vsus necessarius.

1. Contractis neruosis partibus, & cohibito effluuio.

2. Congenerum musculorum à spasmo.

3. Fixo partium calore extincto, interceptoque spiritu vitali qui è corde affluit.

4. Qui speciem febrium praeseferunt, vel febrim adferunt ex euentu suppresso à frigore excremento quod in corpore tali circumfluere solet, quod tunc putrescit, & congeneres suae naturae morbos parit. Exemplo sit Alexander Magnus apud Q. Curtium, qui cùm exiliisset in algidissimum flumen, funestissimam in calamitatem tractus fuit: attamen S. Dei beneficio Philipi Medici illi fidelissimi operâ seruatus fuit. Vidi Parisiis idem in Se-

Historia.

in hac

quana

quana euenisse celeberrimo natatori, qui cùm bis tranasset flumen; tertiò, medio in alueo periit.

XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον 1 ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, 2 νεύροις, 3 ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν 4 ὠφέλιμον.

Frigidum quas partes lædat.

XVIII. Idem frigidum bellum indixit 1 osſibus, dentibus, 2 neruis, 3 cerebro, dorſali medullæ: calidum verò his præſtat 4 adiumentum.

1. Ob algorem iſtorum natiuum. Patiuntur quidem oſſa, ſed non ſentiunt, propterea nigreſcunt. Dentes verò patiuntur & ſentiũt.

2. Membranis ligamentis, tendonibus, exſanguia omnia lædit frigus, vel ſenſu eximio prædita, vt vterum, veſicam intestina, penem, thoracem.

3. Quia alget à propria natura.

4. Si illæ partes ad ſuæ conſimilem intemperiem abductæ fuerint. Nam imtemperatæ naturæ, modico contrariorum vſu gaudent.

Dubium.

Dicet quis, ſi calidum tantopere his prodeſt, cur igitur ſcripſit Hippocrates vulnera & fracturas capitis, (etiam ſuâ natura funeſtas) minimè tamen funeſtas eſſe hyeme, ita vt æſtate, & celeriùs curari hyeme quàm æſtate: præterea, non tam facile hyeme culpâ, imperitiâ & errore Chirurgi, ex euentu, funeſtas fieri, quàm æſtate. Dico quòd hyems, ex euentu maiores adfert opportunitates ad benè curandum quàm per ſe, detrimenti ſuo frigore: quia frigori facilè occurri poteſt calfacientium vſu, quo aëris frigus temperetur. Quia autem in eam curam incumbere debet Chi-

lor autem causa est putredinis: ergo tempus minorem quod adfert putredinis opportunitatem, id ad curationem est optimum; eiusmodi est hyēs. Dubitabit hîc fortè quispiam, num dens sit os. Cur enim meminit hîc Hippocrates dentiū, si sunt ossa? Respondeo: Propterea quia os patitur tantùm, nō sentit: dens & sentit, & patitur. Verùm sensus particeps, & expers non constituunt essentiam ossis, magis & minùs non immutant speciem.

Dens num sit os.

XIX.

Ὁκόσα 1 κατέψυκται, 2 ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα 3 αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

XIX. Quæ refrigerata 1 sunt, 2 calfacere decet; modò ex iis sanguis 3 non fluat, aut fluxurus sit:

Contrariis curatio quæ absoluantur non semper locum habet, ob urgentiam mali.

Innititur Aphorismus cōmuni Maxima, Cōtrariorū cōtraria sunt remedia. Quæ quidē locū habet in affectionibus simplicibus. Vbi enim multiplex est affectio, ibi sequimur illud Galeni consiliū, horū vt triū rationē habeamus, primò, vrgētioris. Sic enim non habita ratione vlceris, adhibeo ei cōleū vel aquā cōuulsionis metu, si nimirū vulnus fuerit in articulis. Secundo, rationē habemus causæ omniū symptomatū. Sic ei qui ex vertigine amarore oris, & cardialgia laborat, purgationē adhibeo, sperās fore vt exclusa bile, omnia symptomata excludantur. Postremò rationē eius habemus sine quo curatio obiri nequit. Sic in vlcere cū phlegmone, prius phlegmones quàm vlceris est habēda ratio. nā prius sarcosi studere nequit, nā sarcosi natura est opus. atque natura ex intēperie laborat dum flagrat phlegmone. Igitur phlegmones curatio præcedere debet vlceris curationē, qua tēperies partis laborātis restituatur

Practica methodus

2. & 11. Meth.

tur. Ita vidi in luxatione pedis cum tibia fra-ctura, euenisse maximã calamitatem, cùm chi-rurgi & amici primùm restitui volebãt pedem, quàm fracturam curari, vel eũ extra phlemones metũ poni: nã superuenit spasmus, deliriũ, mors.

Historia.

1. Quæ ex intemperie frigida laborant, caloris detractione, & frigoris accessione.

2. Vt illud symmetrum, in quo naturæ virtus consistit, restituatur; intemperies detractione, & eius rei, quæ deficit, additione, vt si ab exhaustu periit calor.

3. Quoniam rei vehementioris maior est habenda ratio: est autem calamitosius profluuium sanguinis eâ intemperie, in cuius curationem incumbimus, calfacientium vsu, quæ parãt haimorrhagiam. Quare si vi frigoris vena sanguinem fundit, non calfaciendam.

XX.

Ἕλκεσι 1 τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα 2 περισκληρύνει, ὀδύνην 3 ἀνεκπύητον ποιέει, 4 μελασμοὺς, 5 ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Frigidi incõmoda.

XX. Vlceribus 1 frigidum est acerbum & mordax; cutem 2 obdurat, dolorem 3 reddit suppurati expertem, [ideoque] 4 liuores, 5 rigores febriles, conuulsiones & tetanos [hoc est distinctiones] inducit.

1. Detracta cute carnéve vlcerata molli & rara, quæ frigidis non assueuit, vnde maior diuisio ex compressione. præterea quòd ichoribus & sordibus ab vlceribus exitum deneget. Vlcus est solutio continui mollis substantiæ, à causa interna vel externa.

2. Colligendo & contrahendo partes quas peruadere nequit. quódque spiritum & calo-

ris effluxum prohibet, materiámq; cogat, vnde diaphoresis intercipitur. Quare ita semper tepeant admota, nec exhalatio intercipiatur.

3. Doloris causam non permittit ad pepasmum venire. hæc enim vi caloris mitigatur, inde sępiùs vlcus phlegmonem concipit, & ex phlemone scirrhum facit, inde liuores.

4. Nam vertit phlegmonem in scirrhum. Caue itaque ne diutiùs refrigeres.

4. *Simpl. 4.5.*

5. Nam ea vlcera frigidi contractum sentiunt ac dolent inde, nam frigus pungit.

XXI.

Frigidi commoda.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ 1 τετάνου ἄνευ 2 ἕλκεος, 3 νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος 4 μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ, κατάχυσις 5 ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα 6 ῥύεται.

XXI. Sed tamen fieri potest vt in 1 tetano vlceris 2 experte, 3 iuuene bene habito, æstate 4 media frigidæ quamcopiosa profusio calorem natiuum 5 reuocet. huiusmodi autem hæc 6 calor soluit.

Sensus Aphorismi est, Nonnunquam tamen frigidi vsus est.

1. Hoc est, in æquali andagonistarum musculorum ceruicis conuulsione. Idem locum habet in aliis conuulsionibus.

2. Nam frigidum vlceribus est mordax, & dolorem reddit ἀνεκπύητον.

3. Quia in hoc nerui habent ἐπίβλημα carnem, quod arcet frigoris intrò parsuasionem. Non sit obesus, non gracilis.

4. Quo tempore æstuat externus corporis habitus à calore fluēte: qui vi aquę frigidę affusæ intrò cogitur: nā eius effluuium vi frigoris prohibetur. Aliis enim frigidis temporibus

bus frigidæ affusio superararet calorē natiuum.

5. Ex euentu.nam intrò pellit frigus calo-rē:hic collectus,viuaciùs exilit, ac coquit ex-cluditque crudos succos ex corpore quadrato.

6. Tetanum videlicet.Videte Galenum ter-tij de temperamentis,vndecimo.

XXII.

Τὸ 1 θερμὸν 2 ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ 3 παντὶ ἕλκει, μέγιστον 4 σημεῖον εἰς ἀσφαλείην· δέρμα 5 μαλάσσει, 6 ἰσχναίνει, 7 ἀνώδυνον· 8 ῥιγέων, 9 σπασμῶν, τετάνων παρηγορικὸν· τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων 10 κατήγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν 11 ἐψιλωμένοισι. τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν 12 κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι· καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος 13 θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ 14 ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, 15 ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει. τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calidi fo-tus cōmo-da.

Quibus per-sit calidum noceat, & quibus ex euentu pro-sit.

XXII. 1 Calidum est 2 suppuratorium; non tamen 3 quouis in vlcere,præclarè ad sa-lutem 4 appâret & facit : cutim 5 emollit, ac crassam 6 extenuat,7 dolorem sedat:idémque 8 rigorem,9 spasmum, tetanum seu distentio-nem mitificat : quin etiam capitis grauitatem soluit : sed admirabile quantum fracturis 10 ossium sit adiumentū,ac præsertim sua 11 cu-te nudatis : maximéque inter eas fracturas quibus 12 caput est vlceribus obsessum, & quæcumque frigoris vi sunt 13 emortua aut exulcerata, & herpetes 14 exedentes iuuat. 15 sedi, pudendo, vtero, vesicæ; his cali-dum amicum est,& secundi iudicij : frigidum verò his est bellicosum ac interimens.

Docet quòd iuuet per se ψυς θερμασμάτων, & quia ex euentu noceat; deinde quibus salutariter adhibeatur, & quibus bellum indixerit. Quia nullum remedium omnibus est idem: qui est præcipuus huius Aphorismi scopus.

Remedium nullum omnibus idem.

1. τέρμασμα, quod intercisis spaciis, non perpetuò, admouetur.

2. Purificum est à calore naturæ nostræ consentaneo. Tribus opus est pepasmo; vt pars circumfluat spiritu & calore natiuo, vt vlcus sit pepasmi capax, & vt apta remedia adferantur illi.

3. Vbi integritas naturæ, & materiæ bonitas desideratur, aut quod fit ex affluxu materiæ pepasmi expertis, vel eius capacis, vt in vlceribus Chironiis, cancris, & phagedænicis. Solatio est vlceribus quæ in frigidis partibus hærent, vt osseis & membranosis, vel si à frigore venerint, vt pernionibus. sed absit putredo: nam magis putresceret.

4. Nam omne suppuratum pepasmus est, à pepasmo autem certa salutis spes: quòd & naturæ integritas & materiæ bonitas significatur. Quare notandum, num à fotu prodeat pus bonum. τέρμασμα suppuratum promouet; calore enim suo excitat calorem natiuum sopitum, eúmque collectione auctiorem reddit. At in prauis illis vlceribus maximam ac immedicabilem putredinem facit: nam ibi potiùs siccandum & detergendum. Iis igitur ex euentu nocet calidum suppuratorium, per se verò prodest. In cancro duplex est venenum, putrefactiuum & rodens: si admoueris suppurantia, surgit eius vis putrefactoria: sin validè siccantia cum morsu admoueris,

3. Simplic. 8.

Cautio ad praxin.

ueris, sæuiet eius rodens potentia.

5. Siue ea siccitate, concretione, vel repletione induruerit.

6. Ad mediocritatem reducit; aut etiam ex euentu id facit, crassos succos exhauriẽdo.

7. Vacuando, rarefaciendo, & temperando humorem, & flatum, cuius qualitate & copia temperamentum & habitus partis immutata fuerant. Quicquid enim habitus & temperamenti immutationem restituit, est anodynum.

8. Digerendo excrementa quæ in corpore circumfluere solebant.

9. Pepasmo acrium succorum & flatuum: crassaque; si adsint, attenuando: lenta incidendo flatus discutiendo. Propterea fotus capitis fiunt ex decocto betonicæ, chamæmeli, agarici & foliorum senæ.

10. Septimo die, ad pruritum mitigandum qui à vinculis incidit, tunc perfundendum vlcus aquâ calidâ.

11. Post septimum diem ad sedandum pruritum: post vigesimum verò, ad illiciendum succum alibilem, quo callus gignatur adducto à nutricatu. Ossibus enim, & vlceri φίλιον ἐπὶ τὸ θερμόν. Quasi dicat, fracturis cum vlcere coniunctis confert.

12. Aqua per se est calamitosa capiti & eius vlceribus, quòd aqua vtraque qualitate pugnet cum iis. Ea tamen tempora incidere possunt, vt necessarius sit illius vsus ratione symptomatum. Nihil est capiti, vt caput est, ipsâ aquâ inimicius, nihil vlceribus, suppuratorio calido. Vt igitur vlcus est, nullâ re madefacere oportet, authore Hippocrate, nisi vino,

quod exiccat & exterget: Nonnumquã tamen indicatio quæ à parte sumitur, affectionis indicationẽ vincit. Dicit enim Hippocrates, nisi vlcus sit in articulis, quia sauciatis tendonibus facilè incidit conuulsio, eáque funesta. Igitur, ad tempus, illam partem, vino, aquâ, vel etiam oleo perfundimus, vt arceatur conuulsio quæ imminet, licet hæc vlceri sint inimicissima. Succurrendum enim primò ei quod magis vrget. Sic hoc loco docet perfundendas esse fracturas fotu aquæ calidæ morsus expertæ. Etenim si quis perfregerit brachium vel tibiam, restituet primùm fractum membrum, ac illud continebit: continendo, inflammationem arcebit: arcendo inflammationem, generabit carnem. Primùm igitur dabit operam extenuationi, iniiciẽdo tres fascias super partem fractam: vnam ad prohibendam fluxionem: alteram, ad exprimendum, tertiam, ad restitutionem musculorum. Atque septem diebus his fasciis tenebitur pars, iustâ tensione: id quod tumor durus & albus in pede apparens indicabit. Si enim durus & ruber tumor apparuerit, nimia erit fasciarum tensio. Denique vt excitentur musculi, sui quasi muneris immemores: qui ad vigesimũ vsque diem, suo quasi fraudati genio, iam languent: hîc fotus est adhibendus, ad excitandum calorem musculorum, vt his fotibus succum nutricium alliciant, atque vt id quod nutricioni superest in callum transeat. Sed obiicies: Vlcera capitis nulla re sunt madefacienda: quia caput, si frontem excipiat, non est capax inflammationis, quia non est pars contenta, in quam alia pars sua excrementa exonerat, sed

Dubium.

continet

continet, vlcus quod denudatum habet os, est sine metu imflammationis. Atque solâ corruptione redduntur capitis fracturæ incurabiles, communicatâ corruptione duræ meningi. Duobus enim modis corruptio hæc incidit, inflammato esse, & suppurato; aut cùm humor, qui diploë cõtinetur, stillat in meningem, cunctãdo ibi putrescit. Solis igitur vtendum medicamentis cephalicis. Sed dices, vinum deterget & desiccat. Verum: sed non satis est contrariis contraria oppugnari, verùm contrario etiam excessu ea oppugnari debent. Iam verò vinum nõ habet eam vim vt æquali excessu caput exiccare possit. Prætera os siccum, nõ potest admittere siccum, si sit consistentiâ humidũ. Forte dices, cur igitur Hippocrates adhibet fotum aquæ calidæ? Quia si os capitis, affusione bilis fiet erysipelatodes, tunc erit vtendum fotu huiusmodi: qui quidem sua qualitate & consistentiâ ossi est inimicus, exhauriendo tamen illam materiam, & eius qualitatem infringendo, per accidens plus prodest, quàm noceat. Demum hic solus restituet calorem capiti, frigidorum occursu penè extinctum. Ad herpetes verò excedentes adhibetur hic fotus, non ratione vlceris, sed ratione materiæ: sicut etiam rerum frigidarum & humidarum vsus prohibetur non ratione materiæ, sed ratione vlceris: sic contrà, calidi fotus vsus, ratione materiæ acrioris & crassioris, qualis esse solet bilis illa crassa, quæ in herpetibus, propriæ substantiæ corruptione in vitio est. Fotus hic, dicit Hippocrates, fracturis capitis cum vlcere prodest: non ratione vlceris, quod osse conceptum est, nam os

sicca

sicca petit, sed ratione coniuncti affectus, vt si erysipelate obsessum fuerit os, ab acerrimæ bilis affluxu, tunc poterit aquâ calidâ lauari vlcus, ad domandam vim bilis. Quare calidâ fouemus, non quâ vlcus aut fracturam consociemus, sed vt inde mitescat dolor, nam acerrimæ bilis potior habenda ratio est quàm vlceris: vbi, scilicet, os erysipelatosum est.

13. Extinctione caloris natiui, & spiritus vitalis interceptione. Et hyeme perniones, & digiti, inquit Galenus, cæteræque partes externæ.

14. Ad infringendam bilis acrimoniam. hoc est, non ratione vlceris, sed acerrimæ bilis, cuius maior ratio habenda quàm vlceris, & vlceri calidum blanditur; nam frigidum vlceri mordax est. Herpes superficiem solâ corporis inuadit: Phagedæna crassam materiam habent, propterea ad ossa vsque peruadunt.

15. Quia neruosis partibus amicum est calidum: propterea, inquit hîc Galenus, quòd frigiditas & caliditas facilè, per communicationem ex sede in ventrem ascendat. Idem dictum sit de vtero, pudendo, vesicâ. Galenus colligit hîc hæc Axiomata: Nihil potest mali accidere vlceri pus generanti. Præterea, malignitatis aut bonitatis vlceris argumentum est fotus calidus: Nam in quo viscere non conuenit, ea à calido insuppurabilia permanent.

XXIII.

Ἐν τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ 1 ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν 2 αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει· μὴ 3 ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ 4 ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ. καὶ ὁκόσαι 5 φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ 6 ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ 7 ταῦτα. ἐπεὶ 8 τά γε

παλαιὰ

παλαιὰ μελαίνει. Καὶ 9 ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον 10 ὠφελέει· ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον 11 βλάπτει.

XXIII. Cæterùm ad hæc rerum 1 frigidarum valet vſus, vndecumque ſanguinis profluuium 2 eſt, aut vnde futurum: nec tamen 3 ſuper ea, ſed circum, vnde 4 ſcilicet ſanguis affluit. & quæcumque 5 inflammationes, partiúmque ardores & incendia quæ ad rubrum & ſanguinem colorem tendunt, 6 recenti efflorefcente ſanguine, 7 ſuper his adhibeto. nam his quæ inueterârunt, 8 liuorem adferunt. Et ipſum 9 eryſipelas vlceris expers 10 curat, quandoquidem exulcerato 11 calamitoſum eſt.

Fotus frigidi commoda.

1. Vt frigidæ aquæ & ſucci frigidi.

2. Ruptâ, exesâ, vel apertâ venâ, vel ſauciatâ parte.

3. Quòd frigidum vlceri ſit mordax. Ita in haimorrhagia narium, hepati vel lieni admouemus frigida, ſi ſint robuſta nec obſtructa hæc viſcera, vel occipiti, mammis.

4. Vt meabili ſanguini & viæ intercipiatur fluxio: nam frigida arctant vias, ac reſtagnare faciunt fluxiles ſuccos.

5. Id eſt, tumores cum rubore, calore, pulſu, renixu, & dolore coniuncti. Bis tantùm in hac ſignificatione reperitur hęc vox apud Hippocratem. Sed non inducatur liuor rerum refrigerantium vſu.

Phlegmone quid Hippocrati.

6. Sanguinis recentis affluxu. Extinguatur tantùm ardor: non inducatur parti liuor.

7. E directo, & ſuper ipſis. Vel ad hæc, ſcilicet valet frigidi vſus, ſi ipſis inflammatis partibus admoueatur. Modò id ferat partis natura, materiæque morbificæ conditio.

8. Oppri

8. Opprimendo calorem vitalem.

9. Hoc est tumorem præter naturam obortum ab effluxu biliosæ materiæ non corruptæ, sed integræ.

10. Nam acerrimam vim materiæ temperat, & meatus viásque par quas affluit biliosus sanguis, intercipit. Huiusmodi erysipelas sæpe degenerat in herpetem: bile illa acerrima cunctando putrescente.

11. Nam vlceri acerbum est frigus ac mordax. Quare non super, sed circum, hoc est partibus editioribus ea adhibent: ita enim orgasmus impeditur constringendo, infringendóque sanguinis acerrimam potētiam, corroborādóque partem. Docet Hippocrates haimorrhagiam sisti immutatâ à figurâ corporis vinculo, & emoto. Scribit etiam Hippocrates, Quòd expedit in omni vlcere, tā veteri quàm recenti, sanguinem effluere. A recenti quidem, graciâ arcendæ inflammationis: à vetere verò, vt sarcosis promoueatur. Responsio est, eum locum intelligi de vlceribus vnicuique parti propriis, cùm sanguis effluit ex venis illi parti propriis ac dicatis, ex qua effluit sanguis. Non autem de apertione venæ communis quę tali alicui parti est dicata. Dixit hîc Hippocrates recenti efflorescente sanguine: quasi dicat, Omnis tumor præter naturam, cuius causa efficiens est materiæ calidæ affluxus, (non autem coaceruatio ob facultatis concoctricis & expultricis infirmitatem,) remedio est, ineunte & augescente morbo, vsus rerum frigidarum: nam acrimoniam sanguinis frangit, & meatuum laxitatem constringit: nam materia calida fluxum mouet. Nisi tamen pars ipsa,

Epid. lib. de vlceribus.

Dubium.

vt glandulæ, aut causa critica, aut materia venenata(vt in constitutione pestilenti, in lue venerea)vel materia impacta & contumaciter ad musculos adhærescens (vbi vsu refrigerantium phlegmone in scirrhum incurabilem degenerat)prohibeat. Proinde rectè adiecit Hippocrates, quæ ad rubrum, nam si partes liuent, non adhibebis repercutientia.

XXIIII.

Τὰ 1 ψυχρὰ, οἷον χιὼν, 2 κρύσταλλος, τοῖς στήθει 3 πολέμια, 5 βηχέων κινητικὰ, 5 αἱμοῤῥοϊκὰ 6 καταῤῥοϊκά.

XXIIII. 1 Frigida, cuiusmodi sunt nix, & 2 glacies, pectori sunt 3 inimica: tusses 4 mouent, sanguinis profluuia 5 cient, catarrhos 6 excitant.

Extremi frigidi incommoda

1. In quibus frigoris summa penè sunt omnia.

2. Quæ, vt ait Scholiographus Holerij, aqua elementari sunt frigidiora.

3. Quòd vitam tueatur pectus, cuius tutela calore peragitur. Hodie obiit iuuenis: cui iam 14 dies inflammatæ fuerant membranæ diaphratondes ad pectus: quòd choreis exsudans se aëri frigido exposuisset aperto thorace. secta fuit tamen illico illi vena, purgatus fuit: praua expectorabat ac flaua ilicò; mox nihil vrina primum flammea, mox citrina: pulsus febrilis: lingua fuit nigra & arida.

Historia

4 Quia distillatione asperitatem inducit viæ spiritus.

5. Venas indurando, & contumaciores reddendo; vnde fit, vt distenta sanguine vasa, cùm dilatari non possint, rumpantur.

6. Tussiferos, aluinos, arthricos. Antiquis in

in deliciis erat nix & glacies: tamen populi qui his vtuntur gutturosi sunt, ac catarrhis affliguntur, & breuis sunt vitæ.

XXV.

Frigidi fotus commoda.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν 1 οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ 2 ἕλκεος, καὶ 3 ποδαγρικὰ, καὶ 4 σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν 5 πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ 6 ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην 7 λύει. 8 νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης 9 λυτική.

Narcoticorum vsus.

XXV. Verùm articulorum 1 tumores & dolores 2 vlceris expertes, & 3 podagrica, & 4 conuulsiones, horum sanè plurima frigida 5 copiosè affusa mitigat, leuat, & 6 adæquat, atque ita dolorem 7 sedat: huc accedit quòd 8 stupor modicus dolorem 9 sedat.

1. Ex sanguinis & bilis affluxu. Igitur, authore Hippocrate, Arthritis non ex sola materia frigida fit, cùm aquâ frigidâ sanetur.

2. Cui frigus est acerbum.

3. Hoc est, dolores podagricos excitatos ex ichoris biliosi affluxu.

4. Scilicet reuocando calorem in iuuene quadrato.

5. Sæpè & multum.

6. Ad æqualitatem reducit partem tumore obsessam, ita vt ampliùs tumor nullus apparere possit, idque pepasmo & resolutione excrementorum: repressione verò per se.

7. Restituto habitu & tẽperamento partis.

8. Quem frigidi fotus inducunt. Talem narcosin hîc admittit Hippocrates.

9. Vacuando & digerendo causam continentem, & reprimendo causam antecedentem. Stupor destruit dolorem: ergo stupor non est species doloris. Ego maximo successu

Remedium elegans.

vtor

vtor in Arthridite calida fotu aquæ seminis ranarum.

XXVI.

Ὕδωρ 1 τὸ 2 ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον, 3 κουφότατον.

XXVI. Aqua 1 quæ 2 citò calefit & citò refrigescit, 3 leuissima est.

Aqua qua facis.

1. Dulcis, omnis mixtionis expers.

2. Ob partium tenuitatem & raritatem facile induit contraria. Tam facilis itaque mutatio, eam tenuissimam esse arguit.

3. Et pondere & subtilitate partium. Eadémque optima est. Non lance æstimanda est aqua, sed si non grauis sit hypochondrio, verùm si ea subitò peruadat, nec ibi cunctando putrescat. Talis propinanda per morbos acutos. Quâ aqua res iniectæ citiùs elixantur, hæc leuissima est. Estque hæc saporis ac odoris expers, ac clara. Dura ac cruda est aqua putealis, vtpote sole fraudata: fluuiales cœnosæ sunt: hæ reponendæ vt limus sidat; illæ coquendæ. Pluuiales meliores, si coquantur, quòd maris ac solis soboles: at coctio dissipat diuersas ab ea partes. Hyemalis pluuia cruditatis plena est; æstiua optima est, cùm incendio flagrat cælum. Columella ex Hippocratis sententia duo genera aquæ arte mitigatæ proponit. Hippocrates in libro De aëribus, aquis & locis: & 6. Epid. 5.

De re rustica lib. 5.

XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν 1 ὀρέξιες νύκτωρ, τούτοισι πάνυ διψῶσιν, ἢν 2 ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

XXVII. Qui noctu bibendi sunt 1 appetentes, hos admodùm sitientes somnum 2 inire iuuat.

Sitis nocturna.

1 Mado

1. Madoris inopiâ. Post somnum si perseuerat sitis, plena potet manu.

2. Nam ita augescunt viscera, & assumptorum squalor acriórque vis castigabitur. Modò nulla valida præcessit euacuatio: nam tunc nulla aderit materia à somno mitigãda. & per somnum intrò fertur sanguis ac mador, vnde vapor qui sitim excitabat vincitur, ac madescit internus squalor. Attamen, inquit Galenus, Valdè sitientibus à meraco vino vel ab inopiâ potus, concedendus est potus.

XXVIII.

Γυναικείων 1 ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι 2 πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς 3 ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ 4 καρηβαρείας ἐνεποίει.

Mulierum affectus. XXVIII. Suffitus 1 aromatum muliebria 2 ciet: idémque ad alia 3 non raro valeret, nisi 4 capitis grauitatem adferret.

Quia hoc libro, vt anteà monui, Hippocrates de omni euentu omnium euacuationum agit, quacũque ratione illæ obortæ fuerint, vel natura aut morbi vi, vel artificiosa à molitione, igitur de iis euacuationibus iam agit quæ eueniunt ab vtero. Est enim vterus, dum procreationi non studet, receptaculum omnis fœditatis muliebris corporis non puri.

Aromata. 1. Hoc est rerum benè olentium, vt cyperi, calami aromatici, cassiæ, beniouini, & eorum quæ ex iis conficiuntur.

2. Menstra atque lochia. Nam vim expultricem vteri excitat, atque venarum quæ vterum attingunt obstructiones aperit: & compactiorem vterum rarefecit, ac algiosum recreat, & materiam lentam incidit. Ita tamen vt nulla anteacti morbi, neque exactæ

ætatis

ætatis, neque lactationis, neque instituti vitæ, neque haimorrhoidum, aut peruersi vteri, aut vteri phlegmone vel ardore occupati, vel ingrauidationis excusatio adferri possit. vox γυναικεῖα varia significat: primò significat partes muliebres, secundò, omnes mulierum affectiones, quæ propriè in eas cadunt: tertiò, mulierum purgationes, quæ etiam variæ sunt, quædam enim sunt purgationes menstruæ, quæ iam λοχεῖα, sub his est etiam secundina & fœtus mortuus: tertiò, ῥοῦς γυναικεῖος, in quo scilicet desideratur ratio qualitatis, quantitatis, temporis, & modi excretionis: sed hic non debet promoueri, sed supprimi.

3. Ad peculiares vteri adfectiones. Vt si cui mulieri caput, coxendix aut femur doleat; & à concepto fœtu hic dolor abeat, ac rursus edito fœtu repetat: huic odorata bibere, & ad os vteri admouere oportet. Item ad conceptionem fœlicitandã, & ad sterilitatem auertendam. Suffocatas etiam euocat, ac dolores à partu remouet.

Hip. lib. De superfœt.

4. Ob leptomeriam. & cerebrum auidè prolicit in se aromatum vapores. vnde illud plethoram incurrit vaporum. Grauitatem capitis adfert his mulieribus quibus vterus est rarior: nam per venas inuadit caput, quia in venis ille vapor suo ardore sanguinem turbat. Fiant pessarium ex penna obuoluta bombace & filo: illinatur oleo macis & caryophyllorum, cum beniouino & croco. Sit longitudo eius sex digitorum: crassitudo modij digiti. Attamen suffitu aromatum non sine cautione vtendũ, tenerrima enim acetabula à siccitate facilè arescunt: hinc infœcunda redditur mulier.

Remediũ.

Cautio practica.

lier. Sed tamen in lochiorum suppressione rarò euadunt. Vbi mulier defraudata fuerit suo genio, non euocationi menstruorum erit illi studendum. Sed illa euchymis vtatur cibis. At si ab obstructione laborauerit menstruorum, ea aperiatur. fit autem tribus modis obstructio: copiâ, materiæ crassitie, & facultatis infirmitate. Nam ni mulier vicesimo sexto die purgetur à sanguine, ægrotat.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι.

Grauidarum purgatio.

XXIX. Prægnantes quidem purgandæ, si humor sit efferus, & quadrimestris gestatio, dum septimestris fuerit, quamuis hæ minùs. nam in minore & grandiore fœtu cautiùs religiosiúsque agendum.

Alius est scopus huius Aphorismi in initio libri quarti Aphorismorũ, alius hoc loco. Quia in quarto libro docet tecmarsin purgationis conuenienter cuique exhibendæ: quæ cõsistit in perspicientia humoris peccantis affectus & peculiaris naturæ eius cui medicina adhibetur, idq́; adducto familiari exemplo quod perspicuitate vincit cætera. Hoc verò loco docet quam cautionem & prouisionẽ debemus adhibere ad vterinas affectiones quæ sunt è natura, vt seruetur & fœtus & fœta. Sequentibus enim Aphorismis agit de affectionibus è natura. cùm autem vterus instrumentum sit conceptionis, certi cõceptio est affectio. Cacochymæ mulieres, ni à fœditate illa vindicentur, abortiunt. Optimè autem defunguntur eo periculo, si à quarto mẽse ad septimum ea fœditas effundatur. Vidimus enim sæpè

natu

naturā illis mensibus validam euacuationē attulisse, summa cū alleuatione fœtarū. quare tutò cacochymia plenitudo hoc tēpore excluditur.

Obseruatio practica.

XXX.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα 1 ἐκτιτρώσκει· καὶ 2 μᾶλλον εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

Ingrauidata temerè non abducēdus sanguis.

XXX. Mulieri ingrauidatæ si vena tundatur, 1 abortit: eóque 2 magis si fœtus grandior sit.

1. Defraudato fœtu suo genio, & oborta lipothymia. item laxatis vinculis, quibus vtero fœtus alligatur; & ab exhaustis cotyledonibus. Vt plantarum fructus nutricatu fraudati tabescunt, siccantur, ac cadunt: ita fœtus cadit fraudatis vinculis suo pastu.

2. Si septimum mensem attigerit. Hippocrates libro De morbis mulierum, sanguinem emittendum suadet sectâ venâ ad poplitem vel malleolos, vt liberentur à difficultate pariendi. Huic idoneæ sunt mulieres iuuenes, robustæ, ac succi sanguinei plenæ. Quare de his venis pertundendis hîc loquitur. Nam superiores venæ, vt manus & brachij, tundi possunt etiam ad sanitatis tutelam quarto & quinto mense, si abortioni non sit obnoxia mulier. Imò in quadrimestribus & septimestribus secare tutò poteris in pleuritidis curatione: maximè si mulieres sint voraces, quibúsque ante grauiditatem largiùs ac diu solebant fluere menses. Verùm tempore Hippocratis, nihil aliud erat viuere, quàm è natura viuere. Vbi necessaria est phlebotomia in morbo acuto; vt infarcta expediantur, phlegmone sedetur, metastasis reuocetur, corpúsque εὐδιαφόρητον reddatur, citra fœtus & fœtæ iniuriam

Practica obseruatio.

iuriam

ingrauidationis mensibus, quòd subsistens iam sanguis corpore adeò circumfluat, vt mammas etiam lacte impleat. Recreāda mox erit eupeptis. Si quis coëgerit, nos fateri Hippocratem hîc loqui, non de venarum infernarum, sed de superiorum sectione, respondebimus eum loqui de ea sanguinis emissione, quæ tempore Galeni non erat libra minor; quemadmodum purgationes, quæ eius tempore erant ex elateriis remediis, quale elleborum, scammonium, colocynthis. Hodie verò benignis nō veremur purgare, nec minorem sanguinis effusionem auersamur, modò vires admittant, morbusque validus id suadeat. Si plura velis, vide Fernelij De venæ sectione libri secundi caput duodecimum.

XXXI.

Grauida cum morbo acuto.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων 1 νοσημάτων ληφθῆναι, 2 θανάσιμον.

XXXI. Mulierem grauidam ex vllo morbi 1 acuti genere laborare 2 funestum.

1. Qui magnam agnoscit causam.

2. Difficultate curandi, (nam fœtæ aut fœtus incommodo remedia adhibentur) symptomatum vehementia, & fœtus interitu: Præsertim si fœtus sit grandior. Eo quòd mulier grauida duplo maiore vtatur respiratione quàm non grauida. Si ergo calor maternus in æstum degeneret, summa spirandi difficultate laborabit: instrumenta enim & facultas non possunt satisfacere vsui necessario. Difficultas autem respirandi in omni morbo acuto est lethalis. Secundò, ineunte morbo, quamdiu morbus est siccus, potiùs incumbendum est morbo, quàm naturæ studendum. in muliere

verò

verò grauida potius naturæ est studendum, quàm in morbum incumbendum. Igitur quantum hîc naturæ studebis, tantum morbum augebis. Non itaque licebit hîc vti tenui diæta, qualem maximè morbus requirit. Sed obiicies, ex Hippocrate, mulierem grauidam, quæ vehementi morbo correpta fuit, seruatam fuisse. Respondet Galenus, quòd trimestri grauiditate in hũc morbum inciderit: trimestres enim & quadrimestres aliis magis seruantur: quòd maiorem habeant opportunitatem admittendorum remediorum, quàm aliæ quæ sunt septimestres ac sextimestres. Illud meminisse conuenit, trimestres ac quadrimestres omnibus iniuriis præ aliis magis resistere. Quare θανάσιμον interpretandum, quòd plerumque ita eueniat.

Obiectio.

1. Epid. 3. Historia 13.

XXXII.

Γυναικὶ 1 αἷμα ἐμεύσῃ, τῶ καταμηνίων 2 ῥαγέντων 3 λύσις γίνεται.

Mulier sanguinem vomens.

XXXII. Mulieri sanguinem 1 euomenti, menstruis 2 erumpentibus vomendi 3 finis.

1. Apertis venis plethoræ vi, à menstruorum suppressione. Vt nulla tamen vi rupti vel exesi vasis excusatio possit adferri: sed si sit à palindrome menstruorum ad superiores partes. Quodsi ille sanguis non effundatur, solebat scirrhum inferre lieni vel hepati, hinc hydropem.

2. Confertim fluentibus. Quasi dicat, Si verò his confertim effluentibus, vomitus tamen non cessauerit, certò tibi constet, venam ruptam vel exesam esse. Quare his remediandum.

3. Auersione & euacuatione sanguinis,

cuius copia & sursum refluxu cruenta excitabatur. Intelligatur hic Aphorismus de ea sanguinis vomitione quæ fit apertis vasis (non autem ruptis aut exesis,) vt nimirum ramuli illi qui à supremo ramulo splenico in stomachum mittuntur, collecta sanguini à copia dehiscant, & in ventriculum, per anastomasin sanguinem effundant, citra vasculorum aut stomachi vitium. Nam si hæc vomitio fiat à ruptis vasis, talis non inhibebitur erumpentibus mensibus: sed peculiarem sui rationem requirit. Hunc Aphorismum explicate Galenus 5. Methodi li. 2. fol. 116. Nobilis puella Leydæ menstrualis cùm esset, ruptum illi vas fuit in pulmone à catarrho acri. prodeuntibus mensibus nihil auxilij sensit, omnibus tentatis, obiit. Quinque aliis, inter quas vna matrona, palindrome ad laryngem fuit, in eáque cancri lethales, duæ exesis carotidibus foras prodeunte sanguine abreptæ fuere, suffocatæ à conniuente larynge.

Historia.

XXXIII.

Sanguinis in naribus eruptione extrusi menses.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων, 1 αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, 2 ἀγαθόν.

XXXIII. Mulieri suppressis mensibus, 1 sãguinis è naribus profluuiũ dono 2 est.

Dixit prius de locis incommodis quibus sanguis effunditur, iam de commodis.

1. Talis haimorrhagia inter cæteras principatum obtinet, generísque nomen sibi adoptat. Suppressio menstruorum plethoricam affert affectionem. Quattuor autem sunt viæ per quas hæc plethora auersione amouetur: aut enim haimorrhagia aut vomitione, aut haimorrhoidibus vel dysenteria cruẽta. Auer-

ſio autem ea quæ fit vomitione, periculo non caret: nam quamuis ſanguis non arguat calamitatem partium vnde manat, ſi tamē cunctetur in ventriculo, lypothymiam & mortem etiam ſæpè adfert. Vt ſit calamitoſa hæc auerſio, non ratione refluxus, ſed ratione partis per quam effluit. Similiter periculi plena eſt auerſio per dyſenteriam, quòd hæc materia etiam in inteſtinis interdum grauiſſima excitet ſymptomata: ſic etiam quæ fit per haimorrhoidas. fœliciſſimè autem euenit hæc auerſio per haimorrhagiam. Profluuium verti: hoc eſt, ſi liberaliter ſanguis fundatur.

2. Neque enim arguit calamitatem partis vnde effluit: ſignificat enim vias eius iam eſſe apertas, quæ prius naturæ incommodo erant occluſæ. Neque vlla ratione calamitoſa eſſe poterit parti per quam fluit: eò quod fluat, continenter per vaſa, neque in magnam capacitatem fluat, vbi corrumpi vel conglomerari poſſit. Sed dicet quis: Si ſcopus eſt, vt naturæ conſilium medicus ſequatur, cur igitur ſuppreſſis menſibus iubet Galenus potiùs tundi venam poplitis vel melleoli pedis, quàm venam axillarem? imò ipſe vult inhiberi fluxum menſtruorum apertâ venâ brachij. Reſponſio eſt, Si id ſtudeas vt fluant menſtrua, poplitis vena neceſſariò eſt ſecanda. ſi verò ſtudeas vt plethoram tollas, (imitando id quod hoc Aphoriſmo ſcribitur) axillaris è directo eſt pertundenda. Vt ſi à menſtruorū ſuppreſſione ardenter febricitat, quia febris maximè vrget, non in menſtruorum euocationem, ſed in febris curationem erit incumbendum, ac vena brachij pertundenda: vt etiam in pleuritide &

Dubium.

peripneumonià. In sanguinis effusione vltrò obortâ; vide vnde, quò, quâ, & quamobrem fluat: & num onere pressa natura onus excutiat. Notandum quod à me vsu obseruatum fuit, in hac haimorrhagiâ, mensium suppressione quę excitatur, lõge aliâ ideâ sanguinem ferri, quàm in vulgari haimorrhagia: Hîc enim prodit intermixtus thrombis ac frustis.

Notãdum.

XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

XXXIII. Mulieri grauidæ si aluus profusior sit, abortionis periculum imminet.

Nã fœtus hinc fraudatur genio suo, infirma reddita matre, imò extinguitur fœtus retrò à vapore excrementorũ quæ per intestina ferũtur, nam intestinis incumbit vterus, vnde vena tetri fœtoris offensione agitatur. Siue illud alui profluuium fuerit diarrhœticum, siue lientericum, siue dysentericum. Nam in omni profluuio fit minor alimenti distributo, vnde vires fœtæ debilitantur & genio fraudatur suo fœtus: accedunt præterea insomnia cùm & crebra adest surgendi de nocte necessitas in tali profusa aluo: & plerumque nutritioni dicata vnà cũ fœdis abiiciũtur. Ob societatẽ quæ vtero est cum intestinis, facilè horum affectio in vterum deriuatur. Ita nuper cùm muliercula quædam parere non poterant in ipsa parturigine iussi plurimis mollẽ clysterẽ inijci intestinis ac ilicò peperere. Ita vt iam apud nos id agere incipiant mulieres nobilissimæ. Clyster fit ex decocto herbarum emolliẽtiũ, vt maluæ, althææ, parietariæ, tapsi barbati, chamæmeli, artemisiæ: colaturæ adde saccharum oleum amygdalinũ dulce: & drachmam salis communis.

Historia & cautio.

nis Quod verò vterus grauiter afficiatur ab intestinis, sæpe à me obseruatum, dum præfocationi obnoxijs propinatur purgans pharmacum, tunc sanè grauissimè affligi solebant.

Obseruatio practica.

XXXV.

Γυναικὶ 1 ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ 2 δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος 3 ἀγαθόν.

Vterina suffocatio: & partus difficilis.

XXXV. 1. Vterinæ mulieri, aut ægrè 2 parienti oborta sternuatio est 3 bona.

1. Quæ vteri symptomatis infestatur, hoc est, quæ præfocatur ab vtero: sublato scilicet respirationis vsu à seminis venenata qualitate, & extincto calore, aut inde impeditis respirandi instrumentis.

2. Infirmitate fœtus aut vteri: non ab ossium mala conformatione, vel à malè affecta ceruice vteri, vel à fœtus in dorsum aut pedes prodeuntis malo situ: iis enim in casibus nihil iuuat sternutatio.

Vbi non iuuet sternutatio.

3. Nam inde significatio fit calorem ferè extinctum redintegrari, quódque ea concussione expellatur materia seminis, quæ eius mali erat causa, quódque fœdus vapor, qui (natus à menstruorum corruptione, vel à retento semine,) caput ac diaphragma feriens, respirandi vim intercipiebat, excludatur. In omnibus morbis acutis præclarè facit ad salutem sternutatio: sed si euenerit à thoracis & pulmonum affectibus, mala est, vt signum, & vt causa. Vt signum, quia significat malam anathymiasim ad cerebrum ascendisse à partibus spirabilibus: Vt causa, quia hæc quassatio has partes magis disrumpit. Vbi verò parturigo non succidit ex sententia, salutaris est sternutatio, etenim ad inferna validè propellit

diaphragma, compreſſo epigaſtrio, hinc ad inferna pellitur valido niſu vterus. Nos parũ piperis & galãgæ naribus vt ſorbeat iubemus: miſcemus interdum parum albi ellebori, maximéque quid euphorbij. Sed antea propinamus hoc remedium: Accipe cinnamomi electi drachmas duas cum ſemiſſe: myrrhæ optimæ ſcriptulos duos: ſuccini candidi, ſeſquidrachmam: rubiæ tinctorum, caſtorei, cuiuſque ſcriptulum: boracis, ſemiſcriptulum: croci grana quinque. miſce. fiat puluis ſubtiliſſimus: capiat drachmam vnam cum vino albo, & ſaccharo. Eliſo fœtu, cùm ſecundæ retinentur, hoc puluere propinato, illicò redduntur: nam tunc, haimorrhagię metu, non fouemus, ἡ ὑστέρα, vterus: τὰ ὕστερα, ſecundinæ, hoc eſt, chorion.

Remediũ optimum ad difficilẽ partum & ad retentas ſecundinas vſu nobis compertũ.

Ὕστερα.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια 1 ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ 2 αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, 3 καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri vt cautè purgatio præſcribi poſſit.

XXXVI. Mulieri ſi fluxerint menſes 1 decolores, qui nec eodem modo benè 2 reſpondeant, purgatione 3 opus eſſe ſignificat.

1. Si aut ſanguis menſtruus propriæ ſubſtantiæ ratione in vitio ſit, aut alieni humoris permixtione infectus.

2. Vt periodi vtriuſque, (hoc eſt vt ſingulis menſibus, hoc eſt 29. diebus eueniant: & tunc ſeptem diebus fluant) & excretionis modi ratio deſideretur: vt ſi non decenti fluxu ferantur, ſed liberaliori, vel parciore. In mulieribus mulieroſiſſimis tempus menſtrualis profluuij eſt dierum ſeptem: ita vt intermiſſionis dies ſint viginti duo: In mediocribus

bus verò mulieribus, quattuor vel quinque dierum profluuij tempus est, & vigintiquinque dierum intermissionis tempus. In viragine verò vigintiseptem intermissionis, & duo profluuij. Desideratur igitur ratio periodi, si menstrua cunctantur vel anteuertunt: vel si biduũ fluunt, quæ olim triduum fluere solebant. Modi autem desideratur ratio, si guttatim vel ἀθρόως, celeriùs vel tardiùs, copiosiùs, vel minùs copiosè fluant.

3. Vniuersali & singulari corporis totius atque Vteri. Sanguis menstruus propriæ substantiæ corruptione est in vitio, si sit melancholicus. si colore sit mercatus, ex resolutione partium. Alieni autem humoris permixtione infectus, si admixtam habet pituitã, bilem, vel melancholiam, aut serum. Purgatio vniuersalis totius corporis fit, adhibito eo pharmaco, quod respondet ei humori quo sanguis est infestus. cuius quidem notæ percipiuntur in linteis mulieris menstruosæ. Particularis verò vteri purgatio adhibetur, si causa consistat in vitio & infirmitate excretricis vteri, vel in materiæ contumacia, vel in meatuũ angustia. Vniuersalis purgatio his instituatur ex idea huius humoris qui in sanguine emanante in vitio esse videtur. Si pituita in vitio est, agarico: si bilis, rhabarbaro: si melancholia, sennæ foliis vacuetur. ita vel melle aut syrupo rosato; nam is etiam menses euocat. Sed in particulari purgatione instituenda rimandæ sunt causæ tardantium mensium: hoc enim illis euenit conniuẽtibus osculis venarum vteri, vel quòd inflectitur ad dorsum vel ad latus vteri os, vel quòd duritie id obsideatur, aut

Remediũ.

Causæ menstruorum tardantium.

quòd compactior sit substantia vteri: vel sanguis peccet parcitate vel crassitie. Vbi crassities in vitio est, diætam ineat attenuantem succos; suffitusque fiat aromatum, & pessi præscribantur. Potior instituatur ex vino cui incoxit calaminthe, vel pulegium, aut abrotanum. Sed prius purgetur corpus: quod familiaribus his pilulis ego maximo cum successu facio. Accipe aloës vnciam vnam; myrrhæ, gentianæ, aristolochiæ, dictamni, croci, cuiusque semidrachmam: rubiæ maioris, mithridatij, cuiusque drachmam: cum sirupo de artemisia. fiat massa. capiat pro dosi pilulas quattuor vel quinque cottidie, manè, decem aut duodecim matutinis continuis, ante solitum tempus purgationis menstruæ.

Pilulæ menses ciëntes.

XXXVII.

Abortus nota.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μασθοὶ ἐξαίφνης 1 ἰσχνοὶ 2 γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

XXXVII. Mulieri ingrauidatæ si mammæ 1 repentè 2 extenuentur, 3 abortit.

1. Vt nulla excusatio tabescentis corporis totius adferri possit à visceris alicuius iniuria.

2. Quæ prius erant solidæ & succi plenæ, cùm fœtus mouetur, tunc inturgescunt mammæ. Hoc fit tertio quartóve mense.

3. Quòd fœtum suo genio defraudari significat, vt eo nutriendo sanguis necessarius satis esse non possit: eóque fœtus defraudatus aliò tendit: vel quòd graui morbo vterus teneatur, vnde anadrome fit sanguinis in vterum. dicat quis, cibum sumunt fœtæ: igitur nutricatus non deest, & diu post puerperium lacte nutrit fœtum. Igitur abortus non fit inopia

inopia lactis. Sed hoc fit à plenitudine in vterũ ruente. De sterilibus initio pag. 387. Quæ, dicit, corrumpent fœtus, his mammæ gracilescunt. si verò iterum durescant, dolor erit in mammis, vel coxis, aut oculis, aut in genibus, & non corruptela fœtus. Quomodo durescẽt rursum mammæ, nisi recurrat materia ab vtero? Quòd hæ partes dolent, fit ob recursum sanguinis ad vterum. 1. De morbis pag. 313. Quare vtroque modo, & ab inopia alimenti, & à subito recursu ad vterum id fieri nemo negauit. Admonet nos hoc Aphorismo, vt cautè medicinam faciamus, ne in calumniâ trahamur. Quasi dicat, Vbi notæ hæ in grauidâ appârent, vide ne quid remedij præscribas, vnde quis existimet te abortum promouisse: qui iam sponte naturæ eueniet.

Cautio pragmatica.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαζὸς 1 ἰσχνὸς γένηται, δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει. καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ 2 ἄρσεν· ἢν καὶ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

XXXVIII. Quia & mulieris grauidæ si altera mamma 1 extenuetur, ac gemellos gerat, alterum abortit. Ac si dextra quidem extenuetur, marem abortit; 2 si autem sinistra, fœminam.

Intelliguntur duo hi Aphorismi, modò nulla excusatio adferri possit inedia. Nam loquitur Hippocrates de inchoata extenuatione. Quum verò mamma sola inter partes quæ sub sensum cadunt, duplices habeant venas, proprias quidem, quibus sanguinem ad sui nutritionem attrahunt, & communes, quibus sanguinem ad lactis generationem alliciant, ideò quoque in mam-

Mammæ solæ duplices habent venas.

mis duplex consideratur extenuatio: propria, quæ est ab alimēti inopia, vel à vitio nutricatus, quo ipsarum membranæ collabuntur: & communis ea est mammis extenuatio, cùm scilicet venis, quæ officium habent copia sanguinis denegatur, quòd fœtus validior & alacrior plurimum nutrimenti capiat per venas epigastrij, quas veluti osculo excipiunt venæ mămillares. Fœtus enim tătum absumit ad sui nutricatum, vt non sufficiat materia generando lacti, aut sanguini quo fœtus nutritur. Quare nō eadē ratio est extenuationis harum partium, quæ aliarum partium: mammæ enim non solum sibi, sed etiam fœtui alimentum conficiunt. Præterea hic loquitur de extenuatione nō propria, sed de ea qua habitus ipse subsidet. Sed rogabis, An, vt contrariarū cōtraria sunt indicationes, mammarum extenuatio abortionem significat, ita earundem distentio, prosperam ingrauidationem significet. Dico quòd non. Æquè enim distentio appâret ad abortionem, atq; extenuatio. Si enim fuerint mammæ sanguine distētæ plus æquo, arguūt summam fœtus imbecillitatem. Et euentu fieri potest vt vtrumq; fœtum abortias. Vterus duos tantùm habet sinus: quare ex lege naturæ duos tantùm fœtus potest suscipere. Plures quidem aliquando suscipit, imò sex, non quòd tot sint in vtero sinus, vt volunt Arabes, sed hoc fit per superfœtationem: ideoq; illi posteriores fœtus non possunt esse vitales.

Fœtus quot vitales.

1. Translato ad vterum sanguine ad fœtus nutricatum ex inopia laborantis.

Causa masculini vel fœminini fœtus.

2. Quia fœtus qui mares sunt, dextra: fœminæ verò sinistrâ vteri parte continentur. Vasa spermatica dextrâ quidem parte ducuntur ex tunica venæ cauæ; sinistrâ, ex vena renali:

nali : ideò ex dextra parte excernitur semen calidius, siccius & elaboratius, maribus procreandis aptissimum: è sinistra semẽ frigidius, aquosius, nec æque elaboratum, fœminis procreandis aptissimum. Aliquando tamen contra naturam vasa hæc dextrâ parte ducuntur à vena renali : & sinistra à trunco venæ cauæ : in talibus corporibus fœtus mares sinistra corporis parte, fœminæ, dextra parte continentur. Imò aliquando vtrinque hæc ducuntur à trunco cauæ venæ; aliquando vtrinque à vena renali. Verùm Hippocrates docet quid in natura ritè conformata eueniat, & quid plerumque accidat.

6. Epid. cũ 2. Aph. 20. & commẽt. 3. Aph. 37. 6. Epid. 4. 27.

XXXIX.

Ἢν γυνὴ μὴ 1 κύουσα, μηδὲ τετοκυῖ γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

XXXIX. Si mulier neque 1 prægnans neque puerpera lac habeat, huic suppressa sunt menstrua.

Suppressorũ mẽsium nota.

1. Sed à partu expedita. Ex eo lacte significatio est boni sanguinis & integræ mammarum partis quæ lac facit. Bonus is est sanguis qui est dulcis, purpureus, mediocriter crassus. Hinc adeò accidit vt si virgines huiusmodi sanguine abundent, & ab ea sanguinis copia menses supprimantur, nisi eiusmodi plethora aut sanguinis emissione, vel vomitu, vel per haimorrhagiam, aut per haimorrhoïdes vel per dysenteriam haimatodem excernatur: & si his mammæ calidiores fuerint & atterantur, eò aliquando is poterit decumbere, & in lac conuerti. Quin interdum attritu papillarum viris lac etiam nascitur, vbi ea sanguinis suppellex. Nam lac solùm est elegantior pars sanguinis,

Virgines lac fundũt aliqua.

Viris unde lac.

Lac quid

quæ (vt natura hominem à crudelitate auocet à glandulis mammarum in alborem abit. Sed non ita copioſum id lac manat quod mulieribus extra grauiditatẽ ac lactationẽ euenit. Quod tamen rarum eſt in virginibus, nam prouidentiâ naturæ(quæ vis quædam eſt à Deo inſita) gignitur lac in mammis, fœtus causâ. Vnde ea prouidentia? ab animantium opifice, inquit hîc Galenus. Octauo & nono, dicit idem Galenus,grauidationis menſe,turgent venæ vtero & mammis communes.

X L.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα 1 συστρέφεται, 2 μανίην σημαίνει.

X L. Quibuſcumque mulieribus 1 ſanguis in mammis * colligitur, 2 phanaticæ fiunt.

*vel, cõglomeratur.

1. Si is ibi collectus cunctando putreſcit, vel exardeſcit:ſi putreſcit, inde inflammantur mammæ, ſi exardeſcit, ardore eo in arrorem vritur. Συστροφὴ eſt omnis rumor præter naturam.

2. Quia ibi permanet pepaſmi expers. Cùm fluit à ſuppreſſis mẽſibus ſanguis in mammas, pro ipſius ſanguinis conditione, & partis in quam fluit temperie, aut phymatis, aut furoris conſecutionem adfert. Si enim ſanguis is fuerit bonus, & natura partis integra, natura lac ex ea generabit. Si verò ſanguis propriæ ſubſtantiæ corruptione vel alterius humoris admixtione in vitio fuerit,eius partis in quam effluit, ſubſtantiam labefactabit : & omne genus phymatum pro varia corruptionis conditione, vel humoris mixtura, generabit. In aliis quidem phlegmonem, in aliis cancrum, in aliis aliud, vt hic in ardorem, vnde ambuſtus

stus sanguis, fuligines nigras in cerebrum effundit, indéque melancholescũt: vel fit eo metastasis sanguinis incendio conflagrantis. Vnde fit mania, hoc est furor febris expers. Nam ea mania quæ febris est particeps, phreniticem sequitur. De hac non loquitur in hoc Aphorismo. Nisi prouocentur menses, hinc cancri nascũtur. Lac, inquit Galenus hîc, tanto est sanguine frigidius, quãto hepar est glandulis calidius. Si igitur in mãmis ardore vratur sanguis, in lac abire non poterit. Nobilissimam vidi puellam, annorum viginti, cui non ex sententia respondebant menses. huic glandula in mamma induruerat. author eram vt menses excitarentur, aut mollia remedia imponerentur. Illa ad empiricum abiit, qui cauterium imposuit, ac mãmas cum thorace exedit, vt anima thorace prodiret. Frequentique impositione acrium remediorum, cùm in tumorem à sanguinis affluxu abiisset diu, in verum cancrum degenerauit.

Historia.

XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι ἢ κύει, ἐπὴν 1 καθεύδειν μέλλῃ 2 μελίκρητον διδόναι πιεῖν, κ' ἢν μὲν 3 στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει· ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

Mulier an- randa num sit grauida.

XLI. Si nosse velis an mulier vtero gerat vel conceperit, iam iam 1 dormituræ melicratum 2. bibendum exhibeto: quòd si alui 3 torminibus infestetur, concepit; sin minus, non concepit.

1. Nec incœnatæ. Eo enim tunc tempore crudum melicratum excitare potest tormina.

2. Crudum. fit ex vna parte mellis, & decem aquæ.

3. Nam

3. Nam ventos intestinis ingenerat crudum mel, qui retinetur turgido ab vtero, pressis intestinis. Sed non sit familiaris mulieri colicus dolor, nec æstiuet corpore: id enim dissicit ventos. nec assueta debet esse melicrato: nec sit durâ aut fluxâ aluo: nam vt in hac venti facilè euanescunt, ita in illa facilè retruduntur ac retinentur. Hæc sanè rarò contingunt, nec inter συγγράμμασι Hippocratica agnoscitur hic Aphorismus. Grauitatis tria sunt τεκμήρια. Primum, si rem habuerit cum viro. secundum, si septem dies semen continuerit, eiúsque nihil excreuerit. tertium, si os vteri cum mollitudine ita sit coactum, vt ne acus quidem acutiem admittat. Præterea si venter & abdomen quodammodo collabitur & quodammodo deprimitur, colligente nimirum se vtero, vt arctissimè semen cõtineat. Communia signa ex vrina & pulsu petuntur: pulsus enim non sunt maiores, nisi fœtu iam absoluto. Galenus hæc tormina ad angustiam quæ fit ab vtero in recto intestino refert. Sed dicas, in initio grauiditatis (de quo solo tempore hîc loquitur Hippocrates) vterus, qui recto intestino incubat, vndique se colligit, minúsque illud intestinum premit. Igitur illud intestinum non fit arctius, sed amplius. Hoc autem ampliore reddito, & reliqua intestina fiunt ampliora. Hic igitur Aphorismus non caret suspicione mendi. Quid si legatur, quod si non infestetur alui torminibus, concepit. Nam quod omnibus commune est, non potest esse proprium grauidæ. Nostræ mulieres dant bastardicum, hoc est passum vinum cum saccharo, & lac dulce, quo moueat se fœtus: sed id

Tria signa grauiditatis propria.

Communia grauiditatis signa.

ſed id ineunte conceptu locum non habet. Nam etiam, grandiore iam fœtu, manum calidam vmbilico imponunt: mouet ſe fœtus ad illum teporem.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος, ἢν μὲν ἄρρεν κύει, 1 εὔχροός ἐστιν· ἢν δὲ θῆλυ, 2 δύσχροος.

XLII. Mulier grauida ſi quidem marem concepit, 1 colore eſt viuido: ſin autem fœminam, 2 fœdo.

Num marem vel fœminam geſtat.

Aphoriſmus hic non ſemper habet locum, niſi cætera ſint paria, vt victus ratio, & talia. Ratio autem Aphoriſmi eſt, Qualis ſanguis fuerit: talis eſt color: quia color ſimilis effloreſcit humoribus. Mas generatur à meliore ſanguine, & elaboratiore ſemine; ab his verò mulier viuidior euadit.

1. Hoc eſt, eſt coloratior quàm cùm fœmellam geſtat eſſe ſolet. nam committit eandem mulierem ſibi ipſi.

2. Non tam bono colore, ac cùm marem geſtat, & lentigine obſideтur facies. Mas tertio, fœmina quarto menſe mouetur. In mare aiunt fœtæ oculi dextri pupillam maiorem ac nitidiorem eſſe, & dextras arterias turgidiores & commotiores, venáſque ſub lingua dextras tumidiores, vt etiam mammam dextram: vteríque dextras partes.

Certa ſigna maris vel femellæ.

XLIII.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Vteri eryſipelas.

XLIII. Si mulieri grauidæ in vtero ſit eryſipelas, funeſtum.

Ob febris vehementiã, ſpirandi difficultatem, & ob ſummã curandi eryſipelatis difficultatem.

Eò

Eò quod, ob metum fœtus nullum medicamētum utero adhibere audeas, quo illa materia vel discutiatur, vel concoquatur. Propterea quòd erysipelas ad sui curationem vena sectione indigeat. huiusmodi verò auxilium & fœtui & fœtæ est periculosissimum. Vtero magna cognatione principes partes iunguntur. Funestū id maximè fœtui ob ardorem & interceptionem alimenti. conniuent enim inde ora venarum uteri, vnde fœtus nutritur, in tali tumore. Iuuēculam uterum gestantem tractaui hîc nuper, cui tale quid euenit: ardentissimè febricitabat, secta fuit vena, clyster iniectus. Die trigesimo quarto abortiit semiputridum fœtum. Perpetuò febricitabat: interdū aluus liquidis ferebatur: suffocatio uterina sæpè angebat: parū dormiebat: fœtorem sentiebat ipsa. Iulapium ex cichorei aqua, cum sirupo de acredine citreorum assumebat. tandem euasit. Verùm hoc non fuit erysipelas exactū. Seniori olim adfui mulieri grauidæ: hæc primis diebus vehementer æstuabat ab utero: vena fuit secta: lenita aluus, tertio die obiit vnà cum fœtu.

Historia.

XLIIII.

Abortus causa.

Ὁκόσαι παρὰ 1 φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, 2 ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ 3 παχυνθῆναι.

XLIIII. Quibuscumque grauidis extenuationis 1 summa sunt omnia, 2 abortiunt 3 priusquam habitiores fiant.

1. Hoc est, in quibus non inchoatæ, sed perfectæ extenuationis signa apparent: qualis extenuatio esse solet ab exhaustu partium solidarū, vbi nulla spes est redintegrationis. Vt si longo à morbo defraudatæ fuerint suo genio: quo tempore ad conceptionem sunt aptiores, vt pote purgatiores.

2. Bim

2. Bimestres: hoc est, simulátque fœtui nutricatu est opus, vt solet esse bimestribus, nec ante. Nam cùm mulier sit extenuata, sibi solùm cibum capit, indéque fœtus inopiâ redditur infirmus. nam quo modo fœtum alet, si seipsam fœta non aluerit? Tres enim sunt causæ abortus continentes, fœtus imbecillitas, nutricatus inopia, & vinculorum quibus fœtus vtero alligatur laxitas.

3. Vel ante illud tempus, scilicet trimestris grauiditatis.

XLV.

Ὁκόσαι μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ 1 τρίμηνα 2 ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες 3 μύξης μεσταί εἰσι· καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' 4 ἀπορρήγνυνται.

Abortus, alia causa.

XLV. Quæcumque verò corpore benè constituto bimestres, atque etiam 1 trimestres abortiunt, nullâ 2 incidente abortionis causâ, his sanè 3 cotyledones mucco abundant: eóque fit vt præ grauitate fœtus potentes esse non possint, sed 4 disrumpuntur.

Superiori Aphorismo obortionis causa consistebat in alimenti inopia: hoc autem in secundinarum & vinculorum vteri laxitate. Fœtus enim alligatur secundinis, secũdina verò vtero. Secundinam cõstituunt illa venarum & arteriarum oscula, quæ cotyledones appellamus. Quæ secundinæ diuellũtur, si vasa ac oscula illa mucoris plena fuerint. Plena autem erunt si mulier cœli morbo, aut diætæ vitio colligat in capite copiam pituitæ vitreæ, crassæ & gypseæ, à sanguinis cõcretione segregatæ, quæ neque per os, neq; per nares, aut intestina, vel vesicam excluditur: sed

Secundina quid.

Hip. 1. De Morb. mul. & lib. De superfœt.

sed perenni fluxu in vterum delabatur. Vt igitur fœtus conseruetur, exhauriendum est cerebrum ea pituita, vel aliò est deriuanda. Purgatio ergo instituatur ex agarico & rhabarbaro commodis mensibus, vel etiam ante ingrauidationem. Matrona quadam sæpius abortierat, pituitosa naturâ: cùm verò medicinarum vsum iniit, fœliciter gestationem perficit.

Practica obseruatio.

1. Quia quibus mensibus fiunt labores, iisdem fiunt abortiones, si cotyledones mucco circumfluant. dicit, si fuerint corpore benè constituto, vt nulla excusatio adsit extenuationis, aut obesitatis.

2. Nulla valida suborta euacuatione; aut vteri affectione; non ictu, casu, aut animi perturbatione: denique nulla re quæ aut fœtum infirmiorem faciat, aut suo defraudet genio, aut vteri secundarúmque vincula laxet, vietáque faciat. nec fœtorem grauem naribus conceperit, nec vociferatio valida præcesserit.

3. Hoc est, venarum & arteriarum in vteri fundo oscula.

4. Hoc est, à cotyledonibus secundinæ diuelluntur.

XLVI.

Conceptio vt fœliciretur.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ 1 ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 2 ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ 3 κύουσιν.

XLVI. Quæcumque [non naturâ, sed educatione] supra modum habitæ concipere nequeunt, iis 1 omentum os vteri 2 comprimit; nec 3 antè concipiunt, quàm graciliores fiant.

Vt concipiant hæ, author est Hippocrates vt

phleg

phlegmagogis vacuentur, ac dein vt vterus purgetur: tandem vt illa dentur quæ flatu gignũt, hi enim expandunt contractum nimis vterum. Sagax natura id sæpe postulat à muliere iam iam ingrauidata; quæ miro desiderio iam tunc fertur in poma, cerasa, pruna, aliaq́ue quæ in flatu fœcunda sunt. Quare vteri os & collum non verti ad latus aut dorsum debent, nec præcludi debet callo aut omento nec lentè in se rapere debet vterus.

Cur varia appetant ingrauidatæ.

Vteri os & colli vterini os.

1. Hoc Philotheus refert ad pinguedinem vtero adnatum: Galenus propriè ad dictum omentum: ita scilicet, vt collum vterinum quod adnexum est ori vteri, comprimet adeò, vt aditu ad vterum semen viri prohibeatur. Ita nimirum vt pudendum muliebre primo sit loco; secundo, collum vteri; tertio, os vteri; quarto, ipse vterus. Hæc sectio corporis humani apertè monstrat.

2. Eóque fit vt semen virile os vteri rectâ subire nequeat: sed in via refrigeratum corrumpitur. Et his sanguis in corporis molem abit.

Arist. 2. De part. animal. 5. Et 1. De generat animal. 18.

3. Sterilitatis multæ sunt causæ, aliæ ex euentu, aliæ per se. Hæ crassæ, ex euentu sunt steriles: quia virile semen excipere nequeũt ob pinguem aqualiculum, qui os vteri comprimit. Quod scilicet hominibus maximum sit omentum: ampliúsque quàm boui, pro ratione sui corporis.

Sterilitatis causa.

XLVII.

Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ 1 ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη 2 ἔμμοτον γενέσθαι.

XLII. Si vterus 1 coxendici incubans suppuret, 2 emmotum vlcus fieri necesse est.

1. Ab

1. Ab excitata phlegmone in vtero si peruertatur vterus ad coxam.

2. Sinuosum vlcus fit: ad cuius curationem conceptis linamentis opus est. Nam per emmotum ipsam affectionem denotat: alioqui significat remedium quod sinuosis vlceribus admouetur, ad absorbendam materiam humorémque illum qui ibi cunctatur. Hoc autem remedium varium est, pro varia eius figurâ & materiâ. figurâ, nam interdum refert ellychnij formam, interdum glandis. materiâ, alia fiunt ex argento, auro, plumbo; alia ex materia solida, alia ex perforata. Ratio Aphorismi est, quòd nō solùm ex ipsa parte quæ vlcus concepit materia illa educi debet, sed etiam ex vtero, vnde perpetuò noua materia suppeditatur. Quasi dicat, euacua ergo totum corpus, ne fœdi succi irruant in vterum afflictum, & quæ fœda in vtero sunt, illa pessis prolice. hoc est, vt os vteri rectum fiat stude, vt effundere omnia contaminata possit, ne ad vlceris incrementa faciant. Suidas scribit μοτήριον esse, quod vulneri immissum prohibet coalitum, vt iam strepta sunt. Fallũtur medici qui pro ischiadica affectione hunc affectum medicantur, venam malleoli incidendo. Nam & ipsæ mulieres falluntur sæpè, existimantes se ischiade laborare, cùm claudicent interdum altero crure. vide Roussetum de partu Cæsareo in fine capitis noni.

Ratio Aphorismi.

XLVIII.

Εμβρυα τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι 1 δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα, ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι 2 μᾶλλον.

XLVIII. Fœtus qui mares sunt 1 dextra, fœminæ sinistra 2 magis sunt.

1. Quia

1. Quia dextra parte calidior eſt vterus & ſolidior; & ea parte nutricatum fœliciùs mitigatum ſuſcipit: nam ea pars eſt collocata *κατ' ἴξιν* ad hepar. Sic ait 2. Epidemiôn, circa naturam magnam vim habet oculus dexter. quaſi dicat: Dextrâ validior eſt homo, quàm ſiniſtrâ. Hinc quoque affectiones contra naturam potiùs eueniunt ſiniſtra parte, quàm dextra.Si tamen in dextram inciderint, lõgè ſunt periculoſiores, quàm ſi in ſiniſtram. Antiqua eſt hæc ſentẽtia à Parmenide & Empedocle prodita. Attamen ea interdum vis eſt ſeminis,vt vtroque ſinu maſculos proferat.

2. Epid. vltima ſect.

Ariſt. 4. De gener. animal.

Hippocr. 6. Epid. initio.

2. Quia hoc non eſt perpetuũ. quibus enim dextrũ vas ſpermaticum à renali, & ſiniſtrum à vena caua deſcẽdit, iis ſiniſtra mares, dextra verò vteri parte potiùs fœminæ geſtantur.

XLIX.

Ἐς ὑστέρων ἐκπτώσιας 1 πταρμικὸν ἐπιτιθεὶς, ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας 2 καὶ τὸ στόμα.

Ad ſecundinarum excluſionem quid conferat.

XLIX. Vt excludantur ſecundinæ, adhibito 1 ſternutatorio, comprimere 2 oportet nares & os.

Cùm natalis eſt puer, vt menſe 7. 9. & ad ſummum, inquit Holerius, 10. copulationes ſecundinarum cum acetabulis ſiccantur & ſoluuntur, & ſenſim cum fœtu nato iam prodeunt. Sed interdum rumpitur vmbilicus vt cùm inuoluitur fœtus collo. Hinc phlegmone, febris rigor à putridis ſecundinis: quæ niſi excludantur, vel ilico, vel ante octauam diem plerumrumque enecant.

1. Ex ellebori puluere;cum caſtoreo,maximéque euphorbio Holerius propinat ſuccum artemiſiæ cum vino expreſſum. Ego ſummi

Dei

Ad secundinas retentas præcellens remedium.

Dei beneficio plurimas liberaui hoc puluere: Accipe cinnamomi electi drachmas duas cum semisse: myrrhæ optimæ scruptulos duos: succini candidi sesquidrachmam: rubræ tinctorum, castorei, vtriusque scriptulum: boracis semiscriptulum croci grana quinque, misce, fiat puluis subtilissimus, capiat drachmam ex vino, adiecto saccharo.

2. Quo denegato spiritui exitu qui à cerebro excluditur, in partes inferiores irruat. Corrupta autem venâ quæ in vmbilicum inseritur, editur fœtus sine secundinis. Quæ, si in vtero remanserint, statim corrumpuntur, & subitariam mortem inferunt. Agitato autem per sternutationem vtero, excutitur secundina. Admoneant Medici tunc obstetrices ne vnquã digitum ab interno ore vteri amoueant: dum enim à digito irritatur, rectum manet id, ac sæpe hac irritatione excludit secundinas laceras. digitúsque ab altera manu perpetuò madescat oleo lilino, cum croco & myrrha, & muccagine seminis psyllij. Si abstulerit obstetrix digitũ, vertet sese ilico vteri os, ac ita conniuebit, vt nulla postea arte aperiri possit. Cautio obstetrici adsit hæc, ne vnquam trahat validè vmbilicalia vasa, tenerrimis enim secundinis facilè auelluntur. Antiqui propterea fœtum integro adhuc vmbilico, vtri aqua pleno imponebant, ac sensim effluente aqua sidebat vter, modestóque lapsu secundinas vna proliciebat.

Cautio practica.

L.

Γυναιξὶ τὰ 1 καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς 2 τιτθοὺς πρόσβαλλε.

1. Si mulieri immoderatiùs 1 fluentia menstrua

menstrua vis inhibere, quam maximam a cucurbitulam ad mammas defigito.

Aphorismus hic accommodari potest ad omne immoderatũ sanguinis profluuium, cuius sistendi ratio captanda est ratione causarum efficientium & instrumentariarum, vnde, quo, qua, & quamobrem sanguis fluat. Puerperis sæpè hoc euenit, vt confertim ab vtero ruat sanguis.

Haimorrhagia vt sistenda.

1. Immoderatiùs fluunt menstrua, cùm nulla seruatur ratio neque periodi vniuersalis, aut particularis; neque quantitatis aut excernendi modi. Fluit autem sanguis, quia ipse acrior vel subtilior, vel multo sero tũ pituitoso, tum bilioso perfusus; nam venas aperit, aut erodit: vel copiâ rumpit. Qui quidem fluxus tribus modis sistitur, reuulsione, repressione, obstructione. hîc solius reuulsionis meminit. Vterus habet quasdam venas officiales, quasdam ministras. Officiales sunt, quibus excipiunt sanguinem non sibi, sed fœtui. Vt etiam mammis euenit, quibus venæ mammariæ rectâ ferũtur ad vmbilicum; quo loco venas epigastrij veluti osculo quodam excipiunt (sæpiùs tamen animaduertimus per sectiones corporum humanorum, continuas vnásque illas venas esse) ita à mammis in vterũ fluit sanguis per mammarias. Quare si mammis (inferno nimirum earum loco) cucurbitam affixeris, reuocabis eum sanguinem qui ad vterum tunc fluit.

Sanguinis fluxus causa.

Medela.

Venæ vterinæ duplices.

2. Nam venæ mammariæ non sunt foris sitæ, sed in profundo corporis collocatæ; propterea cucurbitulæ his adhibentur sine scarificatione. Nam ad reuulsionis consilium, admouenda sunt remedia iis partibus, vnde sanguis fluit. Porrò hæc reuulsio fit duobus modis,

dis aliquando aſpectabili, vt emiſſo ſanguine, aliquando inſpectabili, vt vinculis, cucurbitis. Poſt adhibitas cucurbitas danda ſunt aſtringentia, vt pars confirmetur, meatus claudantur, & ſanguinis impetus prohibeatur. Itaque mammis adhibebimus cucurbitam reuulſionis ergo, cùm largiore copiâ, vel longo tempore vtráque dies ſeptem effluat ſanguis. Poteſt etiam ſanguis auferri ex brachio, ſi plenitudo ſanguinis adſit: & ſuccus plantaginis admoueri. Nos hunc puluerem maximo ſucceſſu propinamus. Accipe ſeminis hyoſcyami albi, ſeminis papaueris albi, cuiuſq; drachmam: hæmatitidis, coralli rubri, cuiuſque ſemidrachmam: caphuræ ſcriptulum ſemis. ſumat mane & veſperi ſemidrachmam.

Puluis ad omnẽ ſanguicis fluxum.

LI.

Ingrauidationis ſignum.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερῶν 1 συμμέμυκεν.

LI. Quæcumque ſunt grauidæ, illis os vteri 1 conniuet.

Continet hic Aphoriſmus inter tria τεκμήρια conceptionis; ſuprà Aphoriſmo 41. explicata, vnum, nimirũ vteri omnimodam occluſionem. Sed quæres, Cùm conſtet ſuperfœtationes fieri, an igitur poſt conceptum vterus aliquando aperiatur? Maximè id euenit primis menſibus, cùm vterus auidiſſimè alterum ſemen excipit. Cæterum hoc ſignum intelligitur de illis mulieribus quæ operam dant liberis. nam in virginibus etiam conniuet.

1 Ne aër ſubeat, & ſemen corrumpat, vterique ne calor euaneſcat, quo vtitur potiſſimùm ad fœtus conformationem. Si ſcilicet conuiuet ſine dolore & renixu, modò quoque nulla

nulla excusatio malæ conformationis adferri possit. Quibus enim ob malam conformationem conniuet os os vteri, à purgatione menstrua his præscribit Aristoteles vt statim à menstruis, hoc est sub finem menstrualis profluuij rem cum viro habeant. Quæ non excipiunt, non concipiunt.

LII.

Ην γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, 1 ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ 2 στερεοὶ οἱ μαζοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον 3 σημαίνει.

LII. Si cui mulieri grauidæ lactis copia è mammis profluat, 1 infirmum esse fœtum significat: sin autem 2 solidæ succíque plenæ fuerint mammæ, saniorem esse fœtum 3 significat.

1. Id significat, fœtum propriâ infirmitate, quâ cibum respuit vel cibum capere non potest, in vitio esse. Cùm enim lac fluat, indicium esse nutricatum sufficere, quod cùm fœtus, respuat miniméque potentiam habeat fruendi alimenti, regurgitat in mammas; quæ distentæ copiâ, lac profundunt.

2. Non extenuatæ, nec flaccidæ, nec distentæ, ita nec inopiæ alimenti, nec imbecilli fœtus notas edent. Sint turgidiores, quàm erant cùm non gestaret adhuc vtero; nec sint flaccidiores, quàm cùm non gestaret vtero.

3. Hoc est, Nec propria infirmitate, nec inopia succi alibilis abortioni eum obnoxium esse significatur. Nam alimenti copia fruitur abundè, & tamen mammis relinquit quod satis est ad earum soliditatem. Mammæ, vt partes officiales trahuntur in sympathiam vteri

Mammæ triplici ratione affliguntur.

vel bene vel malè affecti, idque tribus modis, generis similitudine, operis societate, & vasorum communione. Sequitur vt, si vterus benè affectus sit, concepto iam fœtu valido & viuido, excitetur per sympathiam calor mammarum natiuus. Atque mammæ (aucto calore natiuo) non solùm nutricatus causa ex vena thoracica trahunt sanguinem, sed etiam è venis mãmariis. Alia enim est ratio materiæ quę per venas mammarias in mammas deducitur, alia eius quæ è vena thoracica. Nã per venam thoracicam proprij nutricatus materiam trahunt: per venas autem mammarias, lactis materiam. Extremis mensibus gestationis prouenit lac. Si copiosè aquosum lac marcidæ mammæ fundant, certum indicium est abortionis. Sanguinis palindrome ad mammas, aut strumas excitat, aut carcinomata, aut furorem, aut lactescit.

Gal. 14. De vsibus partium.

LIII.

Abortionis signa è mammis.

Ὁκόσαι 1 διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ 2 τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται. ἢν δὲ πάλιν 3 σκληροὶ γίνωνται, 4 ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν 5 ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ 6 διαφθείρουσιν.

LIII. Quæcumque sunt 1 abhortionem facturæ, iis 2 mammæ extenuantur. 3 contrà si duræ fiant dolor 4 erit vel in mammis, vel in 5 ischiis, vel in genibus, nec 6 abortiunt.

Abortus fœtúsque mortui signa.

Signa sumpta ex charactere, mole, colore, operationibus & excrementis, quibus de abortione iudicare licet, hæc ferè sunt apud Hippocratem: fœtu mortuo vel moribundo, venter & mammæ concidunt: frigescit pubes, sinusq́ pudoris; ore ac pudendo redditur grauis halitus, cauãtur oculi,

arte

arteriarum motus languescit: facies, crura totumq́ corpus intumescunt, pueri nullus motus, sed pondus sentitur: deuoluitur cùm se mulier conuertit: liuent labra: summa nares & auricula albicant, grauitas lumborum, & femorum adest: sanies cruenta ex vtero manat.

1\. Nam διαφθορὴ & ἀποφθορὰ Hippocrati idem est quod ἐκτρωσμὸς, hoc est abortus & corruptela fœtus.

2\. Concidunt alimenti inopiâ, vel sanguinis & spiritus ad vterum translatione, cùm vterus graui affectu, vt inflammatione vel dolore, vt ab ictu, lapsu laborat. Subitò extenuantur mammæ: nam lentè interdum sine metu abortionis mammæ extenuantur: vt in grandiore fœtu: vel à crassante sanguine, quòd non ita fiat impetus & excursus in mammas: vt etiam ab infarctu vel à tenui venarum capacitate à præcedente morbo attrita si fit sanguinis quædam copia: tunc ilicò iterum turgidulæ fororiant.

3\. Si mammæ tendantur à sanguinis benigni copia eò translata, talis tensio est signum abortionis: quia vterus & fœtus fraudantur suo nutricatu. Si verò tendantur à prauo sanguine eò translato ab vtero malè affecto, talis distentio fœlicem futurum partum indicat. Quare succi alibilis ad mammas translationem indicat lac multum è mãmis effluens. At vitiosum sanguinem indicat dolor, durities, phlegmone: ibi si permãserit dolor, ita vt non fiat recursio praui illius sanguinis in vterum: Non caret hic locus suspicione mendi: videtúrque legendum, Sin contrà mammæ sint duræ, atque dolor absit, hoc est inflam-

matio;sed sine lactis effluxu.

4. Eò translatâ materiâ, quæ in vterum alioqui & mammas se effunderet.

5. Diadosi facta vitiosæ materiæ ab vtero in alias partes. Atque ita fœtus & vterus morbo defunguntur. Ischiis vterus est alligatus. Sed rogabis, Si igitur ab ictu, lapsu, casu, & ex fœtore extinctæ candelæ fiat abortio, an iis quoque mammæ extenuabuntur? Respondeo, cùm doloris vi aliò trahitur à mammis sanguis & spiritus, tunc sine dubio gracilescunt mammæ; & à talibus rebus vehementer affligitur vterus: quare etiam mammæ gracilescent: nam ea est cognatio iis cum vtero, vt trahantur ilicò in sympathiam ab eo.

Vsus Aphorismi. 6. Quasi dicat, multò minùs illæ abortient. Quasi dicat, Igitur euacuare eas mulieres à talibus succis.

LIIII.

Exceptio ad signa in grauidationis. Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 1 σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 2 ξυμμύειν.

LIIII. Quibuscumque os vteri 1 durum est, id 2 conniuere iis necesse est.

1. Distētione: ab inflammatione, vel scirrho.

2. Quia colligitur & contrahitur. Sed tamen talis contractio, quia dura & dolorifica, non potest esse conceptionis nota. vide Aphorismum præcedentem. In conceptione dolor & durities absunt, In duritie præter naturam, immitte haspum ex oleo lilino, amygdalino & violaceo, remisce adipem caponis, anseris, vel anatis, cum muccagine seminis psyllij, lini, cydoniorum. Si calor absit, iunge quid croci. Vtilitatem maximam ad curandum hic Aphorismus habet; nã plurima ma-

la

la eueniunt mulieribus à palindrome mensium ad viscera. Hoc cùm fit interdum existimant se ingrauidatas: quare nec medicinam tempestiuam admittunt, nec vt reuellatur ille incursus à visceribus admittunt. Quare obstetrix digito exploret num molliter conniueat os vteri. Si cum duritie & dolore conniuet, non concepit: ergo Medicus tutò remedia solemnia ac magna admouere poterit.

L V.

Ὁκόσαι ἐν 1 γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ 2 πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ 3 ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται, ἄνευ 4 προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι 5 χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως· ἢ 6 ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Ingrauidatis calamitosus est morbus acutus.

L V. Quæcumque mulieres 1 grauidæ 2 in febres [acutas] incidunt si vehementer extenuantur, nullâ incidente aliâ (quàm febris vi) extenuationis 4 causâ, 5 grauior est illis, & periculosior partus; aut 6 certè calamitosa est illis abortio.

1. Instante iam partus tempore.

2. A motu putredine, & coacernatione humorum in maioribus venis & arteriis, aut in visceribus. Loquitur enim de febribus essentialibus, & non symptomaticis. Si lenta sit febricula, difficilem partum & periculosum experitur mulier, sed non abortiet. Si acuta sit febris, abortiet, non sine periculo.

3. Ita vt non solùm inchoatæ, sed etiam perfectæ extenuationis notæ appareant. Hoc est, cutis distentio cum pallore coniuncta.

4. Vt sanguinis effusio, purgatio, inedia, &c. quæ resarciri possunt.

5. Vteri, fœtus, & respirationis infirmitate, & musculorum abdominis extenuatio-

ne, & aquæ consumptione quæ in secundinis est. Partus fœlix fit à robusta matre, fœtu ac vtero.

Axiomata. 6. Quasi dicat, Quoties ad calamitosam vim morbi seu summam virium infirmitatem accedit noua infirmitas, hîc spes in angusto est. Grauidis enim extenuatis accidit abortio. Omnis morbus acutus in grauidas incidens est funestus; quia si in curationem morbi incumbas, ipsum fœtum pessundabis. Huc accedit, quòd cùm duplo maior sit pulsus in grauidis quàm in non grauidis; propterea aucto iam vsu respirationis & transpirationis, si insuper accesserit calor febrilis vsui nec motui arteriæ nequeunt satisfacere: hinc fœtus & fœta strangulantur. Propterea quia tum diætæ & euacuationis vtriusque (nimirum pharmaciæ & phlebotomiæ) ratio desideratur, fit, vt morbus vires acquirat eundo, & vt mulier vi febris extenuetur. Itaque fœtus vnà cum matre suo defraudatur genio: atque hinc abortio. *Historia.* Vidi robustam mediæque ætatis mulierem, quæ extremis mensibus febri ardenti correpta, ab abortu illicò interiit.

LVI.

ῥοῦς γυναικεῖος. Ἐπὶ ῥῷ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

LVI. Si ad muliebre profluuium, conuulsionis vel defectionis animi accessio adiungatur, calamitosum.

Imo funestum; quia vterus exhauritur, & in sympathiam omnes nobiles partes trahit. Omnis autem conuulsio ab exhaustu est calamitosa, vt signum & vt causa. Vt signum quidem exhausti humidi primigenij: vt causa, quia intercipit

actionem

actionem partium, officio quarum natura ad punctum temporis carere nequit.

1. Ab exhaustu: sublato vsu respirationis. Tria autem sunt genera excrementorum muliebrium: duo naturalia, tertium verò contra naturam. Naturalia sunt menstrua; & lochia. Lochia pari temporis interuallo fluunt à partu, quo menstrua ante partum. Tertium est, contra naturam, & dicitur Profluuium muliebre, κατ' ἐξοχὴν: quod nihil est aliud quàm sanguinis serosi atque sero aliorum humorum pituitæ salsæ, bilisque vtriusque imbuti perennis vel repentina excretio. Non autem est vna eadémque in his profluuiis conditio. facit etiam hoc cœli status, vt pluuiosus austrinus à ventis placidus: quo cœli statu sanguis vix suis vasis contineri potest. Refert sanguis autem ideam ac colorem eius humoris cuius sero diluitur. Est etiã ob admixtam pituitam salsam acrior. Desideratur etiam ratio quantitatis, cùm menstruatis solæ fluant duæ heminæ ex lege naturæ. Præterea ratio temporis desideratur, nam sine vlla temporis distinctione excernitur. Postremò desideratur modus excretionis, quia menstrua paulatim fluunt, hic verò confertim. Quædam seminis est etiam effluxio acris, ac salsi, à resolutis vasis spermaticis: hæc raro curantur, nam totum corpus exhauritur, summoque cum fœtore tandem extinguuntur. Vidi nobilem matronam quæ hoc profluuio ex tabuit; & tanto fœtore effundebatur, vt nullus non existimaret aluo venire. Sed hic fœtor longè aluum superabat. Existimo totum eius vterum in teterrimum tabum eliquatum vnà effusum fuis-

Mulieribus triplex genus excrementi euenit.

Lochia.

Profluuiũ muliebre.

Gonorrhœa muliebris.

Historia.

se. Languebat hæc mirum in modum, ac quasi lethargo oppressa stupebat mente. Lentè obiit intolerabilibus fœtoribus. Ego sane nil fœdius vnquam olfeci. Quin his nonnunquam

Profluuiũ muliebre pituitosũ.

euenit pituitosum profluuium, cùm pituitæ per alias partes denegatur exitus, hęc per dorsum ad vterum defluit. Siccabimus in his caput,

Curatio.

& siccabimus illam pituitam decocto guaiaci & sirupo Montagnanæ: nam fotu & suffumigiis curationem recipiunt: inquit Hippocrates De morbis mulierum.

L V I I.

Muliebriũ morborum causa.

Καταμηνίων γινομένων 1 πλειόνων, 2 νοῦσοι ξυμβαίνουσι· καὶ μὴ 3 γινομένων, ἀπὸ τῆς 4 ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

L V I I. Si menstrua 1 plura fiant, eueniunt 2 morbi. & si 3 non fiant vel sistantur, ex 4 vtero morbi eueniunt.

1. Si copiâ eâ excernantur quâ superant duas heminas Atticas vini aut aquæ, & vtriusque periodi ratio desideretur. Fit hoc vteri acetabulis hiantibus, ac tenui calidóque à sanguine, eoque abundante.

2. Cachexia, hydrops, paralysis: ab exhausto calore natiuo.

3. Nec vlla ætatis, lactatus, morbi ante

Causa obstructionis mensium.

acti, aut grauiditatis excusatio adferri possit: sed si supprimantur scirrho, aut erysipelate, aut materiæ copiâ vel contumaciâ, aut venarum angustiâ, vel facultatis infirmitate.

4. Quorum essentia in variatione humoris & partis malæ affectæ consistit. Inde enim pleuritides; peripneumoniæ, anginæ, furores, apoplexiæ. Si neque haimorrhoïdibus neque sanguinis vomitione, nec dysenteriâ cruentâ,

nec

nec narium profluuio huiusmodi calamitates arceantur. Menstruorum dubiè fluentium quanta sit vtilitas, alibi prodidit Hippocrates, vbi ait, Menstruis fluentibus omne malum euasisse fœminas. Cùm verò eadem sisterentur, plethoricis symptomatis reddebantur obnoxiæ totius corporis, & singularum partium. Quemadmodum autem viro mutilato fluit sanguis per aluum, ita mulieri infructiferæ necesse est vt fluat sanguis superfluus per vterum, qui alioqui fructiferæ cederet in nutricatum fœtus. Dicit ἀπὸ τῆς ὑστέρης: vt significetur translatio materiæ, vel sympathia vteri malè affecti. Trimestre per spacium explendescit vis suppressorum mensium: tunc enim morbi eueniunt ab eis: interdum tandem sexto mense in morbos quædam trahuntur. Cùm enim restagnat is sanguis, putrescit: vnde febres, vterique phlegmone, aut carcinoma. Quibusdam turgent crura ac pedes: quin aliæ coxariæ redduntur. Interdum recurrit sanguis in faciē ac caput, vnde mania: si ad partes spirabiles se effuderit, pleuritis, peripneumonia, phthisis. Si in totum corpus abierit, anasarca nascitur. Sistuntur autem menses, paucíque fluunt, ob angustiam venarum quę ad vterum sanguinem vehunt, vel ob osculorum venarum ad vterum pertingentiū obstructionem, vel ob sanguinis crassitiem & frigus, vel ob robur vasorum vteri sanguinem affluentem non admittentium. Quicquid horum fuerit, tandem vterum trahi in huiusmodi affectum, vt in phlegmonem, erysipelas, schirrhum vel cancrum est necesse; tandémque totum corpus in contagionem abduci.

1. Epid. 3. Menstruarum commoda & incommoda.

Menses suppreßi quādo nocere incipiāt, & quos morbos adferant.

Causa mēsium suppreßorum. Gal. in Com.

LVIII.

Stranguria causa.

Ἐπὶ 1 ἀρχῷ 2 φλεγμαίνοντι, καὶ ἐπὶ 3 ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφρίτισιν ἐμπύοισι, 4 στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι 5 φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

LVIII. Recto 1 intestino vel 2 vtero 3 inflammatione obsessis, & suppurato renum, vrinæ 4 stillicidium superuenit. Sin autem hepar sit 5 inflammatum, singultus succedit.

1. Vocat rectum intestinum ἀρχὸν, quòd videatur omnium intestinorum esse principium.

2. Per inflammationem intelligitur ardor & tumor cõtra naturam, à pituita putri, quæ abradẽdo, intestinis, sensu exquisitissimo præditis, est molesta. Vocamus tenesmum illam inflãmationem, nam vnà sphincteres affligit.

3. Vterus inferiore parte alligatur intestino, & vesicæ collo.

4. Recto intestino in viris inflammato superuenit stillicidium, non quidem per diadosin, sed per sympathiam, generis similitudine & vasorum communione, eò quòd vesica incumbit intestino recto, & vtraque pars sit membranosa. fit itaque hæc stranguria, resoluta facultate retentrice vesicæ, & vrinæ acrimoniâ. Sic quoque vtero inflammato in mulieribus fit stranguria: quia vesica his non incumbit intestino, sed ceruici vteri: non quidem vtero: nam si vtero incumberet, in grauiditate ne ad punctum quidem temporis vrina contineri possit: vterus enim dilatatur, ceruix eius nequaquam. Quasi dicat Hippocrates: Tribus de causis nascitur stranguria, vitio

Stranguria triplex.

partium

partium vnde fluit, quà fluit, & vnde excipitur. Recto autem intestino laborante, accidit stranguria, vitio partium vbi excipitur vrina. Quare dabis operam vt rectè illa intestini inflammatio curetur. At renibus purulentis stranguria accidit vitio partium vnde manat. Nec tamen vlla stranguria fit, nisi affectâ vesicâ, hæc autem hîc afficitur per δινπεργπάθειαν per diadosin &translationem materiæ purulentæ. Vitio enim puris vellicantis vrgetur vesica ad excretionem. Porrò purulentarum vrinarum tria sunt genera, ipsis partibus vnde pus fluit distincta. Aut enim fluit pus ex vesica exulcerata, aut renibus, aut partibus diaphragmate superioribus. Quod à vesica manat pus, nullo modo est cum vrina permistum: si verò permisceatur inæqualiter, à renibus est: si æqualiter, à partibus diaphragmate superioribus.

Vrinæ purulẽtæ tres.

5. Ad inflammationem hepatis sequitur singultus, vel affecto ventriculo per δινπεργπάθειαν, idque per sympathiam, vel per diadosin. per diadosin quidem, quia influit biliosus humor, qui ab inflammato hepate excidit, in os & finem ventriculi. qui vellicando consecutionem adfert singultus. Per sympathiam verò, quòd hepar inflammatione obsessum tumidius fiat, & ita opprimat diaphragma & ventriculum: à qua oppressione singultus. item vasorum communione. nam rami nerui sextę cõiugationis inseruntur stomacho & hepati. Sequitur etiam singultus ab exhaustu, quia calor febrilis hepatis exhaurit vẽtriculũ. Quare hepati ita affecto succedit singultus, oppresso ventriculo ab exhausto, vel à

Singultus varia causa.

refluxu biliosi humoris ab hepate ad ventriculum, & ob sympathiam hepatis & ventriculi per neruos hepati & stomacho communes. 2. Epid. 4. πόνους appellat hos Hippocrates.

L I X.

Sterilis mulier vnde noscatur.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ 2 λήψεται· περικαλύψας ἱματίοισι 3 θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαι σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ 4 διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑαυτὴν 5 ἄγονός ἐστιν.

L I X. Si mulier non 1 concipit, scire autem velis num 2 conceptura sit, circumtectam vestibus inferne 3 suffito: si odor 4 per corpus, ad nares, & os viam affectat, scias velim & persuasum certò habeas, ipsam suo vitio 5 infœcundam non esse.

1. Ita vt sterilis & infœcunda videatur, cùm tamen det operam liberis: nec antè cõceperit.

2. Vel num possit concipere.

3. Vt styrace, casiâ, beniouino, metenchyta vtero inhalet.

4. Hoc est, si odor naribus & ore percipiatur: nec vlla coacti vteri à menstruis accusatio possit adferri.

5. Quòd nimirum ex eo suffitu naribus & ore percepto significatio fiat vteri ad concipiendum conuenienter affecti in habitu & temperamento, nec vllam materiæ spermaticæ & sanguinis menstrui rationem desiderari. Quæro igitur, An cui anathymiasis aromatum ab imis partibus ad os & nares transmittitur, sit signum τεκμήριον fœcunditatis? Maximè. quia si vterus in vitio sit aut mala collocatione, aut figuræ peruersione, aut distortione, non transmittetur odor ille ad nares,

Quæstio.

res: item quibus frigidior fuerit atq; densior. Addo, modò nulla excusatio adferri possit vteri post menstruam purgationem conniuentis. Sunt enim quædam mulieres quibus à menstrua purgatione ita cõniuet vterus ac si concepissent. Alia quoque sunt signa. Nam si fuerit fœcunda, allium detracto cortice immissum in sinum pudoris, odorem suum postridie imprimet in pileum mulieris, atque adeò is fœtor naribus percipietur. Hæc, inquit Galenus, vt asserit Plato in Theæteto, ars erat doctarum pronubarum.

Ar. 1. De hist. animal.

L X.

Ην γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες 1 πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον 2 ὑγιαίνειν.

LX. Si mulier grauida sit 1 menstrualis, non potest fœtus esse 2 sanus.

1. Vt menstrua benè illi respondeāt in qualitate, quantitate, excernendi modo, & vtroque periodo. πορεύεσθαι, dicit Galenus, est sæpè & multum fundi sanguinem.

2. Quia suo defraudatur genio. Circa hunc Aphorismum duo sunt inquirenda. vnum est, An mulier grauida possit esse menstrualis. Alterum, An menstrua fluentia grauidæ, sint τεκμήρια fœtus non sani. Quod ad priorem quæstionem attinet, videtur quòd non. Quia concepto fœtu ita os vteri conniuet vt ne acus quidem ipsum subire possit. Et si menstrualis illa materia feratur per venas & arterias in sinum vteri, sanguis is non foras prodibit, sed in fœtus nutricatum abibit. Nam venæ spermaticæ illæ & arteriæ, constituunt cotyledones, ex cotyledonibus fiunt secundinæ, ex his venæ & arteriæ coëunt per vmbilicum

Dubia dua.

Responsio.

bilicum in fœtum. Respondeo quòd sanguis non feretur per illos ductus, sed per crurales, quæ feruntur in ceruicem vteri, per quas etiam virgines sunt menstruales. Ad alterum dico esse τεκμήρια non sani fœtus. Si toto grauiditatis tempore fluant & post perfectam typosin: quia ad perfectā typosin, hoc est vsque ad 35. vel ad 45. grauiditatis diem potest mulier esse menstrualis, saluis rebus fœtus. Nam cùm ante secundum mensem grauiditatis (35. enim dies est initium secundi mensis, & 45. eiusdem medium) fœtus non capescat nutricatum ante perfectam typosin (quæ maribus est 35. die, & fœminis 45.) si mulier sit bene morata beneque constituta, ipsa debet esse menstrualis. Quare primo aut secundo conceptionis mense bene fluunt menses, id est ante 35. aut 45. diem. Quare post hos dies nec largè, nec stata periodo fluere debent, nam id genio fraudaret fœtum. Semel si fluxerit etiam copiosè, innocuè fit: nam natura onus deponit ita interdum. Scribit enim Hippocrates, sanguinem illum qui allabitur vtero toto gestationis tempore, in fœmella affluere ad libras ferè triginta: in masculo, ad viginti duas. Si igitur copia vel qualitate peccârit hæc quantitas, bene semel excluditur: vt si plena manu mulier menses fundere solet, & si fœtus fuerit imbecillior. His secetur vena 3. vel 4. mense gestationis. Nec necesse est vt in grauidis per crurales venas effluant menstrua, vt virginibus singulis euenit mensibus: sed etiam funduntur per vteri capacitatem, non enim omnes vteri venæ annectuntur fœtus membranis: nam fit superfœtatio: & copia tanta

Hipp. De natura infantium & De morbis mul.

lib. De natura pueri.

tanta quæ grauidis interdum effluit, sine dubio ex capacitate vteri fluit. Hippocrates etiam ait, Menses suprimi concluso ore vteri: ergo inde fluunt. Si menses sistantur sine rigore & febre, & si adsit malacia, id est pica, fastidium & frequentia sputi, cauantur oculi, mammæ deinde sensim turgent, & venter initio concidit: signum est conceptionis. Hippocrates dicit si adsit oris vteri mollis occlusio, tormina ab hydromelite, & suppressio mensiū sine horrore, & à suppressis mensibus cibi fastidium. Vt ait in sequenti Aphorismo.

Ar. 5. De hist. anim. *Contra Galenū in hoc Aphor.* *Nota grauiditatis.* *De morbis mulier.*

L X I.

Ην γυναικὶ 1 καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετῦ ἐπιγινομένυ, 2 ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπλωσιν, λογίζε ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

LXI. Si mulier non sit 1 menstrualis, nec rigor vllus, nec febris illi superueniat, ipsa verò in cibi fastidium 2 incidat, certò scito hāc vterum ferre, ac grauidam esse.

Conceptionis nota.

1. Cùm tamen illi ante responderent menstrua, & si iam nulla repentinæ suppressionis causa possit adferri vel à vitio vteri, vel sanguinis à copia accisa, vel imbecillitatis facultatis excretricis, vel obstructorum vasorum, aut mœroris, quod Phaëtusæ euenit.

2. Ex sanguinis menstrualis corruptione, nec enim ineunte grauiditate eo adhuc fruitur fœtus. Si non sit grauida, purgatione hoc fastidium curabitur. Si grauida, non ante quam trimestris fœtus fuerit, erit purganda vel dum fuerit quadrimestris, potissimùm humido cœli statu, quo omnes ad abortum pronæ sunt; eò quòd cotyledones sunt pleni muco &

Pica vt curanda. *2. Prorrhet. 44.*

co pituitâ à tali aura. Ob mœrorem aliquando supprimi menstrua docet eleganter Hippocrates in Epidemiorum libro 6. historia vltima. Non poterat Phaëthusa γυναικωθῆναι, id est mulierescere, & mulieritatem rursus nãcisci. Omnis enim animi perturbatio spiritus & sanguinem ad pulmones trahit. Rigorem tempore Hippocratis sequebatur febris, quia tunc temporis non erat aliud viuere ex more, quàm naturæ conuenienter viuere. Agimus autẽ de illo rigore qui agnoscit causam internam sui effectricem: non de eo qui ab externo fit frigore. Quasi dicat, cautè medendum mulieri non menstruali, ac perpendendum antequam eò venias, num grauida sit.

Perturbationis effectus.

Rigor.

Vsus Aphorismi.

L X I I.

Sterilitatis causa.

Ὁκόσαι 1 ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι 2 καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς 3 μᾶλλον καὶ περικαέας· ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς 4 φθείρεται τὸ σπέρμα. Ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι 5 σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

LXII. Quæcunque 1 frigido & denso vel compacto sunt vtero, non concipiunt: 2 item quæ præhumido sunt vtero, non concipiunt; nam iis semẽ genitale extinguitur: tum etiam quæcumque 3 ardenti sunt vtero & sicco; nam alimenti inopiâ semen 4 corrumpitur. At verò quæcumque ex vtriusque oppositionibus modico 5 temperato sunt vtero, huiusmodi sanè sunt fœcundæ.

1. Quamuis excipiant, non tamen concipiunt; quòd refrigeretur semen virile, propterea

ptereaque vis prolifica deleatur. Deinde quod tales mulieres ſemen non excernant, quia frigidæ: præterea quòd ſecundinæ, ob anguſtiam, cotyledonibus adnaſci non poſſunt: deinde quòd ſuccus alibilis fœtui non ſuppeditatur; nam hæ menſtruis fraudantur.

2. Nam iis ſemen genitale obruitur humoris copiâ: vt ſemina in locis paluſtribus & cœnoſis. Horis paucis retinetur ſemen, mox lubricos ob locos elabitur.

3. Qualis vterus viraginum, quæ paucos menſes fundunt. Retinetur paucis diebus ſemen, mox effluit. Sabuloſis ac arenoſis locis nihil ſoboleſcit.

4. Nam fœtus conformatio à ſemine animato, non per corruptionem, ſed motu & nutricatu perficitur. Sed ab hac intemperie omni motu & nutricatu fraudatur. & ſecundinæ gigni nequeunt, coactis vteri vaſis.

5. Temperatè humidi vteri, concipiunt ſemen paulo ſiccius virile. Præterea ſterileſcunt, ſi vteri os obliquetur, vlceretur, vel obduretur, his prodit ilicò iniectum ſemen. quibuſdam conniuet ſemper vterus, præterquam in periodo menſtrua: hæ nõ niſi vltimo die illius periodi cõcipiũt. Elegãter & doctè hunc Aphoriſmũ interpretatur Galen. & hęc magna arte etiam ad viros traducit. ipſe conſulatur.

LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων· ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα 1 τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα. ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω· ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον· ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

LXIII.

Hippocratica maiestate indignus Aphorismus, & Galeno etiam spurius est.

LXIII. Par est de maribus ratio: aut enim ob corporis raritatem spiritus 1 foras fertur, ita vt genituram effundere nequeat; aut propter densitatem humor foras non exilit: aut præ frigiditate non incenditur, vt eo loci coaceruari possit: aut propter caliditatem id ipsum illi euenit.

Steriles vnde viri.

Sterilescunt viri ob fractam corporis œconomiam, adeò vt prolifica inde vis stupescat: vel quòd in intemperiē deflectat semē prima vel secunda qualitatis; nam etiam vsus rerum frigidarum id facit, vt caphuræ, mandragoræ, &c. vel quòd mala cōformatio occupat partes generationi dicatas: vel paralysi harum si langueat vis, vel si testes induruerint aut morbo alio teneantur. arteriæ temporales, inquit Hippocrates, incisæ, fœcunditatem adimat.

De aëribus, aquis & locis.

1. Id amatores iuuenes interdum experiuntur, cùm multum amatæ puellæ copia datur, vnde toti cum feruore æstuant ac sudore manant, nec pote est vt arrigant.

LXIIII.

Lactis commoda & incommoda.

Γάλα διδόναι 1 κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ 2 πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα 3 διαβορβορύζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ οἷσι 4 χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν 5 αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι 6 φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ 7 ἐκτετηκόσι.

XLIIII. Lac 1 cephalicis exhibere malum: malū est etiā 2 febricitantibus, & quibus suspen

suspensa quasique pendula 3 hypochondria murmurant; & etiam siticulosis: malum est etiam quibus 4 biliosa secedunt cum febre acuta, & his qui sanguinis 5 copiam profuderunt. Sed consentaneum est 6 tabidis, modò non admodùm febricitent: sed conuenienter etiam ad diuturnas febres & lentas præscribitur, si nihil eorum quæ dicta sunt adsint; & supra modum 7 extenuatis.

Agit Hippocrates de tecmarsi conuenienter ineunda cuique medendi, proposito familiari exemplo de lactis vsu. Hæc autẽ tecmarsis consistit in duobus; in perspicientia opportunitatum quas habent singula remedia singulis morbis dicata: deinde in distinctione vel delectu eorum remediorum, secundùm qualitatem, quantitatem, vtendi modum, & occasionem. Lac itaque excrementum est benigni excrementi tertiæ coctionis ex bina sanguinis concoctione confectum in mammis mulierum. Cuius quidem muta sunt vires, vt sunt animalia ex quibus sumitur; vt est sanguis, vt sunt pabula, vt est anni constitutio, sic lactis quoque sunt discrimina. Atque hæ lactis sunt opportunitates tum ad nutricatum, tum ad morborum curationes. Ad delectum, quæ altera erat τεκμάρσεως pars, iam veniamus. Hæc autem in eo consistit, vt nunquam exhibeamus lac ei, cui ventriculus vel frigidior fuerit, vel calidior. Nam vt prosit lac hæc adsint oportet: Vt coquatur ex facili, distribuatur ex facili, non vertatur in nidorem, non acescat.

Tecmarsis in quibus consistat.

Lac quid.

Lactis varietas vnde.

1. Siue is dolor à flatulenta materia, siue ab acri vapore per sympathiam accidere videatur. Quia in omni cephalalgia laboret

quoque

quoque ventriculus, propterea his lac nō conuenit. Crassior pars lactis in flatus; butyrosa in nidorem vertitur: propterea auget capitis plethorica symptomata.

2. Quòd butyrosa pars in nidorem vertatur, sanguine incendio conflagrante, & impuro ventriculo: nam multa refluunt in fundum eius per febres.

3. Flatu distenta cum tumore hepatis recenti, sine phlegmone. quasi dicat, Vt qui ventre sunt calidiore, iis nidorosum est lac: sic etiam iis qui frigidiore sunt ventriculo acescit. Si is Meteorismus fuerit recens cum borborygmo, significat flatus qui fiunt ab intemperie frigida: Huiusmodi autem corporibus lac acescit. Si verò fuerit meteorismus recens sine borborygmo, nec tunc conuenit: quià is meteorismus euenit à phlegmone: atqui tumorem auget lac crassâ suâ substantiâ. Si verò fuerit meteorismus vetus cum borborygmo, hîc fortè exhiberi lac possit, quia fit à scirrho: potissimùm si benè affectus sit ventriculus.

4. Quia butyrosa pars illis in bilem vertitur. Id est, non conuenit picrocholis ἄνω, nec κάτω.

5. Coquendi & distribuendi difficutate: coquendi, refrigerato ventre; distribuendi verò, venarum collapso habitu.

6. Exulceratis pulmonibus: tum ad substantiam triplicem resarciendam, quòd & coquatur & distribuatur ex facili, acres humores temperat, naturæ nostræ est cōsentaneum, ideóque facilè coquitur, bonum succum gignit, quòd succi boni sit: adeóque naturæ studeat,

deat, ac pugnet cum morbo. Nam vlcus ſero ſuo deterget & ſiccat: butyroſâ ſuâ ſubſtantiâ partes conglutinat (præſertim caprillum) & cicatricem inducit. Intellige ſemper, niſi phthiſicus impuro ſit ventriculo, aut capite doleat: quia tunc nec facilè lac coquitur, nec diſtribuitur. Nec, dicit, admodum febricitent: nam butyroſa pars verteretur in vapores, vnde fluxio maior in pulmones.

7. Diuturno morbo confectis, modò ventriculus poſſit coquere. vt puellis quibus ſuppreſſi ſunt menſes. Puro detur lac ventriculo: non validè quatiatur poſt corpus. Sit corpus meabile, alioqui cunctando putreſcit: non bilioſis, non frigidis vẽtriculo (nam alioqui exhauſtis dari poteſt, ſi frigus non tetigerit ventriculum) nam in ventriculo validè refrigerato aceſſit,) ſed ſiccis detur. Diocles conualeſcentes omnes lacte recreabat. Caprillum anceps eſt inter bubulum & aſininum. Sit lac tenue, ſplendidum, & dulciſſimum. Sit aſina mediæ ætatis, benè habita, vtatur fœno & hordeo. Aſina lactat pullum annis binis: Secundo anno die tãtùm lactat pullum. Arthriticis confert, dicit Plinius. Venerea à lue extenuatis, ac doloribus artuum afflictis confert: nam etiam, authore Dioſcoride, argento viuo reluctatur lac. Senium tollit vſus lactis, ac rugas. Hinc Poppeæa Neronis vxor 100. aſinas nutriebat in cottidiani balnei vſum, ad candorem & mollitiem cutis. Saccharo condiatur lac. Lac à plurimo calore in nidorem, id eſt, in aduſtionem abit, à pauco, in acorem.

Galenus.

LXV.

Vulnerum ac vlcerum euentus.

1 Οἰδήματα ἐπὶ ἕλκεσι φαινόμενα, οὐ μάλα

οὐ μάλα 3 σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τουτέων δὲ 4 ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν 5 ὄπισθεν σπασμοὶ, ἢ τέτανοι· τοῖσι δὲ 6 ἔμπροσθεν μανίαι, ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ 7 δυσεντερίη, ἢν 8 ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

LXV. Quibuſcunque 1 tumores in 2 plagis appârent, ij non facilè 3 conuulſione tentantur, nec facilè his inſania ſubnaſcitur: ſin autem repentè 4 euaneſcant, iis parte 5 poſtica, conuulſiones vel tetani; antica 6 verò, inſania, aut lateris dolores acuti, aut ſuppuratum, aut 7 dyſenteria; præſertim ſi fuerint illi tumores 8 rubro ſuffuſi.

1. Oedemata propriè dicta, id eſt tumores molles & laxi.

2. Id eſt, in vulneribus atque vlceribus: quia ἕλκος Hippocrati vtrumque ſignificat.

3. Nec parte obſeſſâ vlcere, nec toto corpore: quòd tum materia feratur extra neruoſum genus, & quòd nulla fiat materiæ in cerebrum metaſtaſis.

Potio vulneraria.

4. Nimirum illi tumores, nec aluus feratur aut vrina profluat. Nam vulnerariæ potiones argumento ſunt, ob eam quæ fit per vrinas reuulſionem & euacuationem, abduci tenuem illum ichorem à ſanguine: quo is viam, tanquam vehiculo quodam, ad partem vulneratam affectare ſolet.

5. Exulceratis, aut inde tumoribus euaneſcentibus, ac ad neruos refuſis excrementis. Sunt enim poſtica neruoſa.

Hiſtoria.

6. Tumoribus euaneſcentibus, ac ad cerebrum tranſlatis excrementis. Vidi Domicellam quæ in humeri & ſcapulæ articulo vulnus acceperat; nullus tumor apparebat, leniter

ter insaniebat, at claudi ianuas ac fenestras volebat; ne alicubi mors ingrederetur. obiit. Virum vidi qui lapsu humeri carnem læserat: nullus tumor, leniter insaniebat. edere nolebat, verebatur enim ne cochlearia ac patinæ irreperent in ventriculum. obiit. Antica sunt venosa, vnde repit sanguis in caput, vel in latus, aut ad inferna, vnde cruenta deiectio.

7. Cruenta deiectio cum difficultate intestini coniuncta. cùm per venas aut arterias in inferna fertur materia.

8. Si fuerint phlegmonæ vel erysipelata, quibus euanescentibus fit cruenta dysenteria. Omne ἕλκος magnum, necessariò adiunctum habet tumorem: ex quo significatio sit naturæ victricis, quæ procul, intus, foras, materiam propellit excrementitiam: vel quòd aliò translatio materiæ tumorificæ fieri nõ possit. Quodsi igitur non adfuerit is tumor, signum erit vel aliò translatæ materiæ, vel infirmæ naturæ. Quæritur an in omnibus partibus corporis locorum habeat id, vt à parte postica fiat conuulsio; & ab antica, insania, vt nimirum sauciata parte postica cruris. Dico locum habere in corpore definito ab osse saero vsq; ad ceruices: quia in crure non antica, sed postica est calidior.

XLVI.

Ἢν τρωμάτων 1 ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ 2 πονηρῶν, οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα 3 κακόν.

Vulnera & vlcera.

LXVI. Si in vulneribus 1 magnis & 2 malis tumor non appareat, ingens 3 calamitas.

1. Vel κακοηθείᾳ, id est malignitate, vel dignitate partis, vel essentiâ, id est, vbi est

magna

magna violatio continui.

2. In capitibus & caudis musculorum, hoc est, ad articulos. Maligna sunt hæc vulnera, quia caput musculi explicit integrum neruum & ligamentum. Hippocrates lib. 2. De vlceribus in initio. Finis musculi verò, tendo est.

4. Nam parte poëticâ conuulsionem, anticâ insaniam indicat οἰδήματα dicit, hoc est laxi mollésque tumores. In parte neruosa vulnerata vtendum est lenibus ac dolorem placantibus, ne à dolore fluxio incumbat parti. Quare pax sit à validè refrigerantibus & stringentibus. potiùs calidis siccantibus curentur. Sæpè non sine successu author fui chirurgis, vt in his vterentur oleo extuso ex semine hyperici cui immacerati fuerant flores hyperici.

Remedium præcellens.

LXVII.

Τὰ 1 χαῦνα 2 χρηστὰ, τὰ δὲ 3 ἔνωμα κακά.

Tumores qui boni aut mali in vulneribus & vlceribus.

LXVII. Molles 1 & rari [quod ad tumores attinet] 2 boni: 3 crudi verò, mali.

1. Χαῦνα nimirum œdemata, id est, doloris & inflammationis expertes, vt œdematosi: qui cedunt pressioni. Fungosi sunt tumores hi, sine pulsu. Quales quædam parotides erant 1. Epid. 84. quæ iuuenibus sine noxa euanuere. vt bubones venerei molles, boni sunt.

2. Vt signum, & vt causa. nam pepasmi capaces erunt, ac naturæ vim indicant: nec metastasin aliò faciunt.

3. Tactui non cedentes: sed dolorifici cum phlegmone coniuncti, & sine pepasmo, vt parotides rubræ tensæ & cancri in mammis. Bubones venerei duri, luem fœdam denunciant: nam materiæ contumaciam indicant. Molles enim vel mitificantur, vel resoluuntur.

LXVIII.

LXVIII.

Τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

Dolor capitis vt sedandus.

LXVIII. Cui postica pars capitis dolet, secta in fronte recta vena est adiumento.

Vacuatione & reuulsione materiæ morbificæ. Omnis reuulsio fit reuocando humorem vnde fluere cœpit: quòd non fluat quò fluere debet. vel è superis partibus ad inferas, vel cõtrà; vel è dextris ad sinistras, vel contrà; vel ab anterioribus ad posteriores, vel contrà. Præscribitur igitur hæc reuulsio ad loca contraria, & ad exhauriendam causam antecedentem & coniunctam, quæ per se immutat habitum & temperamentũ partis vnde dolor. Agitur autem hoc Aphorismo de decore capitis, qui euenit nõ per sympathiam, sed idiopathiam à materia; quæ si fuerit crassioris cõsistentiæ, in parte postica capitis erit, si tenuior ac acrior, erit in partibus anticis, ibiq; distendendo membranas, dolorem excitabit. Hunc verò dolorem curat secta vena in fronte recta. Hanc secat vt proximam ad eductionem materiæ coniunctæ. Porrò vinculum iniiciendum est collo, vt ita intumescat hæc vena. & obliquè erit secanda, cauendo diligenter ne lædatur tunica pericranij. Non sine causa dixit Hippocrates, Si calet pars capitis, & nõ pars cerebri. Producit iugularis vena duos ramos: vnus occiput petit, alter frontem. hinc illa cognatio anticarum ac posticarum capitis. Sed si plethora adest, primùm tũdatur brachij vena: si ab vtero est, pedis vena etiam anteà aperiatur. Oculis dolentibus ita emittimus sanguinem ex occipite.

LXIX.

Ῥίγεα ἄρχεται, γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος

μᾶλλον καὶ διὰ τοῦτο ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι καὶ μᾶλλον 4 ὄπισθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό τε 5 πηχέων καὶ μηρῶν, ἅπερ καὶ τὸ δέρμα 6 ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ 7 θρίξ.

L X I X. Rigores 1 incipiunt 2 mulieribus maximè 3 ex lumbis [& per dorsum] ad caput : viris auté parte 4 postica potius [quàm antica] corporis, vt cubitis 5 & femoribus : argumento est cutis 6 raritas ; quam pilus 7 ostendit.

1. Hoc est, ducuntur; id est principium ducunt: non tamen causas inde ducunt.

2. Natura frigidioribus : proptereáque rigoribus opportunis. Quòd intemperata natura similem intemperiem faciliùs suscipiat, quàm temperata contrariam.

3. Id est, parte posticâ neruosâ, proptereáque frigidiore. Maximè ibi sentitur vis rigoris, & per neruos spinæ caput afficit. Lumbis vehementes mulieres affliguntur.

4. Quòd antica pars sit calidior, ob venas & arterias. Sed aliis etiam partibus foris quàm intùs magis rigent.

5. Quæ partes intùs, interna parte, & domestica, quàm foris, hoc est, externa parte, sunt calidiores.

6. Ea raritas caloris soboles est.

7. Qui ex raritate cutis, caloris vi, & motu materiæ spermaticę primordia ducit & generatur. Quasi dicat, qua parte pars aliqua pilosa est, ea quoque est callidior : antica est piloſior: quia in rara parte nascitur pilus. Raritas à calore est. Restituendus est hic Aphorismus ex 6. Epid. 3. 29. vbi ita, Ῥίγεα ἄρχεται, γυναιξὶ μὲν, μᾶλλον ἀπ' ὀσφύος, καὶ διὰ νώτου, ἐπὶ

τὴν

τότε ἐς κεφαλὴν. Ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὄπισθεν μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν.* φρίσσομεν γὰρ μᾶλλον τὰ ἔξωθεν, ἢ τὰ ἔνδοθεν τοῦ σώματος· οἷον πηχέων, μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιότερον, δηλοῖ δὲ ἡ θρίξ. &c. Hoc Aphorismo perstringit primò naturam communem, dein peculiarem cuiusque. Non agit autem de rigore critico, neque symptomatico, neque periodico: sed de externa illa refrigeratione & frigoris tensione quam barbari horripilationem dicunt. Sensus est: frigidiora afficit faciliùs rigor, vt mulieres, & partes posticas (neruosas & membranosas) & inter illas quæ minus rectæ sunt, vt femora cubitus, vbi minùs tectæ sunt afficiuntur à rigore priùs, id est in externis, id est posticis, vbi non ita sunt pilosa.

*φρίσσουσι

LXX.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ 1 σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, 2 παύονται.

Epileptica conuulsio cum quartana.

LXX. Qui febris quartanæ dominatu tenentur, haud facilè 1 conuulsione infestantur: quodsi antè laborauerint, superueniente quartana morbo illo 2. defunguntur.

Videtur propriè accommodandus hic Aphorismus ad epilepsiam.

9. Epid. 6. 7.

1. Quia periodica materiæ exclusio, occasionem & causam conuulsioni præripit. nam tanta melancholiæ copia nunquam congeritur, quin ita excludi possit. Verbo ἁλίσκονται & diuturnitatem temporis, & morbi vehementiam significat: vt sit sensus, Qui non leuiter eo morbo laborant, vix tentantur eō-

uulsione, nec à repletione, nec ab exaustu. Quartana enim quia periodum habet 72. horarum, cumque eius ferè 12. vel 16. sint paroxysmi, & intermissiones 56. vel 60. non potest adferre exhaustum, neque conuulsionem per se, nec ex euentu.

2. Ad pepasmum prouehit lentum succum, ac excludit. Quare hoc dicere videtur Hippocrates moderatè calidis remediis epilepsiam fugari, quæque corpus modestè vacuant hîc vtilia esse: vt purgationes mediocres, & sudorifica, quale est decoctum ligni guaiaci, & radicum Chinæ.

LXXI.

Cutis tensa & aspera in febribus.

1 Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται 2 καρφαλέα καὶ σκληρά, ἄνευ 3 ἱδρώτων τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιά, σὺν 4 ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

LXXI. 1 Qubus distenta est cutis, 2 rigida & sicca, sine sudore 3 vitâ defunguntur: quibus autem laxa & rara, cum 4 sudore intereunt.

1. Nimirum febre correptis.

2. Id est scabra & aspera: quæ antea erat mollis. Si scilicet ex partium solidarum exhaustu ac spirituum.

3. Quia est perfecta extenuatio, humoris inopia & corporis densitas. Hi tremunt cum conuulsione. vt Dealcis vxor in Thaso: & adolescens in Meliboea.

4. Resoluta œconomia facultatis retentricis. Si cætera vt in morituris signa appareant. Die in critico non fit. Quare Medici hypochondria tentant etiam, vt cutis tensionem notent. Crebrò hoc vidi sudoribus symptomaticis illis obortis homines vita fungi.

Obseruatio practica.

In

In aliis qui non ita madent contractionem tendinum ac neruorum mauus, dum pulsum tentarem pollice, frequentissimè notaui.

LXXII.

Οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσιν.

LXXII. Icterici non admodum sunt flatulenti.

Icterici.

Hoc est non infestantur ructibus, torminibus, vel flatibus. Intelligendus est Aphorismus de ictericis natura, hoc est de hominibus biliosis, vel picrocholis τὰ ἔξω, hoc est, quibus non symptomaticῶs, sed naturali habitu bilis diffusa est per totum corpus. Huiusmodi enim homines sunt calidi. Atque etiam de ictericis criticis hoc dicendum; maximè si nulla morbi reliquia supersint. Sed nequaquam de ictericis symptomaticis. Nam siue acciderit icterus symptomaticῶs à venenata qualitate, siue à motu morbi, vt Hermocrati, siue à vitio partis, hi possunt esse flatulenti: vt euenit Apollonio, qui erat icteric⁹ & flatulẽtus.

1. Epid. 3. 13.

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER VI.

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι 1 λειεντερίῃσιν 2 ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον 3 ἀγαθόν.

1. In diuturnis 1 lienteriis 2 ructus si superueniat acidus, qui antea non extiterat, 3 bonũ.

Hic liber περὶ τῶν ἐπιγενομένων, hoc est, de superuenientibus morbis & symptomatibus, quæ in corpus incidere possunt. Aut enim superueniunt morbi morbis, aut symptomata symptomatis, aut morbis symptomata, aut symptomatis morbi: ex quibus perspicimus an ad salutem ægri, vel num ad mortem res sit abitura. Desumpta autem est omnis materia ex libro de internis affectionibus. Neque possunt huius libri Aphorismi ad certa capita deduci, Continet hic Aphorismus symptoma epigenomenon partium ventris inferioris, partiumque omniũ quæ nutritioni dicatæ sunt. Aut coctionis aut distributionis, aut excretionis vitium ostenditur. Agitur de lienteria quæ primùm & per se venit, à simplici intemperie ventriculi frigida, in cuius initio est impossibile vt ructus acidus eueniat. Est autem triplex, pro causarum varietate, lienteriæ differentia: vna intemperies frigida & humida ventriculi & hectica intestinorum fluxio è cerebro: & cùm ventriculus & intestina aphthodea euadũt. In prima specie commẽdatur ructus acidus.

Lienteria ab intemperie.

1. In excretione sibi nullo modo mutati neque alterati in consistentia, colore, odore: à fracta retentrice ventriculi; vnde elapsus causa est cruditatis, non ex aduerso.

Argamentum libri.

2. Vt lienteriæ causæ retentricis facultatis infirmitati, sine vlla pituitæ acidæ accessione sit tribuenda.

3. Est

3. Est enim signum incipientis restitui ventriculi & cum cibo quodammodo in gratiam redeuntis, ac cibum iam auidiùs diutiúsque amplectentis. Nam ex eo complexu concoctio quędam sequitur, quæ antea nulla erat, sed aderat absoluta concoctionis priuatio. inchoatam enim concoctionem sequitur ructus acidus. In lienteria excrementa excernuntur sine vllo dolore nec vlla ratione à cibo & potu mutata sunt, sed eadem referunt in consistentia, qualitate, quantitate, colore, odore. nec cholera aut cruore sunt tincta: verùm subalbida. Sed in cœliaco malo semicocta ac semichylosa deiiciuntur. eleganter hîc in Commentario lienteriæ diuersas causas aperit Galenus; ac veterum sententias de nomine lienteriæ recenset.

II.

Οἷσι ῥῖνες 1 ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ 2 ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι 3 νοσηρότερον· οἷσι τἀναντία, 4 ὑγιεινότερον.

Sanitatis secura aut non secura iudicia ab excrementis.

II. Quibus nares naturâ sunt 1 humidiores & semen 2 humidius, sanitate sunt morbosiore, 3 viuúntque valetudinarij: At qui contrà 4 sunt affecti, salubrius degunt.

Principum partium intemperies.

Naturarum distinctio potissimùm sumitur ex partibus principibus; ideò per has partes descripsit hoc Aphorismo vitium temperamenti humidioris & frigidioris totius corporis. Quasi dicat, qui non solùm cerebro, sed toto corpore excrementis abũdant humidis & frigidis, his principes partes eadem ab intẽperie laborant. Nares sunt dicatæ expurgationi cerebri, his itaq; humidioribus existẽtib⁹, humidius atq; infirmius erit cerebrum, humorum excrementitiorũ coacerua-

tione, vel aliunde irruente succorum copiâ. Seminis autē humiditas duobus modis euenit, aut vitio materiæ spermaticæ, aut vitio testium. Vitium materiæ spermaticæ consistit in apepsia, primùm ventriculi, deinde hepatis, postremò totius habitus. Himiditate igitur seminis significatur virium naturalis œconomia in coquendo: distribuendo, retinēdo, & excernendo. Vitiū verò testium est, quia hi sunt & frigidiores & humidiores, vt semen, cuius materia est excremētum benignum tertiæ concoctionis, ob frigiditatem & humiditatem ad debitam crassitiem & soliditatem peruenire non possit. Rectè igitur significatur inde totius corporis vitium, quia declaratur habitus δυςδιαφόρητος adeò, vt semen à suo sero sufficienter expurgari nequeat. Valetudinarij hi viuunt, qui pituitâ excrementitia abundāt, quæ lassitudines, tumores pustulas, œdemata, nodos, flatus aquam, ac plurima tubercula profert, vt sunt herpetes salsi, chœrades, strumæ, testudines, pro diuersa pituitæ ratione. Nam vt est cœli tēpestas, ita variè pituita ipsa mutatur atque alteratur. Atque hæc si in asperā arteriā decubuerit, anginam; si in pulmone, asthma & vlcera; si in ventriculum, vlcera aphthodea, vnde lienteria; si vero altius abraserit, dysenterias parit.

Seminis virium. vnde.

Testes.

Vnde hi langueant.

1. Hoc est, humore abundant excrementitio, ab humore cerebri. Hîc nariū humor in sanis est calamitosus, quia accidit symptomaticôs. In ægris est salutaris, quia accidit criticôs, vt sternutatio: nam sunt malarum caussarum bona signa: in sanis verò, malarum caussarum mala signa. Dicit, φύσει, ne adferatur vitio diętę, vt si quis sub Ioue dormiat frigido, & vsum si ineat intēpestiuè rerū frigidarum.

2. Ex

2. Ex materiæ ſpermaticæ vitio, ob cruditatem & ſeroſum humorem, vnde corporis totius & naturalis, œconomiæ vitium, ſanguiniſque mador ſignificatur: vnde putridi morbi & apoplexiæ, ſi retineatur excrementum in cerebro, aut lethargi. nam totum horum corpus eſt excrementoſum.

3. Hoc eſt, leui de cauſa in morbos incidunt à diſtillatione à cerebro, quæ non ſolùm partis, id eſt, cerebri vnde diamanat, calamitatem arguit; ſed ipſis etiam partibus in quas illabitur calamitoſus eſt.

Dubium.

4. In morbos non ſunt tam opportuni. Hoc eſt, Quibus totus habitus ſolidus eſt & ſucci plenus. Ariſtoteles & cuncti philoſophi naturæ vitæque hyparxin conſtituunt in humido, adeò vt quô quis plus humidi obtineat, ita fœlicius degat. Idem docet Hippocrates libro De locis in homine, vbi docet ſiccioribus naturis morbos eſſe pertinaciores, quia curatu difficiliores: nam deterior eſt ſiccorum hominum conditio quàm humidorū. Ad prius reſpondeo, Hyparxin vitæ naturæq; conſiſtere in humido primigenio, non autem in humido excrementitio de quo hic Aphoriſmus loquitur. Ad poſterius hîc non agi de morbis nec morborum curatione, ſed de diatheſi, id eſt, diſpoſitione vel pronitate ad morbos Aliud enim eſt, difficilius curari; aliud, morbis magis eſſe obnoxium. Fœlicius viuūt ſicca temperie præditi: his ſiccæ ſunt nares, nec ſudores fundunt. ſed ſenſui incomperta vaporatione defunguntur excrementis tenuioribus.

III.

Ἐν τῇσι 1 μακρῇσι δυσεντερίῃσιν 2 αἱ ἀποσιτίαι, 3 κακόν· καὶ σὺν πυρετῷ 4 κάκιον.

Dysenteria diuturna.

III. Si 1 diuturnæ dysenteriæ appetentiæ deiectæ 2 accessio adiungatur, 3 malum: eóque magis 4 malum, si febris coniuncta sit.

1. Dicit diuturnæ dysenteriæ: nam fieri potest vt ineunte dysenteria deiiciatur appetentia, vt cùm pituita putris est dysenteriæ causa. Describit hîc dysenteriam magnam. Porrò tribus de causis dicitur dysenteria magna, aut essentia morbi, quòd scilicet vlcus ipsum secundum trinam dimensionem magnum sit: vel difficultate curandi, quòd medicamenta parti ægræ admoueri nequeant, aut vitio materiæ antecedentis & perennis fluxus, quo non solùm affluxus excitetur, sed etiam excitatum vlcus foueatur. Nam cùm pars illa & situ & officio excipiat omnia corporis excrementa vlcus illud duobus modis fit excrementitium primò excremento ordinario: secundò, extraordinario. Ordinario videlicet sordibus & ichoribus: hæc enim sunt duo ordinaria excrementa, nutritiæ cuiusque partis, crassum videlicet & tenue. Quæ pars, si valet, longè à se depellit, si verò infirmior fuerit, depellere nequit. Extraordinario verò, quod doloris vi huc ex toto corpore materia excrementitia attrahatur.

Dysenteria quæ magna.

2 Vt nimirum superueniat diuturnæ dysenteriæ ab vlcere intestini. Ob colluuiem fœdorum succorum non sentit famen. Vel quia resoluta iam est facultas appetitrix ciborum: hinc suctionis sensus non percipitur.

3. Quòd malum ad ventriculum serpere

videa

videatur; diuturnitate morbi tracto in sympathiam ventriculo ab intestinis: quodque ad excretionis deprauationem, concoctionis infirmitas & succi alibilis inopia adiungatur. Vnde fit, vt ad calamitosam vim morbi accedat summa infirmitas virium. Optimum remedium est infusum rhabarbarum in decocto rosarum siccarum, radicum plantaginis, & mirobalanorum ex aqua endiuiæ, cum pauco cinnamomo: expressio fiat valida: præbetur cum sirupo de ribes vel de rosis siccis. Sumitur bis in septimana. Intermediis diebus lac à vacca cadens datur, ter die, cum saccharo rosato simplici. Dolor si vrget, lac clysmo infunditur cum butyro recenti, & vitello coquitur in lacte tapsus barbatus & rosæ. Tandem, vt stringas, lactis dimidium excoque, bibat ter die.

4. Quæ cùm ipsa per se calamitosa est & vires frangit, tum verò magni morbi symptoma est. Aut enim hæc febris est essentialis, vel significat vitium materiæ quæ excitat dysenteriam: quòd videlicet materia antecedens, quæ parit dysenteriam, non solùm fit parti in quam decumbit calamitosa, sed etiam illi vnde manat. Aut erit febris symptomatica, & significabit vlcus cum phlegmone, vnde franguntur vires: vel ingentem putredinem denunciabit.

IIII.

Τὰ 1 περιμάδαρα ἕλκεα, 2 κακοήθεα. *Vlcera.*

IIII. Vlcera 1 circumglabra, 2 maligna.

Proposito exemplo vlceris quod sub cõspectum cadit, docet difficultatem curandi vlceris maligni. Atque hic est huius Aphorismi syllogismus,

Morbus is dicitur malignus qui succũ alibilem deprauat, & partem reddit effœtam. Huiusmodi autem sunt vlcera circumglabra: Igitur maligna. Maior probatur. Nam vlcus non curatur nisi sarcosi. Sarcosis verò non medici, sed naturæ opus est: quæ ad hoc duobus vtitur instrumentis nimirũ partis solidæ integritate, & succi alibilis bonitate. Cùm igitur curandi difficultas in duobus his, vel altero tantum, hoc est partis intemperie, vel succi deprauatione consistat, agrè superantur ea mala quibus hæc eueniunt. Minori fides ita quæritur, Pili generantur ex vi caloris, motu humoris spermatici, & cutis raritate. Si igitur pili fuerint bene colorati solidi, & densi, indicabũt partiũ tẽperiem & succi alibilis bonitatẽ. Pilus ergo declarat partis intẽperiem, & succi nutritij deprauationẽ, vel alterũ tãtum.

Pili.

1. Id est, pilis carentia: cadunt enim.

2. A partis insigni intemperie, & ab affluentis materiæ vitio: vnde redintegrari nequeunt facilè. Nam succi praui illi, corrumpunt nutricatum pilorum. Talia sunt venerea vlcera. Vt vlcus vel vulnus curetur, opus est benigno sanguine, ac partibus illi vicinis moderatis, absint quoque salsi humores, nam inde etiam mali moris euadunt. Inde quoque dico ex glabritie, sciemus virulentam qualitatem inuasisse partem, vnde ferinum vlcus sobolescit. Propterea chirurgis illud studium semper adsit, vt partem firment, & totius cacochymiam castigent: vtantur sæpè à purgatione decocto sarzæ & Chinæ, & ligni Indici: & vlceribus talia topica adferant, quæ vnâ partis calidum natiuum recreent ac intemperiem flectant.

Obseruatio practica.

Tãt

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, 1 καταμαθητέον.

V. Intercostarum pectorisq; dolores aliarúmque partium quantum intersit, accuratè 1 dicendum.

Dolorum ideæ notandæ: quódque multiplex sit dolor.

Dolor aliquãdo significat ipsum morbum. Hic verò sumitur pro ipso symptomate hoc est, pro ipsa perceptione rei naturam lædentis. Doloris autem duæ sunt causæ, nimirum mutatio habitus, hoc est conformationis & temperamenti alteratio. Doloris autem ratio multiplex est. nam ut est materia dolorifica, ut pars quæ dolet, ut est immutatio habitus & temperamenti, sic alia atque alia doloris proprietas. Perdiscendum itaque quantum differant dolores: nam ex doloris specie locum affectum & humoris speciem, cuius vitio dolor excitatur, inuenimus. Itẽm perdiscendum quantum durent dolores: hoc est considerandum utrùm dolor sit perpetuus, vel num sit remissionis particeps; typicus, an typi expers; magnus an paruus; vehemens, an mitis, remediis cedat an non; vincat magnitudinem causæ, an vincatur: de die sit grauior, an de nocte; sit in parte similari vel organica (nam alia sunt symptomata phlegmones, ut est in parte similari; alia, ut est in organica) postremò an sit in cerebro, an in hepate, an in pulmonibus, & sic de cæteris partibus organicis. Tertiò perdiscendum quantum dolores differant: hoc est, quantum alter alteri præstet, & utrius sit maior vis. Quia duobus propositis malis, malum declinandum maius: atque permultis indicationibus permixtis, exordiendum est ab ea, quæ cæteras vincit,

6. Epid. 1. 9. & 2. Aph. 6. & 6. Aph. 31.

2. De locis affectis 2.

Axioma therapeuticum in mixtis indicationibus.

cit, vel sine qua nihil effici potest, vel à qua omnia symptomata pendent, authore Galeno, tertio libro methodi.

1. Pars morbo obsessa, causa morbifica; morbi species, magnitudo, motus, & mos, ex doloris idea elucescunt. Quare ad cognoscendum, prædicendum, & curandum, doloris natura scrutanda est. Dolor pungens membranæ est; pulsans, arteriæ; grauis, carnis; tendens, membranæ repletæ. Causam quoque denunciat: nam tensiuus est à repletione succorum, vel flatuum; calidus, calidam materiam significat. Morbi speciem ostendit; vt si latus pungat, pleuritidem. Morbi magnitudinem exprimit; nam ingens dolor punctilis, magnam pleuritidem loquitur. Videndum etiam num sit dolor continuus vel intermittens. Repeto: examina qualitatem doloris; hoc est, num sit pungens, vel grauis; quales prętereà à Galeno describuntur. Deinde vehementiam doloris nota & diuturnitatem. Ita renum substãtia patitur dolorem grauantem: sed cauitas eius, vbi vreter, punctilem præbet dolorem. ita hepatis substantia grauatiuum dolorem patitur, eius verò membrana pungentem dolorem experitur. Vehemens dolor nascitur à partis valde sensilis natura; vel à materiæ vitio in qualitate vel copia. Diu etiam quòd durant dolores, id etiam à materiæ copia & qualitate est, vt si frigida illa fuerit & crassa: quæ partis prostratæ vis nonnunquam diuturni doloris causa fuit, vel quòd exitu prohibetur materia. Dolor si breui desierit ac intermittat, à tenui est flatu, vel ab ichore. Præterea videndum quasnam partes

2. loc. aff. 2.

ille

ille dolor in contagionem abripiat, vt si colico à dolore vomat quis, ac lumbi hi doleant & crura, sæpe à calculo id euenit renum: vt in cæteris etiam id euenire, doctè hîc demonstrat Galenus.

VI.

Τὰ 1 νεφρετικὰ κὴ ὁκόσα κτ͂ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς 2 ὑγιάζετ) τοῖσι 3 πρεσβύτῃσι.

VI. Renum & vesicæ dolores 2 vix sanantur 3 senioribus.

Renum & vesicæ morbi.

1. Nephritici omnes morbi, vt inflammationes, vlcera, infarctus calculi. Per renum & vesicæ dolores intelligantur hîc morbi omnes earum partium quæ vrinæ aut secernendæ, aut transmittendæ, aut excipiendæ dicatæ sunt.

3. Libro sexto Epidemiôn dicit, nunquam se vidisse curatum vlcus renum & vesicæ, post quinquagesimum annum. Nam cùm vesica membranea sit, non coalescit, tum ob essentiam morbi, tum ob excretionem ordinariam, tum ob rationem partis, quæ semel exulcerata, non facilè curationem recipit; & senes abundant pituita salsa, quæ impedit vlceris curationem. Omne enim excrementum in senibus, abradendo est molestum, eò quòd corpora senum non difflantur. Vix, dicit, curantur: hoc est, cum summa difficultate, in ætate pronectiore; quòd vis remediorum eò transmitti vix possit.

3. Annis quinquaginta maioribus. Nam remediorum vis eò vix peruadit: quòd expultrix vis infirmior sit, & quòd meatus sint angustiores, quódque materia morbi contumax sit tum propria, tum aduentitia. Et hæ partes in seni

in senibus ægrè curantur, quia naturâ sunt frigidiores, & excrementis abundant: at vlceri siccatione opus est & ocio. Succo chalybis quosdam S. Dei beneficio curaui. Locus vino chalybs tenuatus limâ, vino dulci potentique immaceratus liquescit. Cochlearium sumunt manè, remixta aqua capillorum Veneris. Lac asininum etiam confert.

Remedium insigne.

VII.

Ventris dolores.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν 1 μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

VII. Dolores & tumores in ventre, 1 sublimes quidem minores leuioresque: non sublimes verò grauiores.

Caput & scopus huius Aphorismi est, vt nos doceat non solùm in specie, sed in indiuiduo considerandos esse morbos: eò quòd idem secundum essentiam morbi in diuersis corporibus, vel etiam in diuersis partibus eiusdem corporis, multùm variantur, & ægrè vel facilè curantur. Sic enim ardentis febris eadem est essentia in sene & in iuuene; faciliùs tamen curatur in iuuene quàm in sene. sic quoque eadem est essentia inflammationis hepatis & manus, longè tamen periculosius hepatis malum, ob officium quo vita carere nequit, quod in hepate habitat.

1. Per μετέωρα non intelligit eos morbos qui consistunt in ea abdominis parte quæ supra vmbilicum est: nam, vt ait Hippocrates in Prognosticis, Quo propriùs absunt à costis & visceribus, eò ipsos esse periculosiores. Sed intelligit affectiones musculorum abdominis. Sæpè enim docti Medici falluntur, vt putent hepatis inflammationem esse eam, quæ est

musculorum

musculorum abdominis. Verùm distinguit Galenus, quòd inflammatio illorum musculorum retineat figuram musculi, hepatis verò minimè, & grauia symptomata hepar affectum profert. Nuper vidi mulierculam cuius abdomen saxo durius erat, sub musculorum tamen idea ac charactere. Emplastrum iussi admoueri de muccaginibus rubicundior cùm euasisset locus, ac cùm cedere videretur aliquantulum, iussi pertundi, satisque altum infligi vulnus: Erupit maxima puris copia: euasit. Musculi illi abdominis crassissimā mēbranam habent: quæ nisi pertundatur, nō vnquam ferè spōtè erumpere poterit pus. Vidi propterea nō sectos illos tumores in saxa abiisse, totúmq; mesēteriū in saxū ferè inde cōmigrasse.

De locis affect.

Historia curationi accōmoda.

VIII.

Τοῖσιν 1 ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως 2 ὑγιάζεται.

VIII. Vlcera 1 hydropicorum vix, imò ne 2 vix, curantur.

1. Quæ ratione hydropis nascuntur.

2. Nam vlceri siccitate opus est, & humido primigenio: at vtroque fraudatur corpus hydropi implicitum. Nam ichor fœdus à tali corpore ad vlcus effluit: nec suo fruuntur genio partes corporis; tabescit enim in hydropicis calidum humidumq; primigenium partium similarium. Hepar enim, in quo genius nutritius habitat, suo genio exuitur, nam nimium refrigeratur: hinc cunctæ partes siccantur similares, cùm nullo benigno rigētur madore nutritio. Vnde ergo spes redintegrandæ partis vlceratæ? nec enim illi affluit benignus sanguis. (cùm hepar eum solummodo aquulentum

sanguis (cùm hepar eum solummodo aquulentum proferat,) nec, si etiam affluerет, in sui naturam, fracta iam pars, à corporis totius deprauata œconomia, eum mitigare possit. Quare in omni specie hydropis insanabilia ferè sunt vlcera. Caue ergo tu ne cauteria inuras hydropicorum facilè corporibus. Noui hoc euenisse in Doctore celeberrimóq; Medico Vltraiectino: qui cùm ab aqua fatigaretur, inuri suis cruribus vlcera iussit: at illa mox in gangrænam abibant, ac hominem abripiebant.

Cautio cum historia.

IX.

Τὰ 1 πλατέα ἐξανθήματα οὐ 2 πάνυ τι 3 κνησμώδεα.

IX. Pustulæ 1 latæ 2 minùs 3 pruriunt.

Pustula.

1. Quæ fiunt à pituita, in diaphoretico corporis habitu, si dysdiaphoretos fuerit habitus pituita putrescit ac pruritum præbet. vt etiam melancholia interdum, vbi corpora cacochyma.

2. Quam fastigiatæ & acuminatæ: nam fiunt à bile, & ab intercepta transpiratione: alioqui tenuissima vis facilè perfluit.

Pruritus quid. Historia.

3. Pruritus est πάθος γλυκύπικρον, dolorifica voluptas in cute excitata ab acri ichore. Vidi ictericos paruis pustulis sępè obsitos, immensa quadam scalpendi libidine proritari ab acri bile quæ subtereus vrebat. Purgata bile ac dissipata ab habitu corporis materia, quiescebant. Quare à prouisione totius vt expirare possit quæ habitu corporis concepta contaminatio est, rectè decoctum salsæ ac ligni Indici præscribitur. Vt etiam aqua suauis balnea.

Remediũ.

X. Κεφα

X.

Κεφαλὴν 1 πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, 2 πύον, ἢ 3 ὕδωρ ἢ 4 αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

Dolorum capitis solutio unde.

X. Ex capite 1 dolenti, & vehementer, effusione 2 puris, vel 3 aquæ vel 4 sanguinis è naribus aut ore, vel auribus, solet morbus solui.

1. A succorum copia vel qualitate: nam fit à vapore: discussione solâ curatur.

2. Ab inflammatione conceptum si sit pus, vt sæpè euenit in longis malis capitis.

3. Id est ichor pepasmi participis succi biliosi, pituitosi, vel melancholici.

4. Sanguis si copiâ vel qualitate vitium fecit. Quasi dicat, & Medicus tot modis ac rationibus dolorem capitis soluet: habita tamen priùs prouisione totius. In magnis doloribus capitis Turcæ solent auriculas validissimè fricare, mox nouacula scarificare, ac sanguinem elicere. Nostrates cantharidibus vesiculas ponè aures excitant: & venam frontis secant. erthinis hoc etiam molimur; capitis lotione ex decocto agarici & florum chamæmeli.

Noua ratio medendi.

XI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγενόμεναι, 1 ἀγαθόν.

Melancholicorum & nephriticorum remedium.

XI. Melancholicis & nephriticis haimorrhoïdes superuenientes, bono 1 sunt.

Gemina sunt haimorrhoïdes, externa & interna. Externa veniunt à vena caua ramo crurali: duas enim fundit illius venas, & ramulum vena sacra. hæ etiã excurrunt in vesicã, pudendum, & vterũ. interna à splene oriũtur. Externa fundunt

Haimorrhoides duplices.

fundunt fæculentum crassum sanguinem: interna tenuem & splendidum sanguinem ferè elidunt: nam splenicus ramus talem à splene (qui arteriam recipit) sanguinem promit, lienemq; exonerat. Externa, hepar, renes, & vterum, vindicant ab iniuria. Vnde cùm totum genus venosum exonerēt, liberant à metu pleuritidis, peripneumoniæ, maniæ, melancholiæ, & à tumoribus. Adustus sanguis ab internis prodire ferè solet, & purpureus. Vidi qui cùm haimorrhoïdibus tentari solebant, cum vrina sanguinem effundebant certis spaciis, sine noxa. Ita mulieres noui, quæ mensium vice haimorrhoïdes fundebant.

6. Epid. 3. & De tumoribus. Historia.

1. Nam tum reuellunt, tum euacuant sanguinem qui in vitio erat: quare diadosis illa præclarè ad salutē facit & appâret. Quare hoc naturæ consilium imitari medici in his morbis debent: & etiam pedum venas aperire.

Obseruatio practica.

XII.

Αἱμοῤῥοΐδας 1 ἰηθέντι 2 χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος 3 ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι ἢ 4 φθίσιν.

XIII. Si quis hæmorrhoïdas 1 diuturnas 2 sistere velit, nisi vna fluere sinatur, 3 hydropis vel tabis 4 metum adfert.

1. Quæ alicui cōsuetæ sunt fluere modesto & tempestiuo cursu. Recentes ergo supprimi possunt, si caueris vt materia illa crassior sanguinis phlebotomiâ, vel pharmaciâ, vel diæta auferatur ac in meliorem temperiem flectatur.

2. Cùm metus adest nimiæ exhaustionis.

3. Palindrome in hepar, vnde scirrhus & oppressio caloris natiui hepatis à multo fœculento sanguine: vnde id loco sanguinis aquam reddit.

4. Si

4. Si in pectus fiat metastasis indéque vas istîc rumpatur, vel si alia pars infirma est eò fluet. vt hepar reiicit in pulmones, ita vel in latus, vel in caput, aut in habitum corporis protrudere poterit: vnde phagedæna, maniæ &c. Itaque vena aperta teneatur, vel vena in ea periodo secetur. vel fecis plenus sanguis purgetur, vel diæta remedium adferat. Cuidam mediæ ætatis nimia præcipitatione fundebantur hæmorrhoïdes: cùm medici & chymici cuncta tentassent, nec successissent, iussi vt vnâ intactâ, reliquæ tangerentur colcothare; ita appellant crassamentum illud ab vitrioli olei distillatione relictum. Illico constitit. Viuit. Præstitisset tamen sensim aliquáque die id actum fuisse. *Historia.*

XIII.

Ὑπὸ 1 λυγμοῦ ἐχομένῳ 2 πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν. *Singultus.*

XIII. Singultui 1 implicito 2 sternutatio superueniens, singultu liberat.

1. A materiæ influxu quæ se insinuauit ventriculi tunicis, vnde irritatur expultrix vis,

2. Quæ est motus cerebri per nares confertim acto spiritu: quem motum sentiunt etiam musculi epigastrij, qui ventrem vnà comprimunt: ita extunditur materia influxa. In Conuiuio Platonis ita sedatur Aristophani singultus. Fit singultus à repletione, vel inanitione, aut ab acerrima materia, vel quod cõtagione à neruosis partibus in sympathiam ventriculus trahatur; vel à vicinis, vt ab hepate. Singultuosæ febres sæpe fiunt ab acri flatu ventriculo concepto. Remedio est si puppa ex anethi semine ac papaueris potui immittatur. *Remediũ.*

XIIII.

XIIII.

Hydrops cum alui fluxu.

Ὑπὸ ὑδρωπος ἐχομένῳ τοῦ κτ̀ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος λύσις.

XIIII. Hydropicis si aqua è venis in ventrem influxerit, soluit 1 morbum.

Cùm id fit confertim & copiosè, excussa aqua in intestina quæ insedit caua hepatis partis: vel in vesicã, quæ insedit gibbis: vel quæ in ea quæ est ad lienem cauitate fluctuat, si per venas mesarrhicas ab omento in intestina excidat. Vel si ea quæ inter peritonæum & intestina natat per occultos ductus in intestina vel vesicã feratur. Per occultos dico ductus, nam ita videmus eam interdum in pectus vel in pedes ferri. Anasarca nascitur cùm malũ excluditur per exiguas venas in habitũ corporis. Si tamen viscus vitiosum fuerit, non iuuat aquæ abductio: ilico enim recrudescit. Si itaque duos menses laboratum fuerit hoc malo, actum est: viscus enim germen morbosum concepit. non propina hydragoga nisi integris ægri viribus.

1. Diadosi. Curandi itaque viam hîc aperit medendi præceptor, ab imitatione naturæ ductam. Sed notandum id fieri non posse vt inualida medicina trahatur in intestina humor ille, qui natat infra peritonæum: & intestina, Qui enim succo iteos, vel diaturbith aut bryaniâ, vel soldanellâ existimant se id efficere posse, falluntur. Hæc enim venis conceptam aquam facili nisu effundunt, non abdomine natantem. Quare elaterio opus est: huius grana aliquot remiscere cum pilulis alephanginis: vel euphorbium remixtum in parua copia cum cassia recenter extracta præbeo.

Cautio prædicta.

Ὑπὸ

XV.

Ὑπὸ διαρροίης ἐχομένῳ 1 μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος, 2 λύει τὴν διάρροιαν.

Diarrhœa superueniens vomitus.

XV. In longa 1 diarrhœa, vomitus vltrò obortus diarrhœam 2 sistit.

1. Cùm iam materia praua vacuata est: non autem ineunte morbo. Hydropi si superueniat diuturna diarrhœa, bono est, si tandem vomitus superueniat à naturæ potentia: vel etiam artificiosa à molitione soluit morbum.

2. Reuulsione, & motu intestinorum contrario priori, aliòque rapta materiâ. Imitandum igitur est hoc remedium.

XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος 1 ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης 2 ἐχομένῳ, διάρροια ἐπιγενομένη, 3 κακόν.

Diarrhœa superueniens morbus.

XVI. A pleuritide 1 & peripneumonia vehementer 2 afflicto si diarrhœa superuenerit, 3 malum.

1. Quarum vi iam languet vis naturæ.

2. Ob morbi magnitudinem, & partium, inflãmatione obsessarum, necessarium vsum.

3. Nam vires fractas iam ab his morbis, exhaurit symptomaticus hîc fluxus, cùm nihil ex foco morbi adimat, crebrísque laboribus desidendi ac perennibus vigiliis spiritus dissipet. Prætereà inde significatio fit, vim tractricem ac coctricem ventriculi ac hepatis, in contagionem trahi à thoracis morbis: ac retentricem intestinorum vim solui. Non ita noxia est diarrhœa ineuntibus his morbis, vel vbi pepasmi notæ explendescunt, si tunc euenerit. Lenibus itaque remediis ex Hippocratis sententia tentanda est aluus in peripneumonia

Cautio practica.

nia & pleuritide, vt manna, sirupo violato & rosato laxatiuo, cassia, diacatholico, cum pauco rhabarbaro, electario lenitiuo, & de psyllio: Nam Hippocrates hîc non dicit diarrhœam cunctis pleuriticis & peripneumonicis malam esse, sed ἐχομένῳ hoc est vehementer ab his afflicto: ita vt ratione contagij, hepar, ventriculus ac intestina diarrhœam proferant symptomaticam. Itaq; à vexatione harum inferiorum partiū euenit diarrhœa, nam vexatum iniuriâ hepar non ampliùs trahit in se alimentum, nec sanguinem proferre potest; verùm etiam ventriculum affligit. At diarrhœa illa quæ moderatæ pleuritidi vel peripneumoniæ superuenit, hæc quia non nascitur ex κακοστραγίᾳ viscerum, bonis ægrorum rebus euenire potest: vt antea dixi. Obseruabile etiam num ab ingestis nata fuerit diarrhœa, & non à vi morbi. Vidi nobilem pleuriticam: huic ad statum ferè immanis fluxus alui superuenit, Præscripsi illi vsum sirupi myrtillorum, ac Summi Dei beneficio seruata fuit.

Historia.

XVII.

Ophthalmia remedium.

Ὀφθαλμιῶντι 1 ὑπὸ 2 διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

XVII. Oculis ex 1 inflammatione laborantem 2 diarrhœa corripi, 3 bonum.

1. Ab acri materia, & sanguine cui mixta sit pituita salsa.

2. Siue arte, siue vltrò erumpat.

3. Nam reuellit, & vnà euacuat ab oculo. Quare si natura id vltro non fecerit, pharmacia hoc agemus. Si valida phlegmone occupauerit oculum, venam seca, cucurbitas ceruici

Obseruantia practica.

admoue:

admoue: purga. dolorem mitiga. digere. In magnis doloribus foue oculum decocto maluarum, chamæmeli, & seminis fœnugræci. tandem collyrio, quod alibi descripsimus illine.

Lib. 2. Methodi nostra vbi de colliriis.

XVIII.

1 Κύστιν διακοπέντι, ἢ 2 ἐγκέφαλον, ἢ 3 καρδίην, ἢ 4 φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν 5 λεπτῶν, ἢ 6 κοιλίην, ἢ 7 ἧπαρ, θανατῶδες.

Vulnera interna.

XVIIII. Vesica 1 pertusa, aut 2 cerebro, 3 corde, 4 diaphragmate, tenui 5 intestino, 6 ventriculo, 7 hepate, mortiferum.

1. Valido vulnere si secetur, ita vt cauitatem feriat. Id sane est calamitosum: nam, quia exanguis, non potest coalescere. & inflammatio superueniens illi funesta est. Diacopas vocat grauissima vulnera.

2. Nam pars princeps & spermatica. Galenus hîc dicit se vidisse curatum cerebrum vulneratum.

3. Vsque ad ventriculum si peruaserit læsio ilicò moriuntur: alioqui si caro sola læsa fuerit, nec peruaserit vulnus in sinum cordis, superueniente plegmone primo aut secundo die abripiuntur.

4. In eius parte tendinosa & membranea, vbi eius initium.

5. Ægrè curantur ob tenuitatem, quódque perpetua bile rigentur. Si ea parte vulneratur qua mensenterium attingit, ob venarum eò venientium magnitudinem quę plurimum sanguinis fūdunt, plerumque calamitosum: in aliis partibus curata vidi, cùm nec plegmone nec dolor vllus superuenirent.

6. Quia neruosæ partes dehiscunt vulnere

laceræ. In craſſis etiam inteſtinis parua & rectâ inflicta, non tranſuerſim, vulnera, non ita lethalia ſunt. Ventriculi ſuperior pars maximo percutitur periculo.

7. Si parenchyma & venæ feriantur, ex copioſo effluxu ſanguinis moriuntur. Galenus hîc negat curari poſſe. Vulnera quattuor ex cauſis calamitoſa ſunt; vi ſymptomatum superuenientium, vt ſi luxationi cum vulnere delirium ſuperuenerit. ſecundò, quòd pars cuius officio vita carere nequit validè afflicta ſit. tertiò, quòd malum malo ſe nectat, vt ſi loco ſit tali vulnus quo remediis non patet aditus: vel ſi ſpiritus & ſanguis confertim ſe effundant: vt ſi caua vena laceretur: quartò, ex euentu, cùm inſanabile ſit vulnus, quod alioqui redintegrabile erat: vt ſi toxico arma fuerint tincta, vel ſi cacochymia corporis ſit ingens, ægérve ſi ſúſque déque vixerit.

Vulnera quot ex cauſis calamitoſa.

XIX.

Ἐπὴν 1 διακοπῇ ὀστέον, ἢ 2 χόνδρος, ἢ 3 νεῦρον, ἢ γνάθου 4 τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Partes reſciſſæ, quæ non redintegrentur.

Vbi præciſum eſt 1 os, aut 2 cartilago, vel 3 neruus; aut genæ 4 pars tenuis, vel præputium, neque augeſcit iterum, neque coaleſcit.

Partes ſeminales non poſſunt iterum redintegrari, verùm aliquid renaſcitur loco ablatæ partis forma & materia diſpari à primæua parte. nã tanta ſpermaticæ materiæ copia non circumfluit corpus vt terna dimenſione in nouam ſobolem illa fœcunda ſit: Quare ferruminantur ac coagmentatur laceræ hæ partes materia diſpari. Dicat quis. Cur ſpermaticæ partes non redintegrantur

grantur à semine, cùm totum tamẽ corpus crescat vi seminis in omnem dimensionom? Resp. seminales iam partes ætate sunt factæ siccæ duriores'q́; & vegeta vis in vtero formatrix erat; ægrè enim forma talis iam editur partium; naturæ fracta potentia: adde quòd pars læsa viribus non ita valeat vt olim in vtero: nec eádem copiâ ac bonitate gignitur ea materia spermatica.

1. Magno vulnere. nam os durum est, nec potest molli substantiæ iungi.

2. Vt narium, aurium: nam ad ossis naturam accedit,

3. Nam est pars spermatica.

4. Vt ad palpebras, & labrum.

X X.

Ην ἐς τὴν 1 κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη 2 ἐκπυηθῆναι. *Sanguinis grumi.*

X X. Si sanguis in ventrem effusus fuerit præter naturam, necesse est vt 2 suppuretur.

1. Vt in thoracem, vẽtriculum, & intestina, vesicam, vterum, & cerebrum, ita in interstitia musculorum.

2. Et vt putrescat; modò morã ibi trahat: vt si menses in vtero sex vel quinque retineatur. Suppuratur, inquit, hoc est in pus abibit, vel liuescet, vel grumescet. nã hîc impropriè vtitur ea ratione Hippocrates. Familiaritas venis ingenita est cũ sanguine, quæ facit vt in his naturalis locus sit sãguini, quæ causa est quòd istic nũquã congelescat sanguis. Sed cùm substãtia, naturæ maximè consocialis putrescit, eò deteriore putredine afficitur, quo naturæ erat familiarior. quod ex seminis putredine elucet, nam horrenda symptomata id proferre solet.

T

XXI.

Melancholicorum varices & hemorroides.

Τοῖσι 1 μαινομένοισιν 2 κιρσῶν ἢ 3 αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης 4 λύσις.

XXI. 1 Insanientibus si 2 varices superueniant aut 3 hęmorrhoïdes, insaniã 4 soluũt.

1. Vt melancholicis & qui sine febre insaniunt.

2. Id est, in cruribus venarum tumor & in fumore, cum cutis nigrore, à crasso & flatulento sanguine. fiunt etiam in hypogastrio, scroto & inguinibus, genis, mammis.

3. A crasso & adusto sanguine.

4. Mestasi à capite ad crura & ad haimorrhoïdes. His secanda est vena ad malleolum, & multum sanguinis detrahendum: castigandáque sanguinis consistentia diætâ.

XXII.

** ῥεύματα vel ἀλγήματα.*

Dorsi dolores.

Ὁκόσα * 1 ῥήγματα ἐκ τοῦ 2 νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, 3 φλεβοτομίη 4 λύει.

XXII. 1 Ruptiones quæ à 2 dorso ad cubitum feruntur, venæ 3 sectio 4 soluit.

1. Vel dolores, vel fluxiones. In rhegmate, musculis intextæ fibrę diuellũtur. In rheumate labitur materia à capite in dorsum & spinalem fistulam. ἀλγήματα fiunt à plethora & flatu, vel acri à sanguine.

2. Vt etiam ex ceruice & humeris.

3. Ex brachio opposito, vel ex crure eiusdem lateris, adhuc ruit humor.

4. Reuellendo & vacuando. Ad deriuandum verò propior dolori vena, erit pertundenda: cùm nimirum, iam constitit fluxio.

XXIII.

Tristitia & metus.

1 Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν 2 χρόνον διατελέῃ, 3 μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si

XXIII. Si metus cum tristitia perseuerent longo 2 tempore, 3 melancholicum hoc est.

1. Sine causa manifesta & cum nulla ratione: & propterea dicit longo tempore.

2. Nam animæ nostræ substantia constat ex splendido æthere: odio propterea habet obscuros spiritus & tenebras, eásque abhorret & pauet. Tales autem fiunt à vapore succi melancholici.

3. Nam animi actiones sequuntur temperiem corporis & humorum: eorúmque splendorem vel obscuritatem sentit anima per spiritus. Nam splendidi spiritus animo afferunt species sub amœna idea: at atri, horrendas tristésque imagines animo exhibent. Si sanguine adusto melancholescat homo, interdum ob splendorem, ridet. Timor, mœror, & melancholia, sibi inuicem operam dant: nam melancholia timorem & mœrorem, hi iterum melancholiam pariunt. Præcautionis ergo ratione purgetur melancholia, venáque secetur, si sanguine circumfluit, victum qui euincere potest crassitiem succorum, instituat. Cùm autem in corruptelam rapitur melancholia, quòd euacuata non fuit, enthusiasmum profert, & spectra miranda ab indicibili qualitate. Cùm δυσθυμίαν diuturnam animaduerteris, quæ zelotypiam facit, caue ne armorum illi copia fiat. Admonui aliquando amicos frustrà; nam id videbant; de quodam qui postea se & vxorem interfecit cultello.

Remediũ.

Cautio & historia.

XXIIII.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

XXIII. Si quod gracile intestinum perfectum sit, non coalescit.

Delendus est hic Aphorismus, nam antea scriptus.

XXV.

Erysipelas.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν μὲν εἴσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

XXV. Erysipelas foris intrò verti, malum: intùs verò foras, bonum.

Quasi dicat, in erysipelate non validè est refrigerandum: nam bonis ægrorum rebus fit mutatio intus foras. Laudatur enim semper exclusio in partes infirmas ac ignobiles & externas partes. Quare non repello vbi morbus est malignus, natura debilis, & materia copiosa & acris, cum phlegmone viscerum, ita in pleuritide & peripneumonia non repercutimus materiam. nam repressus intrò sanguis augeret horum viscerum plegmonem. Quicquid igitur ex visceribus ad cutem abit, non debet retrudi. Excludenda tamen est causa antecedens interdum phlebotomiâ & pharmaciâ; seróque lactis propinato ac iulapiis temperandus feruor: quin topica frigida & humida admouemus non tam repressionis quàm tẽperationis gratiâ. Si causa antecedens non magna subsit, lintea smegmate aqua soluto madẽtia admouem⁹ optimo successu: maximè si acerrima vel maligna fuerit materia, & si viscus germen morbosum habet, vel si senex fuerit, aliáve de causa vires titubarint. Præclarum remedium est stercus recens bubulum si in sartagine coquatur cum aceto, adiectis floribus chamameli & sambuci, vt fiat cataplasma: quod tepidè admouetur. Ex aceto rosato & ex aqua ranarum coquitur myrrha, & ea aqua admouetur.

Repercussioni vbi nullus locus.

Practica admonitio.

Remediũ.

XXVI.

Tremor in causo.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παρακοπὴ λύει.

XXVI. Quibuscumque ex causo laborantibus tremores gignũtur, delirium hos soluit.

Hec est à delirio in mortem abeunt quasi resoluti antè: nam neruosum genus affligitur valdè, vbi à causo tremor superuenit. Itaque illud λύει, pro resolutione totius corporis interpretor. Nam ille tremor metastaseos indicium est ad partes nobiliores: nam à venoso genere excutitur malum in neruos, meningas & inde in cerebrum eiusq; in substantiam, & tunc cedit tremor in delirio, quod tandem resoluit totum corpus. Hunc sẽsum Aphorismi esse, me experiẽtia docuit. Vndique ita illud perniciosum est. Sed si illud λύει propriè dictum ab Hippocrate velis, certè ironia dictioni suberit: minimè enim delirium soluit tremorem ad salutem, sed ad mortẽ, quare non τῆς νόσου λύσιν, ἀλλὰ μεῖζόθανάτου σημαίνει. Sepe cùm venam tentas manus, pollice in aduersa manus ægroti parte, senties subsultantes neruos, varieq; exilientes sub pollice, & etiam ipsis digitis quibus pulsum examinas hoc senties, id calamitosum in causis, vbi iam principium superauit morbus.

Obseruatio practica.

XXVII.

Οκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ 1 καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου καὶ τοῦ ὕδατος 2 ἀθρόως, πάντως 3 ἀπόλλυνται.

XXVII. Quicumque empyi vel hydropici 1 vruntur aut secantur, si pus aut aqua 2 vniuersim effluxerit, certò 3 moriuntur.

Euacuatio subitanea, vbi magna sunt vasa periculosa.

Veteres empyema vocabant puris collectionem, rupto vel non rupto tumore, & in quauis corporis parte. Alij pus cõtẽtum in thorace solùm appellant empyema. Fit ex peripneumonia, vel angina, vel quod serosa materia irruat ex capite in

pectus, vel à corde, aut à toto corpore, vel ex abdomine aquulento, vel ex pulmonem vase aperto. Inflammata autem parte colligitur pus cùm intra 14. aut 20. diem non expectoratur. Ab his diebus tum si supputes ad vigesimũ vel 27. aut 34. aut 40. vel 60. rumpitur, vt nimirum acrior vel crassior fuerit humor, & pars vt fuerit. Hoc ita effusum nisi intra 40. dies excludatur, à die suppurationis, in tabem trahit, vel suffocat. tabem corruptis pulmonibus: suffocat, si copia obruat.

1 Cùm scilicet aliorum remediorum vis victa iacet. Maximè cùm summa respirandi difficultate tenentur, quæ nascitur ob angustiam regionis thoracis interceptæ. Si reuiuiscat aqua à decimotertio, sensim eliciatur.

2. Hoc est, per libras; cum vncia vna, ad quattuor vsque, secundum vires, erat exhaurienda tantùm. Semel id fiat die, dum duodecimum ad diem ventum sit, tunc liberè effluat si quid superest.

3. Syncope, à dissipatis spiritibus, ob oscula arteriarum aperiuntur liberata à mole prementis aquæ: cùm iam etiam antè à cacochymia fatiscerent vires. Erasistratus dicebat se id vsu compertum habere, vniuersim emissam materiam, febres ac mortem inuehere. Immutatur enim subitò omnium viscerum habitus, quæ mole primum turgebāt, & puris acrimoniā tenerrima vasa reddita facilè dehiscunt, cùm non ampliùs aquæ mole premuntur: quo tegmine subitò adducto, ruunt spiritus foras. Hoc etiam in aliis abscessibus locum habet, vbi magna vasa adsunt, quæ à pure reparata, eo præsente adhuc continent.

Erasistrati sententia.

In

In hac medela valeant vires, absit febris valida. nondum ventum sit ad cachexiam: viscera ac pus nondum corruptelam habeant. Sed ante sectionem lacte vel euchymis nutriatur bene æger. Primò vtemur vesicatoriis, deinde cauterij potentiâ: si hæc non satisfecerint, veniemus,ad actu cauteria:tandem his irritis seca empyum. Quæ autem cauteria sub mento, sub mammis & sub scapulis imponuntur. faciunt ad auersionem causæ antecedentis, quæ ex capite in thoracem fluit.

XXVIII.

1 Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ 3 γίνονται.

Podagra & calui.

XXVIII. 1 Eunuchi ex 2 podagra non laborant, nec fiunt 3 calui.

1. Frigidiores redditi toto corpore.

2. Fit podagra, cùm in imbecilles artus effunditur humorum copia. Illa est à desidiâ luxuriâ, helluatione, & generosi vini potione ante cibum. Propterea etiam hac ætate, extra veneris vsum eunuchi podagrâ affliguntur. Olim ex temperantia, pura erant corpora & fortia; nec immoderata Venus subducebat neruis suum genium; sed succi natiui plena erant, nec excrementis replebantur. Arthritici primùm fiunt podagrici.

3. Nam pilorum focus non resiccatur, & à genuino madore densam gerunt cutem.

XXIX.

Γυνὴ οὐ 1 ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ 2 ἐκλίπῃ.

Podagra mulierum.

XXIX. Mulier ex podagra 1 non laborat, nisi menstrua illi 2 deficiant.

1. Vera æuo Hippocratis sententia, cùm à

luxu & libidine essent alienæ.

2. Aut parcá fluant manu. Nam vt pedes artúsq; hoc malo affliguntur, necesse est vt sit sentina ac scaturigo succorum; nec enim artuum imbecillitas solitaria hoc malũ euocat. Sentinã verò hanc exhaurit menstrua purgatio. Quare cùm mulier laborat ex tali morbo qui à cacochymia venit, excita huic menses.

XXX.

Podagra puerorum.

Παῖς οὐ 1 ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ 2 ἀφροδισιασμοῦ.

XXX. Puer ex podagra 1 non laborat antequam Venerem exercuerit.

1. Nisi à parentum semine illa podagra nata fuerit, & maximè cùm parentes lue venerea contaminati fuerunt: quod malum ignotum fuit Hippocratis æuo. Hippocrates tamen maximè Veneri ascripsit hoc malum articulorum.

2. Tunc grauem vocem edunt, magnaque fit commutatio seminis & succorum, qui tunc in imbecilles artus se effundunt.

XXXI.

Causa docet morbifica quid sit agendũ.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν 1 ἀκρητοποσίη, ἢ 2 λουτρὸν, ἢ 3 πυρίη, ἢ 4 φλεβοτομίη, ἢ 5 φαρμακείη λύει.

XXXI. Dolores oculorum 1 vini potus, vel 1 balneum, aut 3 fotus, vel 4 phlebotomia, vel 5 pharmacia soluit.

Hoc est, vt fuerit varia causa morbi, ita etiam varius eius esse debet modus auferendi, ab amotione scilicet causæ antecedentis.

1. A causæ antecedentis euacuatione, cùm crassus oculos occupauit succus: hunc enim vinum validum ac tenue discutit.

2. Cùm à fumo vel vapore concepta molestia est.

3. Cùm

3. Cùm oculos incurrit acerrimus ſuccus. Tunc fiat fotus, qualis eſt fœnugræci decoctio cum ſpongia. Nam ſi reliquum corpus purum fuerit, illico curabitur, exhauſtis ſuccis qui influxerant. Quod ſi corpus irriguum humoribus fuerit, fotus hoc indicabit. nam illicò à fotu miteſcet aliquantulum dolor, ob exhauſtos humores qui oculo inſederant: ſed mox recrudeſc[illegible], quòd fotus æquè nouũ fluxum accerſat, ac inſidentem diſſipet ſuccum.

4. Si ſit ex ſanguine.

5. Si à ſucco prauo fuerit. Præclaras huius euentus enarrat hiſtorias Galenus ad hunc Aphoriſmum. Alij habent φαρμακοποσίη.

XXXII.

1 Τραυλοὶ ὑπὸ διαρροίης 2 μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

1 Balbuties.

XXXII. Linguâ 1 titubantes diarrhœis 2 diuturnis plerumque implicantur.

2 Alui profluuium.

1. Triplici vitio afficitur in ſanis hominibus lingua, vnde quidam trauli dicti, qui ſcilicet aliquam literam pronunciare perfectè nequeunt. Pſelli qui prætermittunt litteram vel ſyllabam. Iſchnophoni, qui balbutiunt ita vt continua ſerie non nectant ſyllabas. Cuncta hæc vitia intelligere videtur hìc Hippocrates.

τραύλωσις, ψελλότης, ἰσχνοφωνία, μογιλαλία.

2. Nam his imbecillis eſt lingua ob temperiem humidam totius corporis, vel cerebri. Et quibus lingua humeſcit, eiſdem plerumque & aluus: nam eſt eadem membrana quæ veſtit ventriculum & linguam. Hanc igitur ob cauſam cùm titubat lingua, diarrhœæ metum adferet. Quaſi dicat, talia corpora cautè purganda ſunt, ne præcipitentur in fluxum. Sed

ſunt plurimæ aliæ cauſæ quę offenſam linguę præbere poſſunt: vel linguæ breuitas, palati aliena formatio, dentiũ inopia; vinculum linguæ duplicationẽ adferens, vnde ἀγκύλογλωσσοι: vel quòd paralyſi feriatur lingua.

XXXIII.

Acidus ructus frigoris nota.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

XXXIII. Acidum qui eructant, non ſunt pleuritidi obnoxij.

Nam hi ſunt pituitoſi & pituita denſior eſt quàm vt facilè ſubeat tunicam coſtis intextam. Quin eiuſmodi homines toto corpore algioſi ſunt. Nam acidi ructus ſunt à vẽtriculo frigido. Quia ſi falſa etiam fuerit pituita, aluum mouebit: at tales, pleuritidis vitant facilè inuaſionem. Quare pleuritis hos non fatigabit. Sæpe euenit tamen ab aquoſa tenuiq́ pituita pleuritis in his regionibus, ſed illa non vera eſt ac exquiſita. Summâ prudentiâ hic Aphoriſmus ſcriptus fuit. Nam in his corporibus frigidis ac pituitoſis, ſæpe grauiſſimi dolores laterum flatibus oriuntur, fotibus mitigandi. Si venam pertũderis, necabis. Vidi formoſiſſimam mulierem: quæ cùm flatibus obnoxia eſſet, ac cùm cœnaſſet liberalius, noctis in acerbum lateris dolorem coniecta fuit. Ilicò à ſecta vena periit.

Cautio practica, & hiſtoria.

XXXIIII.

Varices, & caluities.

Οἱ φαλακροὶ, τουτέοισι μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δὲ ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

XXXIIII. Quic alui fiunt, his varices magni non eueniunt: quibus verò caluis varices ſuperueniunt, ij rurſus comantur.

Cùm id fit ab humoris vitio qui deponitur ad varices

varices vel ad haimorrhoides, ita enim vel diadosi auertitur, vel euacuatur, vnaq; reuellitur. Nam à prauis succis exuitur interdum caput capillis, qui si in crura deponantur, reuiuiscunt pili, cùm non amplius eorum radices inquinentur à fœdo succo. Eadem tradit Aristoteles de historia animalium. Quasi dicat Hippocrates, si decidui capilli fuerint, purga corpus, quò materia fœda quæ in caput fluit abducatur. Quare euacuari debebit materia etiam à medico, quæ in caput viam affectat.

Vsus.

XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι 1 βὴξ ἐπιγινομένη, 2 κακόν.

Hydropi tußis superueniens.

XXXV. 1 Tussis si hydropicis superueniat malum.

1. Quæ primum non aderat: translata materiâ ab imo ventre in pectus, (non autem à catharro illabente in pectus) nam id calamitosum. Nasci vel etiam potest à tumido hepate; quo deorsum pendulo, diaphragma vnâ deorsum rapit, vnde sicca tussis: vel diaphragma mole materiæ opprimitur.

2. Nam bronchia plurimum implentur aquâ, vnde suffocantur. & spirandi difficultas præcessit.

XXXVI.

1 Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει. τάμνειν δὲ τὰς 2 εἴσω.

Dysuria.

XXXVI. 1 difficultatem dolorificam soluit phlebotomia: secare autem oportet 2 internas venas.

1. Ab inflammatione vesicæ. Tunc febris potens adest.

2. Cubiti, quæ basilica dicitur: & malleoli, quæ saphæa vocatur, interna est; nam externa

terna ischiatica appellatur: hanc ad deriuationem, illam ad reuulsionem secamus. Acrimonia vrinæ, & vesicæ imbecillitas, huius etiam difficultatis causa est: quæ tamen aliquando à plethora nascitur. Vbi acrimonia fatigat, vtatur emulsione seminum frigidorum, & papaueris albi ex sero lactis, vel decocti iuiubarum & glycyrrhizæ. Si sit ab imbecillitate, vino tenui vtatur cum nuce myristica, vel folia ribes nigri illi immacerentur. Sumat pulueris myrrhæ semiscriptulum cum sirupo violato; id sæpe agat: vel bibat lixiuium factum ex cineribus rorismarini ex vino albo factum.

Remediū.

XXXVII.

Ὑπὸ 1 κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, 2 ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

XXVII. 1 Anginâ detento si tumor appareat in collo, 2 bonum: nam foras vertitur morbus.

Translatio materiæ morbificæ fœliciter fit foetus.

1. Ab inflammatione laryngis.

2. Diadosi ab internis ad exteriores. Quare ex Hippocratis consilio, omnia admouebimus vt foras prodeat in collum materia. Tale est emplastrum quod coquitur ex nido hirundinis, ex decocto maluarum, meliloti, ficuum, sambuci florum: additur theriaca & crocum. Ita litus ex adipibus, & oleo amygdalino cum croco.

Remediū nobile ad anginam.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ 1 καρκῖνοι γίνονται, μὴ 2 θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, * πολὺν χρόνον διατελέουσι.

** πλείω.*

XXXVIII. Quibus 1 cancri occulti nascuntur, nō 2 curari præstat: curari enim subitò

inter

intereunt;non curati verò diutiùs viuunt.

1. Id est, tumor inæqualis, dolorificus, durus, liuidus, à bile atra quæ ex bile flaua nata fuit.

2. Quia est pepasmi expers. Licèt tamen sedare dolorem, detergere sordes, mouere hæmorrhoides, secare venam, & purgare. Id sanè obseruatum est, duplex in cancro venenum esse, vnum putrefactiuum, alterum corrosiuum. Si itaque ei admoueas calida ac humida remedia, quæ pus promouere solent in apostematibus ac vlceribus pepasmi capacibus, inde in altam putredinem degenerabunt, cunctáque vicina putrigine contaminabunt. Quodsi illam fœditatem causticis castigare volueris, surget alterum quod in cancris venenum est corrosiuum, ac vicina cuncta exüret. Quare non irritandus cancer. Optime ad solatium hîc facit succus geranij illius quod herbam Roberti appellant, si misceatur cum aqua seminis ranarum: ac mox emplastrum ex plumbo mercurialato applicetur. Vidi illustrem puellam ab empiricis in calamitatem tractam: dum scirrhosæ illius mammæ alius cauterium, alius calidū ac humidum cataplasma admouisset. Si in superficie corporis constitit, benè exscinditur, si radicitus auelli vnà cum venis nigricantibus possit. Initio itaque curabiles sunt; cùm solùm propagant fibras suas; sed tamen omnes, sed in quibus nulla reliqua in aulsione remanet fibra. quin tales interdum pharmacia & phlebotomia eluuntur. Cùm insedit insigni venæ, arteriæ, aut neruo, curari sectione aut vstione nequit. Lacte etiam tepido fœliciter placatur cancer.

Obseruatio practica.

Tale descripsimus libro primo Methodi nostræ ad praxin capite De vnguentis, in vltima editione.

Historia.

Σπασμὸς

XXXIX.

Spasmus & singultus unde.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ 1 πληρώσιος, 2 ἢ κενώσιος. οὕτω δὲ καὶ 3 λυγμός.

XXXIX. Conuulsio nascitur vel à 1 plenitudine vel ab 2 inanitione: eodem etiam modo 3 singultus.

1, Cùm nerui implentur humore crasso & viscido: quo fit dum coaceruant, imbecillitate tacti, hos succos: vel quòd hi aliunde affluant: vel quòd punctione violentur, à qua sordes vellicant neruos.

2 Vt in febribus ardentibus: & ab elleboro:

Singultus quid differat, & quid commune habeat cum spasmo.

3. Qui est motus quidam conuulsiuus, & prouenit ab eisdem causis à quibus conuulsio, nimirum à plenitudine, & ab inanitione, & repente se reuellit ventriculus ad suum initium, hoc est ad tonos illos suo orificio insertos. Differt à conuulsione tractionis ideâ, loci laborantis naturâ, & symptomatis specie. Symptomatis specie. nam singultus fit à naturalis facultatis vi, quæ excernit quod immissum tunicis ventriculi, vellicat. Neruos enim illos maximos habet non motus, sed sensus causâ. Tractionis ideâ differunt: spasmus enim sola tractione absoluitur: at singultus euenit contractione & dilatatione: nam primùm se pandit in maiorem nisum ventriculus, quo fortius se stringat. Loci laborantis naturâ etiam differunt. nam spasmus musculo proprius est, singultus ad ventriculum pertinet. Spasmus symptoma est causæ morbificæ, singultus est opus naturæ, id est, causæ expultricis.

Remediū.

Vbi à plethora est nata conuulsio, venæ sectio solatio est: vbi ab exhaustu, balneum tepidi olei conuenit.

XL.

Ὀκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον 1 πόνοι γίνονται 2 ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι 3 πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

XL. Quibuscunque 1 dolor 2 sine hypochondriorum inflammatione excitatur, his 3 febris superueniens dolorem soluit.

Hypochondriorum dolor diuturnus.

1. In parte non principe.
2. A crassa & frigida pituita, & à flatu.
3. Nam calor febrilis discutit, & materia per vrinas & intestina excluditur. Igitur nos, imitando vtemur fotibus tenuantibus, discutientibus, coquentibus: sacculis, spongiis. Modò, vt admonet hîc Hippocr. nec febris, nec inflammationis, nec mordentis materiæ, vnde dolor, excusatio adferri possit.

Remedia.

XLI.

Ὀκόσοισι διάπυόν τι ἐὸν ἐν τῷ 1 σώματι μὴ διασημαίνει, τουτέοισι διὰ 2 παχύτητα τοῦ πύου ἢ τοῦ 3 τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Abscessus latentes in corpore.

XLI. Quibus pus in 1 corpore nullam de se notam præbet, ob sui 2 crassitudinem, 3 aut loci, non se prodit.

1. Vt in pulmone & hepate, cùm dolores præcesserunt.
2. Vt in tumoribus frigidis.
3. Vt vbi cutis solida, scalpello incîdi debet, vel pyrotico: aut pus & cutem rarefacias. Ita abscessus latitant nonnunquam in imis corporis partibus, ob partis crassitiem incomperti, vel ob puris crassitiem. Vidi plurimos à fato sectos, qui perennibus querelis miserè vixerunt, quibus ingens apostema saxeæ ferè duritiei pancreas occupauerat. Vidi qui hepatis parenchyma, illæsâ solâ superficie in pus versum

Historia.

versum fuerat, sub languidâ febre ac frequenti lipothymia solum. Ita sæpè notaui in abdominis musculis pus delituisse diu, quod tandem in saxosam duritiem abiens, subiectas partes eâdem calamitate afflabat.

XLII.

Icterus.

Ἐν τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ 1 σκληρὸν γενέσθαι, 2 πονηρόν.

XLII. Ex ictero laborantibus, iecur 1 durum fieri, 2 malum.

1. Nam ea durities est à phlegmone vel à scirrho: si cum febre, erit à phlegmone; si illa durities sit febris expers, à scirrho erit.

2. Nam scirrhus in hydropem abit; inflammatio in scirrhum. Sine hypochondrij duritie interdum κριτικῶς natura bilem ad cutem pellit, vnde icterus salutaris. Fit etiam non bene à viscerum interdum intemperie, aut à venenata succorum qualitate, vt à morsu viperæ. Vidi quendam statæ ætatis robustum virum, qui sæpè genio indulgebat. hic in pleuritidẽ tractus fuit. A vena secta expuebat flaua admodum, & crassa. quarto die in icterum abiit, excrementis biliosis, nimirum vrinæ, & alui: septimo sudauit vehementer. Purgabatur interdũ manna cũ rhabarbaro. Et quia virulenti aliquid adesse videbatur, conquerebatur validè ad xiphoïdem cartilaginem de dolore. iussimus decocto pectorali & cichoraceo incoqui scordium & aliquid marrubij, vtque interdum scriptulum vel semidrachmam theriacæ sumeret. euasit.

Historia.

XLIII.

Dysenteria splenetcorum.

Ὁκόσοι 1 σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγενομένης 2 μακρῆς τῆς δυ-

σεντε

σεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

XLIII. Qui 1 splenetici à dysenteria corripiuntur, éaque si longa 2 fuerit, his hydrops vel lienteria superuenit, & 3 moriuntur.

1. Quibus induruit splen à melancholia. Id est, quibus imbecillior lien colligit plurima inquinamenta: eáque si non effundat vel per vas splenicum, vel per vas breue in ventriculum.

2. Si modum non seruat. Id fit, quòd materia computruit. quæ sine dubio, longa die soluit intestinorum robur, vnde lienteria. Vel inde refrigeratur ac frangitur vis hepatis, vnde hydrops. Dicit μακρῆς: nam alioqui si breui peragat suam historiam ac critiῶs, dysenteria (à sanguine melancholico) bono euentu superuenit. Post quadragesimum diem solet exulcerare intestina effluens sanguis melancholicus: cùm æstuare cœpit, aut cum cunctando putrescit, vel si acriore succo remisceatur.

3. Fraudato corpore suo genio, vigiliis, ac desidendi assiduo conatu. Et lienteria à dysenteria est calamitosa. Si itaque lien immemor reddatur sui officij, purgetur, aluusque humescat enemate: & topica attenuantia admoueantur, & emittentia: vt emplastrum ex ammoniaco & hordeo. dentur myrobalanorum cortices cum rhabarbaro: vel dilutum rhabarbari, in quo crassamentum rhabarbari expressione elisum sit.

Remedia

XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης 1 εἰλεὸς *, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃ

ἡμέρῃσιν 2 ἀπόλλυνται, ἢν μὴ 3 πυρετὸς ἐπιγενομένου ἅλις τὸ 4 οὖρον ῥυῇ.

eos. XLIIII. Quibus à ſtranguria fit ileos, 1 ſeptem diebus 2 pereunt, niſi ſuperueniente 3 febre, copioſa 4 vrina fluxerit.

1. A materia craſſa flatulenta; quæ veſicæ collum obſtruit: hinc enim turget veſica ab vrina, & inteſtinum opprimit.

2. Dolorum acerbitate, & excrementorum palindrome ad partes principes. nam vrina etiam refluit ad nobiles partes.

3. Quæ exhaurit flatus, & tenuat materiam quæ obſtruebat.

4 Quia ſi febris ſine vrinæ promotione acceſſerit, erit ſymptomatica inflammationis. Caſus. Vt vidi in quadam matrona, quæ ſeptimo die ab hoc malo obiit.

XLV.

era diffi-lia. Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, 1 ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον 2 ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς 3 κοίλας γίνεσθαι.

XLV. Vlcera quæcunque annua vel 1 inueterata ſi fuerint, os 2 abſcedere neceſſarium eſt, & cicatrices 3 cauas fieri.

1. Ab incurſu acerrimæ ſaniei, quæ membranas & os exedit.

2. Nam os reſtitui nequit. Quaſi dicat, ſi ſæpiùs à cicatrice erumpit vlcus, os erit abradendum vbi vitium habet; nam expuit ichorem os, vnde vlcus recrudeſcit. Vt ſi liuet os: & ſi vlcus copioſius & tenuius pus emittat, quàm moles eius poſtulat. Labra ægrè coaleſcentia, rubor ſubnaſcens, hæc oſſis corruptelam denunciant. Si hæc abſint, aliunde hæc ſoboleſcit calamitas, vt à praua intemperie

partis

partis & perioſtij, vel à cacochymiâ totius corporis.

3. Quaſi dicat: Igitur Chirurgi ſtudeant vt plus carnis ibi gignant. De vlcerum difficilium curatione conſule chirurgiam Arcei, qui de vulneribus capitis doctè ſcripſit. In contumacibus vlceribus mirum in modum ſolatio eſſe ſolent remedia reuellentia ſuccos à parte vlcerata. Hinc eſt quòd ita iuuent vulnerariæ potiones, nam vrinas mouent, vnáque ichoroſam materiam, quæ quotidie in partem vlceratam ferri ſolebat, excludunt. Inde etiam decoctiones radicum chinæ & ſarzæ iuuant. nam talem materiam ſudoribus & vaporibus euacuant ac reuellunt. Hoc itaque dicere velle videtur hîc Hippocrates, quia à talibus vlceribus periculum eſt vt oſſa affligantur, vos cauete ne in longum tempus trahatur eorum ſanatio, & ne inueteraſcant.

Obſeruat practica.

XLVI.

Ὁκόσοι 1 ὑβοὶ ἐξ 2 ἄσθματος ἢ 3 βηχὸς γίνονται, πρὸ τῆς 4 ἥβης ἀπόλλυνται.

Gibboſi.

XLVI. Qui 1 gibboſi fiunt ex 2 aſthmate vel 3 tuſſi, ante 4 pubertatem 5 moriuntur.

1. In dorſo vel ceruice luxatis vertebris ab ictu, vel ab humoris aut tumoris incurſu in ligamenta. ὑβοὶ κυρτοί.

2. Compreſſis pulmonibus anguſtiâ thoracis, qui tuberculum iam concepit vel humorem craſſum in ligamentis. cui aſthmati ſi ſuperuenerit gibbus à luxatis vertebris, magis anxiè reſpirant pulmones.

3. Conſidentibus pulmonum bronchiis, cùm ſeſe explicare non poſſunt. tunc ex tuberculis vel humoribus liquidioribus illis qui

in ſpinæ ligamenta influunt aliquid exſudat in laryngem & aſperas arterias. vel cùm moles tumorum, qui in ligamentis vertebrarum ſunt, opprimunt pulmones.

4. Priuſquam ſuam amplitudinem occupauit pectus & cor.

bſeruatio actica.

5. Nam thorax nutriri nequit: neque coſtæ increſcunt: igitur moriuntur, cùm ſpacia ſua non habeat pulmo, ſed tabeſcat. Vnde ineunte adoleſcentiâ moriuntur. Qui autem fiunt gibbi, non ex tumoribus frigidis ligamentorum vertebrarum, non ita in aſthma aut tuſſim trahuntur, nec ita facilè moriuntur. Si itaq: ita affecti homines in febres magnas trahantur, ob difficultatem ſpirandi facilè intereunt. Quare magnis remediis hæ naturæ non temerè debent tentari.

XLVII.

anis quæ rouiſio vacuato-ia adhi-enda ſit.

Ὁκόσοισι 1 φλεβοτομίη ἢ 2 φαρμακείη ξυμφέρει, τούτους προσήκει τοῦ 3 ἦρος φλεβοτομέειν, ἢ φαρμακεύειν.

XLVIII. Quibus 1 phlebotomia aut 2 pharmacia profutura eſt, his 3 Vere pertundenda vena eſt, aut corpus purgandum.

1. Si ex plethora laborat homo alioqui adhuc ſanus. Vt ne paroxyſmo ſuo faciat morbos, cùm liqueſcit ſanguis.

2. Si cacochymiâ obſitus videatur homo ſanus.

3. Nam ver eſt temperatum, vnde tunc corpora circumfluunt ſanguine cum calore natiuo vberrimo. Ita calamitas arthritica ab articulis arcetur, ac incurſus epilepſiæ, melancholiæ, & apoplexiæ intercipitur. nam craſſi viſcidique humores quos morbis dare ſolebant,

bant, hac arte auerruncamus. Ita imminentes impetus reprimimus luis venereæ antiquatæ, euacuatione ac alexipharmacis vere ac autumno præscriptis, longáq; die ac annis sensim eam ferociam frangimus. Nam suo impetu vltrò mouentur humores verno tempore: & quia autumni intemperie intrò viam affectant praui succi, authores morborum euadunt, nî succurreris. Quibus spaciis annuis morbi recurrere soleant, obseruandum est: ac illud remediis anteueniendum.

Practica notatio.

XLVII.

Τοῖσι 1 σπληνώδεσι 2 δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν.

Disenteria à splene.

XLVIII. 1 Splenicis 2 dysenteria superueniens, salutaris est.

1. Quibus totum corpus circumfluit melancholia.

2. Non ea ab atra bile, nec diuturna, nec illa quæ est cum vlcere intestinorum, sed cruenta, quæ ilicò placatur: nam splenem euacuat. Principem vidi quæ querula fuerat antè de splene: in febre deiecit aluo cruentã atram materiam copiosè bis aut ter, trepidabat illa ad conspectum excrementi. Verùm in bonam spem eam erigebam. euasit.

Historia.

XLIX.

Ὁκόσα 1 ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα 2 ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, 3 ἀποκαθίσταται.

XLIX. Qui 1 podagrici morbi eueniunt, sedata 2 phlegmone intra quadraginta dies, 3 quiescunt.

1. Id est, arthritici omnes.

2. Tensis vinculis cingentibus articulos,

ac

ac distentis tendinibus & neruis ab incursu materiæ. Est in illis διάθεσις φλεγμονώδης, nam vera phlegmone occupat partes sanguine irriguas, ac calore circumfusas.

3. Nam materia contumax non ita facilè mitigari & discuti potest, ob partium densitatem ac debilitatem, & ob frigus materiæ, & quia corpus altum petiit in articulorũ recessibus. Vt materia fuerit crassior vel tenuior, ita citiùs aut seriùs discutietur: attamen non durabit illa inflammatio vltra dies quadraginta, si medicus & æger suum fecerint officiũ: & nisi tophi fuerint iam cõgelati. Carnosæ partes faciliùs supputare solent: at tendinosæ seriùs. nam sunt densæ partes. Quasi dicat Hippocrates, non facili remedio cedit hoc malũ. Quare decoctũ sarzæ parillæ præscribemus, si homo humidus fuerit; vel si siccus, chinæ radicũ; si frigidus, guaiaci aut sassaphras ad quadraginta dies. Si phlegmone sit valida, foris fouebimus aquâ spermatis tanarum.

Obseruatio practica.

L.

Cerebri vulnerati signum.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος 1 διακοπῇ, τούτοισιν ἀνάγκη 2 πυρετὸν καὶ χολῆς 3 ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

L. Quibus 1 præciditur cerebrum, his 2 febrem & biliosum 3 vomitum superuenire est necesse.

1. Id est, infligitur altum vulnus.

2. Quia effusus ibi sanguis cunctando putrescit, inde inflammatur cerebrum. Et à pura vapor ferit cor: quod pus ortum fuit à corrupto sanguine.

3. Sympathiâ, ob neruum sextæ coniugationis. Hi ab illato vulnere ilicò concidunt: sangui

ſanguinem nares fundunt, ac bilem vomunt. Et diebus criticis quidnam eueniat perpendendum vſque ad viceſimum diem: Vt ſi quarto die hæc praua ſigna euenerint, morietur ſeptimo. Si vndecimo, vitam ponet 17. vel 20. Quin prauæ hæ notæ interdum deliteſcunt, tandémque explendeſcunt; ac ægrum abripiunt 40. die.

Notæ vtiles praxi.

L I.

Ὁκόσοισιν 1 ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ 2 κεφαλῇ καὶ παραχρῆμα 3 ἄφωνοι γίνονται, καὶ 4 ῥέγχουσιν, 5 ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ 6 πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

L I. Quibus 1 ſanis dolores ſubitò fiunt in 2 capite, ſi ſubitò 3 obmuteſcunt, & 4 ſtertũt, intra ſeptem dies 5 moriuntur, niſi febris 6 ſuperuenerit.

Soporoſi affectus cum ſtertore.

1. Repentè ſi fiat ille dolor: vt ſi liberaliùs biberit.

2. Tranſlato eò craſſo vapore & ſanguine pituitoſo, qui infarciit iam iugulares venas ac arterias carotidas.

3. Interceptâ voce, quòd ſpiritus vitalis aditu arceatur à cerebro: & propterea animalis non gignatur, vnde' apoplexia hæc nota. Aphonia eſt vocis interceptio, vnà cum ſenſus vel motus priuatione.

Aphonia quæ.

4. Excluſis ſpiritibus animalibus à muſculis. hæc eſt fortis apoplexiæ nota: nam ab imbecilla muſculorum thoracicorum ac laryngis actione naſcitur ſtertor. Hippocrates tertio libro De morbis ſcribit ab his notis hominem tertio die fieri apoplecticum, ſanguine perfrigerato.

5. Vniuerſali paralyſi vel conuulſione cor-

reptus: Et pars princeps laborat, impar diuturno validóque modo: hinc est quòd 4. vel 3. die moriantur: nec excurrit malum vltra septimum diem.

6. Quæ apoplexiæ sit analoga: quia dissipetur hæc materia vapida, vel pituitosa quæ aditus intercludit spiritibus. Non valida esse debet febris: nam talis exuit corpus natiuo calore, viresque soluit: nec tenuissima, nam contumax est materia. Talis febris vires non pessundabit. Dolor capitis hîc denunciat mali principium; aphonia verò, augmentum; stertor, statum. Hæc senioribus ebriis eueniunt, nam his sanguis est crassior. Vidi iuuenem robustissimum poculis deditum, qui subitò obmutuit ac stertebat; mouebat aliquando se, iterumque quasi resolutus iacebat. acta omnia. obiit ante septimum.

Historia.

L I I.

Oculi dormientium inspiciẽdi.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν 1 ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι 2 ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ 3 διαῤῥοίης * ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες 4 σφόδρα.

* ἐόν τε.

L I I. Quin etiam in 1 somnis animaduertere oportet num quid de oculis appareat: nam si quid 2 appâret albi, non exactè clausis palpebris, (si non id euenerit ex præcedente 3 diarrhœâ aut pharmaci potu) malum & 4 lethale.

1. Hoc est videndum vt æger in somno oculos componat, Id est, an palpebris conniuentibus vel apertis somnum ineat: an dormiendo nictet: an more leporum vel limis oculis somnum carpat. Hoc per τὴν ὑπό-

φασιν

φασιν intelligit, ab ὑποφαίνεσθαι, id eſt, leuiter pandere.

2. Siccatis vi febris palpebris, quæ naturâ ſunt ſiccæ & motricis facultatis imbecillitate, vel conuulſis oculorum muſculis, & à cute circa frontem intenta & rigida: vel reſoluto lato muſculo, qui præter cætera officia palpebras demittit. Hoc dicit, Si conniuentibus oculis, hoc eſt, non exactè clauſis palpebris, dormiat.

3. Vel aliâ magnâ euacuatione, vnde imbecillis redditur. Celſus hunc locum ita reddidit, Neque id alui reſolutio, aut medicina expreſſerit, id eſt, magna alui euacuatio. Ita etiam mœror, inedia, vigiliæ, profuſior haimorrhagia, omniſque valida euacuatio id poteſt.

4. Reſoluta facultate animali, exhauſtóque cerebro, indéque conuulſis duobus muſculis palpebram mouentibus. Quare ſi venerit à critica perturbatione, calamitoſum non erit: vt ei euenit qui in Dealcis horto iacebat. Sed ſi à collapſis naturæ præſidiis, & à viuacitatis vaſtatione à febre colliquante, id peſtiferum: De his vide noſtra Commentaria quæ edidit ad tres libros Prognoſticorum Hippocratis: ſunt enim illa cuncta elaboratiſſima, & in incude attrita.

LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ 1 γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ 2 σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Delirij id ea quia quæque prænunciet.

LIII. Delirium cum 1 riſu obortum, minùs periculoſum: quod verò cum 2 ſtudio iungitur, minùs tutum.

1. Mitioribus vaporibus & ichoribus ſanguineis in caput peruadentibus. Nam eſt à ſanguine, qui auctor eſt non ferocium deliriorum.

2. Ab aduſta & feruida bile, cum agreſti ſero & vapore. Hoc cum ſtudio delirium, medium eſt inter ridiculum & id quod audax & temerarium dicitur, quæ ab atra vredinéque ſubacta bile ortum ducit. hoc eſt cum flaua æſtu immoderato in atrorem vertitur, vnde phanatici euadunt. Si itaque cerebrum occupatur ſanguine nulla praua contaminatione infecto, ſed æſtuante, naſcentur inde ludicra deliria ac ridicula: Sin degenerare inceperit à nimio æſtu in bilem, ſtudium quoddam accedet: quodſi in atram bilem torreatur, phanatici fiunt ac turbulenti. Vidi paſtorem ecclesiæ, qui maximo ſtudio nabliis incumbebat & canebat, inſcius muſicæ: tandem obiit.

Hiſtoria.

LIIII.

Suſpiria luctuoſa.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ 1 κλαυθμώδεις ἀναπνοαὶ, 2 κακαί.

LIIII. Luctuoſa 1 ſuſpiria, cum febre coniuncta, in morbis acutis, 2 mala.

1. Hoc eſt, duplex intrò ſpiritus reuocatio à fractis viribus & à ſiccitate aſperæ arteriæ, & muſculorum thoracis conuulſione. Ita eiulantibus pueris nonnunquam interrumpitur ſpiritus cunctante pectore inter reſpirandum, iterúmque quod deerat adiiciente. Ita imbelle pectus medio reſpirationis curſu ſe ſiſtit, mox redit ad officium.

2. Nam conuulſio à ſiccitate eſt lethalis.

Τὰ

L V.

Τὰ ποδαγρικὰ τὰ 1 ἦρος καὶ τοῦ 2 φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Veris & Autumni morbi.

L V. Podagrici morbi 1 verno & 2 autumnali tempore maximè excitantur.

1. Paroxyſmo: nam pandit recrementa inducta corpori ab hyeme, atque ea excutit in partes imbelles; talia ſunt articuli.

2. Ab oporæ fœditate, & denſato iam frigore corporis habitu. & autumnalis inæqualitas etiam potenter ſuccos mouet corporis, ac turbat. His ergo anni partibus euacuationibus auertatur malum. dentur purgãtia pharmaca, vena ſecetur, artus roborentur. decoctum ſudorificum præſcribatur per 40. dies.

Vt ſuccurrẽdum.

L V I.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε 1 ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ 2 σπασμὸν, ἢ 3 μανίην, ἢ 4 τύφλωσιν σημαίνει.

L V I. Morbis ex melancholia ortis 1 malè & 1 periculosè adhæc mẽbra fit metaſtaſis, vnde fit apoplexia corporis, vel 2 ſpaſmus, vel 3 mania, aut 4 cœcitas.

1. Nam grauiſſima mala adferunt, & ægrè curabilia.

2. Cùm repit materia melancholica in neruos.

3. Id eſt, melancholia morbus: effuſo per cerebri ſubſtantiam ſucco melancholico vredine vel putredine maligna.

4. Incubitu materiæ in oculos. Quare his morbis obnoxij ſe euacuare debent vere & autumno: alterare viſcera decocto, fumariæ. cichorei, acetoſæ: & theriaca pauca & pluri-

Obſeruatio practica.

ma conserua violacea vel rosacea aut buglossæ redintegratæ succos fœdatos corporis: & decocto radicum chinæ sudores per plurimos dies euocare.

LVII.

Apoplexia.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

L V I I. Apoplexiæ maximè fiunt à quadragesimo ætatis anno ad sexagesimum.

A materia melancholica crassa, quæ cerebri poros obstruit. nam hac ætate humor luxuriat. Præterea corotidas ac reticularem plexum crassus is humor infarcire potest. Haimorrhoides hic egregiè ad salutem faciũt. excitantur vsu aloës, & hirudinum admotione. In paroxysmo verò in his optimè pertunditur vena brachij, si maxima sanguinis sit abundantia; dein iugularis, vel frontis vena.

Prouisio vt habenda, & curatio.

LVIIII.

Ην ἐπίπλοον 1 ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

L V I I I. Cùm omentum 1 exciderit, necessario 2 putrescit.

1. Vt in vulneribus ventris.

2. Quasi dicat, ilicò igitur reponatur, ne liuescat & putrescat. Si igitur liuet, exscindatur, ne retrahantur à reposito omento vicina. filo excipe, ne fiat haimorrhagia; & foras propendulum sit filum, dum sponte excidat.

Cura Gal. 6. Ep. Methodi.

LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ 1 ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης 2 ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι 3 μύξαι ἐπιγίνονται.

XIX. Quibus diuturnis coxendicis 1 doloribꝰ implicitus caput femoris coxâ 2 excidit, rursúq; recidit, iis 3 muccus ibi congeritur.

1. Aliga

1. A ligamentis & tendinibus & vbi nerui illi lorarij, ab osse sacro nati, ad summas nares repunt in femora. Ischium est articulatio capitis femoris cum coxa. Ischias, est morbus ischij cum acerbo dolore.

2. Laxatis vinculis articuli coxæ à congestione succorum in interna parte, vnde illud crus fit longius, cùm in intimam partem luxatur: si foras, decurtatur crus.

3. Qui coarceuatur à parte imbecilli: vel à capite illabitur aut ab vtero. Quasi dicat, sicca igitur totum corpus & partes firma. Hoc optimè fit à prouisione habita totius corporis decocto sarzæ parillæ, & eius electario quod alibi descripsimus. Sarza enim vnà dolores potenter placat.

L X.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι 1 χρονίης, τὸ ἰσχίον 2 ἐξίσταται, τουτέοισι 3 τήκεται τὸ σκέλος, καὶ 4 χωλοῦνται, ἢν μὴ 5 καυθῶσιν.

L X. Si dolor coxarius fuerit 1 diuturnus, ac tum his si caput femoris coxâ 2 excedit, his crus 3 extenuatur, & 4 claudicāt, nisi 5 vrātur.

1. Ab incursu succi muccosi.

2. Quod circumfluat pituita muccosa.

3. Fracto calore partis quæ muccos genuit. & quia distorquetur vena saphæna, & arteriæ intercipiuntur.

4. Quia crus fit longius vel breuius.

5. Congestio vbi muccos intulit. Vrantur priusquam fiat tabes cruris, vel claudicatio: à prouisione tamen habita totius corporis. Vredo madorem exhaurit, & laxitatem contrahit. foras trahit materiam etiam phœnigmus. Cauteria diu aperta fluant: tribus locis admo-

ue. caue à tendinibus & neruis. Si aliunde influit, purga, ficca totum & partem. Ita in puerorum vacillantibus genubus, ficcantia emplaftra admoue.

HIPPOCRATIS COI

APHORISMORVM LIBER VII.

I. HEVRNII

Paraphraftica verfione, & breuibus ad obfcuriora loca Notis fiue Commentariolis illuftratus.

I.

Ἐν τοῖσιν 1 ὀξέσι νοσήμασι ψύξις 2 ἀκρωτηρίων, κακόν.

Frigus extremarum partium.

I. In 1 acutis morbis partium 2 extremarum frigus malum.

Hic liber epigenomena figna enarrat.

Obferuatio practica.

1. In quibus vifcera interna æftu flagrantia calidum natiuum in fe euocant: vel vbi nimio incendio, aut prauitate calidum natiuum extinguitur. Non fit fugax illud frigus. Cùm incendij vi frigefcunt, tunc fitis adeft, fi prauitas venenofa adfuerit, funt fitis expertes, nam calor natiuus tunc extinguitur.

2, Pedes, manus, nares, aures. Propterea in prauis ac magnis febribus continuis notare debemus cùm ita externè frigent, num adfit fitis: quodfi illa vehementer vexet, à rebus calidis pax fit. verùm fi fitis abfit, indicium erit

pro

prostrati caloris natiui : tunc antidotis etiam calidis erigendus erit æger.

I I.

Ἐπὶ 1 ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ 2 πελιδνή, κακόν.

I I. Caro 1 liuida si circum 2 os fuerit, malum.

1. Extincto calido natiuo ab irruente succo vnde putrescit: vel à phlegmones conceptæ vehementiâ : si nulla excusatio contusionis adferri potest.

2. Ossis intemperiem ostendit caro : eius enim cariem sensit. Vratur igitur caro, vsque ad os: deinde abrade ossis cariem. In lue venerea sæpè talia eueniunt. Vidi cui erat totum caput tuberosum : cauterio id ad os vsque aperuimus: quod exesum erat ferè vsque ad diploën abrasimus sensim: iterúmque aliam partem aperiebamus ad os: ita sensim totum ferè caput eius abrasimus, euasit.

Historia.

L I I.

1 Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ 2 ἐρυθροί, κακόν.

I I I. 1 Singultus & oculorum 2 rubor si vomitui superueniant malum.

Singultus & oculi rubri in acutis.

1. Si per morbos acutos id euenerit, eorúmque vitiata vt nulla excusatio conatus vomiturientis adferri possit. Ita enim ab exhaustu erit ille singultus, quod vomitu nimis multa euacuata sint, vel quod ventriculus phlegmonem concepit. Vel à praua quadam qualitate quæ fatigat ventriculum. Sopitur, puppa potui indita ex semine papaueris & anethi.

Quid agendum.

2. Nam indicat cerebri inflammationem, eò translato sanguine, vnde & oculorum venulæ implentur. Siue igitur cerebrum siue ve-

triculus inflammatione tentetur, hæc duo se consociabunt, oculorum rubor, & singultus: ob communionem quæ illis est à neruis sextæ coniugationis. Oculorum tamen rubor maior est, vbi cerebrum inflammatur.

IV.

Ἐπὶ 1 ἱδρῶτι φρίκη, οὐ 2 χρηστόν.

Horror à sudore.

IV. Horror 1 sudori superueniens, non 2 bonum.

1. Evid. & 3.

1. Si infida sit crisis: vt in Epicratis vxore, & in Cherione. Crebra horrescendi & sudandi vicissitudo etiam mala est.

2. Nullam spem erigit: Iudicatoria enim non iudicantia perniciosa sunt, vel ad diuturnitatem morbi apparent. Nam prostratæ naturæ indicium hoc est, ac materiæ luxuriantis copiæ. Ita si substillum sanguinis euenerit, in magna febre.

V.

Ἐπὶ μανίῃ 1 δυσεντερίη, ἢ 2 ὕδρωψ, ἢ 3 ἔκστασις, ἀγαθόν.

Maniæ crisis vt eueniat.

V. Maniæ si 1 dysenteria, vel hydrops, aut 3 extasis superueniant, bonum.

1. Translata nigra bile ad intestina: quæ tamen abradendo non ita molesta est vt ea quæ ab vredine nascitur. Vel haimorrhoides si sanguinem fuderint adustum.

2. Effuso ichore melancholico in abdomen, nondum alienato hepate, proptereáque curabilis hydrops ille.

3. Vehementer mota mente: quòd irritetur cerebrum, adeò vt mox crisin editurum sit.

VI.

Morbi diuturni euentus.

Ἐπὶ νούσῳ 1 πολυχρονίῃ 2 ἀποσιτίη καὶ 3 ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, 4 κακόν.

VI. Mor

VI. Morbo 1 diuturno 2 inappetentia & alui 3 meraca deiectio si superuenerit, 4 malum.

1. Qui à frigida materia natus fuit: vnde ventriculus in cibi desiderium se erigere deberet.

2. Fracta œconomia naturali stomachi & iecoris, à nimio algore, vel quòd praue putrescat frigida illa materia, cùm tamen primò cibum caperet.

3. Vt exhausto à sero natiuo per morbos acutos meraca editur deiectio, ita in diuturnis meraca subeunt ob vim fractam calidi natiui, quòd nequeat domare succum chylosum, nec ritè permiscere.

4. Nam vires per morbos longos fractæ, non alia re quàm fœlici nutricatu redintegrari possit.

VII.

1 Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ 2 παραφροσύνη, 3 κακόν.

A vinolentia quæ mala.

VII. Ex largiore 1 potu rigor & 2 delirium, 3 malum.

1. Obruitur enim nimia copia calor natiuus, qui cùm excludere eam nitatur, rigor fit & suffocat copia immoderata. Vinum, inquit Plato, calefacit corpus & animam, hoc est, humores & spiritus. attamē si liberalior vsus eius ineatur, refrigerat ex euentu. Appollonius Apud Philostratum ait, Vinum purum potum esse; sed ipse bono mētis statui aduersari, quòd eius diuinam partem peruerteret.

Ex Tim. 1. lib. 5. in fin.

2. Capite repleto feruenti sanguine ac vapore.

3. Nam significat calidum natiuum exhauriri, aut suffocari. Vidi virum fortissimum

Historia.

ex largiore potu intra quartum diē abreptum fuisse. Non sine delirio is obmutescebat, nec vnquam verbum proloqui potuit.

VIII.

Abscessus intus ruptio mala.

Ἐπὶ 1 φύματος εἴσω ῥήξει, 2 ἔκλυσις, 3 ἔμετος, καὶ 4 λειποψυχίη γίνεται.

VIII. A 1 tumoris intus ruptione, 2 exolutio, 3 vomitus & animi 4 defectus gignitur.

Notas docet quibus noscamus intus conceptos ac erūpentes tumores, quo remedia opportunè adferamus. Talia sunt potiones vulneraria, & quæ grumos soluunt, vt fluxile pus fiat: rubia tinctorum, sperma ceti, nux muscata, semen nasturtij & melanthij.

Remedia.

1. Id est à vomica.

2. Maximè si nobilem partem obsidet abscessus, dissipatis spiritibus.

3. A pure irritato ventriculo.

4. Ex puris prauitate. Et ita plerumq; moriuntur: quod vidi in pistore quodā, cui hepar in pus abierat. Quo igitur modo in peripneumonia pateretur corvs pus viam per se faceret?

I X.

Hæmorrhagiam quæ mala sequantur.

Ἐπὶ 1 αἵματος ῥύσει 2 παραφροσύνη, ἢ καὶ 3 σπασμὸς, 4 κακόν.

IX. 1 Hæmorrhagiæ si 2 dilirium aut vnà si 3 conuulsio superuenerit, 4 malum.

Quasi dicat Hippocrates, Nimia sanguinis profusio cauenda etiā in crisibus, ne vitæ prædia exhauriantur, vnde ab inanitione conuulsio sequi posset.

1. Exhaustis spiritibus vnà cum sanguine.

2. Cuncta enim sua officia facit anima proximè satellitio spirituum: quibus exhaustis, stupent eius munera, ac leuis quædam subnascitur deliratio.

3. Ab

3. Ab inanitione si fuerit, maximè si iungantur hæc, scilicet delirium & conuulsio. nam illa per se deliratio ab exhaustu, cibo sedatur redintegrante, idque facilè.

4. Quòd ad virium afflictionem accedat inuictum ferè malum.

X.

Ἐπὶ 1 εἰλεῷ 2 ἔμετος, ἢ 3 λύγξ, ἢ 4 σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

X. Ab 1 ileo 2 vomitus, vel 3 singultus, vel 4 spasmus, aut delirium, malum.

1. A cruditate fœda, ab infarctu intestinorum intercepta vel à veneno: vel elapsis ab intestinis in scrotum: at maximè à phlegmone tentatis intestinis: vel cùm intestinum tenue intestino illabitur.

2. Bilis, pituitæ, fæcum.

3. Fæcibus in ventriculum raptis: vel ab exhaustu.

4. In contagionem tracto cerebro à ventriculi afflictione, & ob putredine conspurcatas fuligines, delirant. Intestinum si elapsum sit in scrotum, illicò reponatur; antequam febris & singultus superuenerit: si enim illa superuenerint, ac si vi reponatur, ante septem ferè horas moriuntur. Si in hoc morbo fluant sudores fœtidi, anhelitúsque & ructus oleant malè, lethale. Si superum intestinũ inferiori illapsum sit, clysmis ac glandibus acribus deorsum fiat motio: Sin infernum se superno intruserit, globulo plumbi deuorato, abactio fit.

Cautio curandi.

X I.

Ἐπὶ πλευρίτιδι 1 περιπνευμονίη, 2 κακόν.

Pleuritis funesta.

XI. Pleuritidi superueniens 1 peripneumonia, 2 malum.

1. Nam

1. Nam est translatio illa symptomatica ab oppressa natura. Vel enim prauior reddita materia affligit partem nobiliorem, in quam repit: vel minimè mutato foco aliam partem vnâ contaminat.

2. Periculosior enim est peripneumonia ob principatum partis. siue sit. ἐπιγίνημα, siue μετάπτωσις, malum.

XII.

Peripneumonia calamitosa.

Ἐπὶ 1 περιπνευμονίῃ φρενῖτις 2 κακόν.

XII. 1 Peripneumoniæ si superuenerit phrenitis, 2 malum.

1. Hæc si nascitur à succis incendio æstuantibus, fuliginibus imbuit caput, idque in ardorem abripit: tunc biliosus sanguis si fuerit, eo prolectatur.

2. Quòd ad prostratas vires à primo morbo, accedat summa morbi ferocia: & pepasmi expertis materiæ nota hæc est, quòd ruat in partem principem.

XIII.

* τραύμασιν.

Causi lethales.

Ἐπὶ * 1 καύμασιν ἰσχυροῖσι 2 σπασμὸς ἢ τέτανος, κακόν.

XIII. Ingentibus ardoribus superueniens 2 spasmus, vel tetanus, 3 malum.

1. Id est, febribus ardentibus magnis.

2. Ab exhaustu neruosi generis & cerebri.

3. Nam conuulsio ab inanitione lethalis. Et tetanus suo rigore intercipit actionem musculorum thoracis, ac præpotente dolore enecat.

XIIII.

Caput quasi sauium.

Ἐπὶ 1 πληγῇ ἐν τῇ κεφαλῇ 2 ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, 4 κακόν.

XIV. 1 Plagæ in capite acceptæ, 2 stupor aut

3 deli

3 delirium si superuenerit, 4 malum.

1. A casu, ictu, ab obtuso telo, vnde in vacuo illo cranij spacio cerebrum validè illiditur, vnde spiritibus aditus intercluditur ad neruos.

2. In quo sensus & motus percellitur. apertis oculis stupent, quasi metu terrefacti, & muti sunt, nam cerebri pori ac ventriculi turbantur, ac situ vitium facit: vnde in neruorum originem spiritus influere nequeunt.

3. In quo morum & verborum absurditas.

4. Nam indicant cerebrum grauiter affligi ab eo ictu: obstructionem enim ventriculorum, vel vehementer cerebri refrigerationem hæc indicant.

X V.

Ἐπὶ 1 αἵματος πτύσει, 2 πύου πτύσις, κακόν.

Sanguinis sputum.

XV. 1 Sanguinis sputo si superuenerit 2 puris expectoratio, malum.

Remedium sanguinis fluxui.

Sanguinis sputo, illicò remedia admoue, quæ sanguinem retineant, venam astringant, phlegmonem arceant: vasa aperta astringantur, rupta glutinentur, exesa regenerentur: nempe conserua antiquâ rosarum cum caphura, semine hyoscyami albi, corallo, hæmatitide & semine papaueris.

1. Lacera à vena pulmonum ab erosione à succo acri. Nã si à pulmone effundatur per orarũ apertionem, aut ruptionẽ venæ, puris consequutionẽ non ita adfert, nisi lõga die superuenerit ἀνάβρωσις, id est, erosio, putredo, & febris. Criticôs si effundatur, interdum iuuat.

Cautio practica.

2. Ab vlcere sinuoso pulmonum. Imponit sanguinis cum tussi valida sputio sæpè bonis medicis, vel à cunctis notis falsi existimant

cum

eum à pulmone proficiſci, cùm ex capite illabatur vel iecore circumfluo ſanguine, ob ſolemnem aliquam vacuationem interceptam, effundit caua vena ſuam copiam in venam azygos, ac expectoratur.

XVI.

Phthiſis.

Ἐπὶ πύου 1 πτύσει 2 φθίσις καὶ 3 ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον 4 ἴσχηται, 5 ἀποθνήσκουσιν.

XVI. A 1 puris expectorato 2 phthiſis & 3 fluxio; poſtquam verò expectoratum 4 retentum fuerit, 5 moriuntur.

1. Cùm primùm ſanguinem extuſſiunt.

Pulmonũ vlcus cum febricula.

2. Id eſt, phthoë, hoc eſt non redintegrabile pulmonum vlcus cum febricula, vnde tota corporis atteritur œconomia.

3. A tabe defluit capillis ab madoris genuini exhauſtu: vel aluus etiam ruit, impotentia retentricis facultatis: vnde imbecillitati noua imbecillitas additur. Quaſi dicat, religiosè igitur debetis purgare.

Ductus vt fiat ad phthiſin.

4. Impotentiâ expectorandi, vnde obducuntur meatus pulmonis à purulenta materia. Hac ſerie: ſputum ſanguinis, pus, phthiſis, fluor, niſi redintegretur æger à purulentia illa intra dies quadraginta.

Phthiſis triplex.

5. Cor in ardorem ac ſqualorem abripitur. Hippocrates triplex genus phthiſis agnoſcit vnum, ab incurſu madidi ſucci à cerebro in pulmones, & à dulci pituita putrida, vnde corripitur pulmo: vel ab acribus tenuibúſque ſuccis vnde exeditur pulmo. Alterum ex metaſtaſi, vt cùm pleuritis, angina vel pulmonia in vomicam abeunt. Tertium à lacero vaſe pulmonum, hîc à ſanguinis ſputo; puris euenit ſputum: in aliis, ex aduerſo.

Ἐπ-

XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

Singultus vbi malus.

XVII. Inflammationi hepatis si superuenerit singultus, malum.

Si ab hepate, phlegmones mole occupato, opprimatur ventriculus, ac communioni neruorum in sympathiam trahatur, vel bilis acerrimæ prouentu, ab æstuante hepate genito, ventriculus incurratur ac vellicetur: & aliquando inflammetur: vel nimio ab æstu hepatis exsiccetur.

XVIII.

Ἐπὶ 1 ἀγρυπνίῃ 2 σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Conuulsio & deliriũ vbi mala.

XVIII. 1 Vigiliis si 2 conuulsio aut delirium superuenerit, malum.

1. A vi morbi ortis, non autem à foris si data occasio; nam siccant vigiliæ, ac soluunt spiritus animales, vnde languor & tremor totius corporis.

2. A magna causa hæc symptomata nascuntur interna: vel enim exhausti cerebri indicium est, vel sanguinem in acrem bilem iam abiisse. Si quis ob perennes vigilias languet ac tremit toto corpore, quia à disiectis spiritibus cerebri id vitium est, studendum erit vt corpus insuccetur bono nutricatu; madente & refrigerante cibo, & potu somnus accersatur; & modestè id agant.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέου 1 ψιλώσει 2 ἐρυσίπελας, 3 κακόν.

Eresypelas.

XIX. Ossi 1 nudato si superuenerit 2 erysipelas, 3 malum.

1. Si suis tegumentis nudatum fuerit, à quacunque causa.

2. Si circumiecta ossi caro erysipelas conceperit

ceperit. quod fit dum ab acerrimis incurritu succis.

Tremarsis. 3. Nam à tam acri sanguine gigni carc nequit. Purgetur ergo in primis prauus ille succus: secundò erysipelati remedia dentur tertio ossi caro accedat.

XX.

Erysipelas. Ἐπὶ 1 ἐρυσιπέλατι 2 σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, 3 κακόν.

XX. 1 Erysipelati si superuenerit 2 putredo, aut suppuratio, 3 malum.

1. Indicium praui erysipelatis, quod foris intrò fertur, ac rodit.

2. Nam solui deberet per ἄδηλον διαπνοὴν ille tenuissimus succus vnde erysipelas.

3. Suadet in hac calamitate Celsus vsum cauteriorum.

XXI.

Vlcerum haimorrhagia. Ἐπὶ ἰσχυρῷ 1 σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν 2 αἱμοῤῥαγίη, 3 κακόν.

XXI. Forti in vlcerib. 1 pulsui si 2 haimorrhagia superuenerit, 3 malum.

1. A phlegmone pressis, arteriis; ac repletis arteriis spirituoso sanguine.

2. A valido arteriarum motu, quo studet natura sibi molesta excludere.

3. Calamitosam enim hæmorrhagiam dabit, quæ nulla arte compesci poterit, ob reclusam arteriam. Bona quidem vlceri esset haimorrhagia nisi immoderata foret. Admoue farinam tenuissimam molendinarum, cum bolo sanguinéque draconis: maxima hæc copia aspergantur.

Remedium.

XXII.

Dolor diuturnus aluinus. Ἐπὶ ὀδύνῃ 1 πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην 3 ἐκπύησις. *

** κακόν.*

1 Diutur

XXII.

1 Diuturno partium 2 aluinarum dolori suppuratio superuenit.

1. Phlegmone excitata si sit à materia viscida. Si non fit dolor interruptus, non à flatu, nec vagus, febricula adest, vel adfuit.

2. Vt partium quæ sunt ad ventriculum, omentum, intestina, hypochondria, lumbos. Dextro hypochondrio tegitur hepar, sinistro lien, & ventriculi maxima pars: Lũbis hærent renes: Ilibus dextris intestinũ cæcum; sinistris, colon & ieiunum: ad vmbilicum, coli & ieiuni portio: Imò ventri, longano, de vesica, vterus.

Situs intestinorũ.

3. Circa sexagesimum diem. Cùm iam iam in expuratum abiturum est suppuratum, sanies exudat, hinc morsus intestinorum & fluxus non sine dolore, horrore, sudore frigido, lipothymia, frigore pedum ac manuum. Igitur tunc, quasi dicat, studendum erit suppurato: in expurato autem danda quæ pus attenuant; qualia sunt illa quæ præscribuntur in grumoso sanguine.

Remediũ.

XXIII.

Ἐπὶ 1 ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει 2 δυσεντερίη, κακόν.

Dysenteria.

XXIII. Sinceræ 1 deiectioni 2 dysenteria si superuenerit, malum.

1. Ichore suo si fuerint spoliatæ deiectiones cholericæ vel melancholicæ: quo ichore eorum acrimonia temperari solet, ac meracus color dilui.

2. Acrimoniâ illabentis succi afflictis intestinis. Ilicò præscribe iulapia ex aqua cichorei, cum emulsione seminis cichorei & endiuiæ: misce sirupum de ribes. Et alternis diebus propina rhabarbari & myrobalanorum

Remediũ.

semi

semidrachmam, cum sirupo de ribes.

XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέῳ 1 διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν 2 κε-
νεὸν λάβῃ * 3.

* κακόν.

XXIIII. Ossis 1 vulneri, si in vacuum vsque 2 spaciũ peruaserit, 3 deliriũ superuenit.

Hip. lib. de vulnerib. capitis.

1. Διακοπὴ est alta caluariæ fractura. Fracturarum cranij variæ sunt ideæ, incisio, fissura, collisio, sedes, fissura in parte non collisa.

2. Dissipato spiritu animali.

3. Hoc est, si pertusa vtraque tabula fuerit: vt facilè euanescat tanto in vulnere spiritus animalis: aut refrigeretur cerebrum illabente aurâ frigidiore.

XXV.

Spasmus à pharmaco.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

XXV. Ex pharmaci potione spasmus, mortiferum.

Qualecunque fuerit id pharmacum, inaniendo, vel mala qualitate, qua tota substantia naturam opprimit, affligendo: vel quantitate perniciosam vim importando. Vnde cerebrum neruosaq́ partes in hanc calamitatem conuulsificam abripiuntur.

XXVI.

Frigus extremarum.

Ἐπὶ 1 ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν 2 κοιλίην, 3 ἀκρωτηρίων 4 ψύξις, 5 κακόν.

XXVI. 1 Si acerbissimo partium ad 2 ventrem pertinentium dolori superuenerit 3 frigus 4 extremarum, 5 malum.

1. A phlegmone vel erysipelate, aut alio aliquo tumore.

2. Vt ventriculi, hepatis, lienis, intestinorum, vesicæ, vteri, renum.

3. Manuum, nasi, pedum, aurium, cutis.

4. Nam

4. Nam extremorũ frigus naſcitur ex partibus internis phlegmone obſeſſis, vnde intrò pellicitur ſanguis & calor: vel calorem extinctum denunciat id frigus: vel craſſior materia exitu prohibet calorem.

5.1 Nam copiâ ſuccorum irruentium opprimitur pars: & doloris acerrima vi trahuntur huc ſpiritus & ſanguis.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ 1 τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι 2 ποιεῖ.

Teneſmus in grauida.

XXVII. Si ingrauidatæ mulieri 1 teneſmus ſupeuenerit, 2 abortire eam facit.

1. Perpetua deſidendi cupiditas, quâ pauca muccoſa exprimuntur ab inteſtino longanone, irritato inteſtino ab acri ſucco, & ſalſo.

2. Trahitur enim in contagium vterus à recto inteſtino, cui nectitur ceruice: ac fœta fatiſcit crebrâ deſidendi neceſſitate. Mollibus enematis eluatur malum, vt ex aqua hordei, cum ſaccharo, & vitello oui.

XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

XXVIII. Si os vel cartilago, ſiue neruus ſectus fuerit in corpore, neque augetur, neque coaleſcit.

In ſexto libro, Aphoriſmo ſexto expoſitus eſt hic Aphoriſmus.

XXIX.

Ἢν ὑπὸ 1 λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

XXIX. Si leucophlegmatiæ implicito valida diarrhœa 1 ſuperuenerit, morbum ſoluit.

Hydropi diarrhœa.

Id eſt, in anaſarca vocat λευκὸν φλέγμα, quia

quia fit à pituita alba, quæ proficiſcitur à frigido hepate, vel ibi ſuccreuit in habitu corporis refrigerato.

Cautio medendi. 2. Ineunte morbo, vbi vires & viſcerum robur adhuc vigent: nam in proſtratis viribus calamitosè fluit aluus. Vt hydropi fœliciter medicina fiat, adſit viſcerum integritas: non adſit hectica intemperies. nam ſignificat longa die viſcera proſtrata eſſe, deinde, ineunte morbo aqua copiosè expellatur, liberéque efferatur, amota omni cruditate. *Remedia.* Dentur ſex vel ſeptem grana optimi elaterij cum pilulis alephanginis. ruente nimium aluo propinentur duo vel tria grana opij cum theriaca & ſirupo citreorum: nam motis ſudoribus ſedatur immanius profluuium.

XXX.

Diarrhœa cephalica. Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τούτοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥέει.

XXX. Quibuſcunque per diarrhœas spumoſa feruntur alui excrementa, his ex capite effluunt talia.

1. Motu cùm agitatur materia pituitoſa flatulenta, vt in minimas partes atteratur, vel madentes partes in flatus comminuit.

Remediũ. 2. Si caput in vitio ſit: ſique pituita contumax deiiciatur, bullis maximis obſita. Fluit facilè in ventriculum per choanam. Quare pilulis cocciis, vel de hiera cum agarico excludatur, ſi laborante capite citra febrem, à pituita, aluus ſubſtiterit.

XXX.

Hypoſtaſis craſſæ farinæ. Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσι.

Quibus

XXXI. Quibus 1 febricitantibus in vrinis hypostases 2 crassiorem farinam referunt, 3 diuturnam inualetudinem denunciant.

1. Nam vrinæ sunt fidæ nunciæ affectionum venarum.

2. Ab ardore retorrido facto sanguine: vel à carnibus & pinguedine liquescente, sed tunc vrina præcessit pinguis. Illæ rubræ sunt: hæ, albæ. Vide historiam Sileni, & eius qui in Dealcis horto iacebat. Si lenta & viscida sit hypostasis, pituitæ nota erit. κρίμνον est farina quæ molam subterfugit: hoc est quæ crassiùs molita fuit.

3. Si vitium robur adfuerit: alioqui citam mortem significant: nam pepasmi difficultatem denunciant. propterea in graui ac calamitoso morbo indicant perniciem promptam in mitioribus, diuturnitatem.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ 1 χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ 2 λεπταὶ, ὀξείην 3 ἀῤῥωστίην σημαίνει. *Hypostasis biliosa.*

XXXII. Quibus 1 biliosæ sunt hypostases, sed 2 suprà quidem tenues, 3 acutum morbum denunciant.

1. Nam morbi acuti ferè à bile sunt.

2. Cùm enim mediâ regione natet, coctionis absentiam denunciant, coctio enim incrassat.

3. Nam circumfluere corpus tenui bile significat: vnde morbus breuis. Opponitur farinaceæ hypostasi hæc.

XXXIII.

Ὁκόσοισι δὲ 1 διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν. *Urina varia.*

XXXIII. Qui varia 1 ac diuulsa profundunt

lotia,

loria, his valida perturbatio fit in corpore.

1. Si iam candidæ ac tenues, iam crassæ a[c] tinctæ fundantur, multiplicem arguunt materiam in vitio esse morbosam. Inde premitu[r] natura, cùm nec materia sit vniusmodi, ne[c] naturæ ductus eodem filo trahatur: vbi eni[m] natura triumphat, vniusmodi prodeunt excrementa. Nam vbi eadem semper vrinæ ide[a] apparet, materiæ benignitatem arguit, salutarémque ac breuem futurum morbi cursum. Quasi dicat, vbi talis diuersitas conspicitur vrinarum, vt si pars quædam cocta, pars cruda appareat; vel si hoc die pepasmi particeps videatur, ac mox sequenti die cruditatis notas adferat: talia tunc remedia in vsum duci debeat quibus materia ad pepasmum prouehi possit, crassa attenuentur, &c.

Notatio Practica.

XXXIIII.

Vrinæ bullæ.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται 1 πομφόλυγες, 2 νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν 3 τὴν ἀρρωστίην ἔσεσθαι.

XXXIIII. Quibus 1 bullæ in vrinis natant, 1 nephritica mala, 3 diuturnámq; inualitudinem significat.

Vsus. Aphorismi huius.

1. Vt spumantes vrinæ à crassa materia flatulenta, calorísque inopia. Quasi dicat, igitur auerte mala attenuando, purgando, flectendo intemperiem, ne calculus gignatur in renibus. Primùm habeatur prouisio totius corporis, dein renum.

2. Quia crassis succis obsiti sunt renes, qui vel ibi congeruntur, vel à capite aut hepate aliáve parte eò abducuntur per arterias, venas & neruos.

3. Ægrè quòd lentus ille succus ad pepasmum

mum prouehatur. Spuma quæ motu gignitur externo facillimè dissoluitur, nec ita perseuerat vt illa quæ intùs nata fuit. Vide Fernelium. Sunt, inquit hîc Galenus, qui ab vrinæ acrimonia, reclusa arteriarum ad renes pertinentium ra spiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapsus bullas efficiat.

3. lib. 1 Pathologia

XXXV.

Vrina supernatans pinguedo.

Ὁκόσοισι λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις 1 ἀθρόη, [illegible] 2 νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

XXXV. Quibus in vrina pinguis superficies est, 1 & plurima confertim micta, his 2 nephritica & vehementi mala adesse denunciat.

1. Nam à renibus profluit. Nam à toto corpore sensim fluit, non sine febre.

2. Phlegmone tactis renibus, vnde & febris ardens. Quin omnis febris ardens incendio suo renum pinguedinem fundere potest: sed hoc non ita lethale per se.

XXXVI.

Qui longo tempore fuere nephritici.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι δὲ περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ 1 τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. Ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς εἴσω τόπους γίνονται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον 2 εἴσω.

Vsus huius Aphorismi.

XXXVI. Si autem ex renibus laborantibus adfuerint prædicta iam signa, & dolores excitentur circa spinæ musculos, si ad partes quæ foris sunt percipiantur, apostema foras expecta. Quodsi dolores intrò magis vergant, intus 2 potiùs expectandum apostema.

Si dolor diu nimirum & multùm fatigârit locus.

1. Effuso succo dolorifico in musculos externos dorsales. Quasi dicat, tunc non repellendum, sed potiùs erit prolectandum cataplasmatis, molliter calentibus.

2 Effuso humore in musculos internos dorsales; vel in renes, & tunc repellendum. Plerumque tamen ille humor qui renes occupauit emingi solet: vel euaporat interdum. Vtrumque inquit Galenus, renibus ipsis suppurantibus id fiat, an solis musculis, an vtrisque, non explicat Hippocrates. Cæterùm cuncta hæc fieri posse ostendit vsus.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, 1 σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, 2 κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι 3 ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

XXXVII. Qui sanguinem euomunt, febris expertes, 1 salutare est: verùm si cum febre, 2 malum. Remediari oportet 3 frigidis & adstringentibus.

1. Minus malum est, quàm si cum febre excludatur. Vt in phlethora, vbi expressa solemnis vacuatio & quidem periodis certis fundunt sanguinem, bonis illorum rebus, sine febre.

2. Afflictum enim hepar vel lienem denotat à longa febre. Vbi itaque sanguinis inopia adest, non bene effunditur. Effunditur tamen in afflictis his partibus per venæ portæ ramos, qui in ventriculum inseruntur. *Historia.* Vidi nuper cùm hæc scriberem, quendam virum, qui corpore sanguinem euomuit: tandem obiit: aperto in corpore deprehendimur exsuccos pulmones, ita aridos ac si cortum siccatum videres. Talem autem qualem hîc præ-

scribit,

scribit curationem respuit vlcus cũ phlegmomone & febre consociatum : & incrementa ducunt die hæc vlcera, ob inflammationem.

3. Frænetur vt fluens sanguis, & vt cicatrice obducatur vulnus, si rupta fuerit vena; vel si exesa illa sit, glutinantibus. Id optimè facit puluis ex semine hyoscyami albi, papauere albo, corallis rubris, terra Lemina, cum caphura: ex conserua rosata præbetur.

Remediũ præclarũ.

XXXVIII

Κατάῤῥοοι ἐς τὴν 1 ἄνω κοιλίην 2 ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

XXXVIII. Catarrhi defluentes in 1 superiorem ventrem ad 2 suppurationem veniunt intra dies viginti.

Pleuritis in empyema.

1. In pectus.

2. Phlegmone excitatur ab illis catarrhis, id est succis sanguineis qui à capite, venis magnis vicinis, vel à toto corpore influunt. Cum expectorato non excluduntur, ob imbecillitatem partium, aut materiæ contumaciam, vel viarum angustiam. His madentibus in regionibus sæpe in tabum abit pulmo, ex pituita illapsa eò, quæ cunctando ibi putrescit: Quare præclarè hîc admonet Hippocrates vt, antequam putrilaginem inferat, illa excludatur ac dometur. Propterea purga ac decocto sassaphras attere eius vim. Da etiam linctus cum pauco oleo fœniculi.

Tecmarsis.

XXXIX.

Ἢν οὐρέῃ 1 αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ 2 περίναιον, καὶ τὸ 3 ὑπογάστριον, καὶ τὸν κτένα, τὰ 4 περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Vesica laborantis signa, & renum.

XXXIX. Si quis sanguinem 2 & grumos

mingat non absque stranguria; dolórque si incidat in 2 perinæum & 3 hypogastrium, & pectinem, significatio inde fit partes quæ ad 4 vesicam pertinent ægrotare.

1. Id est, sanguinem liquidum & conglobatum. Quasi dicat, da itaque talia remedia quæ grumos ac arenulas soluunt. Tale est vitrum vicies vstum, ac in terebenthina extinctum, potui datum.

3. Interfœmineum.

3. Aqualiculum.

4. Instrumenta vrinæ dicata: vt meatus vrinarius, vesica ipsa, vretræ, renes.

X L.

Stuper linguæ vel partis.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης 1 ἀκρατὴς γένηται, ἢ 2 ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, 3 μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον γίνεται.

X I. Si subitò lingua 1 impotens reddatur, vel aliqua corporis pars perplexa 2 stupeat, planè id 3 melancholicum est.

Vel si mens aliò se vertat ab incursu succi praui in cerebro: ita nec lingua nec partes corporis officium facient.

1. Impotens ita redditur lingua à spasmo tentata: vel à resolutione facultatis animalis, articulare nequit vocem: balbutiunt.

2. Paralysi affectâ aliqua parte repentina, à pituitæ incubitu.

3. Cùm à melancholico succo hoc euenit, à capite vel corpore toto in linguam illapso. Hęc euenire vidétur è succo crasso hoc est partim melancholico, partim pituitoso. Quasi dicat, ergo reuelle, & euacua ilicò succum illum ruentem clysmis & pil[illegible]s.

Vsus.

Hν

X L I.

Ἢν ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λύγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Singultus.

X L I. Si senibus superpurgatione exhaustis singultus superuenerit minimè bonum.

Res per se cunctis funesta, si incidat in corpus in quo iam languet calidum natiuũ & vbi euthymia abest: & in quibus conniuent iam venæ arefacto corpore à decursu ætatis, omnino erit calamitosum. Etenim si in tali corpore natiuum calidum ob potentem aliquam causam atteritur, nulla arte reuocari poterit. Admonet ergo prudentissimus medendi artifex [illegible] esse in senili corpore [illegible] aria medicina, & à medicamẽtis vibrãtib⁹, quæ elateria olim dicta fuere.

Admonitio practica.

X L I I.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ 1 χολῆς ἔχῃ, 2 ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Balneum vtile non putridis febribus.

X L I I. Si febris non ex bile 1 nata fuit, plurima 2 aqua calida capiti superfusa, febris solutionem afert.

1. Cuius hyparxis non pendet ab humore. quales sunt hecticæ, & ephemeræ ab vredine natæ. Nam Hippocratis sententia fuit, omnes putridas febres à bile nasci.

Lib. 2. & 4. de morbis, & 2. de natura humana.

2. Quæ vim madefaciendi & refrigerandi habet, vnde recreat hecticos. Et in ephemera succurrit quia reserat, refrigerat, madefacit cum tepore. prodest autẽ stipatis poris à calore vel à frigore. dicat quis, Hippocrates sexto Epidemion, sectione quinta, lotionem suadet ante vsum ellebori, vbi crassi sunt humores. Igitur vbi corpus humoribus occupatum est, vtile erit balneum. Respondemus bellum

Questio.

indixit balneum plethoricis & cacochymicis corporibus: nam concitat succos, eósque putrefacit, at alio excludit. Sed Hippocrates hoc suadet, vbi succi crassi sunt, quo fundantur attenuati, ac naturæ expellenti & medicamento faciliùs cedant quod iam iam exhibebitur.

XLIII.

A sexu indicatio.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

XLIII. Mulier ambidextra non fit.

Quòd non ita spiritu ac calore circumfluat vt vtrumque latus æquè his abundet. Nam mollis est & frigida mulier. quasi dicat: Non ita calext fœmina vt viri: [illegible] imbecillatem significat, quasi dicat, igitur magnis remediis [illegible] cellantur mulieres, maximè mulierosæ quæ præcipuè non sunt ambidextra, hoc est, fortes.

Vsus Aphoris.

XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πῦον 1 καθαρὸν ῥυῇ καὶ 2 λευκὸν, σώζονται· ἢν δὲ 3 ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες καὶ 4 δυσῶδες, 5 ἀπόλλυνται.

XLIIII. Si empyis cùm vruntur aut secantur 1 purum & album 2 pus effluat, sani euadunt. Sin 3 subcruentum, & cœnosum & 4 fœtidum 5 moriuntur.

Vide Aphorismum 27. libri sexti.

1. Vniusmodi, vniforme in substantiæ modo: indicio quod natiuum calidum se insinuauit in cunctas eius partes.

2. Quo significatur partium solidarum integritas: propterea fœtor etiam abest. Hoc est, secentur, si opus est, ante 40. diem. nam fieri potest: vt ante eum diem partes nondum alienatæ sint à sua indole.

3. Non

3. Non album: ſed pepaſmi expers. Vel cœnoſum, quaſi lutulentum & ſubuireſcens ſi fuerit.

4. Ex corruptela pulmonum & ſanguinis, vnde prauitate quadam imbuitur pus.

5. Nam illa contaminatio extinguit cordis viuacitatem. Quaſi dicat, poſt quadrageſimum diem nolite aperire pectus: nam fieri nequit, vt tamdiu in loco calido & humido fluctuet materia purulenta, quin neceſſario ſuam naturam vertat in calamitatem: vnde pulmonis alienatio ac tabes.

Vſus Aphoriſmi.

XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ 1. διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν. ἢν 2 δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

XLV. Quibus 1 purulentum iecur aduritur, ſi pus purum ac album effluxerit, ſuperſtites euadunt: his enim membranâ pus continetur: ſin verò qualis 2 amurca profluat moriuntur.

Hepar purulentum.

1. Purulentum euadit, cùm inflammatione tentatur nec reſolutione, nec euacuatione intra diem viceſimum finitur. Si maxima copia puris hepate concepta fuerit, effunditur interdum in ventriculum, ac tetro ſuo vapore ſuffocat. At exigua eius copia benè euomitur, aut vrina vel aluo deiicitur: vel interdum erumpit in abdomen. Sin rumpi membrana nequit, pertundènda, dicit Hippocrates. Holerius mauult poteriali cauterio id agere. Quòd ſi tũc effluxerit pus album ac ſincerum, ſalua res erit: nam hepatis integritatem ſignificabit, nec parenchyma contaminatum eſſe,

at solam membranam.

2. Si cœnosum est ac viscidum, id perniciosum: nam id argumento est parenchyma in putrilaginem tractum esse, hîc nulla sperabilis redintegratio. Vidi pistorem quendam, qui cùm in itinere se fatigasset, ac in gramine dormiuisset, querebatur de aliquo at non valido dolore hepatis: febricitabat non ardenter: interdum lipothymia tentabatur. Cùm obiisset, hepatis parenchyma, intactâ at integrâ membranâ in pus merum degenerauerat.

Historia.

Aph. 32.

XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον πόσις, καὶ λοῦσις πολλῷ θερμῷ. φλεβοτομή.

XLVI. Dolores oculorum post meraci vini potum, & aquæ calentis balneum, venæ sectione curato.

Indignus Hippocrate Aphorismus. Alludit ad illum Aphorismum quem explicauimus libro sexto.

XLVII.

Hydropicorum tussis.

Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

XLVII. Si tussis hydropicum inuoluerit, extra spem est.

Refuso in thoracem humore; vel quod hepar liénve ita propendeant ut diaphragma se amplius pandere nequeat. Indicium alienatorum viscerum: quare id calamitosum. Tunc itaque validis remediis non tententur ægri.

XLVIII.

Vrina difficultas.

1 Στραγγουρίην καὶ 1 δυσουρίην 3 θώρηξις καὶ 4 φλεβοτομίη λύει. τέμνειν δὲ τὰς 5 εἴσω φλέβας.

XLVIII. 1 Stranguriam & 2 dysuriam 3 thorexis & 4 venæ sectio soluit: incidendæ autem sunt 5 internæ.

1. Qua

1. Qua ſtillat vrina.

2. Qua acerbo cruciatu prodit vrina. In iſchuria eſt ablata mictio, cùm veſica lotio repletur, ob anguſtiam ceruicis ſuæ.

3. Cùm hæ affectiones proueniunt à veſicæ algore, vel à viſcida vel flatulenta materia, da quaſi diuterica, nucem muſchatam, decoctum ribes nigri. *Vſus.*

4. Cùm à phlegmone natæ ſunt, vel eius merus ſi ab vrinæ acrimonia adſit.

5. Baſillica, ad auerſionem, pedis, ad deriuationem. Cùm calculus vel grumus aut viſcidus humor infarcit meatus, cathetère opus erit.

XLIX.

Ὑπὸ 1 κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα 2 καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, 3 ἀγαθόν· ἔξω 4 γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

XLIX. 1 Anginæ implicito ſi tumor 2 & rubor in thorace ſuperuenerit, 3 bonum: 4 foras enim ſe conuertit morbus. *Angina.*

1. Vbi nullus initio tumor aut rumor appâret, cum magno deglutiendi ac reſpirandi labore.

2. Vt non ſolùm ruborem, ſed etiam tumorem adferat, eò depoſitâ à materiâ, quæ à priore exiliit foco, ita vt nullus reſtibilis maneat intùs.

3. Nam naturæ rubor indicat, quæ foras agit morbificam materiam. Maximè ſi notæ critici adſint motus: hoc eſt, vt illud eueniat non ineunte morbo, nam à copia ac materiæ prauitate id euenire poteſt. Sed ſi à tali diadoſi dolor placatur, febris cadit, anima meliùs trahitur, cibi faciliùs admittuntur.

4. Hoc eſt, ſigna talia ſuperuenire debent, quæ teſtantur hanc materiam non rapi intrò, ſed eam exhauriri vaporatione, vel expectorato aut ſuppurato. Quaſi dicat Hippocrates, erga omni ſtudio foras proleẽtetur materia.

Remedia. Admoue igitur cataplaſma hirundinum nidi, & è decocto maluarum, chamæmeli, ſeminis fœnugræci: cum oleo amygdalino dulci, theriaca, croco. Vel ex ficubus fiat cataplaſma, cum croco, & oleo. Hæc poſt prouiſionem habitam totius corporis.

L.

Cerebrum læſum.

Ὁκόσοισιν ἂν 1 σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν 2 τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες 3 γίνονται.

L. Quibus cerebrum 1 ſphacelo afflictum eſt, intra 2 triduum pereunt. ſi verò hos ſuperuenerint, 3 ſani fiunt.

1. Cùm ab inflammatione concipi incipit gangræna & corruptio. Cauſa eſt, quòd phlegmone non digeritur ob eius magnitudinem, calidíque natiui imbecillitatem. Cùm in ſphacelum abire incipit cerebrum, dicit, nondum verò corruptum ſi ſit. Maximè ab ictu, vel caſu laceratis venis, vnde grumus & ſanies, inde phlegmone. Ita à ſanguinis influxu.

2. Quia pars laborat cuius officio vita carere nequit, & natura algioſum cerebrum non poteſt phlegmonem facilè exhaurire.

3 Maior ſpes ad ſalutem apparet: ita vt aliquando euadant. alioqui in ſtuporem abeunt, ac ſudatiunculas fundunt.

Quid ſphacelus, gangræna & caries. Σφάκελος propriè ad os pertinet, vt gangræna ad carnem: cariem iam vocant. Gangrænæ dicitur

ſuperue

superuenire sphacelus, hoc est mortificatio perfecta integræ partis, ita vt ossa etiam trahat. Gangræna itaque est ἐν γινέσθαι, sphacelus ἐν γεγονέναι. In hoc malo trepano opus est, ne fiat cerebri aut meningũ corruptela. Si aperto cranio cerebrũ videris liuescere, motúque priuari, calamitosum. nã iam factus est perfectè sphacelus. Puto Hippocratem etiam loqui de cerebri inflammatione vltrò oborta: cuius interdum est tanta sæuities, vt intra quaternionem primum plerumq; enecet. Hoc malũ ilicò incumbit sæua cum cephalalgia, cuius dolor spinam ac occiput etiam occupat; ilicóque deiicit sensus cunctos. Ægri tamen exiliunt ac se iactant pedibus, manibus totóque corpore. Maximè cuncta inuolant manibus, ita vt quædam mulieres ne propriis quidem capillis parcant, imò vnguibus propriam faciem defœdant. Mox productiore morbo, mouendi vis in languorem abit. In silentio perenni perseuerant hi, vixque puncti respondent. Febris acerrima comitatur: nec cibum nec potum admittunt. Ortum ducit à retorrido sanguine in cerebrum translato, Vnde ineunte morbo, facies cum tumore rubet, oculi cum rubore fixi videntur. Nam in hoc malo ipsa cerebri substantia inflammatur, vnde tandem gangræna, quæ dum absoluta consistit, redintegrari cerebrum nequit. Verùm illa quæ est ἐν γινέσθαι, quæque in procinctu est, ob vim phlegmones: (præcipiti calamitate hi trahuntur, ob morbi potentiam & partis occupatæ principatum:) quodsi ad quartum peruenerit diem, spes est morbum posse domari: nam vitium id robur denunciat. Libro tertio De

Morbis, huius affectionis meminit etiã Hippocrates, nomine sphaceli vel siderationis cerebri: vbi scribit his dolere ceruicem, caput, & spinam: scilicet, ineunte morbo, nam eo aliquantulum progresso, omni sensu spoliantur. Quod significauit etiam Hippocrates, dum ait, illos non audire, & illicò obmutescere. His si λαβρῶς haimorragia oboriatur, salutaris est. At liuor succi in his malus, nam est à sphacelo absoluto. Morbus hic originem habere videtur ex cerebri calida intemperie, cum bilioso sanguine, & tumor inde nascitur in ipso cerebro. Curatio itaque erit materiæ ex cerebro euacuatio, vtque algiosum euadat cerebrum. Habita prouisione totius corporis, materia à capite repellatur: dein discute eam: dein flectatur ad algorem cerebrum. Verùm tanta mali huius est calamitas, vt vix hæc perficias antequam in gangrænam cerebrum trahatur. accedit quòd vix intrò remedia ac alimenta admittant. Quare viribus admittentibus seca internam in brachio venam à leni clystere: abstine ab acri glande in tam feroci febre. Capite actu frigida deinde admoue, vt oleum rosarum completum, cum pauco aceto. Vel potius rigetur caput decocto actu frigido endiuiæ, lactucæ, violarum, portulacæ, parietariæ: vel ex his fiat cataplasma, cum oleo nymphææ, cum pauco aceto rosato: frigida admoue: æstuantia remoue. Ita agatur ineunte morbo, si æstiuum fuerit tempus. Fiant etiam reuulsiones per cucurbitulas: ac fotus fiat ex decocto salicis, violarum, nymphææ, lactucarum, maluarum, parietariæ, & florum meliloti. Ceruici & humeris admoue cantharides

rides, & hirudines ponè aures. ſeca venam in fronte, narium venæ recludantur, vt copiosè ſanguis effluat. tũc iunge oxyrrhodino oleum chamæmelinũ: & foue decocto maluæ, florum chamæmeli, meliloti, ſeminis fœnigræci, & lini, radicum althææ. Inclinato malo admoue ſternuatoria. Aluus molleſcat enemate. Si vrina detenta fuerit, illine oleo ſcorpionum pubem, & admoue parietariam coctam. Poſt quartum diem redeant ad paucam cibi copiam. ius pulli laudatum cum ſemine melonum. abſit vinum. Tandem validiùs purgentur, iam recreatis viribus.

L I.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ 1 τῆς κεφαλῆς, 1 διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διϋγραινομένου τοῦ ἐν τῇ 3 κεφαλῇ κενοῦ· 4 ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω· 5 ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστιν.

L I. Sternutamentum fit 1 ex capite, 2 calefacto cerebro, aut humectato ſpacio 3 in capite inani: aër enim intùs contentus 4 foras effunditur. 5 ſtrepit autem, quia per anguſtum ipſi eſt exitus.

Sternutatio quid.

1. Quia caput ſe exonerat, eæque materiæ vapidæ excluduntur, quæ conceptæ ſunt ad os ethmoïdes.

2. Vnde materia in flatus mutatur.

3. Vbi vaporoſa materia replet partes inter cerebrum & meningas, & ſinus cerebri.

4. Excluditur ab expultrice vi irritata.

5. Quia flatus erumpit è cerebro & è pulmonibus per nares, vnico impetu: ad hoc vtitur neruis in thoracem demiſſis, contrahitur enim thorax. Tunc vel ſolus vapor erumpit,

vel vnâ effertur ichor acrior.

L I I.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ 1 περιωδυνᾷ, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος 2 λύει τὴν ὀδύνην.

Hepatis dolor.

LII. Quibus hepar admodùm 1 dolet, iis febris superueniens soluit 2 dolorem.

1. Sine febre, à flatulento vapore. Admodùm, dicit, quod indicium est id non laborare ab infarctu. nam mediocres tũc dolores adesse solent. At flatus dum tendit hepatis membranam, ingentes dolores adfert. Vidi quendam, qui cum exiguo de dolore quereretur hepatis, eius tamen totum parenchyma in pus commigrarat: hic febricitabat, sed non validè.

Historia.

2. Nam discutit flatus. Quasi dicat, febris tandem si superuenerit, quæ primùm non aderat: Nam si primùm adfuisset, inflammationis suspicionem attulisset. Soluit itaque, inquit, febris hunc dolorem. quasi dicat, nos imitabimur naturam hac in re; & propinabimus medicamenta quæ vim habent calfaciendi, attenuandi, & discutiendi. Talia sunt decocta intùs & foris & admota, ex chamæmelo, anetho, aniso, fœniculo, oleo anisi, theriaca, mithridatio.

Vsus.

L I I I.

Vere sanguis auferendus.

Ὁκόσοισι 1 συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι χρὴ 2 ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

LIII. Quibus 1 sanguis è venis est auferendus, his 2 Vere pertundenda est vena.

1. Qui eo circumfluunt, ne crassescens melancholescat, vel ne ruat in nobilem partem, eámque in phlegmonem abripiat. Vt si metus inde sit inflammationis, obstructionis, validi doloris, vel translationis.

2. Tunc

2. Tunc enim vigent vires, ac ferunt abactionem hanc, facileque iacturam hanc resarciunt. Quasi dicat, cùm ad sanitatis prouisionẽ magnis remediis vtemur, à quibus flaccescent initio vires, cúmque periculum imminet ne fundant se humores praui vel copiosi, id eo tempore agendum, quo vires florent, ac cùm tale periculum imminet. Tale verò est vernum tempus.

Vsus Aphorismi.

L I V.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν 1 φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην 2 παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς 3 οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς 4 φλέβας εἰς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νούσου.

Hydrops.

LIV. Quibus inter 1 diaphragma & ventriculum pituita intercluditur, & 2 dolorem adfert, in 3 alterutrum ventrem viam non habens, iis per 4 venas in vesicam versâ pituitâ, morbi fit solutio.

Dolor circa diaphragma diuturnus.

1. Id est, inter peritonæum & omentum post diaphragma. Pituita, dicit, intercluditur: nam eò loci magna plerumque fœditas deprehenditur, etiam à bile resudante à folliculo; vnde ille dolor, exiguo qui se figit loco, ad diaphragma ferè, vel vbi ensiformis cartilago.

2. Dum in flatus abit.

3. Ad pectus vel intestina.

4. Extenuatâ pituitâ. Etenim vt materia ex venis quacumque effundi potest, ita in easdem remeare potest, vbi fusa erit: per cæcos ac latentes ductus. Da itaque talia remedia quæ eò abducere materiam illam possunt quò illa viam affectat. vt si ad intestina, dabis melrosarum: si ad vrinas, decoctum radicum

Vsus aphorismi.

chinæ

chinæ cum diureticis : ſi ad pectus, iuſcula in quibus immaduit vngula caballina.

L V.

Hydrops. Ὁκόσοισιν ἂν τὸ 1 ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν εἰς τὸ 2 ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ 3 κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλαται, καὶ 4 ἀποθνήσκουσιν.

L V. Quibus hepar 1 refertum aquâ erupit in 2 omentum, his 3 venter aquâ impletur, atque 4 moriuntur.

1. Alienati viſceris indicium: proptereaque tunc in anguſto ſpes eſt.

2. In ſpacium illud quod eſt inter omentum & peritonæum.

3. Aquosâ materiâ, natâ à fracta ſangnificatrice, cùm præ copia ampliùs retineri nequit in venis hepatis, erumpit. Ita in pedes & in ſcrotum interdum labitur, in vterum, in pectus.

4. Fatiſcente naturâ vi morbi preſsâ.

L V I.

Vini vis. 1 Ἀλύκη, 2 χάσμη, 3 φρίκη, οἶνος ἴσος 4 ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

L VI. 1 Iactatio, 2 oſcitatio, 3 horror, vinum potum pari 4 aqua remixtum, ſoluit morbum.

1. Id eſt, haliſmus: cùm æger loco ſtare neſcit, ab acerrimo ſucco hypochondriis ac venis primis concepto, vt in cauſis. Sed hoc loco tranſtulit Hippocrates hanc vocem ad homines ſanos: vt qui ſe iactant ob cibi potúſque ingeſti copiam præter morem: vel hoc fit ob ſuccum irritantem ſtomachum ſua qualitate. vel quòd muſculoſum genus excrementa quàm plurima contraxerit. Eſt enim, dicit Galenus, ἀλύκη ſui diſplicentia, ſuíque tædium: & qui

& qui præsentium tædio incerta mente errant, ac ad alias res subinde transeunt.

2. Ob flatus maxillaribus musculis conceptos.

Vini vsus vt sit iucundus.

3. Cùm mouetur materia flatulenta in musculis collecta.

4. Dissoluit flatus, sudores ac vrinas prouocat. hinc humidis & frigidis affectibus medetur. Examina vim, ægri naturam propriam & ascititiam, & morbi genus ac magnitudinem, & cœli temperiem. Hesiodus tres aquæ partes quartæ parti vini in festis adhiberi iubet ad hilaritatem. Athenæus dicit Græcos duos vini cyathos ad quinque aquæ, vel vnum ad tres consueuisse miscere.

LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος λύεται ὁ πόνος.

LVII. Quibus in vrinario meatu nascitur tuberculum, his cùm suppuratur ac eruperit, dolor soluitur.

Libri quarti Aphorismo octogesimo secundo idem scriptum fuit.

LVIII.

Ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ 1 τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη 2 ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

Mutus à concussione.

LVIII. Quibus ab externa 1 aliqua causa validè concussum fuerit cerebrum, hos protinùs 2 mutos fieri necesse est.

1. Vt à casu, ictu obtuso â telo, vnde in vacuo illo cranij spacio cerebrum validè vibratur, vnde spiritibus aditus intercluditur ad neruos. Si id lacero à cerebro fiat, non redeunt ad se ægri.

2. Sen

2. Sensus omnes læduntur ac motus. nam ventriculi cerebri eiúsque pori turbantur, ac in situ vitium facit: vnde à cerebro in neruorum originem, quæ est in principio spinalis medullæ, spiritus influere nequeunt. Nam, vt anatomica sectio apertè demonstrat omnium neruorum, ij qui in cerebro sunt, hoc est septem illa paria, non in capite nascuntur, sed in initio ceruicis, vbi spinalis medulla nascitur. Σεῖσις est valida concussio. ea voce vtitur Theocritus Idyli.28.folio 224.versu 19 Noui quosdam in occiput cùm lapsi fuissent. tota vita sua postea non rediisse ad gustandi & odorandi vim.

Nerui non nascuntur in capite.

Obseruatio.

LIX.

Paralyseos & Hydropis remedium.

Τοῖσι σάρκασι τοῖσιν 1 ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ 2 λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ 3 ξηραίνει τὰ σώματα.

LIX. Corporibus 1 præhumida carne præditis 2 fames imperanda est: fames enim 3 exiccat corpora.

1. Vbi luxuriat pituitæ copia: quæ cùm sanguini mixta est, diu pro nutricatu corpori esse potest.

2. Dum enim exhauritur corpus primum id quod humidum est in vaporem abit. Exhaurit corpus tum calidum innatum, tum ambiens aër: Ita tenuatur corpus ac in sudorem & vaporem abiit: hinc terrâ delitescentia animalia non exhauriuntur facilè.

3. Per famem enim non resarcitur id quod exhaustum est: ita per aliud siccat fames. Fames sensim ac æqualiter totum corpus siccat: ita Galenus ait, in fame enecto animali, cor & iecur non tabescere. Itaque mador hac arte facilè

facilè consumitur. Ita in hydrope imperare solebamus famem & potus accisionẽ ex ipso Epidauro, vix præstantius remedium petas. Italum medicum hydropicus accessit agricola. imperat medicus vt toto anno temperet à potu: fecit, conualuit. post annum rediit ad medicum, qui hominis agilitatem ac robur admirabatur. Quare quicquid huiusmodi est vt famẽ procreet, id præclarè in humidis intemperiebus præscribitur, tale est decoctum ligni guaiaci, sassaphras, & sarzæ parillæ.

Historia.

Vsus. Aphoris.

LX.

Ὁκόσ' ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νούσου σημαίνει.

LX. Vbi toto corpore frequens mutatio incidit, ita vt corpus modò refrigeretur, modóque incalescat, aut colorem alium ex alio mutet, diuturnitatem morbi arguit.

Hic Aphorismus antè expositus fuit.

4. *lib.* 40. *q.* 2.

LXI.

1 Ἱδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ, ἀπάγειν οὖν χρή. τῷ μὲν 2 ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ κάτωθεν.

LXI. 1 Sudor multus calidus frigidúsve perpetuò fluens, humiditatem in robusto quidem 2 supernè, imbecillo verò infernè vacuandam esse demonstrat.

1. A succorum copia, non à ciborum vbertate.

5. *Lib.* 37. 38. 2. 2.

2. Si eo repit, ægérque si vomit ex facili. & molestior semper est vomitus quàm secessus.

LXII.

Cibus febricitātiū.

Ἢν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺς· τῷ δὲ κάμνοντι, νοῦσος.

LXII. Si quis febricitanti cibum dederit quem ſano exhibet, valenti robur; ægrotanti morbus fit.

Nam in ſanis robori ſtudemus, tantumq́ vel plus etiam adijcimus quam exhauſtũ fuit inedia & labore. Febricitantibus verò ſatis eſt vt vires ſtent. ac vt quinq́ vel ſex horis pepſis peragatur in his neceſſe eſt, ne interueniens febris cibum in vẽtriculo deprehendat. Ita enim verteret ſe natura à pepaſmo ad pepſin, quod fieri nõ debet in paroxyſmis febrium. Nam in his corporis interna, à refluis eò ſuccis ſunt impur[illegible] corpora impura [illegible] nutrias, eò magis lædes: quare cibus hic morbũ augebit etiam. Maxima damna ſibi adferre ſolẽt febricitãtes dum potãt ineunte paroxyſmo. Vſu mihi cõpertum eſt inde plerũq́ in febribus intermittẽtibus periculiq́ expertibus naſci cõtinuas ac lethales febres.

Cautio medendi.

LXIII.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Excrementa vt ſint examinanda.

LXII. Quæ per veſicam meant ſpectare oportet, an talia ſint, qualia ſecunda valetudine ſubeunt. Nam quæ his minimè ſunt ſimilia, inſalubriora; quæ verò ſanis ſimiliora, minimè inſalubria.

Quo quid prolixius à naturali ſtatu abit, eò eſt deterius; quæ verò ſanis ſimilia, ea optima. Ita cuncta ſymptomata examinari debent, nimirum in excrementorum ſubſtantia, qualitate,

quanti

quantitate, examinandi tempore & modo: & qualitate immutata, ut ex colore, corporis mole & charactere: praeterea in actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus.

LXIIII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς, ὑφίσταται οἱονεὶ ξύσματα, καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ, πολλή. τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

Aluina excremẽta.

LXIIII. Et quibus * hypochoremata si 1 residere permiseris, nec moueris, subsident velut strigmẽta, quæ si pauca sint, paruus morbus est; si verò multa, magnus: his 2 aluum infernè purgare conducit. Alioqui si non repurgatâ aluo sorbitiones exhibueris, quanto plures dederis, tantò magis offenderis.

* *deiectiones.*

1. Cùm aluus duris ac liquidis simul fertur etiam remixtis ramentis ac pituita: argumento cacochymiam adesse, corpúsque pituitâ crudâ circumfluere, non sine inæquali quadam corporis intemperie. Hîc pharmacia vtilis: dein intemperies partium debellanda.

2. Crassæ copiosæque tales deiectiones morbi contumaciam denunciant: die coqui debent, sensimque purgari, & præterea in his sobriè tenuitérque victitandum.

LXV.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεις, καὶ χολώδεις, καὶ δυσώδεις, πᾶσαι κακαί. ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου 2 ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

Escrea

LXV. Exſcreationes in febrib. non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, bilioſæ, fœtidæ, omnes malæ: commodè tamen ſi prodeunt, bonæ. Per aluum etiam & veſicam, & 1 quacumque corporis parte ſi prodeat aliquid, ſi non purgatum reſtiterit, malum.

4. *lib. Aphoriſ. 47. hic expoſitus fuit.*

1. Id eſt, vbi excludi debet, ſi non excluditur, malo eſt: nam recidiuam adferre ſolebat.

LXVI.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν· καὶ ἢν μὲν ἄνω βούλεται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

LXVI. Corpora cùm quis purgare voluerit meabilia illa reddat oportet: & ſi 1 quidē ſuprà velit, aluus ſiſtenda; ſi verò infrà, humectanda.

Secūdo libro Aphoriſ. 9 hic explicatus fuit.

1. Si exiſtimauerimus ad morbi curationem maximè neceſſariam fore vomitionem.

LXVII.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

LXVII. Somnus & vigilia, vtraque ſi præter modum fuerint, morbus.

Hunc enarrauimus libro ſecundo, Aphoriſmo tertio. Sequentes etiam duos Aphoriſmos (nempe LXIIX. *&* LXIX.*) interpretati ſumus libri quarti Aphoriſmo 30. & 40.*

LXX.

Ἐπὶ 1 λευκῷ φλέγματι ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

LXX. Leucophlegmatiæ hydrops ſuperuenit.

1 Vbi totum corpus in tumorem mollem attollitur, venis habitúque corporis pituita refertis: quale eſt corpus cacochymiâ obſeſſum. Cùm enim hepar alget, ſolidæque partes

tis frigent, gignitur pituitæ copia, vnde in alborem trahitur corpus. Quaſi dicat, purga eam pituitam, ac firma viſcera, ne aſcites naſcatur. Exhibe ſæpè rhabarbarum, hoc modo; Accipe Rhabarbari ſemiunciam: cinnamomi ſemidrachmam redige in puluerem, quem remiſce cum duabus vel tribus vnciis conſeruæ florum cichorei vel abſinthij. aut tanaceti: adde ſirupum cichorei. Sumat cottidie drachmas duas: & ſuperbibat cochlearium vini chalybis.

Vſus Aphoriſmi.

LXXI.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη.

LXXI. A diarrhœâ diſenteria.

Dyſenteria vbi metus.

Senſim enim abraduntur inteſtina. Quaſi dicat, igitur remedium exclude ac tempera ſuccum illum acriorem inteſtinis immiſſum. Da rhabarbarum, myrobolanos, vel dilutum agarici, ſi pituita in vitio ſit: dein tempera decoctu ac ſirupis.

Prouiſio vt habenda.

LXXII.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

LXXII. Lienteria ſuperuenit dyſenteriæ.

Lienteria metus.

Fractis inteſtinis à materia contumaci, quam iniuriam etiam ſentit tandem ventriculus, vnde lienteria. Quare ſummum ſtudium adſit vt placetur dyſenteria, ne eo prorepat malum.

Cautio.

LXXIII.

Ἐπὶ 1 σφακελισμῷ, 2 ἀπόστασις ὀστέου.

LXXIII. A 1 ſphacelismo, oſſis 2 abſceſſus.

1. Cùm phlegmone in gangrenam, hæcque iterum in corruptelam abit, vt cùm os liueſcens in cariem abit.

2. Os eximitur. Id patitur os, vel quia nudatum

datum, vnde refrigeratur, & nutricatu suo spoliatur: vel quòd tabo manans vicina caro os inquinat. Quare tunc abrandendum est os, si superficietenus à natura sua degenerauit: ac ireo puluis ossi imponendus; nihil enim æquè ac solitarius hic puluis solet os ab omni putredine tueri.

Remedium elegans ad ossis tutelam.

LXXIIII.

Phthisis.

Ἐπὶ αἵματος 1 ἐμέτῳ 2 φθόη, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω· καὶ ἐπὶ τῇ φθόῃ 3 ῥεῦμα ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ τῷ ῥεύματι 4 διάρροια, ἐπὶ τῇ διαρροίᾳ 5 σχέσις τῆς ἄνω καθάρσεως, ἐπὶ τῇ σχέσει θάνατος.

LXXIIII. A sanguinis 1 vomitione 2 tabes & puris supernè purgatio, à tabe fluxio de 3 capite; à defluxu diarrhœa, à diarrhœa interceptio expectorati; ab 5 interceptione mors.

1. A largo sanguinis expectorato ex partibus spiritalibus.

2. Nisi illico vena obturetur, phlegmone ac febris arceatur: sistatur fluxio, succus temperetur antequam pus fundant.

3. Trahunt enim ac admittunt pulmones labefactati fluentes succos. Caput tunc plethoricis causis à pulmonibus repletum eos demittit abundè: incalescens enim caput à fuliginibus pulmonum, trahit à toto corpore, illicque retenta materia acrimoniam induit; hanc iterum in se trahunt pulmones ita conspirant in sui perniciem.

4. Hoc bene fit ineunte morbo, viribus adhuc firmis: nã ita caput se exonerat in aluum. Non autem bonis ægrorum rebus euenit in labefactatis viribus.

Vsus Aph.

5. Pus enim interceptum strangulat. Quare in

Non autem bonis ægrorum rebus euenit in labefactatis viribus.

5. Pus enim interceptum strangulat. Quare in tabidis non temerè mouenda est aluus: nam ita id atterit vires, vt expectoratum amplius excutere nequeat pectus. *Vsus Aphorismi.*

LXXV.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ 1 τὰς σάρκας, καὶ ἢν 2 πῃ ἄλλῃ τῆς φύσεως ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολὺ, πολλή. ἢν πάνυ πολλὴ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

LXXV. Qualia sint quæ per vrinas ac aluum subeunt, 1 & quæ per carnes abeunt, & si quâ aliâ 2 corpus à natura recedat spectare oportet. Nam si parum, paruus morbus est: si multum, magnus: si valdè multum, iam tale fuerit perniciosum. *Excrementa vt sint examinanda.*

Vt Medicus in cognitionem veniat morbi, caussæ, ac partis, symptomatum opus est illi examine. Inter symptomata sunt excretiones, quæ examinari debent in substantia, qualitate, quantitate, eorum copiâ excernendi modo, & tempore. Nam excrementa referunt ideam illarum partium vnde dimanant. *Morbi vnde deprehendantur.*

1. Vt sudores, & abscessus.

2. Alia etiam symptomata in examen vocanda; vt actiones læsæ, qualitas mutata corporis, in colore, charactere, & mole.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS FINIS.

INDEX RERVM ET MATERIARVM.

Crisis

Fœtus

San

Vena

FINIS.